

Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska,
Joanna Klimczak, Beata Gruszczyńska,
Paweł Waszkiewicz

Atlas przestępczości w Polsce 7

Atlas przestępczości w Polsce 7

Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska,
Joanna Klimczak, Beata Gruszczyńska,
Paweł Waszkiewicz

Atlas przestępczości w Polsce 7

RECENZENCI *prof. dr hab. Janina Błachut*
prof. dr hab. Jan Widacki

REDAKCJA I KOREKTA JĘZYKOWA *Aleksandra Kacianowska-Wernik* AT ONCE
SKŁAD, ŁAMANIE, PROJEKT OKŁADKI *Wiaczesław Kryształ* AT ONCE
Na okładce wykorzystano reprodukcję obrazu *Wisielcy* Mariana Wawrzenieckiego

© Copyright by Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2025

ISBN 978-83-67149-84-6

WYDAWNICTWO INSTYTUTU WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI
ul. Krakowskie Przedmieście 25, 00-071 Warszawa
SEKRETARIAT tel.: (22) 630 94 53, e-mail: wydawnictwo@iws.gov.pl

DRUK, OPRAWA „Elpil”, ul. Artyleryjska 11, 08-110 Siedlce

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
<i>Joanna Klimczak</i>	
WYBRANE ZMIANY W PRAWIE I ICH MOŻLIWY WPŁYW NA REJESTROWANE DANE	9
ROZDZIAŁ I. PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE	13
<i>Joanna Klimczak, Justyna Włodarczyk-Madejska</i>	
ROZDZIAŁ II. PODEJRZANI	57
<i>Paweł Waszkiewicz</i>	
ROZDZIAŁ III. PRAWNOKARNA REAKCJA NA POPEŁNIANE PRZESTĘPSTWA I WYKROCZENIA	77
<i>Paweł Ostaszewski</i>	
ROZDZIAŁ IV. UWIEŻIENI	119
<i>Joanna Klimczak</i>	
ROZDZIAŁ V. NIELETNI	143
<i>Justyna Włodarczyk-Madejska</i>	
ROZDZIAŁ VI. SŁUŻBY MUNDUROWE	163
<i>Paweł Ostaszewski</i>	
ROZDZIAŁ VII. MIĘDZYNARODOWE STATYSTYKI POLICYJNE I PENITENCJARNE	195
<i>Beata Gruszczyńska</i>	
ROZDZIAŁ VIII. WIKTYMIZACJA	231
<i>Joanna Klimczak, Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska</i>	
ZAKOŃCZENIE	243
<i>Paweł Waszkiewicz</i>	
LITERATURA CYTOWANA	247

WSTĘP

Joanna Klimczak

Wnikliwy Czytelnik serii *Atlasów* zapewne zauważył, że każda kolejna odsłona wносиła pewne zmiany. Nie inaczej jest teraz. *Atlas przestępczości w Polsce 7* różni się od poprzednich edycji zarówno w warstwie konstrukcyjnej, jak i grona autorskiego.

Po pierwsze, w niniejszej odsłonie wróciło prezentowanie poszczególnych zagadnień na pojedynczych stronach w formie graficznej uzupełnionej krótkimi komentarzami, co zapewne jako pierwsze rzuci się w oczy Czytelnikowi i – mamy nadzieję – nie tylko ożywi prezentowane dane, ale także ułatwi odczytywanie trendów badanych zjawisk. Nie zrezygnowaliśmy jednak z krótkich wprowadzeń do każdego rozdziału oraz z zamieszczenia tabel – te pojawiają się zarówno przy omawianych tematycznie problemach, jak i na końcu każdego rozdziału w formie aneksów. Wzorem dotychczasowych edycji dołożyliśmy wszelkich starań, aby kolejny *Atlas* nadal pełnił funkcję kluczowego ogólnopolskiego źródła szczegółowych danych o przestępczości i zagadnieniach z nią związanych.

Po drugie, zmieniły się układ i liczba rozdziałów, których tym razem jest aż osiem. Zacząć wypada od rozdziałów „klasycznych”, które są poświęcone zagadnieniom przestępstw stwierdzonych (rozdział I), podejrzanych (rozdział II), uwięzionych (rozdział IV), międzynarodowych statystyk – tym razem w nowej odsłonie tytułu (rozdział VII) czy wprowadzonego w poprzedniej edycji osobnego działu dla nieletnich (rozdział V). W rozdziale VIII prezentujemy dane wiktyimizacyjne i dotyczące postaw społecznych, uzyskane na podstawie Drugiego Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego przeprowadzonego na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w 2024 r. Jest to powrót do prezentacji danych tego rodzaju – ostatni raz wyniki badań wiktyimizacyjnych znalazły się w *Atlasie przestępczości w Polsce 4*. Niewątpliwie poszerzenie perspektywy o informacje z zakresu tzw. ciemnej liczby przestępstw pozwala na lepszą ocenę skali przestępczości. Tym bardziej cieszy nas, że możemy oddać w ręce Czytelników *Atlas*

poszerzony o wyniki tego badania. Wreszcie, w niniejszej edycji znalazły się dwa nowe rozdziały – jeden jako absolutne *novum* (rozdział VI) i drugi będący efektem pewnych przekształceń (rozdział III). Rozdział trzeci, zatytułowany „Prawnokarna reakcja na popełniane przestępstwa i wykroczenia”, stanowi zmodyfikowaną wersję znanego z poprzednich edycji *Atlasu* rozdziału „Skazania i orzeczone kary”. Prezentowane były w nim dotychczas dane na podstawie prawomocnych skazań. Kiedy przygotowywaliśmy niniejszą edycję *Atlasu*, dane te nie były dostępne za ostatnie lata, więc zdecydowaliśmy się sięgnąć po dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości o skazaniach orzeczonych w pierwszej instancji (nieprawomocnych). Niejako zmuszeni do tego kroku, wykorzystaliśmy tę sytuację na korzyść *Atlasu*, prezentując nowe, dostępne tylko w zakresie skazań nieprawomocnych, informacje. Jak już wspomniano, całkowicie nowym rozdziałem, jest rozdział VI „Służby mundurowe”. Inspiracją do jego powstania była chęć zebrania w jednym miejscu danych na temat formacji, które w swoich obowiązkach mają ściganie przestępstw i wykroczeń oraz zapewnienie bezpieczeństwa państwa i jego obywateli.

Wzorem poprzedniej edycji zachowaliśmy graficzne wyróżnienie w prezentacji danych przestępstw stwierdzonych pomiędzy latami 2012 i 2013 (zachowując odstęp w tabelach i wykresach). Wynika to ze zmian w sposobie gromadzenia danych statystycznych przez Policję, które to uniemożliwiły rzetelne porównania liczb sprzed 2012 r. do okresu późniejszego.

Niewątpliwie, co niejednokrotnie w *Atlasie* zostało podkreślone, wpływ na analizowane dane mają zmiany legislacyjne. Z uwagi na ich liczbę, a także na chęć uniknięcia powtórzeń (niektóre nowelizacje prawa przekładały się na zmiany obserwowane w więcej niż jednym rozdziale *Atlasu*), postanowiliśmy zebrać je w jednym miejscu. Dlatego po niniejszym wstępie znajduje się tabela zawierająca *Wybrane zmiany w prawie i ich możliwy wpływ na rejestrowane dane*. Wielokrotnie

w poszczególnych rozdziałach odwołujemy się do zmian legislacyjnych, zachęcając do zapoznania się właśnie z tą tabelą.

Dane statystyczne w niniejszej odsłonie *Atlasu* zostały poszerzone o okres 2020–2023. Te cztery lata wiele zmieniły w otaczającej nas rzeczywistości, a wydarzenia, których doświadczyliśmy w tym czasie, nierzadko miały wpływ na prezentowane w *Atlasie* dane. Zacząć wypada od pandemii COVID-19, której rozpoczęcie w Polsce datujemy na rok 2020. Związane z tym zagrożeniem lockdowny, ograniczenia w funkcjonowaniu instytucji czy nakazy i zakazy sanitarne wpłynęły na wiele obszarów związanych z przestępczością. Następnie, w lutym 2022 r. byliśmy świadkami inwazji Rosji na Ukrainę. W efekcie Polska musiała się zmierzyć nie tylko z realnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa, ale także z niespotykaną dotąd w takiej skali migracją ludzi uciekających przed wojną. Zarówno

pandemia, jak i wojna przy wschodniej granicy to czynniki oddziałujące nie tylko na obserwowane rozmiary zagrożeń, ale także wpływające na prognozowaną przyszłość, która w obu tych kwestiach pozostaje niepewna.

Siódma edycja *Atlasu* to także kolejna zmiana listy jego autorów. Jest to pierwsze wydanie tej serii bez jej głównego architekta, Andrzeja Siemaszki, oraz bez udziału Marka Marczewskiego. Jeśli chodzi o „rodziców-założycieli” serii, to zespół autorski obecnie reprezentuje Beata Gruszczyńska, której towarzyszy znane już Czytelnikowi z poprzedniej edycji grono pracowników Sekcji Analiz Ekonomicznych Wymiaru Sprawiedliwości IWS: Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska, Joanna Klimczak i debiutujący w *Atlasie* – Paweł Waszkiewicz. Mamy nadzieję, że oddany w Państwa ręce *Atlas przestępczości w Polsce 7* stanie się inspiracją do badań naukowych i przyczyni się do zgłębiania wiedzy o kryminalnych aspektach otaczającego nas świata.

WYBRANE ZMIANY W PRAWIE I ICH MOŻLIWY WPŁYW NA REJESTROWANE DANE

Podstawowym celem *Atlasu przestępczości w Polsce* jest ilościowy opis zmian liczby przestępstw i liczby podejrzanych oraz sposobów reakcji na przestępczość przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości, które to reakcje mają znaczenie m.in. dla liczby skazań, liczby osób uwięzionych w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz liczby stosowanych środków wobec nieletnich w Polsce. Przestępczość jest kształtowana przez wiele czynników, takich jak choćby: rzeczywiste przemiany społeczne, w tym te obejmujące faktyczny poziom zagrożenia przestępczością, jak również zmiany przepisów prawa, które nie tyle zmieniają samą rzeczywistość społeczną, ale jej – także ilościowe – zobrazowanie. Analizując dane prezentowane w *Atlasie*, należy więc uwzględniać także takie zmiany przepisów prawa, które mogły, często bardzo istotnie, wpłynąć na rozmiary rejestrowanej przestępczości lub funkcjonowanie poszczególnych instytucji jej kontroli. Nie sposób

przedstawić wszystkich, stąd też wybiórczy przegląd znajduje się w tabeli 1. Są to zmiany z lat 1995–2023, które także w poprzednich edycjach *Atlasu* odgrywały ważną rolę przy interpretacji danych statystycznych, bo naszym zdaniem kształtowały obraz przestępczości, np. zmniejszając lub zwiększając zakres kryminalizacji pewnych zachowań czy zmieniając reguły postępowania instytucji w procesie ujawniania i ustalania czynów zabronionych i ich sprawców, a w dalszej kolejności orzekania wobec nich prawnokarnych konsekwencji. Zmiany te mogły dotyczyć różnych aspektów, jak rozmiarów lub struktury przestępczości czy struktury orzekanych środków prawnokarnej reakcji. Nie tłumaczymy (co do zasady), w którym kierunku mogła pójść dana zmiana, bo wydaje nam się to zupełnie oczywiste. Wnikliwy Czytelnik zapoznając się z danymi statystycznymi w *Atlasie*, powinien pamiętać o tabeli 1.

Tabela 1. Wybrane zmiany prawa

Nr	Ustawa	Co się zmieniło?
1.	Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym (Dz. U. nr 95, poz. 475). Weszła w życie 20 listopada 1995 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawa dziesięciokrotnie podniosła wartość skradzionego mienia lub wyrządzonej szkody dotychczas kwalifikującą czynny jako przestępstwa, w wyniku czego część z nich znalazła się w kategorii wykroczeń.
2.	Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 1997 nr 75, poz. 468). Weszła w życie 14 października 1997 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Na mocy ustawy posiadanie narkotyków stanowiło przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do 3 lat. Nie podlegało natomiast karze posiadanie nieznacznych ilości narkotyków na własny użytek. Poprzednio obowiązująca ustawa z 31 stycznia 1985 r. o zapobieganiu narkomanii nie penalizowała posiadania narkotyków, ale podlegały one konfiskacie.
3.	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. 2024, poz. 17, ze zm.). Weszła w życie 1 września 1998 r.	<i>Istotne zmiany dotyczące katalogu kar i środków karnych oraz katalogu przestępstw.</i>
4.	Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (Dz. U. nr 48, poz. 548). Weszła w życie 15 grudnia 2000 r.	<i>Nowy czyn zabroniony.</i> Do kodeksu dodano art. 178a k.k. (prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego), w wyniku którego ponad 120 tys. przypadków prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości zostało przesuniętych z kategorii wykroczeń do kategorii przestępstw.
5.	Ustawa z dnia 9 września 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ustawy o zamówieniach publicznych oraz ustawy – Prawo bankowe (Dz. U. nr 93, poz. 1027). Weszła w życie 4 lutego 2001 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Zmienił się zakres kryminalizacji przestępstwa sprzedajności oraz przekupstwa. Zgodnie z ustawą karą za przestępstwo sprzedajności objęto także osoby, które w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub organizacji międzynarodowej przyjmują korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę lub takiej korzyści żądają, albo uzależniają wykonanie czynności służbowej od jej otrzymania. Podniesiono wymiar kary za przestępstwo przekupstwa. Doprecyzowano, że przestępstwa dopuszcza się ten, kto udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną, ale w związku z pełnieniem tej funkcji, jak również ten, kto próbuje skłonić osobę pełniącą funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa (lub udziela korzyści za jego naruszenie), nie zaś jak dotychczas za naruszenie obowiązku służbowego. Zakresem kryminalizacji objęto również przekupstwo osoby pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej.

cd. tabeli 1

Nr	Ustawa	Co się zmieniło?
6.	Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. 2023 poz. 1095). Weszła w życie 1 stycznia 2002 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawa zmieniła zakres definicji funkcjonariusza publicznego. Funkcjonariuszem takim stał się każdy kurator sądowy (nie tylko zawodowy). Zwiększyła się zatem grupa osób, które mogą dopuścić się przestępstw jako funkcjonariusze publiczni, jak np. sprzedajność.
7.	Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2003 nr 111, poz. 1061). Weszła w życie 1 lipca 2003 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego oraz nowe czyny zabronione.</i> Ustawa wprowadziła definicję osoby pełniącej funkcję publiczną. Zmienił się również zakres kryminalizacji przestępstwa sprzedajności. Z zakresu kryminalizacji wykluczono żądanie korzyści majątkowej lub osobistej. Objęto nim natomiast zachowanie osób pełniących funkcję publiczną, które uzależniają wykonanie czynności służbowej od otrzymania korzyści nie tylko majątkowej (jak dotychczas), ale także osobistej albo jej obietnicy lub żądania takiej korzyści. O obietnicy udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej rozszerzono również zakres kryminalizacji przestępstwa przekupstwa. Zgodnie z ustawą przestępstwa takiego nie dopuszcza się osoba, o ile sprawca zawiadomił organy powołane do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział. Na mocy ustawy dodano art. 250a k.k., art. 296a k.k. oraz art. 296b k.k., które kryminalizowały korupcję wyborczą, gospodarczą oraz sportową.
8.	Ustawa z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. 2004 nr 25, poz. 219, ze zm.). Weszła w życie 1 marca 2004 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Zmieniono po raz kolejny definicję funkcjonariusza publicznego, włączając w nią posła do Parlamentu Europejskiego. Zmiana ta zatem, podobnie jak poprzednio, miała charakter rozszerzający kryminalizację.
9.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2004 nr 93, poz. 889). Weszła w życie 1 maja 2004 r.	<i>Nowa definicja oraz nowy czyn zabroniony.</i> Ustawa wprowadziła definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Wprowadzono także penalizację umożliwienia lub ułatwienia innej osobie (w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej) nielegalnego pobytu cudzoziemców na terytorium Polski.
10.	Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2005 nr 178, poz. 1479). Weszła w życie 17 grudnia 2005 r.	<i>Zmiana definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Zgodnie z ustawą za funkcjonariusza publicznego, obok sędziego, ławnika, prokuratora, notariusza, komornika i kuratora sądowego, uznano także funkcjonariusza finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadzrędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego oraz osobę orzekającą w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy (już nie, jak to było dotychczas, osobę orzekającą w sprawach o wykroczenia).
11.	Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2005 nr 179, poz. 1485). Weszła w życie 15 października 2005 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawa wprowadziła sankcje karne za posiadanie nawet niewielkiej ilości środków odurzających lub psychotropowych.
12.	Ustawa z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka (obecnie o licencji doradcy restrukturyzacyjnego (t.j. Dz. U. 2022 poz. 1007). Weszła w życie 10 października 2007 r.	<i>Zmiana definicji.</i> Definicja funkcjonariusza publicznego została rozszerzona o syndyka, nadzorcę sądowego i zarządcę.
13.	Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. 2023 poz. 1993, ze zm.). Weszła w życie 1 października 2008 r.	<i>Zmiana definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> W zakresie przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, zwłaszcza niealimentacji, istotna jest jeszcze jedna zmiana, mianowicie zmiana instytucji Funduszu Alimentacyjnego. Fundusz ten zniesiono 1 maja 2004 r. Korzystało z niego ponad 500 tys. osób. Fundusz został przywrócony w lipcu 2008 r. Ustawą z 7 września 2007 r., w treści art. 209 § 2 k.k., od 1 października 2008 r. poszerzył się krąg podmiotów uprawnionych do składania wniosku o ściganie przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. Obok pokrzywdzonego i organu pomocy społecznej w miejsce uprawnionego do złożenia wniosku o ściganie tylko organu udzielającego odpowiedniego świadczenia rodzinnego albo zaliczki alimentacyjnej upoważniono każdy organ podejmujący działania wobec dłużnika alimentacyjnego.
14.	Ustawa z dnia 24 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2008 nr 214, poz. 1344). Weszła w życie 18 grudnia 2008 r.	<i>Zmiana definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawą zmieniono zakres kryminalizacji art. 296a k.k. (korupcji gospodarczej). Przestępstwa tego może dopuścić się osoba pełniąca funkcję kierowniczą, pozostająca z nią w stosunku pracy, umowy-zlecenia lub umowy o dzieło (dotychczas również mająca, z racji zajmowanego stanowiska/pełnionej funkcji, istotny wpływ na podejmowanie decyzji związanych z działalnością jednostki), która żąda lub przyjmuje korzyść majątkową/osobistą w zamian za nadużycie udzielonych uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, które mogą wyrządzić szkodę majątkową tej jednostce, stanowią czyn nieuczciwej konkurencji albo niedopuszczalną czynność preferencyjną na rzecz nabywcy lub odbioru towaru, usługi lub świadczenia.
15.	Ustawa z dnia 20 maja 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 2010 nr 98, poz. 626). Weszła w życie 8 września 2010 r.	<i>Zmiana definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawa, po raz kolejny, rozszerzyła zakres definicji funkcjonariusza publicznego, uznając za takiego również pracownika Międzynarodowego Trybunału Karnego, chyba że pełni on wyłącznie czynności usługowe.
16.	Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz. U. 2023 poz. 2048). Weszła w życie 16 października 2010 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawą uchylono art. 296b k.k., który kryminalizował korupcję sportową.

Nr	Ustawa	Co się zmieniło?
17.	Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (Dz. U. 2011 nr 72, poz. 381). Weszła w życie 6 czerwca 2011 r.	<i>Nowy czyn zabroniony.</i> Ustawa wprowadziła kryminalizację stalkingu w art. 190a k.k.
18.	Ustawa z dnia 1 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 nr 117, poz. 678). Weszła w życie 9 grudnia 2011 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Wprowadzono regulację przewidzianą w art. 62a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Pozwala ona na umorzenie postępowania, jeżeli przedmiotem przestępstwa są środki odurzające lub psychotropowe w ilości nieznacznej, przeznaczone na własny użytek sprawcy, a orzeczenie kary wobec sprawcy byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu i stopień jego społecznej szkodliwości.
19.	Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013 poz. 1247). Weszła w życie 9 listopada 2013 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. zostało przekwalifikowane do kategorii wykroczeń – art. 87 § 1a Kodeksu wykroczeń. Podniesiono wartość skradzionego lub przywłaszczonego mienia kwalifikującą czyn jako przestępstwo (tzw. przepołowienia), w wyniku czego część z nich przesunięto do kategorii wykroczeń. Graniczną wartość skradzionego mienia z 250 zł zmieniono wówczas na 1/4 minimalnego wynagrodzenia (w 2013 r. było to 400 zł).
20.	Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 2013 poz. 849). Weszła w życie 27 stycznia 2014 r.	<i>Zmiana sposobu ścigania istniejącego czynu zabronionego.</i> Nowelizacja zniósła wnioskowy tryb ścigania przestępstw przeciwko wolności seksualnej. Od momentu wejścia jej w życie są one ścigane z urzędu.
21.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013 poz. 1165). Weszła w życie 2 stycznia 2014 r.	<i>Zmiana reguł postępowania instytucji w rejestrowaniu spraw.</i> Ustawą zrezygnowano z postępowania wyjaśniającego oraz dualizmu postępowań prowadzonych wobec nieletnich: opiekuńczo-wychowawczego oraz poprawczego. Od momentu wejścia w życie ustawy wszystkie sprawy nieletnich były prowadzone w jednolitym postępowaniu i rejestrowane w statystyce sądowej pod jedną sygnaturą – Nkd. Rezygnacja zaś z postępowania wyjaśniającego znacząco zmniejszyła liczbę spraw nieletnich załatwianych przez wydziały rodzinne i nieletnich sądów rejonowych.
22.	Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015 poz. 396). Weszła w życie 1 lipca 2015 r.	<i>Zmiana reguł postępowania instytucji w procesie orzekania.</i> Ustawa istotnie ograniczyła możliwość stosowania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na rzecz szerszego stosowania kary ograniczenia wolności i kary grzywny. Wprowadziła też tzw. model kontradiktoryjny procesu karnego (cofnięty po niespełna roku – zmiana nr 24), zwiększający rolę stron i ograniczający rolę sądu w postępowaniu dowodowym, co doprowadziło do ograniczenia liczby spraw kierowanych przez prokuratury do sądów.
23.	Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015 poz. 1273). Weszła w życie 1 stycznia 2016 r.	<i>Zmiana reguł postępowania instytucji w procesie ujawniania czynów.</i> Ustawa uchyliła przepisy będące podstawą prawną kontroli ruchu drogowego, dokonywanej przez strażę gminne i miejskie przy użyciu fotoradarów, co istotnie ograniczyło liczby postępowań o wykroczenia prowadzone przez te strażę i doprowadziło do wzrostu liczby tych postępowań prowadzonych przez Inspekcję Transportu Drogowego, która w dużym stopniu przejęła nadzór nad fotoradarami.
24.	Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016 poz. 437). Weszła w życie 15 kwietnia 2016 r.	<i>Zmiana reguł postępowania instytucji w procesie orzekania.</i> Ustawa cofała wprowadzenie modelu kontradiktoryjnego procesu karnego, co doprowadziło do powrotu liczby spraw kierowanych przez prokuratury do sądów do wartości sprzed 2015 r.
25.	Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016 poz. 2138). Weszła w życie 1 stycznia 2017 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawa zmieniła zakres definicji funkcjonariusza publicznego, uznając za takiego, podobnie jak poprzednio, osobę pełniącą czynną służbę wojskową, ale już nie terytorialną służbę wojskową pełniąca dyspozycyjnie.
26.	Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. 2017 poz. 952). Weszła w życie 31 maja 2017 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ustawa znówelizowała art. 209 k.k., dotyczący przestępstwa niealimentacji. W wyniku tej nowelizacji istotnie zwiększył się zakres kryminalizacji czynów polegających na uchylaniu się od płacenia alimentów – przestępstwem stało się każde takie działanie, na skutek którego powstaje zaległość stanowiąca równowartość co najmniej trzymiesięcznych świadczeń, bez konieczności dowodzenia jego uporczywości i skutku w postaci narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.
27.	Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. 2018 poz. 1490). Weszła w życie 21 sierpnia 2018 r.	<i>Zmiana reguł postępowania instytucji w reakcji na czyn zabroniony.</i> Od 21 sierpnia 2018 r. obowiązuje także art. 62b ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, który określa sposób reakcji na posiadanie nowych substancji psychoaktywnych. Co do zasady jest to grzywna (§ 1), zaś w przypadku posiadania ilości znacznych – grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od lat 3 (§ 2). Paragraf 3 z kolei przewiduje możliwość umorzenia postępowania w przypadku posiadania nowych substancji psychoaktywnych pod warunkiem, że posiadana ilość jest nieznaczna, przeznaczone na własny użytek sprawcy, a orzeczenie kary wobec sprawcy – z uwagi na okoliczności popełnienia czynu i jego stopień społecznej szkodliwości – byłoby niecelowe.

cd. tabeli 1

Nr	Ustawa	Co się zmieniło?
28.	Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2018 poz. 2077). Weszła w życie 15 listopada 2018 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Ponownie zmieniono sposób „przepełnienia” kradzieży. W miejsce uznania za graniczną wartość skradzionego mienia 1/4 minimalnego wynagrodzenia przywrócono stałą kwotę w wysokości 500 zł. W 2018 r. 1/4 minimalnego wynagrodzenia wynosiła 525 zł, a więc zmiana nie miała w tym roku charakteru podwyższającego próg „przepełnienia”. Jednakże w kolejnych latach (gdy kwota minimalnego wynagrodzenia wzrastała) mogła powodować zmiany w kwalifikacji kradzieży jako wykroczenia.
29.	Ustawa z 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. 2024, poz. 978). Weszła w życie 1 września 2022 r.	<i>Rekonstrukcja definicji.</i> Ustawa m.in. rozszerzyła definicję czynu karalnego. Od momentu wejścia jej w życie za czyn taki uznaje się wszystkie wykroczenia i wykroczenia skarbowe. Ustawa wprowadziła również dolną granicę wieku dla demoralizacji, określając ją na 10. rok życia. W związku z tym sprawy młodszych dzieci nie mogą być, jak to miało miejsce dotychczas, przedmiotem postępowań prowadzonych wobec nieletnich.
30.	Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2022 poz. 2600 ze zm.). Weszła w życie 1 października 2023 r.	<i>Rekonstrukcja definicji istniejącego czynu zabronionego.</i> Podniesiono wartość skradzionego lub przywłaszczonego mienia, kwalifikując czyny jako przestępstwa, w wyniku czego część z nich przesunięto do kategorii wykroczeń. Graniczną wartość skradzionego mienia z 500 zł ustalono na 800 zł. Zmieniono także zakres kryminalizacji przestępstwa sprzedajności. Podniesiono górną granicę wymiaru kary (z 12 do 15 lat) przewidzianej dla osób, które w związku z pełnieniem funkcji publicznej przyjmują korzyść majątkową znacznej wartości albo jej obietnicę. Dodano również § 5a, który przewiduje karę pozbawienia wolności od 3 do 20 lat dla osób, które w związku z pełnieniem funkcji publicznej przyjmują korzyść majątkową wielkiej wartości albo jej obietnicę. Adekwatnie, zakresem kryminalizacji objęto także osoby, które udzielają albo obiecują udzielić korzyści majątkowej wielkiej wartości osobie pełniącej funkcję publiczną.
31.	Ustawa z dnia 13 lipca 2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry (Dz. U. 2023 poz. 1963). Weszła w życie 1 lipca 2024 r.	<i>Rekonstrukcja definicji.</i> Zgodnie z ustawą za funkcjonariusza publicznego uznano również inspektora Inspekcji Wodnej.

Rozdział I

PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE

Joanna Klimczak, Justyna Włodarczyk-Madejska

Wprowadzenie

Podstawowym źródłem informacji o przestępczości w Polsce są statystyki – policyjna i prokuratorska. Prezentowane w tym rozdziale dane dotyczące liczby przestępstw stwierdzonych do 2012 r. pochodziły z Policyjnego Systemu Statystyki Przestępczości TEMIDA Komendy Głównej Policji i obejmowały przestępstwa stwierdzone zarówno w postępowaniach prowadzonych przez Policję, jak i w postępowaniach prowadzonych we własnym zakresie przez prokuraturę (bez udziału Policji). Od początku 2013 r. Policja stosuje nowy system statystyczny – Krajowy System Informacji Policji (KSIP) – który zawiera informacje tylko o przestępstwach stwierdzonych w postępowaniach prowadzonych przez tę formację¹. Dane statystyczne o postępowaniach prowadzonych we własnym zakresie przez prokuraturę gromadzone są oddzielnie i w znacznie ograniczonym zakresie. Prezentowane w niniejszym rozdziale dane od 2013 r. pochodzą więc jedynie ze statystyki policyjnej, tym samym nie są w pełni porównywalne z danymi do 2012 r.

Powyższe systemowe zmiany w statystyce przestępczości spowodowały, że obecnie jedynym źródłem zagregowanych (połączonych) zbiorów danych Policji i prokuratury są dane gromadzone i prezentowane przez Główny Urząd Statystyczny w *Rocznikach Statystycznych Rzeczypospolitej Polskiej* i *Małych Rocznikach Statystycznych*. Niestety, dane te gromadzone są jedynie dla wybranych kategorii przestępstw, które dodatkowo zmieniały się na przestrzeni ostatnich lat. Dlatego też nie umożliwiają one prowadzenia szczegółowych analiz, jednak wskazują na niewielkie liczebności postępowań prowadzonych wyłącznie przez prokuraturę, których to danych brakuje w statystyce policyjnej. Co ważne, dane o przestępstwach stwierdzonych od 2013 r. nie uwzględniają także czynów

karalnych nieletnich. Od 2013 r. czyny te są wykazywane w statystyce policyjnej dopiero po uzyskaniu informacji o wszczęciu i zakończeniu postępowania przez sąd rodzinny, a nie – jak wcześniej – w momencie skierowania sprawy do sądu rodzinnego. Z uwagi jednak na fakt, że sądy rodzinne nie mają obowiązku informować Policji o wynikach prowadzonych postępowań, dane policyjne w tym zakresie są niepełne. Dlatego też w tej edycji *Atlasu*, podobnie jak w poprzedniej, zdecydowano się na przedstawienie w niniejszym rozdziale danych o przestępstwach stwierdzonych od 2013 r. z wyłączeniem niepełnych danych o czynach karalnych nieletnich. Czynom tym, zarejestrowanym w statystyce sądów dla nieletnich, poświęcony jest osobny, piąty rozdział *Atlasu*.

Omówione powyżej zmiany w gromadzeniu danych należy mieć na uwadze przy analizie statystyk przestępczości – zostały one graficznie wyróżnione na wykresach i w tabelach jako odstęp pomiędzy rokiem 2012 a 2013. Dodatkowo w analizie rozmiarów przestępczości należy także uwzględnić zmiany legislacyjne, które mogły mieć wpływ na liczbę zarejestrowanych przestępstw w poszczególnych latach. Najważniejsze z nich wymieniamy w *Wybranych zmianach w prawie...*

Zmiana sposobu rejestracji danych czy zmiany legislacyjne bez wątpienia wpływają na obraz przestępczości stwierdzonej w Polsce. To tylko dwa obok szeregu innych czynników kształtujących omawiane w *Atlasie* statystyki. Wśród nich można wymienić istotne w ostatnich latach wydarzenia, jak eskalację wojny w Ukrainie, konflikt na granicy polsko-białoruskiej, pandemię COVID-19 czy też coraz bardziej widoczne skutki zmian społeczno-demograficznych (np. starzenie się społeczeństwa). Starzenie się społeczeństwa oznacza nic innego jak to, że wraz ze wzrostem odsetka osób starszych zmniejsza się odsetek osób młodszych, które znacznie częściej niż osoby starsze popełniają przestępstwa. Analiza danych statystycznych wskazuje, że mimo tych czynników można zaobserwować pewne stałe elementy w przestępczości stwierdzonej

¹ Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z 31 stycznia 2013 r.

w Polsce. Bez wątplenia należą do nich zdominowanie przestępczości przestępstwami przeciwko mieniu oraz zdecydowanie większe nasilenie rejestrowanej przestępczości w miastach niż na wsiach. Okazuje się jednak, że również te „stałe” zjawiska podlegają zmianom. Najczęściej popełnianym przestępstwem przeciwko mieniu nie jest już kradzież, a oszustwo, prawdopodobnie coraz częściej popełniane z wykorzystaniem internetu. Z kolei przestępczość na wsi rośnie i to dużo szybciej niż w miastach. W latach 90. udział przestępstw popełnianych na wsiach nie przekraczał 20%, a od około 10 lat przestępczość na wsi stanowi 25% ogółu przestępczości stwierdzonej. Może mieć to związek z suburbanizacją i coraz większym upodabnianiem się terenów wiejskich do miejskich, a niekiedy wręcz przeganianiem terenów miejskich, jak np. w skali budownictwa mieszkaniowego. Tylko w latach 2013–2020 2/3 nowych mieszkań zostało wybudowanych w strefach podmiejskich dużych miast. Co więcej, w niektórych gminach podmiejskich budownictwo przybrało większe rozmiary aniżeli w części średnich czy dużych polskich miast. We wspomnianym okresie wśród 15 jednostek terytorialnych z najwyższym odsetkiem nowych mieszkań oddanych do użytku, 14 z nich stanowiły te położone na obszarach wiejskich. Dodatkowo analizy nasilenia budownictwa mieszkalnego na 10 tys. mieszkańców pokazały, że jest ono większe nie w miastach rdzeniowych, ale właśnie w ich otoczeniu².

Do 2022 r. rosła (choć z okresowymi spadkami) przestępczość narkotykowa, przede wszystkim posiadanie narkotyków. Są to środki coraz łatwiej dostępne, po które – czasem zamiast, a czasem obok alkoholu – sięgają przede wszystkim osoby młode. Współczynniki przestępstw narkotykowych na 100 tys. mieszkańców Polski pokazują jednak, że wzrost widoczny jest stale od 2019 r., także w 2023.

Zaryzykować można stwierdzeniem, że od 2015 r. przestępczość w Polsce jest w miarę stabilna. Współczynniki przestępczości co prawda pokazują pewne wzrosty czy spadki, ale są one raczej drobne. Obecnie przestępczość utrzymuje się na zdecydowanie niższym poziomie niż na przełomie XX i XXI w., a także niż jeszcze w 2013 r., który z uwagi na zmiany rejestracyjne można uznać za najbardziej właściwy do porównań. Najbardziej nasilone przestępczością są obszary zachodnio-południowej Polski, najmniej wschodnio-południowej. Dość ciekawy wniosek płynie z analizy przestępstw drogowych. Okazuje się, że między 2002 a 2023 r. zmniejszył się – i to znacznie – udział przestępstwa prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu lub w stanie nietrzeźwości. To jedna z głównych zmian w przestępczości drogowej. Najbardziej znacząca bowiem dotyczyła uznania jazdy rowerem w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego za wykroczenie, a nie za przestępstwo. Miało to miejsce w 2013 r. Obecnie w przestępczości drogowej bardziej widoczne staje się zachowanie polegające na wielokrotnym prowadzeniu pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego. W liczbach bezwzględnych zmiana jest praktycznie niewidoczna, ale z uwagi na spadek jednokrotnych zachowań tego typu udział wielokrotnych zwiększył się półtorakrotnie na przestrzeni ostatnich 10 lat. Niepokojące są z pewnością wartości współczynników przestępstw przeciwko rodzinie i opiece – niemal dwukrotnie wyższe niż w latach 90., co być może wynika z mniejszej zgłaszalności tychże przestępstw w tym okresie. Powodów takiego stanu rzeczy może być kilka, jak np. przyzwolenie społeczne na takie zachowania, które z uwagi na patriarchalny model wielu rodzin uznawane były za normalne, ale także choćby niski poziom wrażliwości społecznej, skutkujący niereagowaniem na to, co dzieje się u sąsiadów.

W latach 90. również zaczął się rozwijać system przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ale jego charakter były daleki od tego, który funkcjonuje dzisiaj, stąd też trudniej było uzyskać odpowiednią pomoc. Aż 70% tego rodzaju przestępstw stanowi przestępstwo niealimentacji. Jeśli chodzi o przestępstwa internetowe,

² Ł. Sykała i in., *Procesy suburbanizacji w Polsce w świetle rozwoju budownictwa mieszkaniowego i niemieszkaniego w strefach podmiejskich*, Instytut Rozwoju Miast i Regionów 2023, s. 14, 18–19.

to można chyba mówić o pewnej stabilizacji. Rok 2023, podobnie jak poprzedni, nie różni się odsetkiem przestępstw stwierdzonych popełnionych w ten właśnie sposób. Może to być również efekt ich trudniejszego wykrycia. Przestępstwa korupcyjne z kolei stanowią niewielki odsetek przestępstw stwierdzonych. Dominuje wśród nich sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną oraz przekupstwo. Z dobrych informacji: ogólny wskaźnik wykrywalności od 2017 r. utrzymuje się niezmiennie na poziomie powyżej 70%, czyli najwyższym w analizowanym okresie.

Ważniejsze wyjaśnienia

W statystyce policyjnej i prokuratorskiej stosuje się następujące zasady opracowywania danych o przestępstwach stwierdzonych:

- Jednostką statystyczną w sprawozdawczości jest **przestępstwo stwierdzone**, czyli czyn uznany za przestępstwo w zakończonym postępowaniu przygotowawczym.
- Za zakończone postępowanie przygotowawcze uznaje się zamknięte postępowanie własne prokuratora lub dochodzenie albo śledztwo, które zostały merytorycznie ukończone przez Policję jedną z następujących decyzji procesowych: 1) skierowaniem wniosku o: a) zatwierdzenie lub sporządzenie aktu oskarżenia, b) zatwierdzenie postanowienia o umorzeniu, c) przekazanie postępowania do organów prokuratorskich innych państw; 2) przekazaniem akt postępowania: a) do sądu wraz z wnioskiem o warunkowe umorzenie, b) do sądu rodzinnego, c) do innych organów orzekających (np. do organów finansowych i celnych).
- Liczba przestępstw stwierdzonych nie odpowiada wolumenowi przestępstw faktycznie popełnionych w danym roku. Statystyka przestępstw nie obejmuje bowiem przestępstw niezgłoszonych oraz zgłoszonych, lecz nieprzyjętych lub niezarejestrowanych przez Policję (problem „ciemnej liczby”).
- Występują ponadto opóźnienia w rejestrowaniu przestępstw stwierdzonych, związane z trwaniem postępowania przygotowawczego oraz obiegiem dokumentów statystycznych. Według szacunków Policji tzw. poślizg statystyczny między popełnieniem czynu a zarejestrowaniem w odpowiedniej statystyce wynosi od dwóch do trzech miesięcy.
- Należy mieć również na uwadze istotny fakt, że w przypadku zbiegu przestępstw w statystyce przestępczości rejestrowane jest jedno przestępstwo – najpoważniejsze, tzn. zagrożone najwyższą sankcją – co również sprawia, że statystyka przestępstw stwierdzonych nie obejmuje pełnej ich liczby.
- Przestępstwa stwierdzone są wykazywane według klasyfikacji Kodeksu karnego oraz przepisów karnych innych ustaw.
- Przestępstwa odnoszą się geograficznie do miejsca ich popełnienia w kraju. W taki sposób rejestrowano dane w systemie TEMIDA (do 2012 r.). Nowy system KSIP (od 2013 r.) obejmuje zaś właściwie dwa sposoby rejestracji danych – według podziału administracyjnego kraju oraz według jednostki rejestrującej (obejmujący także przestępstwa popełnione poza granicami kraju, ale prowadzone/współprowadzone przez polską Policję). Dane z obu tych źródeł minimalnie się różnią. Co do zasady, w niniejszym rozdziale prezentowane są dane według podziału administracyjnego (a więc tylko dla Polski). Jednak część informacji (np. dotyczące *modus operandi* przestępstw, użycia broni i miejsca dokonania włamania) zawarta jest tylko w zbiorze według jednostki rejestrującej. Ich prezentacja opatrzona jest każdorazowo stosowną informacją.
- Warto też pamiętać, że rodzaje przestępstw odnotowywane są według klasyfikacji przyjętej w postępowaniu przygotowawczym, niezależnie od ich ewentualnych zmian w trakcie trwania postępowania sądowego.
- **Współczynnik przestępczości** (na 100 tys. ludności) jest to iloraz liczby przestępstw i liczby ludności w danym roku (pomnożony przez 100 tys.). Współczynniki przestępczości zostały obliczone na podstawie

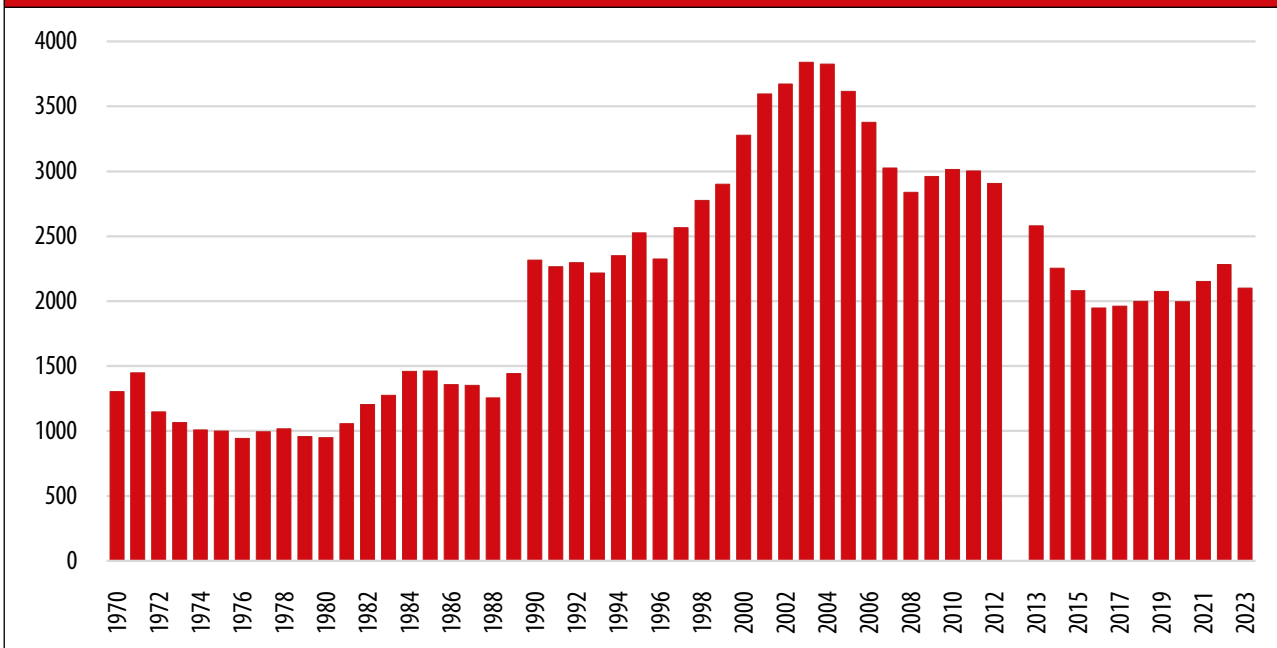
informacji o liczbie mieszkańców kraju według stanu na 30 czerwca danego roku – co odpowiada średniej liczbie mieszkańców Polski w danym roku.

- **Przestępstwo wykryte** jest to przestępstwo stwierdzone, w odniesieniu do którego ustalono przynajmniej jedną osobę podejrzaną w zakończonym postępowaniu przygotowawczym.
- **Wskaźnik wykrywalności** jest to iloraz (wyrażony w procentach) liczby przestępstw wykrytych i ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w postępowaniach podjętych – umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.
- **Wskaźnik dynamiki/dynamika** to iloraz (wyrażony w procentach) liczby przestępstw w danym roku i ich liczby w roku bazowym. Wskazuje, czy ta liczba wzrosła (wartości powyżej 100), czy spadła (wartości poniżej 100).
- **Przestępstwa internetowe** są rozumiane jako przestępstwa związane z internetem lub inną siecią komputerową według sposobu działania (*modus operandi*) sprawcy.

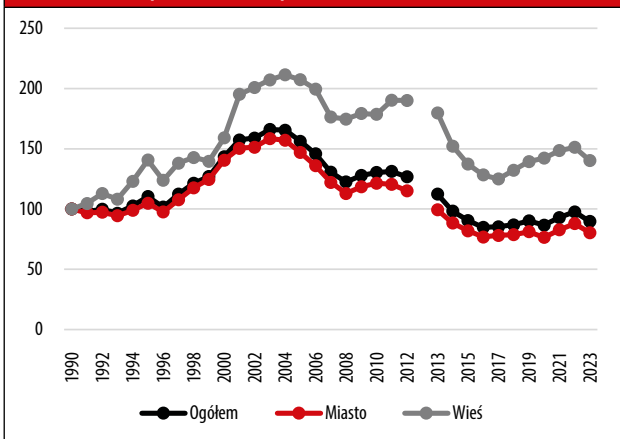
PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE

ogółem

Wykres 1. Przestępstwa ogółem na 100 tys. ludności w latach 1970–2023

Wykres 2. Dynamika przestępczości w latach 1990–2023 (1990 = 100)

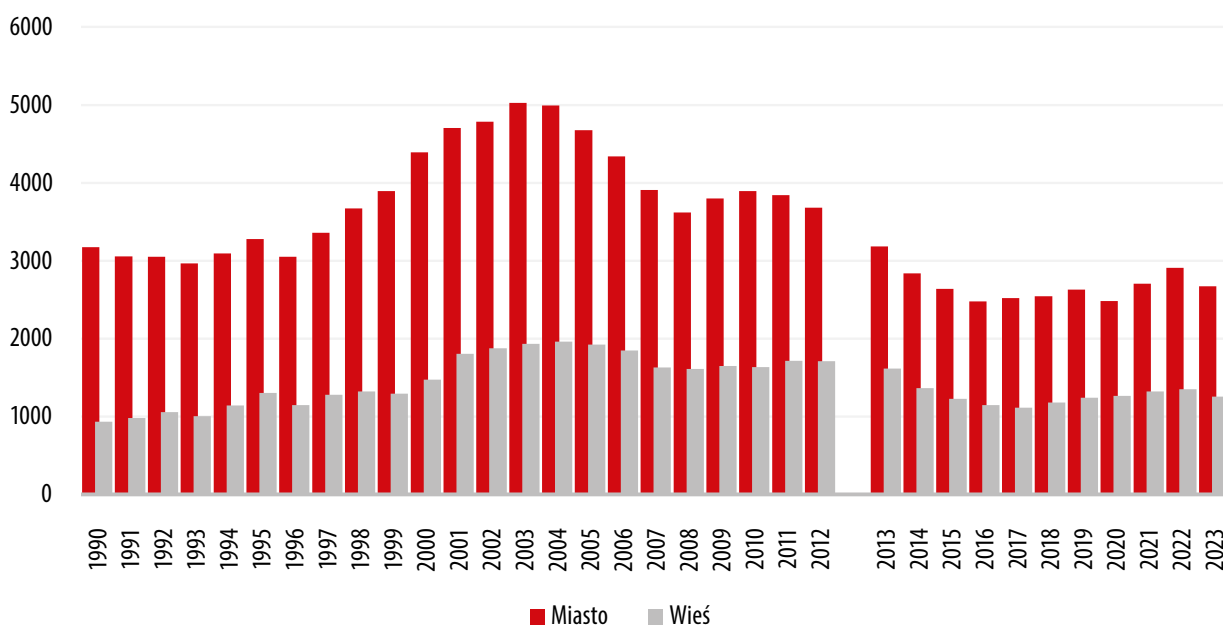
- Po gwałtownym wzroście w latach 1989–1990 (o przeszło 60%) w połowie lat 90. współczynniki przestępczości były względnie stabilne, a w latach 1997–2003 zwiększały się średnio rocznie o 10%. W latach

2007–2013 wahania w nasileniu przestępczości wynosiły średnio około 5%, w latach 2014–2019 – około 4%, zaś od 2020 do 2023 – około 7%.

- W 2023 r. współczynnik przestępczości był o blisko 20% niższy niż w 2013 r. i o około 45% niższy niż w latach 2002–2004. Był on także o około 20% niższy niż w połowie lat 90. W porównaniu z latami 70. współczynnik przestępczości wzrósł niemal dwukrotnie. W 2023 r. był wyższy o ponad 60% niż w latach 80. Najwyższe nasilenie przestępczości było w latach 2003–2004, kiedy to współczynniki wynosiły ponad 3800. W latach 2007–2012 przestępczość ustabilizowała się na poziomie około 3000 przestępstw na 100 tys. ludności, z tendencją malejącą od 2011 r. W latach 2015–2023 było około 2000 przestępstw na 100 tys. ludności rocznie.
- W 2023 r. przestępczość była niższa o 10% w porównaniu z 1990.

ZRÓŻNICOWANIE TERYTORIALNE

Wykres 3. Przestępstwa ogółem w miastach i na wsi na 100 tys. ludności w latach 1990–2023

Mapa 1. Przestępczość na 100 tys. ludności w poszczególnych województwach w 2023 r.

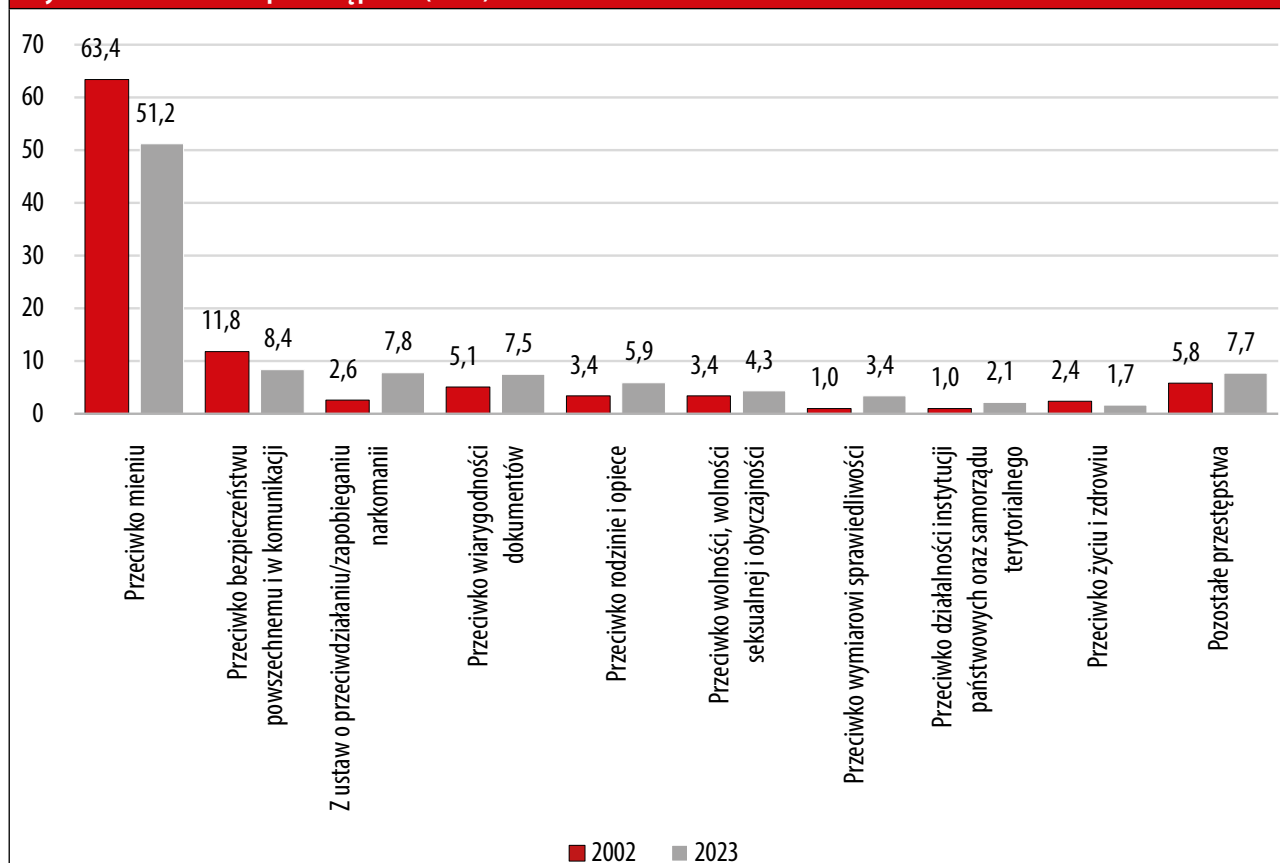
- W 2023 r. najwyższe nasilenie przestępczością (na poziomie powyżej 2500) było w województwach: lubuskim (2525,1), dolnośląskim (2750,1) i śląskim (2593,6); stosunkowo duże (powyżej 2000) w województwach: zachodniopomorskim (2127,1), pomorskim (2266,5), kujawsko-pomorskim (2163,3),

mazowieckim (2212,5), łódzkim (2099,3), małopolskim (2087,9). Najniższy współczynnik przestępczości (poniżej 1500) był w województwie podkarpackim (1155,8). W porównaniu z 2019 r. nastąpiła dość istotna zmiana (powyżej 10%) w rozkładzie przestępczości w poszczególnych województwach. Najbardziej widoczny jest spadek o ponad 30% w województwie zachodniopomorskim oraz wzrost o blisko 20% w kujawsko-pomorskim.

- Nasilenie przestępczości w miastach jest ponad dwukrotnie większe niż na wsi.
- Trend przestępczości w miastach jest bardzo podobny do ogólnopolskiego trendu przestępczości i bardziej stabilny aniżeli trend przestępczości na wsi.
- Przestępczość na wsi, choć jest zdecydowanie na niższym poziomie niż w miastach, rosła od niej dużo szybciej w analizowanym okresie.
- W latach 2013–2023 w porównaniu z 1990 r. przestępczość spadła średnio o około 10%, zaś na wsi wzrosła średnio o ponad 35%, co być może jest związane ze wspomnianą we wprowadzeniu suburbanizacją.

STRUKTURA PRZESTĘPSTW

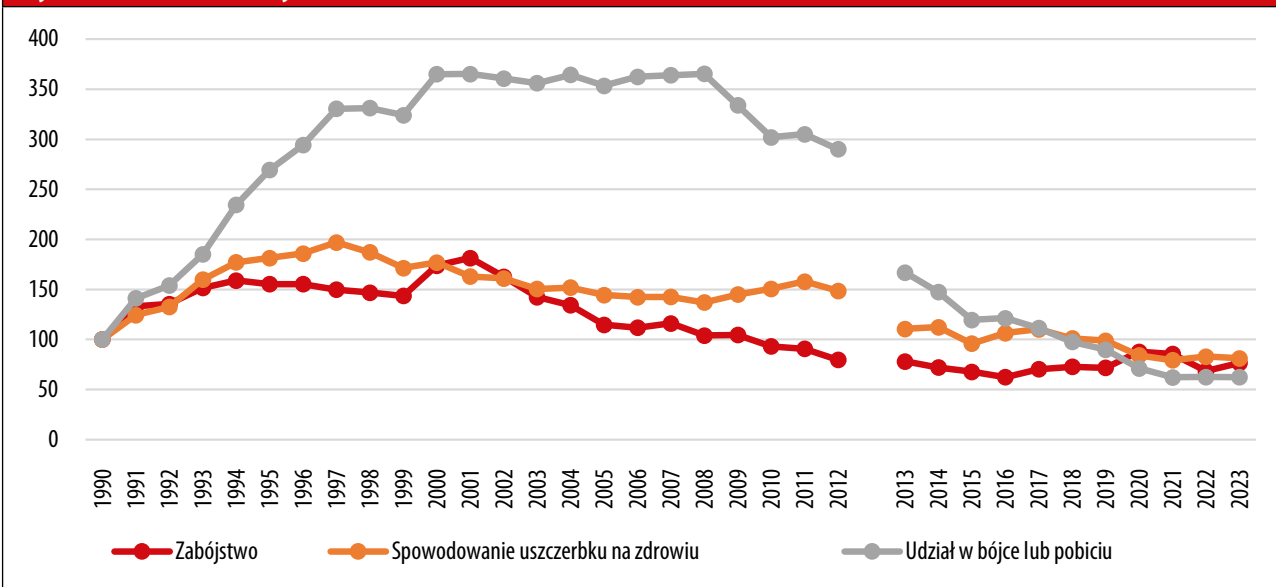
Wykres 4. Struktura przestępstw (w %) w 2002 i 2023 r.

- Ponad połowę przestępstw stwierdzonych stanowią przestępstwa przeciwko mieniu. Około 8% to przestępstwa: przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji, przeciwko wiarygodności dokumentów oraz popełnione z ustaw o przeciwdziałaniu/zapobieganiu narkomanii.
- W 2023 r. w stosunku do 2002 zmniejszył się – i to o ponad 12 punktów procentowych (p.p.) – udział przestępstw przeciwko mieniu. Dość istotna zmiana dotyczy również przestępstw przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji – ich udział zmniejszył się niemal półtorakrotnie. Również blisko półtorakrotnie spadł udział przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu.
- W 2023 r. względem 2002 trzykrotnie zwiększył się udział przestępstw popełnianych z ustaw o przeciwdziałaniu narkomanii oraz przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Dwukrotny wzrost dotyczy przestępstw przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego. Zwiększył się także udział przestępstw przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności, rodzinie i opiece oraz wiarygodności dokumentów.

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ŻYCIU I ZDROWIU

Wykres 5. Wskaźniki dynamiki w latach 1990–2023 (1990 = 100)

- W latach 2002–2016 nasilenie zabójstw zmniejszało się systematycznie, średnio o prawie 7% rocznie. W 2016 r. współczynnik zabójstw był najniższy w całym analizowanym okresie. W latach 2020–2021 odnotowano ponad 600 zabójstw rocznie, czyli najwięcej od blisko dekady.
- Największe nasilenie spowodowania uszczerbku na zdrowiu zanotowano na końcu lat 90. Od 2000 r. obserwujemy tendencję spadkową tych przestępstw.
- Współczynnik udziału w bójce lub pobiciu utrzymywał się w latach 1997–2011 na wysokim – trzykrotnie wyższym niż w 1990 r. – poziomie. W kolejnych latach nastąpił systematyczny spadek tych przestępstw. Największa różnica w ich liczbie nastąpiła pomiędzy rokiem 2012 i 2013, co wynika częściowo ze zmiany rejestracji przestępstw w tym czasie.
- Za lata 2022 i 2023 Policja udostępniła dane o liczbie zabójstw ze względu na formę ich popełnienia. W 2022 r. odnotowano 254 zabójstwa dokonane, a w 2023 r. – 286. Oznacza to, że w obu tych latach zabójstwa usiłowane stanowiły około 47% wszystkich. Jest to najwyższy dotychczas notowany udział

usiłowań w liczbie zabójstw – w *Atlasie przestępczości w Polsce* 5 najwyższy wskaźnik usiłowań zabójstw wyniósł 40,8% w 2001 r.

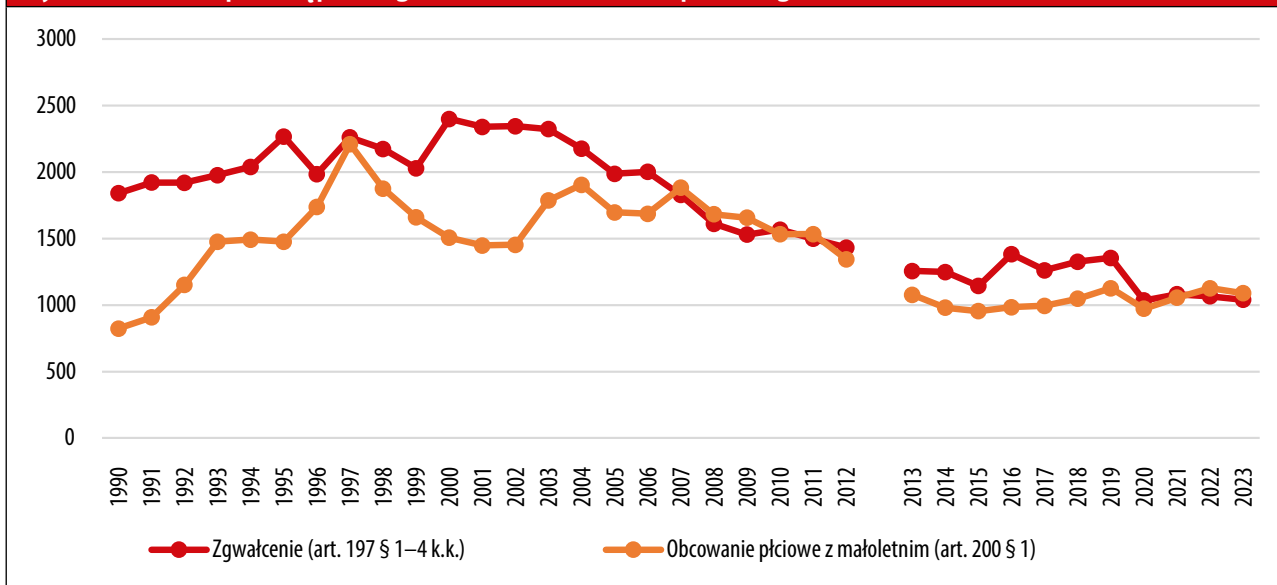
- Po dynamicznych zmianach od 1990 r. wskaźniki przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu zbliżały się do poziomu nasilenia sprzed 30 lat, a obecnie są od niego niższe.
- Porównując strukturę przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu w latach 2013 i 2023, udział zabójstw zwiększył się o około 1 p.p., a udział czynów spowodowania uszczerbku na zdrowiu – o około 8 p.p. Zmniejszył się natomiast – i to prawie dwukrotnie – odsetek udziału w bójce lub pobiciu.

Tabela 1. Struktura przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu

	2013		2023	
	N	%	N	%
Zabójstwo	570	2,8	559	4,2
Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	11 510	56,0	8458	64,2
Udział w bójce lub pobiciu	6571	32,0	2452	18,6
Pozostałe	1900	9,2	1718	13,0
Ogółem	20 551	100,0	13 187	100,0

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO WOLNOŚCI SEKSUALNEJ I OBYCZAJNOŚCI

Wykres 6. Liczba przestępstw zgwałcenia i obcowania płciowego z małoletnim w latach 1990–2023

Wykres 7. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności w latach 2000–2023 na 100 tys. ludności

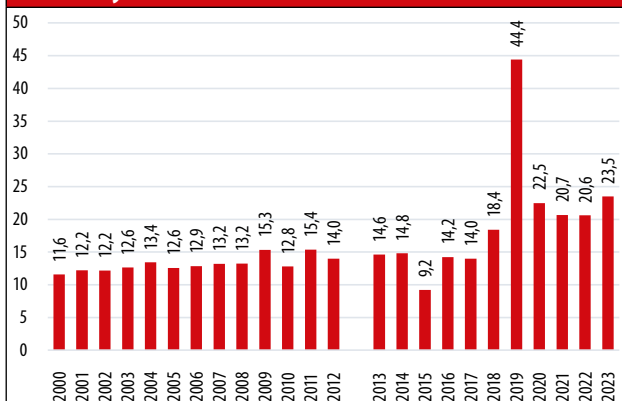

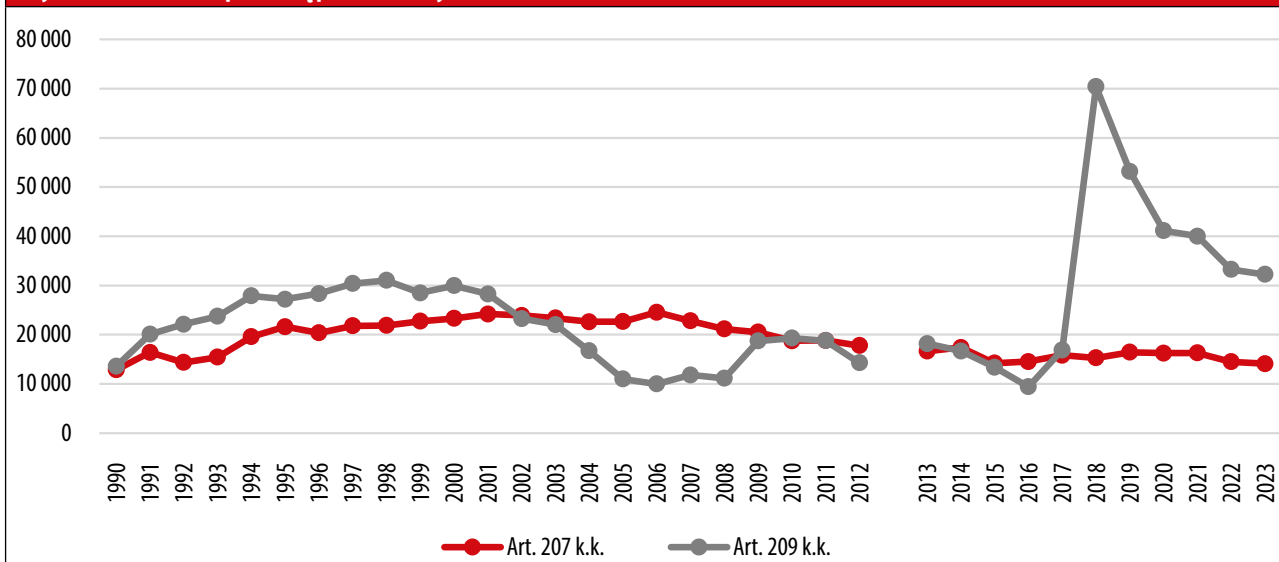
Tabela 2. Struktura przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności

	2013		2023	
	N	%	N	%
art. 197 § 1, 2	1124	20,0	831	9,4
art. 197 § 3, 4	132	2,3	209	2,4
art. 200 § 1	1078	19,1	1089	12,3
Pozostałe	3296	58,6	6724	75,9
Ogółem	5630	100,0	8853	100,0

- Najwyższe współczynniki zgwałceń notowane były w latach 2000–2003, kiedy liczba tych przestępstw przekraczała 2300 spraw rocznie.
- W latach 1996–1998 i 2003–2007 stwierdzono najwięcej przestępstw obcowania płciowego z małoletnimi.
- Ponad dwukrotny wzrost liczby przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności w 2019 r. był wynikiem większej liczby stwierdzonych przestępstw z art. 202 § 4a k.k. W 2019 r. stwierdzono ich 12 845, podczas gdy w roku poprzednim – 261 (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*).
- Porównując lata 2013 i 2023, dwukrotnie zmniejszył się udział zgwałceń w strukturze przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Zmniejszył się także udział przestępstw obcowania płciowego z małoletnimi (o 7 p.p.).

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO RODZINIE I OPIECE

Wykres 8. Liczba przestępstw z artykułów 207 i 209 k.k. w latach 1990–2023

Wykres 9. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece w latach 1990–2023 w ogóle stwierdzonych (w %)

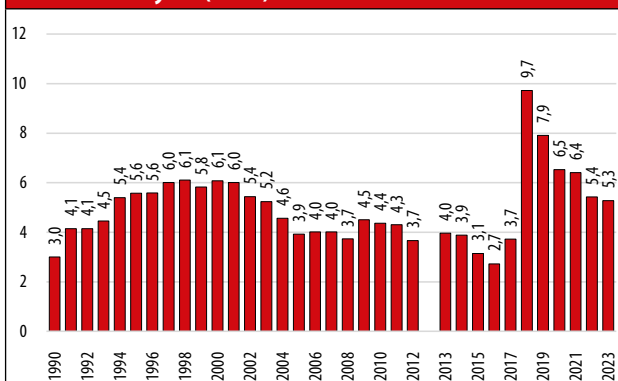

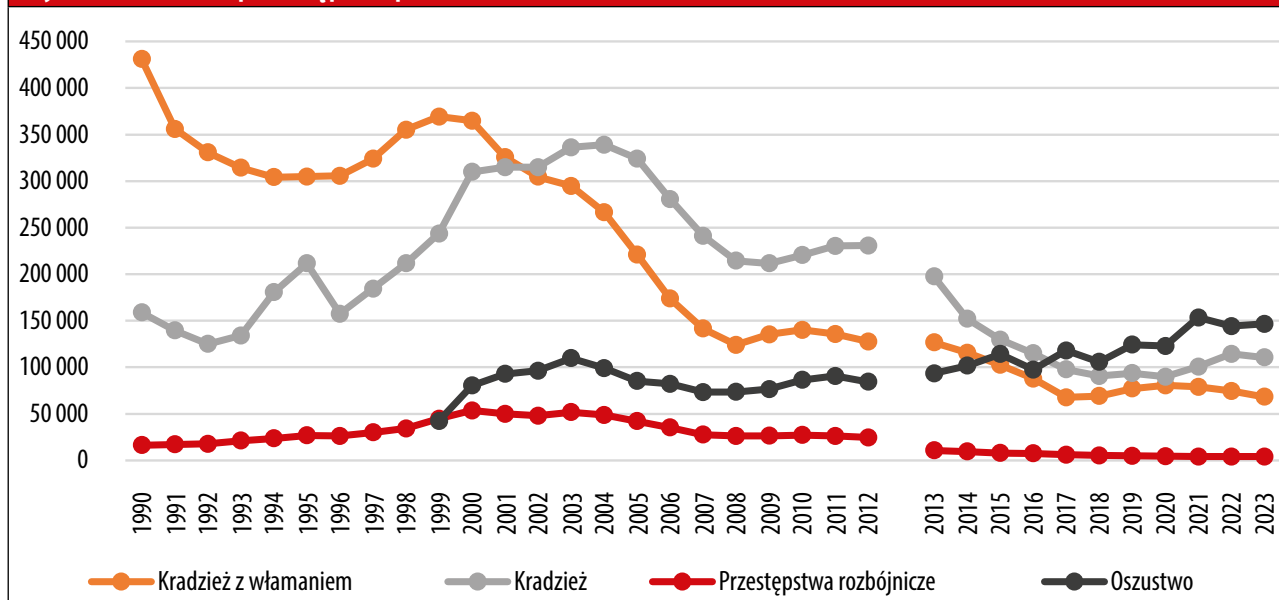
Tabela 3. Struktura przestępstw przeciwko rodzinie i opiece

	2013		2023	
	N	%	N	%
Art. 207 k.k.	16 650	47,5	14 110	30,3
Art. 209 k.k.	18 166	51,9	32 253	69,2
Inne	203	0,6	276	0,5
Ogółem	35 019	100,0	46 639	100,0

- W latach 1990–2023 przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece stanowiły około 5% ogółu przestępstw stwierdzonych. Największy ich udział zanotowano w 2018 r., na co wpływ miała zmiana przepisów dotyczących przestępstwa niealimentacji (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*).
- Najczęściej popełnianym przestępstwem z tej grupy czynów jest przestępstwo niealimentacji. W 2023 r. stanowiło ono blisko 70% ogółu. Co trzecie przestępstwo to przestępstwo znęcania się. Liczba tych przestępstw od lat 90. utrzymuje się na w miarę podobnym poziomie.
- Między 2013 a 2023 r. nastąpiła znacząca zmiana w strukturze przestępczości przeciwko rodzinie i opiece. Zdecydowanie wzrósł odsetek przestępstwa niealimentacji, zmalał zaś odsetek przestępstwa znęcania się.

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO MIENIU

Wykres 10. Liczba przestępstw przeciwko mieniu w latach 1990–2023

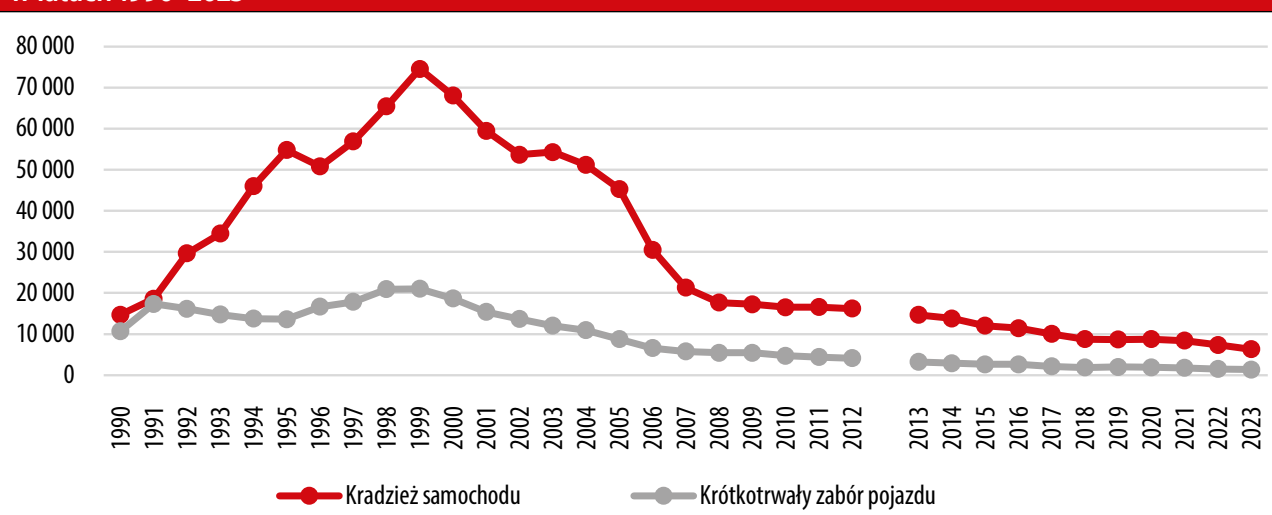
- Kradzieże z włamaniem były najczęściej popełnianym czynem przeciwko mieniu w latach 1990–2001. Po tym okresie aż do 2023 r. częściej były popełniane kradzieże w typie podstawowym (art. 278 k.k.).
- Od 2017 r. najczęściej popełnianym przestępstwem w tej kategorii są oszustwa, których współczynnik na 100 tys. ludności wyniósł 389 w 2023 r.
- Liczba przestępstw rozbójniczych systematycznie spada od 2006 r. W latach 2013–2015 ich współczynnik na 100 tys. ludności wynosił około 20, a od 2021 r. o połowę mniej.
- Oprócz oszustw nasilenie przestępstw przeciwko mieniu w 2023 r. było niższe niż w 2013 r. (dla kradzieży i kradzieży z włamaniem był to blisko dwukrotny spadek, dla przestępstw rozbójniczych niemal trzykrotny).
- W 2021 r. odwrócił się trend spadkowy dla kradzieży – ich liczba zwiększyła się o 12%, a rok później o 14%. W 2023 r. nieznacznie się zmniejszyła, pozostając nadal na poziomie ponad 100 tys. przestępstw.
- Porównując lata 2013 i 2023, struktura przestępstw przeciwko mieniu uległa widocznym zmianom. Przede wszystkim na uwagę zasługuje dwukrotny wzrost udziału oszustw, który wydaje się stałą tendencją w przestępczości przeciwko mieniu.
- Zmniejszył się udział kradzieży (o 10 p.p.) i kradzieży z włamaniem (o 7 p.p.), co może wskazywać na „przekwalifikowanie” się dotychczasowych złodziei w sprawców oszustw.

Tabela 4. Struktura przestępstw przeciwko mieniu

	2013		2023	
	N	%	N	%
Kradzież z włamaniem	126 553	23,9	68 185	16,8
Przestępstwa rozbójnicze	10 699	2,0	3 942	1,0
Kradzież	197 498	37,4	110 443	27,3
Oszustwo	93 375	17,7	146 553	36,1
Pozostałe przestępstwa przeciwko mieniu	100 481	19,0	76 140	18,8
Ogółem	528 606	100,0	405 263	100,0

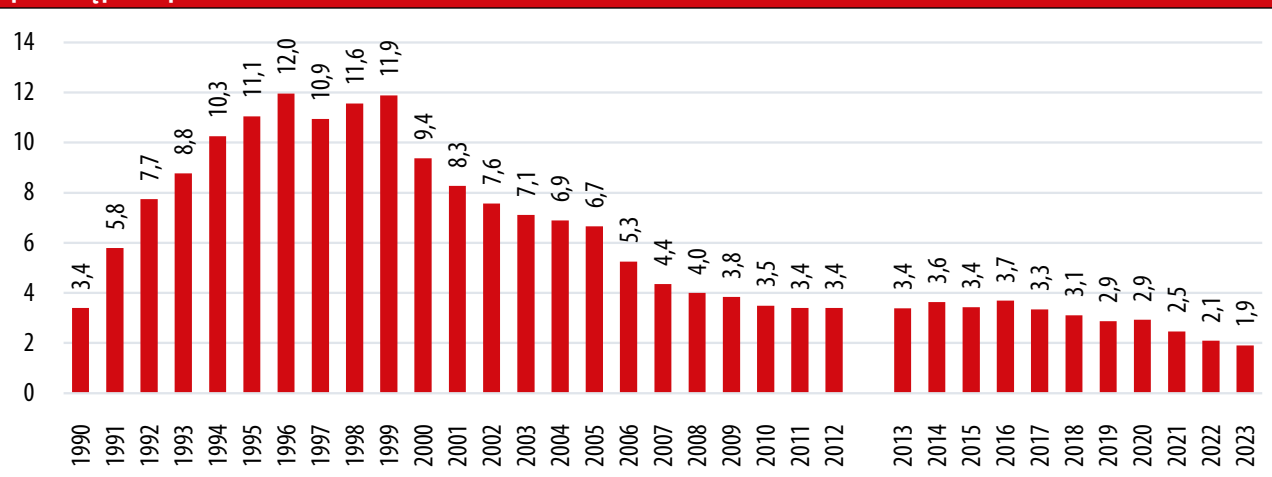
KRADZIEŻ SAMOCHODU I ZABÓR POJAZDU

Wykres 11. Liczba przestępstw kradzieży samochodu i krótkotrwałego zaboru samochodu w latach 1990–2023

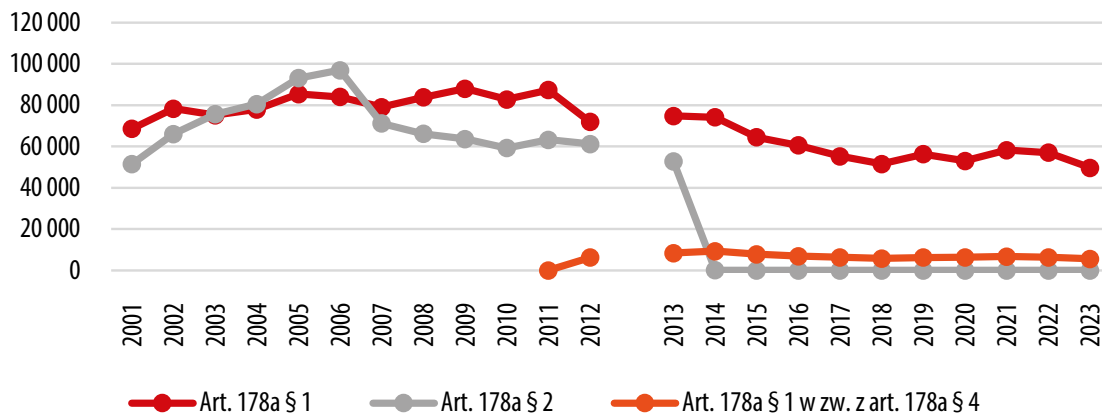
- W latach 90. liczba kradzieży samochodów zwiększała się w błyskawicznym tempie – średnio o 20% w skali roku. Największą ich liczbę stwierdzono w 1999 r. – prawie 75 tys., tj. ponad pięciokrotnie więcej niż w 1990. Od 2000 r. trend nasilenia tych przestępstw był malejący – w pierwszej dekadzie XXI w. liczba kradzieży samochodów zmniejszyła się niemal o 1/4, w drugiej dekadzie – blisko o połowę.
- Najwięcej przestępstw krótkotrwałego zaboru pojazdu mechanicznego było w 1999 r. (prawie dwukrotnie więcej niż w 1990). Od 2000 r. zmniejszała się ich liczba, średnio o ponad 10% rocznie. W roku 2023 było ich siedmiokrotnie mniej niż w końcu XX w. i trzynastokrotnie mniej niż w roku 1990.
- Udział kradzieży samochodu i krótkotrwałego zaboru samochodu w ogóle przestępstw przeciwko mieniu nie przekracza 4% od 2009 r., a w latach 2022–2023 wynosił około 2%.

Wykres 12. Udział przestępstw kradzieży samochodu i krótkotrwałego zaboru samochodu w ogóle przestępstw przeciwko mieniu w latach 1990–2023

PRZESTĘPSTWA DROGOWE

Wykres 13. Liczba przestępstw prowadzenia pojazdów w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego w latach 2001–2023

Wykres 14. Udział przestępstw drogowych w ogóle przestępstw stwierdzonych w latach 1990–2023

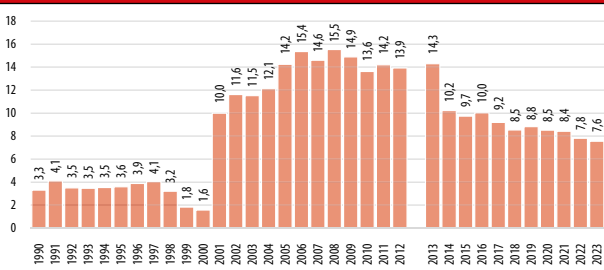

Tabela 5. Struktura przestępstw drogowych

	2013		2023	
	N	%	N	%
Art. 178a § 1	74 877	52,8	49 736	83,2
Art. 178a § 2	52 911	37,3	2	0,0
Art. 178a § 1 w zw. z art. 178a § 4	8405	5,9	5639	9,4
Inne	5713	4,0	4435	7,4
Ogółem	141 906	100,0	59 812	100,0

- Na przełomie XIX i XX w. liczba przestępstw drogowych na 100 tys. ludności zmniejszyła się niemal o połowę. Między 2000 a 2001 r. współczynnik ten wzrósł niemal siedmiokrotnie. Z kolei między 2013 i 2014 r. nastąpił ponad półtorakrotny spadek tych

współczynników. Kolejne lata cechuje spadek ich wartości. Obserwacje te w dużej mierze wyjaśniają zmiany przepisów prawnych (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*).

- Przestępstwa drogowe w latach 1990–2023 stanowiły średnio blisko 9% ogółu przestępstw stwierdzonych. Do roku 2000 udział ten oscylował w granicach 1,5–4%. Po 2000 r. nastąpił niemal systematyczny wzrost. Wówczas udział ten przekraczał 10%, a w niektórych latach nawet 15%. Od 2018 r. udział przestępstw drogowych spadł poniżej 10%.
- Wśród przestępstw drogowych dominuje prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem alkoholu (art. 178a § 1 i 2 k.k.). W 2023 r. to ponad 83% przestępstw drogowych, w roku 2013 zaś ponad 90%, przy czym niemal połowę z nich stanowiła penalizowana wówczas jako przestępstwo jazda rowerem pod wpływem alkoholu.
- Wzrasta udział wielokrotnego prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego – w okresie zakazu prowadzenia pojazdu w związku ze skazaniem za wcześniejsze przestępstwo. Liczba przestępstw popełnionych z art. 178a § 4 k.k. w analizowanym okresie wygląda bardzo podobnie, ale ich udział wśród przestępstw drogowych wzrósł półtorakrotnie.

PRZESTĘPSTWA NARKOTYKOWE

Wykres 15. Przestępstwa narkotykowe na 100 tys. ludności w latach 1990–2023

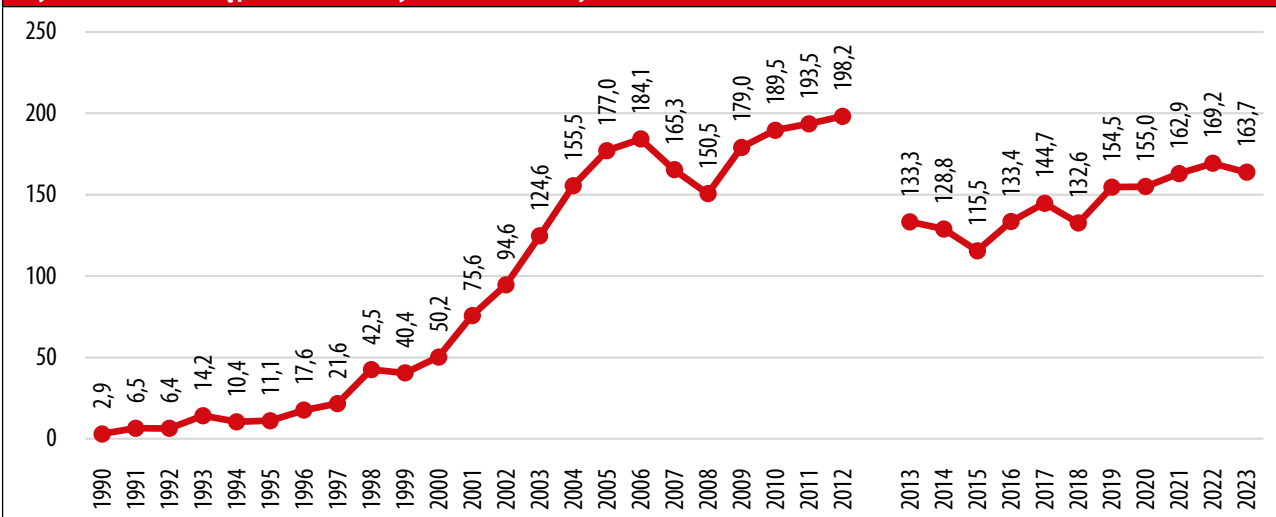

Tabela 6. Struktura przestępstw narkotykowych

	2013		2023	
	N	%	N	%
Art. 53	257	0,5	290	0,5
Art. 54	191	0,4	291	0,5
Art. 55	845	1,6	436	0,7
Art. 56d	3364	6,6	5246	8,5
Art. 58	6034	11,8	2301	3,7
Art. 59	11 695	22,8	11 698	19,0
Art. 60		0,0		0,0
Art. 61	23	0,0	52	0,1
Art. 62	26 849	52,3	39 653	64,2
Art. 62a		0,0		0,0
Art. 62b		0,0	724	1,2
Art. 63	2023	3,9	1001	1,6
Art. 64	34	0,1	20	0,0
Art. 68	4	0,0		0,0
Ogółem	51 319	100,0	61 712	100,0

- Spadek między 2012 a 2013 r. to z pewnością efekt zmian sposobu rejestracji Policji i nieuwzględnienia w nim czynów karalnych nieletnich. W ostatnich latach (z wyjątkiem 2023 r.) znów widoczna jest tendencja wzrostowa.
- W strukturze przestępstw narkotykowych niemal 2/3 stanowi posiadanie. Co piąty czyn polega na udzielaniu innej osobie środka odurzającego, co dziesiąty na handlu narkotykami.
- W porównaniu z rokiem 2013 nastąpił wzrost przestępstwa polegającego na posiadaniu narkotyków (o około 10 p.p.), spadł nieco udział czynu polegającego na udzieleniu innej osobie środka odurzającego oraz handel ludźmi (o ponad 9 p.p.).
- Na początku lat 90. współczynniki przestępczości narkotykowej były znikome. Wynika to z pewnością z faktu niepenalizowania posiadania narkotyków w tym okresie. Aż do 1997 r. podlegały one jedynie konfiskacie. W 1997 r. weszła w życie nowa ustawa penalizująca posiadanie narkotyków karą pozbawienia wolności, a w 2001 r. jej nowelizacja penalizująca nawet posiadanie nieznacznych ilości na użytek własny. Zmiany w prawie dość mocno widoczne są w statystyce. W roku 1998 współczynnik przestępczości narkotykowej zwiększył się dwukrotnie w porównaniu z rokiem poprzednim. Od tego momentu rósł niemal systematycznie i w dość znacznym tempie, z wyjątkiem lat 2008–2009, aż do roku 2012.

PRZESTĘPSTWA INTERNETOWE

Wykres 16. Udział przestępstw związanych z internetem i siecią komputerową wśród ogółu przestępstw stwierdzonych w latach 2013–2023

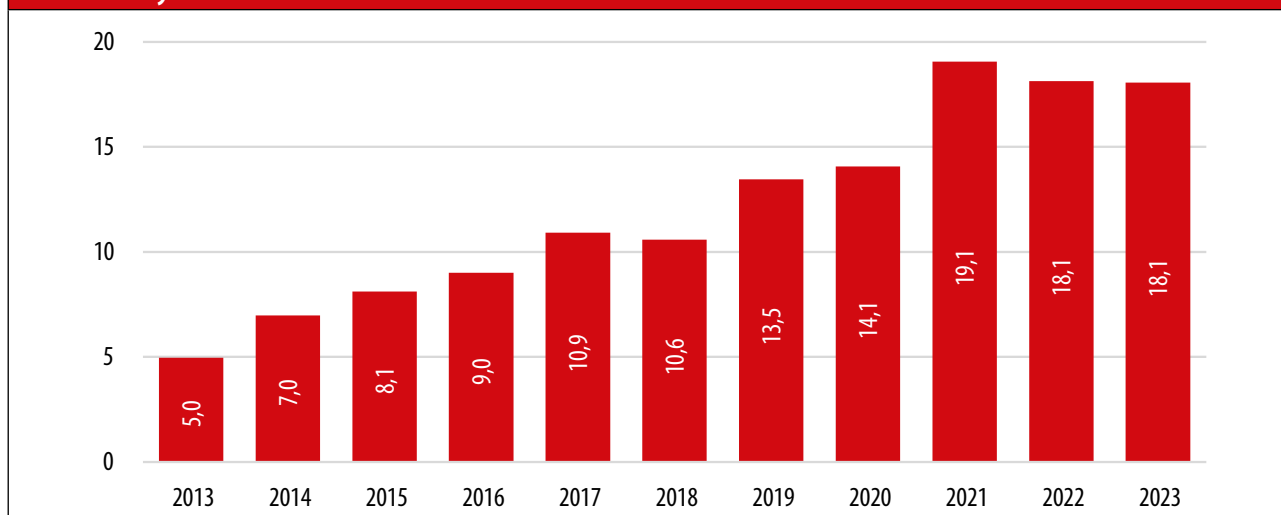

Tabela 7. Struktura przestępstw internetowych w 2013 i 2023 r.

	2013	2023
Groźba karalna (art. 190 par. 1 k.k.)	0,6	1,2
Uporczywe nękanie (art. 190a par. 1–3 k.k.)	0,8	1,6
Publiczne prezentowanie treści pornograficznych (art. 202 par. 1–4c k.k.)	4,1	1,0
Bezprawne uzyskanie informacji (art. 267 par. 1–4 k.k.)	2,2	3,8
Kradzież z włamaniem (art. 279 par. 1 k.k.)	0,8	4,0
Oszustwo (art. 286 par. 1–3 k.k.)	59,0	59,9
Oszustwo komputerowe (art. 287 par. 1–2 k.k.)	2,5	11,6
Pranie pieniędzy (art. 299 par. 1, 5, 6 k.k.)	0,0	0,3
Pozostałe	30,0	16,6
Ogółem	100,0	100,0

- Struktura przestępstw internetowych zmieniła się w latach 2013–2023. Zwiększył się udział oszustwa komputerowego (o 9 p.p.). W 2023 r. zanotowano więcej kradzieży z włamaniem (o 3,2 p.p.). Udział publicznego prezentowania treści pornograficznych zredukował się z ponad 4% do 1%. Różnice dla pozostałych przestępstw nie są już tak widoczne.
- Udział przestępstw internetowych wśród ogółu przestępstw stwierdzonych do 2022 r. zwiększał się niemal systematycznie. Między 2013 a 2022 r. wzrost był niemal czterokrotny (z 5% do 18,1%).
- W ostatnim analizowanym roku (2023) udział przestępstw internetowych ustabilizował się na takim samym poziomie jak rok wcześniej.
- Przestępstwem najczęściej popełnianym w ten sposób jest oszustwo. W 2023 r. to niemal 60% wszystkich stwierdzonych przestępstw internetowych. Na drugim miejscu, choć ze zdecydowanie niższym odsetkiem (11,6%), znalazło się oszustwo komputerowe. Około 4% stanowiły przestępstwa: kradzież z włamaniem oraz bezprawne uzyskanie informacji. Uporczywe nękanie to nieco ponad 1,5%, zaś groźba karalna i publiczne prezentowanie treści pornograficznych to około 1%.

PRZESTĘPSTWA O CHARAKTERZE GOSPODARCZYM

Wykres 17. Udział przestępstw o charakterze gospodarczym wśród ogółu przestępstw stwierdzonych w latach 2000–2023

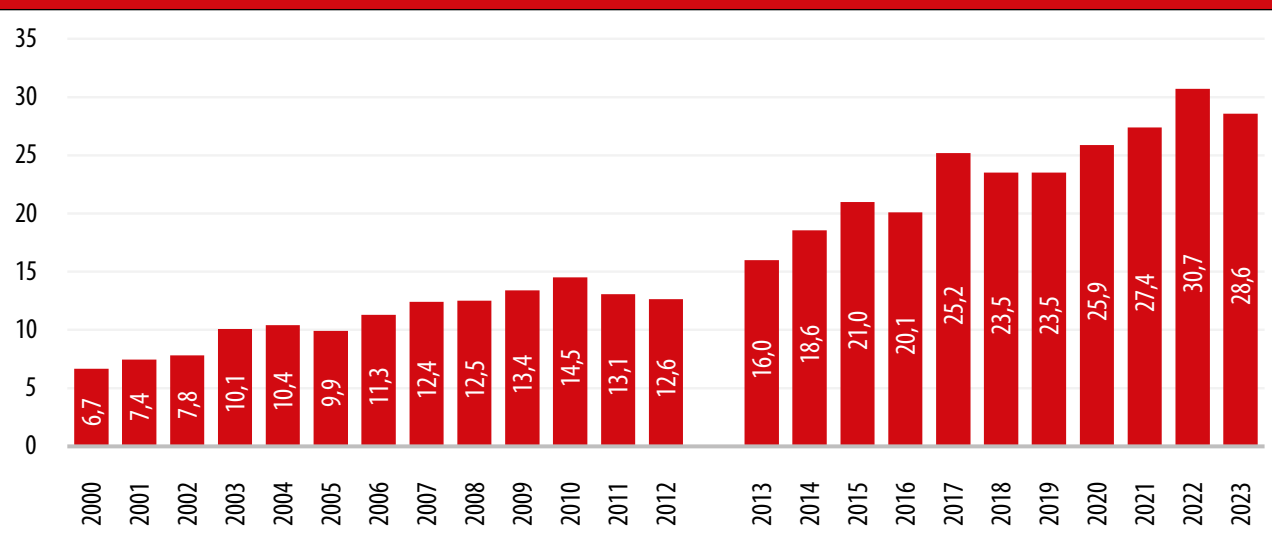

Tabela 8. Struktura przestępstw o charakterze gospodarczym w latach 2013 i 2023

	2013		2023	
	N	%	N	%
Oszustwa gospodarcze	61 255	38,6	133 616	59,1
Przeciwko obrotowi gospodarczemu	9180	5,8	6813	3,0
Falszerstwa gospodarcze	20 375	12,8	42 983	19,0
Przestępstwa skarbowe	2085	1,3	2665	1,2
Korupcja	14 664	9,2	3669	1,6
Z ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (upapp)	8057	5,1	2734	1,2
Przeciwko środowisku	4101	2,6	2698	1,2
Kradzież energii, programu komputerowego	16 434	10,4	1157	0,5
Pozostałe	22 503	14,2	29 955	13,2
Ogółem	158 654	100,0	226 291	100,0

- Porównując strukturę przestępstw o charakterze gospodarczym w 2013 i 2023 r., najwidoczniej zmniejszył się udział kradzieży energii i programu komputerowego o charakterze gospodarczym (o około 10 p.p.) i korupcji (o 7 p.p.).
- Z kolei największy wzrost udziału w strukturze tych przestępstw dotyczy oszustw gospodarczych – z 39% w 2013 r. do 59% w 2023 r.

- W 2023 r. stwierdzono o 15% mniej przestępstw gospodarczych niż w 2022 r., przy czym jednocześnie o 40% więcej niż w 2013.
- Przestępstwa o charakterze gospodarczym stanowiły w 2013 r. 16%, a w 2023 r. około 29% wszystkich przestępstw stwierdzonych przez Policję.

PRZESTĘPSTWA KORUPCYJNE

Wykres 18. Udział przestępstw korupcyjnych wśród ogółu przestępstw stwierdzonych w latach 2000–2023

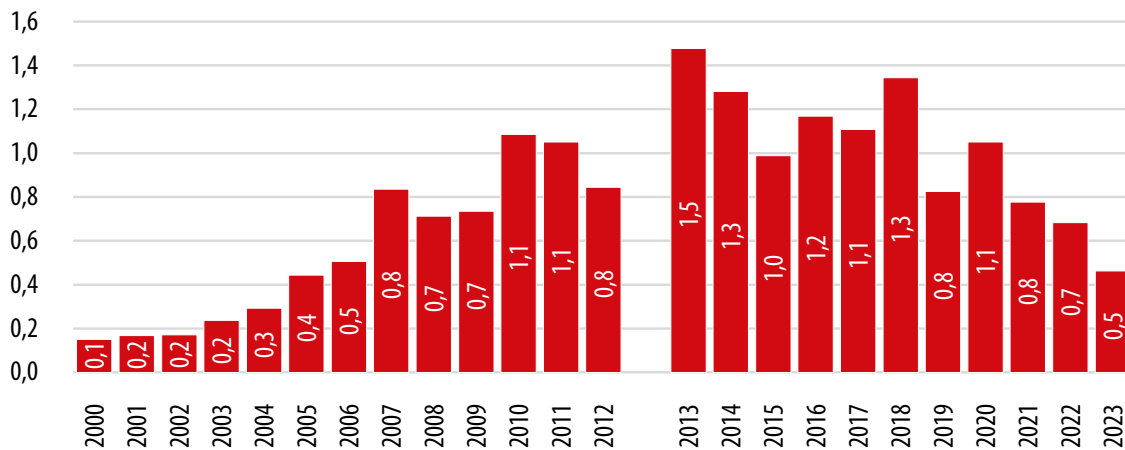

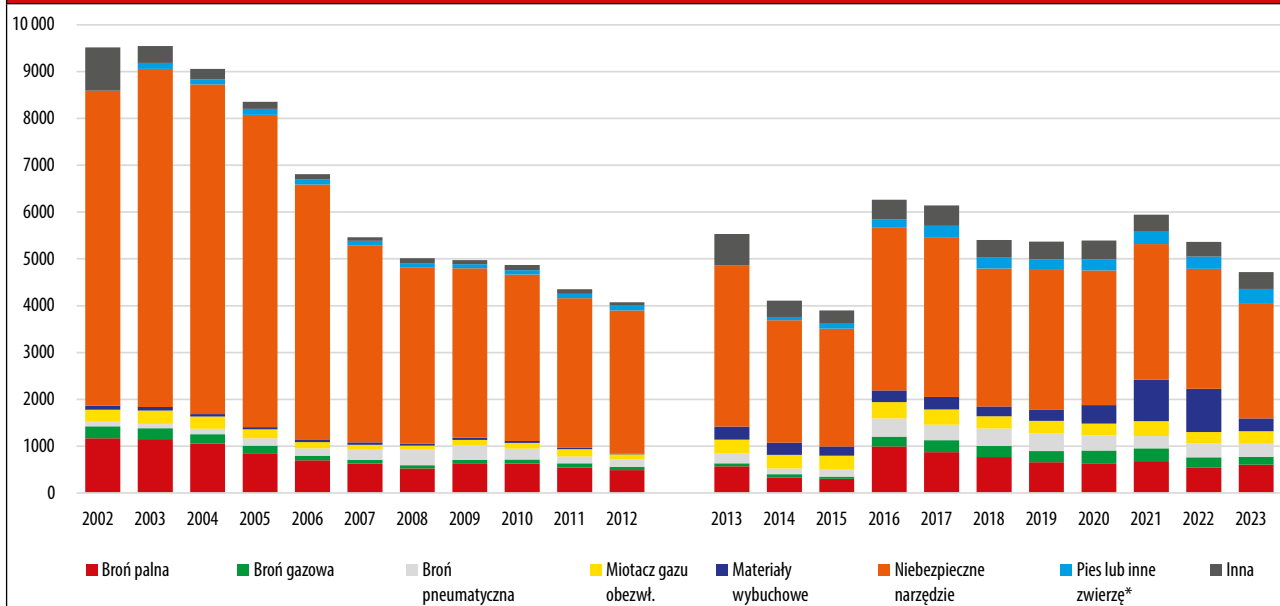
Tabela 9. Struktura przestępstw korupcyjnych w latach 2013 i 2023

	2013		2023	
	N	%	N	%
Sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną (art. 228)	3457	23,6	1395	38,0
Przekupstwo (art. 229)	2507	17,1	1340	36,5
Płatna protekcja (art. 230)	893	6,1	113	3,1
Nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza (art. 231)	7310	49,9	685	18,7
Korupcja wyborcza (art. 250a)	16	0,1		0,0
Korupcja gospodarcza (art. 296a)	372	2,5	136	3,7
Korupcja sportowa (art. 296b)	109	0,7		0,0
Ogółem	14 664	100,0	3669	100,0

- Przestępstwa korupcyjne stanowią znikomy odsetek ogółu przestępstw stwierdzonych. W latach 2000–2023 to średnio niespełna 1%.
 - W 2023 r. stwierdzono 3669 przestępstw korupcyjnych, a to blisko 40% mniej niż w roku ubiegłym i niemal czterokrotnie mniej niż w roku 2013.
 - Niemal 3/4 stanowią dwa czyny: sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną (czyli przyjęcie lub obietnica przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej, tzw. łapówki) oraz przekupstwo (czyli udzielenie lub obietnica udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną, tzw. łapówki). Przekupstwa dopuszcza się ten, kto wręcza (lub obiecuje wręczyć) łapówkę, zaś sprzedajności ten, kto ją przyjmuje (lub obiecuje przyjąć).
 - Niemal co piątym czynem było nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza. Płatna protekcja i korupcja gospodarcza stanowiły mniej niż 4%.
- Struktura przestępstw korupcyjnych zmieniła się względem roku 2013. Ponad dwuipółkrotnie zmniejszył się odsetek nadużyć uprawnień przez funkcjonariusza, dwukrotnie spadł udział płatnej protekcji. Zwiększył się z kolei udział czynu polegającego na sprzedajności osoby pełniącej funkcję publiczną (ponad półtorakrotnie) oraz przekupstwa (ponad dwukrotnie).

PRZESTĘPSTWA PRZY UŻYCIU BRONI LUB INNEGO NIEBEZPIECZNEGO PRZEDMIOTU

Wykres 19. Liczba przestępstw z podziałem na użycie broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu w latach 2002–2023

* Nie rejestrowano w 2002 r.

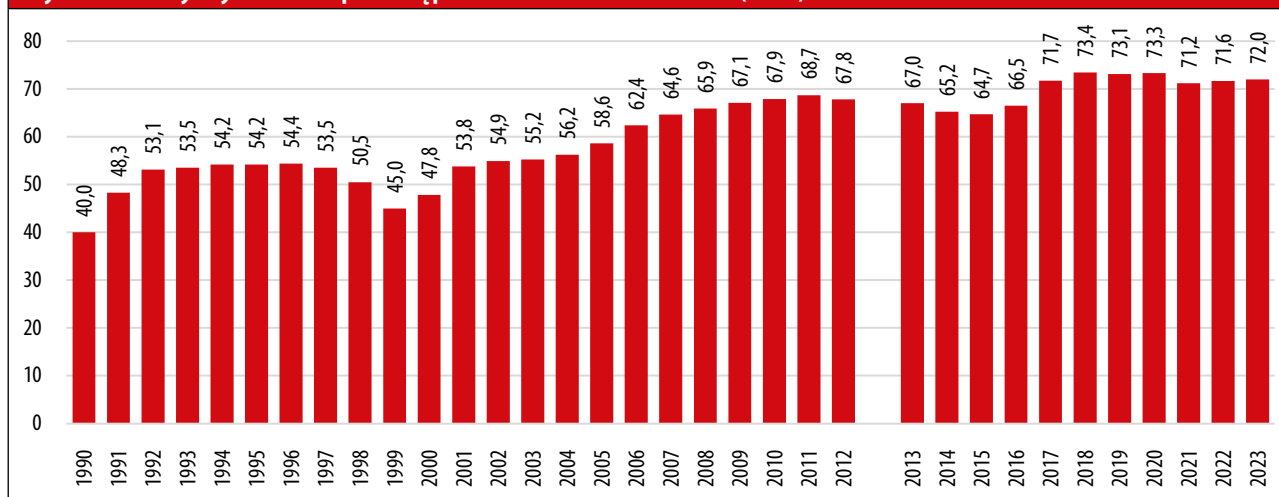
- Liczba przestępstw z użyciem broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu zmniejszyła się między rokiem 2013 a 2023 o 15%. W kategorii tej znajdują się wymienione w statystyce policyjnej: broń pneumatyczna, miotacz gazu obojędnego, materiał wybuchowy, niebezpieczne narzędzie (np. nóż, sztylet, kastet, inne ostre narzędzie, m.in. „tulipan”, maczeta), pies lub inne zwierzę, inna broń (np. broń elektryczna, paralizator, broń nieustalonego rodzaju). Od 2002 r. w ponad 80% przypadków używano nie broni palnej czy gazowej, lecz innych niebezpiecznych narzędzi (np. kijów baseballowych, noży).
- Porównując strukturę tych przestępstw za lata 2013 i 2023, zwiększył się udział popełnionych przestępstw przy użyciu broni palnej (o 2,5 p.p.) i broni gazowej – dwuipółkrotnie.

Tabela 10. Struktura przestępstw z użyciem broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu w 2013 i 2023 r.

	2013		2023	
	N	%	N	%
Broń palna	568	10,3	603	12,8
Broń gazowa	67	1,2	169	3,6
Inne	4897	88,5	3948	83,6
Ogółem	5532	100,0	4720	100,0

WYKRYWALNOŚĆ PRZESTĘPSTW

Wykres 20. Wykrywalność przestępstw w latach 1990–2023 (w %)

- Najniższa wykrywalność była w roku 1990: wykryto zaledwie 40% przestępstw. Po chwilowym wzroście ponowny spadek wykrywalności nastąpił w 1999 r., kiedy to współczynnik wyniósł 45%. Od 2000 r. wskaźnik wykrywalności zwiększał się.
- Najwyższy ogólny wskaźnik wykrywalności odnotowano w 2018 r., kiedy Policja wykryła 73,4% przestępstw.
- W latach 2017–2023 ogólny wskaźnik wykrywalności utrzymywał się na najwyższym jak dotąd poziomie – ponad 70%.
- W 2023 r. wykryto 72% przestępstw.
- W porównaniu do roku 2013, w 2023 zwiększyła się wykrywalność przestępstw wymienionych w tabeli 11.
- Największa różnica między latami 2013 a 2023 dotyczy przestępstw rozbójniczych i kradzieży z włamaniem – ich wykrywalność zwiększyła się o około 25 p.p.
- Wykrywalność zabójstw zwiększyła się o około 4 p.p.
- Wykrywalność kradzieży cudzej rzeczy zwiększyła się o 16 p.p.

Tabela 11. Wykrywalność przestępstw wg rodzajów (w %)

	2013	2023
Zabójstwo	94,9	98,8
Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	85,1	88,9
Udział w bójce lub pobiciu	73,1	84,9
Przestępstwa rozbójnicze	57,8	82,6
Kradzież cudzej rzeczy	28,8	45,1
Kradzież samochodu	20,2	24,2
Kradzież z włamaniem	28,8	53,7

PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE

dane

Tabela 12. Przestępstwa stwierdzone w latach 1970–2023 (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)*

	Ogółem		Miasto		Wieś	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1970	424 217	1304,2	308 733	1806,7	115 484	748,1
1971	475 411	1449,2	343 217	1976,7	132 194	856,1
1972	379 086	1146,4	275 843	1563,8	103 243	669,1
1973	355 125	1064,4	262 580	1446,9	92 545	608,3
1974	339 542	1007,8	250 459	1354,8	89 083	585,9
1975	340 440	1000,6	257 730	1354,3	82 710	551,7
1976	324 181	943,4	248 366	1275,4	75 812	509,2
1977	344 506	992,9	265 572	1328,7	78 935	536,6
1978	355 492	1017,8	272 319	1349,6	83 173	563,9
1979	337 302	956,7	258 646	1255,3	78 658	536,9
1980	337 935	949,8	258 192	1230,7	79 737	546,2
1981	379 762	1057,8	299 336	1403,2	80 426	552,0
1982	436 206	1204,1	341 934	1578,9	94 272	647,0
1983	466 205	1274,8	366 506	1671,9	99 699	680,6
1984	538 930	1460,0	422 067	1898,4	116 863	796,0
1985	544 361	1463,2	432 280	1922,4	112 081	761,6
1986	507 913	1356,0	402 185	1768,7	105 728	718,4
1987	508 533	1350,2	411 078	1787,8	97 455	664,3
1988	475 273	1255,3	384 353	1657,6	90 920	619,6
1989	547 589	1442,4	456 784	1958,8	90 805	620,1
1990	883 346	2317,3	746 805	3173,1	136 541	936,3
1991	866 095	2264,6	723 179	3054,6	142 916	980,9
1992	881 076	2296,6	727 068	3052,7	154 008	1058,7
1993	852 507	2216,7	704 752	2967,7	147 755	1004,4
1994	906 157	2351,0	738 206	3094,2	167 951	1143,6
1995	974 941	2526,6	782 923	3279,4	192 018	1305,0
1996	897 751	2324,7	728 735	3049,5	169 016	1148,1
1997	992 373	2567,6	803 850	3361,4	188 523	1280,0
1998	1 073 042	2775,1	878 157	3669,5	194 885	1322,6
1999	1 121 545	2901,5	930 811	3893,3	190 734	1293,5
2000	1 266 910	3278,2	1 049 763	4392,8	217 147	1472,3
2001	1 390 089	3597,4	1 123 590	4705,7	266 499	1805,1
2002	1 404 229	3672,9	1 129 859	4785,9	274 370	1876,1
2003	1 466 643	3839,9	1 183 652	5027,5	282 991	1931,4
2004	1 461 217	3827,2	1 172 666	4992,1	288 551	1964,3

	Ogółem		Miasto		Wieś	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
2005	1 379 962	3616,1	1 096 948	4677,7	283 014	1923,9
2006	1 287 918	3377,5	1 015 348	4339,0	272 570	1850,2
2007	1 152 993	3025,0	912 283	3906,8	240 710	1630,3
2008	1 082 057	2838,9	843 553	3619,6	238 504	1610,3
2009	1 129 577	2960,6	884 784	3798,3	244 793	1647,4
2010	1 151 157	3014,5	907 309	3896,7	243 848	1636,2
2011	1 159 554	3003,8	899 767	3844,3	259 787	1718,1
2012	1 119 804	2906,0	860 171	3682,2	259 633	1711,1
2013	992 978	2579,0	741 680	3184,3	245 565	1614,4
2014	867 855	2255,1	659 790	2838,5	207 877	1364,1
2015	799 779	2079,8	612 195	2638,5	187 508	1229,4
2016	748 459	1947,8	573 288	2476,5	175 141	1146,4
2017	753 963	1962,3	583 352	2522,5	170 611	1115,4
2018	768 049	1999,4	587 518	2543,9	180 531	1178,6
2019	796 557	2075,1	606 214	2629,4	190 343	1241,5
2020	765 408	1995,6	571 215	2483,4	194 193	1264,9
2021	820 846	2150,9	618 075	2706,9	202 771	1322,8
2022	862 992	2281,4	656 573	2909,7	206 419	1352,4
2023	792 014	2100,9	600 409	2674,8	191 605	1256,3

* Za lata 2013–2016 w niektórych przypadkach brakuje danych o klasie miejscowości lub – jak w 2016 r. – przestępstwo zostało popełnione na terenie innego państwa.

Tabela 13. Struktura przestępstw (w liczbach bezwzględnych i %)				
	2002		2023	
	w liczbach bezwzględnych	%	w liczbach bezwzględnych	%
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji (bez art. 178a)*	21 192	1,5	16 944	2,1
Art. 178a	144 412	10,3	49 738	6,3
Przeciwko życiu i zdrowiu	33 866	2,4	13 187	1,7
Przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności**	47 756	3,4	34 348	4,3
Przeciwko rodzinie i opiece	48 026	3,4	46 639	5,9
Przeciwko wiarygodności dokumentów	71 395	5,1	59 296	7,5
Przeciwko mieniu	890 085	63,5	405 263	51,2
Przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego	14 717	1,0	16 929	2,1
Przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	14 641	1,0	26 691	3,4
Z ustaw o przeciwdziałaniu narkomanii***	36 178	2,6	61 713	7,8
Pozostałe przestępstwa	81 961	5,8	61 266	7,7
Ogółem	1 404 229	100,0	792 014	100,0

* W 2002 r. suma przestępstw drogowych bez art. 178a k.k., podawana w tabulogramach KGP. W 2023 r., z uwagi na zmianę systemu rejestrującego i brak kategorii „przestępstwa drogowe”, uwzględniono przestępstwa wchodzące w kategorię przestępstw drogowych w 2002 r.: art. 160 § 1–3 k.k., art. 173 § 1–4 k.k., art. 174 § 1–2 k.k., art. 177 § 1–2 k.k., art. 179a k.k., art. 179b k.k., art. 180 k.k.

** Przestępstwa przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności obejmują czyny przeciwko wolności (rozdz. XXIII k.k.), w tym od czerwca 2011 r. również art. 190a k.k.: uporczywe nękanie (stalking), oraz przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (rozdz. XXV k.k.), w tym od 2010 r. art. 200a k.k.: pornografia z wykorzystaniem internetu lub sieci telekomunikacyjnej, oraz art. 200b k.k.: publiczne propagowanie lub pochwalanie zachowania o charakterze pedofilskim.

*** Za 2023 r. podano dane na podstawie obowiązującej w tym roku ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. W statystyce policyjnej w 2023 r. zarejestrowano jedno przestępstwo z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. Przypadek ten został uwzględniony w tabeli.

**** Odsetki podane w tabeli 13 i na wykresie 4 mogą różnić się od innych częściowych danych dotyczących udziału poszczególnych kategorii przestępstw wśród ogółu przestępstw stwierdzonych, z uwagi na drobne rozbieżności w kwalifikacjach uwzględnianych do obliczeń każdej z nich.

Tabela 14. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (na 100 tys. ludności)

	OGÓŁEM	Zabójstwo	Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	Udział w bójce lub pobiciu	Pozostałe
		art. 148 k.k.	art. 156 i 157 k.k.	art. 158 § 1–3 k.k.	
1990	40,7	1,9	27,3	10,3	1,2
1991	52,6	2,5	33,9	14,5	1,7
1992	56,1	2,6	36,0	15,8	1,7
1993	67,0	2,9	43,3	18,9	1,9
1994	76,0	3,0	47,9	23,9	1,2
1995	80,9	2,9	49,0	27,5	1,5
1996	84,5	2,9	50,2	30,0	1,4
1997	91,7	2,8	53,1	33,6	2,2
1998	90,3	2,8	50,4	33,7	3,4
1999	85,2	2,7	46,2	33,0	3,3
2000	91,7	3,3	47,7	37,2	3,5
2001	86,8	3,4	43,9	37,2	2,3
2002	88,6	3,1	43,9	37,1	4,5
2003	84,5	2,7	41,0	36,7	4,1
2004	86,2	2,6	41,4	37,6	4,6
2005	83,2	2,2	39,4	36,5	5,1
2006	85,0	2,1	38,9	37,4	6,6
2007	83,6	2,2	39,0	37,6	4,8
2008	85,2	2,0	37,4	37,7	8,1
2009	83,1	2,0	39,6	34,4	7,1
2010	80,9	1,8	41,1	31,1	6,9
2011	81,5	1,7	43,1	31,4	5,3
2012	77,2	1,5	40,2	29,6	5,9
2013	53,4	1,5	29,9	17,1	4,9
2014	52,5	1,4	30,4	15,1	6,4
2015	44,9	1,3	26,0	12,2	5,9
2016	46,9	1,2	28,9	12,4	4,9
2017	48,7	1,3	29,9	11,4	6,6
2018	45,6	1,4	27,4	10,0	7,2
2019	43,2	1,4	26,8	8,7	6,3
2020	36,6	1,7	22,8	6,9	5,1
2021	35,1	1,6	21,7	6,0	5,8
2022	35,2	1,3	22,9	6,1	4,9
2023	35,0	1,5	22,4	6,1	5,0

Tabela 15. Przestępstwa przeciwko życiu (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Zabójstwo	Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym	Udział w bójce lub pobiciu ze skutkiem śmiertelnym	Dzieciobójstwo
		art. 148 k.k.	art. 156 § 3 k.k., art. 157 d.k.k.	art. 158 § 3 k.k., art. 158 § 3 d.k.k.	art. 149 k.k.
1990	1125	730	263	82	50
1991	1492	971	359	109	53
1992	1471	989	296	127	59
1993	1584	1106	301	121	56
1994	1646	1160	292	142	52
1995	1653	1134	317	160	42
1996	1605	1134	298	129	44
1997	1602	1093	283	183	43
1998	1510	1072	264	136	38
1999	1406	1048	204	123	31
2000	1621	1269	187	118	47
2001	1598	1325	149	98	26
2002	1459	1188	150	93	28
2003	1293	1039	144	85	25
2004	1191	980	133	59	19
2005	1100	837	161	90	12
2006	1049	816	150	73	10
2007	1059	848	125	73	13
2008	973	759	121	80	13
2009	972	763	123	76	10
2010	893	680	130	73	10
2011	840	662	112	60	6
2012	767	582	113	63	9
2013	724	570	102	51	1
2014	652	526	81	41	4
2015	586	495	60	29	2
2016	548	456	64	27	1
2017	596	513	52	27	4
2018	637	531	71	34	1
2019	610	524	59	22	5
2020	714	641	50	20	3
2021	691	625	46	18	2
2022	578	499	65	13	1
2023	618	559	31	25	3

Tabela 16. Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu	Nieumyślne spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym	Naruszenie czynności narządu ciała	Lekkie naruszenie czynności ciała	Nieumyślne naruszenie czynności ciała
		art. 156 § 1 k.k., art. 155 § 1 d.k.k	art. 156 § 2 k.k., art. 155 § 2 d.k.k	art. 156 § 3 k.k., art. 157 d.k.k.	art. 157 § 1 k.k., art. 156 § 1 d.k.k	art. 157 § 2 k.k., art. 156 § 2 d.k.k	art. 157 § 3 k.k., art. 156 § 3 d.k.k
1990	10 415	537	92	263	7041	2244	238
1991	12 956	690	121	359	8411	3091	284
1992	13 795	684	120	296	8507	3944	244
1993	16 646	773	118	301	9823	5361	270
1994	18 454	870	131	292	11 519	5389	253
1995	18 901	853	108	317	11 683	5711	229
1996	19 371	849	119	298	12 057	5791	257
1997	20 506	813	93	283	12 631	6401	285
1998	19 496	747	96	264	11 798	6343	248
1999	17 849	568	99	204	10 609	6131	238
2000	18 429	556	108	187	10 899	6434	245
2001	16 968	525	110	149	9951	5997	236
2002	16 775	465	112	150	9910	5903	235
2003	15 669	473	96	144	9356	5355	245
2004	15 814	560	74	133	9210	5570	267
2005	15 047	564	77	161	8746	5214	285
2006	14 834	489	91	150	8391	5445	268
2007	14 848	484	90	125	8199	5704	246
2008	14 274	465	79	121	8084	5297	228
2009	15 101	513	73	123	8310	5861	221
2010	15 695	440	67	130	8417	6437	204
2011	16 447	465	73	112	8248	7299	250
2012	15 478	504	62	113	7942	6625	232
2013	11 510	421	55	102	6836	3928	168
2014	11 693	392	68	81	6530	4431	191
2015	9994	376	50	60	5626	3711	171
2016	11 087	395	53	64	6175	4184	216
2017	11 479	326	49	52	6013	4781	258
2018	10 534	314	49	71	5477	4423	200
2019	10 291	382	47	59	5313	4306	184
2020	8758	274	42	50	4511	3731	150
2021	8263	278	49	46	4042	3726	122
2022	8644	250	45	65	4286	3837	161
2023	8458	294	36	31	4279	3673	145

Tabela 17. Udział w bójce lub pobiciu (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Udział w bójce lub pobiciu	Udział w bójce lub pobiciu ze skutkiem w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu	Udział w bójce lub pobiciu ze skutkiem śmiertelnym	Udział w bójce lub pobiciu z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu
		art. 158 § 1 k.k., art. 158 § 1 d.k.k.	art. 158 § 2 k.k., art. 158 § 2 d.k.k.	art. 158 § 3 k.k., art. 158 § 3 d.k.k.	art. 159 k.k., art. 159 d.k.k.
1990	3935	3181	177	82	495
1991	5553	4414	260	109	770
1992	6060	4925	219	127	789
1993	7285	6009	272	121	883
1994	9223	7552	366	142	1163
1995	10 600	8836	364	160	1240
1996	11 575	9868	270	129	1308
1997	13 005	11 103	265	183	1454
1998	13 034	11 175	246	136	1477
1999	12 756	11 221	114	123	1298
2000	14 363	12 711	112	118	1422
2001	14 369	12 754	123	98	1394
2002	14 194	12 706	117	93	1278
2003	14 010	12 767	110	85	1048
2004	14 338	13 157	101	59	1021
2005	13 911	12 789	96	90	936
2006	14 266	13 384	100	73	709
2007	14 327	13 574	68	73	612
2008	14 380	13 682	88	80	530
2009	13 141	12 458	91	76	516
2010	11 883	11 310	82	73	418
2011	12 008	11 524	67	60	357
2012	11 416	10 894	75	63	384
2013	6571	6241	51	51	228
2014	5797	5447	45	41	264
2015	4708	4430	45	29	204
2016	4776	4513	34	27	202
2017	4385	4123	32	27	203
2018	3845	3613	29	34	169
2019	3533	3283	29	22	199
2020	2801	2606	36	20	139
2021	2450	2253	27	18	152
2022	2463	2263	27	13	160
2023	2452	2226	34	25	167

**Tabela 18. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)***

W liczbach bezwzględnych						Na 100 tys. ludności	
	OGÓŁEM	zgwałcenie			obcowanie płciowe z małoletnim	zgwałcenie	obcowanie płciowe z małoletnim
		OGÓŁEM ZGWAŁCENIE	art. 197 § 1, 2 k.k., art. 168 § 1 d.k.k.	art. 197 § 3 i 4 k.k., art. 168 § 2 d.k.k.	art. 200 § 1		
1990	b.d.	1840	1709	131	824	4,8	2,2
1991	b.d.	1921	1727	194	907	5,0	2,4
1992	b.d.	1919	1698	221	1151	5,0	3,0
1993	b.d.	1976	1724	252	1476	5,1	3,8
1994	b.d.	2039	1770	269	1492	5,3	3,9
1995	b.d.	2267	2026	241	1477	5,9	3,8
1996	b.d.	1985	1798	187	1737	5,1	4,5
1997	b.d.	2260	2054	206	2210	5,8	5,7
1998	b.d.	2174	1964	210	1875	5,6	4,8
1999	b.d.	2029	1740	289	1659	5,2	4,3
2000	4469	2399	2008	391	1506	6,2	3,9
2001	4716	2339	2016	323	1448	6,1	3,7
2002	4652	2345	2088	257	1453	6,1	3,8
2003	4828	2322	2033	289	1786	6,1	4,7
2004	5132	2176	1962	214	1904	5,7	5,0
2005	4798	1987	1773	214	1697	5,2	4,4
2006	4902	2001	1829	172	1687	5,2	4,4
2007	5031	1827	1707	120	1882	4,8	4,9
2008	5045	1611	1526	85	1683	4,2	4,4
2009	5851	1530	1429	101	1657	4,0	4,3
2010	4890	1567	1473	94	1532	4,1	4,0
2011	5923	1498	1361	137	1533	3,9	4,0
2012	5386	1432	1266	166	1344	3,7	3,5
2013	5630	1256	1124	132	1078	3,3	2,8
2014	5705	1249	1115	134	980	3,2	2,5
2015	3540	1144	1012	132	954	3,0	2,5
2016	5463	1383	1238	145	984	3,6	2,6
2017	5379	1262	1117	145	994	3,3	2,6
2018	7078	1326	1116	210	1048	3,5	2,7
2019	17 050	1354	1217	137	1126	3,5	2,9
2020	8617	1034	888	146	972	2,7	2,5
2021	7888	1081	899	182	1055	2,8	2,8
2022	7794	1066	906	160	1127	2,8	3,0
2023	8853	1040	831	209	1089	2,8	2,9

* W latach 1990–1999 brak danych o łącznej liczbie przestępstw tego rodzaju.

Tabela 19. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)						
	OGÓŁEM PRZECIWKO RODZINIE I OPIECE		Znęcanie się nad członkiem rodziny		Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego	
			art. 207 k.k.		art. 209 k.k.	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	26 522	69,6	12 846	33,7	13 558	35,6
1991	36 643	95,8	16 407	42,9	20 069	52,5
1992	36 613	95,4	14 348	37,4	22 104	57,6
1993	39 381	102,4	15 422	40,1	23 739	61,7
1994	47 707	123,8	19 580	50,8	27 874	72,3
1995	49 254	127,6	21 609	56,0	27 193	70,5
1996	49 368	127,8	20 352	52,7	28 349	73,4
1997	53 074	137,3	21 799	56,4	30 394	78,6
1998	53 981	139,6	21 885	56,6	31 037	80,3
1999	51 498	133,2	22 710	58,8	28 487	73,7
2000	53 709	139,0	23 308	60,3	29 967	77,5
2001	53 032	137,2	24 200	62,6	28 264	73,1
2002	48 026	125,6	23 921	62,6	23 280	60,9
2003	46 262	121,1	23 388	61,2	22 061	57,8
2004	40 322	105,6	22 610	59,2	16 728	43,8
2005	34 636	90,8	22 652	59,4	10 994	28,8
2006	35 501	93,1	24 543	64,4	9982	26,2
2007	35475	93,1	22 800	59,8	11 814	31,0
2008	32 954	86,5	21 167	55,5	11 133	29,2
2009	39 766	104,2	20 505	53,7	18 718	49,1
2010	38 540	100,9	18 759	49,1	19 304	50,6
2011	37 998	98,6	18 832	48,9	18 775	49,1
2012	32 379	84,0	17 785	46,2	14 262	37,0
2013	35 019	91,0	16 650	43,2	18 166	47,2
2014	34 289	89,1	17 411	45,2	16 664	43,3
2015	27 751	72,2	14 191	36,9	13 368	34,8
2016	24 098	62,7	14 513	37,8	9398	24,5
2017	32 892	85,6	15 824	41,2	16 885	43,9
2018	85 899	223,6	15 269	39,7	70 412	183,3
2019	69 861	182,0	16 416	42,8	53 194	138,6
2020	57 654	150,3	16 259	42,4	41 135	107,3
2021	56 566	148,2	16 278	42,7	40 021	104,9
2022	47 972	126,8	14 494	38,3	33 235	87,9
2023	46 639	123,7	14 110	37,4	32 253	85,6

Tabela 20. Przestępstwa przeciwko mieniu (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Kradzież z włamaniem	Kradzież	Przestępstwa rozbójnicze*	Oszustwa
1990	748 082	431 056	158 785	16 217	b.d.
1991	620 708	355 896	139 507	17 094	b.d.
1992	591 239	330 741	125 074	17 715	b.d.
1993	561 001	314 338	134 089	21 034	b.d.
1994	582 548	304 293	180 514	23 574	b.d.
1995	619 138	304 899	211 602	26 858	b.d.
1996	564 093	305 703	157 479	26 257	b.d.
1997	683 214	324 017	184 368	30 063	b.d.
1998	747 030	355 176	211 651	34 225	b.d.
1999	803 995	369 235	243 537	44 775	42 291
2000	925 433	364 786	309 846	53 533	80 368
2001	904 623	325 696	314 820	49 862	92 826
2002	890 085	304 625	314 929	47 808	96 314
2003	932 393	294 654	336 143	51 688	109 630
2004	901 860	266 591	339 086	48 636	99 013
2005	811 971	221 020	324 144	42 150	85 184
2006	706 703	173 762	280 709	35 182	82 122
2007	621 413	141 606	241 104	27 637	73 332
2008	577 088	124 066	214 414	26 159	73 505
2009	591 261	135 383	211 691	26 458	76 476
2010	608 731	140 085	220 455	27 218	86 366
2011	618 643	135 611	230 247	26 231	90 618
2012	598 899	127 691	230 751	24 564	84 409
2013	528 606	126 553	197 498	10 699	93 375
2014	459 790	115 521	151 943	9435	101 684
2015	428 781	102 435	129 576	7787	114 061
2016	382 328	87 775	114 891	7444	97 388
2017	364 635	67 552	97 552	6053	117 999
2018	341 373	69 024	90 538	5222	105 623
2019	371 053	77 145	93 556	4885	124 252
2020	365 099	80 449	89 850	4465	122 780
2021	413 729	78 982	100 738	4089	153 309
2022	425 753	74 520	114 420	4013	144 200
2023	405 263	68 185	110 443	3942	146 553

* W kategorii „przestępstwa rozbójnicze” uwzględniono: rozbój, kradzież rozbójniczą, wymuszenie rozbójnicze.

Tabela 21. Przestępstwa przeciwko mieniu (na 100 tys. ludności)					
	OGÓŁEM	Kradzież z włamaniem	Kradzież	Przestępstwa rozbójnicze*	Oszustwa
1990	1962,5	1130,8	416,6	42,5	b.d.
1991	1623,0	930,6	364,8	44,7	b.d.
1992	1541,1	862,1	326,0	46,2	b.d.
1993	1458,7	817,3	348,7	54,7	b.d.
1994	1511,4	789,5	468,3	61,2	b.d.
1995	1604,5	790,1	548,4	69,6	b.d.
1996	1460,7	791,6	407,8	68,0	b.d.
1997	1767,7	838,3	477,0	77,8	b.d.
1998	1932,0	918,6	547,4	88,5	b.d.
1999	2080,0	955,2	630,0	115,8	109,4
2000	2394,6	943,9	801,8	138,5	208,0
2001	2341,1	842,9	814,7	129,0	240,2
2002	2328,1	796,8	823,7	125,0	251,9
2003	2441,1	771,4	880,1	135,3	287,0
2004	2362,1	698,2	888,1	127,4	259,3
2005	2127,7	579,2	849,4	110,5	223,2
2006	1853,3	455,7	736,1	92,3	215,4
2007	1630,3	371,5	632,6	72,5	192,4
2008	1514,0	325,5	562,5	68,6	192,8
2009	1549,7	354,8	554,8	69,3	200,4
2010	1594,1	366,8	577,3	71,3	226,2
2011	1605,8	355,0	602,7	68,7	235,2
2012	1554,2	331,4	598,8	63,7	219,1
2013	1372,9	328,7	512,9	27,8	242,5
2014	1194,8	300,1	394,7	24,5	264,2
2015	1115,0	266,4	337,0	20,2	296,6
2016	995,0	228,4	299,0	19,4	253,4
2017	949,0	175,8	253,9	15,8	307,1
2018	888,7	179,7	235,7	13,6	275,0
2019	966,6	201,0	243,7	12,7	323,7
2020	951,9	209,8	234,3	11,6	320,1
2021	1084,1	207,0	264,0	10,7	401,7
2022	1125,5	197,0	302,5	10,6	381,2
2023	1075,0	180,9	293,0	10,5	388,8

* W kategorii „przestępstwa rozbójnicze” uwzględniono: rozbój, kradzież rozbójniczą, wymuszenie rozbójnicze.

Tabela 22. Kradzież samochodu i zabór pojazdu (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Kradzież samochodu			Krótkotrwały zabór pojazdu*	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	14 691	38,5	10 732	28,2
1991	18 610	48,7	17 349	45,4
1992	29 664	77,3	16 143	42,1
1993	34 452	89,6	14 759	38,4
1994	45 999	119,3	13 768	35,7
1995	54 807	142,0	13 626	35,3
1996	50 799	131,5	16 657	43,1
1997	56 871	148,5	17 859	46,6
1998	65 399	170,9	20 935	54,1
1999	74 514	192,8	21 024	54,4
2000	68 062	176,1	18 640	48,2
2001	59 458	153,9	15 393	39,8
2002	53 674	140,4	13 657	35,7
2003	54 291	142,1	12 035	31,5
2004	51 150	134,0	10 963	28,7
2005	45 292	118,7	8 776	23,0
2006	30 529	80,1	6 606	17,3
2007	21 284	55,8	5 751	15,1
2008	17 669	46,4	5 439	14,3
2009	17 271	45,3	5 430	14,2
2010	16 539	43,3	4 720	12,4
2011	16 575	43,4	4 422	11,5
2012	16 230	42,1	4 127	10,7
2013	14 661	38,1	3 235	8,4
2014	13 791	35,8	2 901	7,5
2015	12 036	31,3	2 649	6,9
2016	11 448	29,8	2 649	6,9
2017	10 047	26,1	2 143	5,6
2018	8 745	22,8	1 867	4,9
2019	8 672	22,6	1 994	5,2
2020	8 784	22,9	1 907	5,0
2021	8 383	22,0	1 781	4,7
2022	7 376	19,5	1 511	4,0
2023	6 333	16,8	1 387	3,7

* Uwzględniono przestępstwa z art. 289 k.k. z 1997 r. i art. 214 k.k. z 1969 r.

Tabela 23. Kradzież z włamaniem w poszczególnych obiektach po *modus operandi* (w liczbach bezwzględnych)*

	OGÓŁEM	Rodzaj obiektów					
		mieszkania ^a	strychy i komórki ^b	domki letniskowe ^c	samochody ^d	obiekty handlowe ^e	pozostałe
1990	431 056	41 789	55 471	–	122 197	91 994	119 605
1991	355 896	30 525	41 653	–	96 879	83 736	103 103
1992	330 741	25 212	32 317	–	94 369	72 988	105 855
1993	314 338	24 479	28 687	–	102 434	60 841	97 897
1994	304 293	26 687	30 433	–	96 660	44 968	105 545
1995	304 899	26 841	35 170	16 461	96 000	37 648	92 779
1996	305 703	28 212	37 733	16 827	96 218	39 250	87 463
1997	324 017	31 057	39 130	19 750	97 861	42 694	93 525
1998	355 176	33 679	40 458	23 031	106 998	47 439	103 571
1999	369 235	35 593	38 733	23 478	109 224	50 284	111 923
2000	364 786	35 136	42 291	23 730	107 364	43 787	112 478
2001	325 696	34 760	37 407	24 037	91 862	37 142	100 488
2002	304 625	32 861	34 429	23 064	89 181	33 406	91 684
2003	294 654	32 476	32 696	21 084	90 695	28 670	89 033
2004	266 591	37 115	29 680	18 025	67 204	26 281	88 286
2005	221 020	33 195	26 130	15 202	55 469	21 978	69 046
2006	173 762	26 521	20 089	12 909	39 141	16 328	58 774
2007	141 606	23 048	14 596	10 934	29 892	12 955	50 181
2008	124 066	20 892	10 589	9 189	23 729	11 537	48 130
2009	135 383	22 194	10 783	9 089	24 746	13 849	54 722
2010	140 085	24 123	13 818	10 368	22 351	14 036	55 389
2011	135 611	25 544	14 027	12 321	17 482	12 043	54 194
2012	127 691	26 825	14 217	12 185	16 247	10 622	47 595
2013	118 472	19 290	13 681	17 321	16 557	10 055	41 568
2014	106 903	17 883	12 493	16 264	14 803	8 469	36 991
2015	94 680	16 471	11 315	13 532	11 729	8 497	33 136
2016	79 930	24 789	9 912	8 617	9 829	9 098	17 685
2017	67 713	21 147	7 785	5 512	7 321	9 111	16 837
2018	69 148	19 567	6 711	5 905	6 206	12 555	18 204
2019	71 392	18 401	6 174	5 236	5 496	14 424	21 661
2020	67 083	16 167	–	5 384	4 031	14 771	26 730
2021	66 841	15 970	–	4 788	3 927	15 058	27 098
2022	60 809	16 281	–	3 674	3 367	13 893	23 594
2023	56 368	13 600	–	3 282	2 824	14 289	22 373

^a Od 2004 r. kategorię „mieszkania” rozdzielono na dwie kategorie: 1) budynek samodzielny, 2) budynek wielorodzinny.

^b Dane obejmują kradzież z włamaniem do piwnicy. Od 2020 r. Policja zaprzestała wykazywać tę kategorię.

^c Do roku 1995 w statystykach policyjnych nie wyodrębniano kradzieży z włamaniem do domków letniskowych. Od 2004 r. kategorię „domki letniskowe” rozdzielono na dwie kategorie: 1) domek wypoczynkowy, letni, 2) ogród działkowy, altana/teren ogródków działkowych.

^d Samochody – do 2013 r. nie wliczano kradzieży z włamaniem do tirów i taksówek.

^e Od 2004 r. nie stosuje się kategorii „obiekty handlowe”, wprowadzono inne miejsca, takie jak: 1) centrum handlowe, 2) sklep, butik, 3) targowisko, bazar, 4) kiosk, stragan, 5) magazyn, hurtownia.

* Dane dotyczące przestępstw w latach 2013–2019 pochodzą ze statystyki policyjnej gromadzone według jednostki rejestrującej, natomiast od 2020 r. Policja prezentuje dane dotyczące 30 najczęściej występujących, określonych rodzajów obiektów przy przestępstwach stwierdzonych grupy aktów prawnych Kradzież z włamaniem, dlatego prezentowane liczby ogółem różnią się od tych podawanych w poprzednich tabelach.

Tabela 24. Przestępstwa rozbójnicze (w liczbach bezwzględnych)*					
	OGÓŁEM	Rozbój	Rozbój z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu	Kradzież rozbójnicza	Wymuszenie rozbójnicze
		art. 280 § 1 k.k., art. 210 § 1 d.k.k.	art. 280 § 2 k.k., art. 210 § 2 d.k.k.	art. 281 k.k., art. 209 d.k.k.	art. 282 k.k., art. 211 d.k.k.
1990	16 217	13 158	1909	468	682
1991	17 094	12 897	2625	588	984
1992	17 715	11 848	3006	735	2126
1993	21 034	13 358	3382	735	3559
1994	23 574	14 694	3763	695	4422
1995	26 858	15 505	4113	634	6606
1996	26 257	15 838	3906	628	5885
1997	30 063	19 161	4159	668	6075
1998	34 225	22 009	3910	728	7578
1999	44 775	30 573	4870	1154	8178
2000	53 533	36 339	5554	1362	10 278
2001	49 862	34 442	5328	1438	8654
2002	47 808	33 927	4721	1697	7463
2003	51 688	37 136	5046	1904	7602
2004	48 636	34 671	4721	1895	7349
2005	42 150	30 564	4014	1769	5803
2006	35 182	24 828	2995	1649	5710
2007	27 637	19 406	1998	1362	4871
2008	26 159	18 170	1729	1186	5074
2009	26 458	17 693	1706	1184	5875
2010	27 218	16 223	1922	1214	7859
2011	26 231	14 910	1616	1203	8502
2012	24 564	14 117	1366	1202	7879
2013	10 699	7822	1139	1032	706
2014	9435	6546	986	1127	776
2015	7787	5130	865	1130	662
2016	7444	4884	763	1145	652
2017	6053	3801	651	996	605
2018	5222	3193	518	1038	473
2019	4885	2871	527	1064	423
2020	4465	2576	475	1044	370
2021	4061	2149	441	1111	360
2022	4013	2059	403	1188	363
2023	3942	1966	369	1233	374

* W art. 280 § 1, art. 281, art. 282 uwzględniono wypadki mniejszej wagi.

Tabela 25. Przestępstwa drogowe* (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

	W liczbach bezwzględnych	Na 100 tys. ludności	W tym**		
			art. 178a § 1	art. 178a § 2	art. 178a § 1 w zw. z art. 178a § 4
1990	29 141	76,4			
1991	35 568	93,0			
1992	30 753	80,2			
1993	29 578	76,9			
1994	32 030	83,1			
1995	35 005	90,7			
1996	34 863	90,3			
1997	40 202	104,0			
1998	34 442	89,1			
1999	20 505	53,0			
2000	19 894	51,5			
2001	138 817	359,2	68 623	51 490	
2002	163 012	426,4	78 321	66 091	
2003	168 827	442,0	75 239	75 662	
2004	177 296	464,4	77 988	80 555	
2005	196 486	514,9	85 447	93 124	
2006	197 712	518,5	84 029	96 926	
2007	168 359	441,7	79 149	71 233	
2008	167 984	440,7	83 872	66 202	
2009	168 148	440,7	88 056	63 706	
2010	156 744	410,5	82 861	59 283	
2011	164 551	430,8	87 430	63 312	
2012	155 906	404,6	71 916	61 277	
2013	141 906	368,6	74 877	52 911	8405
2014	88 626	230,3	74 216	171	9386
2015	77 916	202,6	64 522	57	7813
2016	75 047	195,3	60 609	40	6902
2017	69 299	180,4	55 334	25	6335
2018	65 551	170,6	51 601	54	5834
2019	70 284	183,1	56 351	7	6234
2020	65 175	169,9	53 042	18	6334
2021	69 147	181,2	58 234	12	6736
2022	67 437	178,3	57 109	8	6409
2023	59 812	158,7	49 736	2	5639

* Na przestępstwa drogowe składają się przestępstwa z: art. 160 § 1–3 k.k., art. 173 § 1–4 k.k., art. 174 § 1–2 k.k., art. 177 § 1–2 k.k., art. 178a § 1–2 k.k., art. 179a k.k., art. 180 k.k. Do 2012 r. w tabulogramach KGP były podawane dane dla kategorii „przestępstwa drogowe”. Od 2013 r., z uwagi na zmianę systemu, kategoria ta nie występuje. Dane od 2013 r. są porównywalne z latami wcześniejszymi z tym zastrzeżeniem, że do 2012 r. dane o przestępstwach drogowych były bardziej szczegółowe i np. pozwalały na wyróżnienie z art. 178a k.k. prowadzenia pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym oraz w ruchu kolejowym. Od 2013 r. rozbić na tak szczegółowe dane nie jest możliwe.

** Artykuł 178a k.k. został wprowadzony do Kodeksu karnego w 2000 r.

Tabela 26. Przestępstwa związane z narkotykami (w liczbach bezwzględnych)								
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997 ^a
Ustawa z 31 stycznia 1985 roku o zapobieganiu narkomanii								
Art. 26 § 1	312	1677	1595	3534	2994	2701	2564	3237
Art. 26 § 2	62	25	26	28	39	64	51	88
Art. 26 § 3	8	10	10	15	7	15	19	16
Art. 27	557	589	521	1280	387	392	459	614
Art. 28	34	60	94	123	85	97	135	82
Art. 29	1	6	23	21	20	69	97	122
Art. 30	10	24	45	207	107	215	397	747
Art. 31	116	47	62	51	181	329	441	1007
Art. 32	5	30	66	198	180	402	2617	1416
Ogółem	1105	2468	2442	5457	4000	4284	6780	7329

Tabela 26. Przestępstwa związane z narkotykami (w liczbach bezwzględnych) c.d.								
	1997 ^b	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ustawa z 24 kwietnia 1997 roku o przeciwdziałaniu narkomanii								
Art. 40	87	574	361	400	408	319	297	350
Art. 41	34	190	143	152	292	230	230	220
Art. 42	25	186	349	323	295	336	354	795
Art. 43 ^c	100	1957	1714	1417	1809	1931	2064	2323
Art. 44	1	66	57	60				
Art. 45	338	3997	3986	4542	6324	7996	8548	10 573
Art. 46	288	6665	6319	8736	12 549	12 486	16 488	17 778
Art. 46 ^a					22	76	11	33
Art. 47	11	88	61	66	115	104	159	178
Art. 48	36	1380	1896	2815	6651	11 960	18 681	26 163
Art. 49	113	1307	728	897	741	726	756	928
Art. 50	5	22	14	10	24	14	17	15
Ogółem	1038	16 432	15 628	19 418	29 230	36 178	47 605	59 356

Tabela 26. Przestępstwa związane z narkotykami (w liczbach bezwzględnych) c.d.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii							
Art. 53	456	270	198	183	174	202	181
Art. 54	144	127	137	118	192	422	254
Art. 55	661	486	537	697	880	803	752
Art. 56 ^d	2814	2627	3268	2431	2969	3797	3484
Art. 58	10 426	11 608	9746	8685	12 001	12 354	13 240
Art. 59	20 906	19 332	17 099	13 822	16 980	18 449	18 410
Art. 60	163	55	19	11	40	20	20
Art. 61	151	107	121	189	126	68	114
Art. 62	30 899	34 778	31 260	30 548	34 122	35 064	36 846
Art. 62a							
Art. 62b*							
Art. 63	924	760	593	664	729	1164	1199
Art. 64	31	41	17	25	42	16	18
Art. 68	3	11	12	9	33	16	17
Ogółem	67 560	70 202	63 007	57382	68 288	72 375	74 535

Tabela 26. Przestępstwa związane z narkotykami (w liczbach bezwzględnych) c.d.

	2012*		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii								
Art. 53	251		257	278	234	284	354	269
Art. 54	419		191	176	221	212	271	259
Art. 55	843		845	873	748	660	750	603
Art. 56 ^d	3395		3364	3377	2074	1964	2051	2020
Art. 58	13 193		6034	5180	4067	4426	4174	3554
Art. 59	18 706		11 695	10 372	8872	9730	12 121	10 870
Art. 60	6			1	1		1	
Art. 61	92		23	38	25	40	41	35
Art. 62	37 421		26 849	27 235	28 143	31 580	33 658	31 330
Art. 62a	119							
Art. 62b*								150
Art. 63	1855		2023	2026	1895	2191	2172	1808
Art. 64	22		34	24	33	160	19	20
Art. 68	36		4	1	1	3		
Ogółem	76 358		51 319	49 581	44 419	51 251	55 612	50 918

* W przypadku danych o przestępstwach narkotykowych za 2012 r. do liczby przestępstw stwierdzonych z art. 62 najprawdopodobniej nie zostały wliczone postępowania umorzone na podstawie art. 62a. Wydają się potwierdzać to dane opublikowane na stronie KGP (Przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii według jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, procent wykrycia – 1999–2020), gdzie suma przestępstw narkotykowych dla Polski odpowiada sumie przestępstw podanych w tabeli. Oznacza to zatem, że liczba przestępstw z art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii za 2012 r. jest sumą wartości podanych w tabeli dla art. 62a i art. 62b. Brak danych za pozostałe lata uniemożliwia postawienie podobnych wniosków. Być może w kolejnych latach dane o postępowaniach umorzonych na podstawie art. 62a były wliczane do danych o przestępstwach z art. 62. Są to jednak tylko przypuszczenia.

Tabela 26. Przestępstwa związane z narkotykami (w liczbach bezwzględnych) c.d.					
	2019	2020	2021	2022	2023
Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii					
Art. 53	280	377	295	302	290
Art. 54	255	272	349	307	291
Art. 55	586	609	479	420	436
Art. 56 ^d	1864	1976	2021	2404	5246
Art. 58	4748	3680	3718	3427	2301
Art. 59	10 952	10 876	11 352	12 244	11 698
Art. 60			1	2	
Art. 61	36	36	36	64	52
Art. 62	37 574	38 713	41 298	42 464	39 653
Art. 62a					
Art. 62b	1029	905	878	1052	724
Art. 63	1977	1972	1730	1287	1001
Art. 64	19	15	25	17	20
Art. 68	2		1	4	
Ogółem	59 322	59 431	62 183	63 994	61 712

^a Dane dotyczące ustawy o zapobieganiu narkomanii za okres 1 stycznia–31 października 1997 r., tj. do dnia jej obowiązywania.

^b Dane dotyczące ustawy o zapobieganiu narkomanii za okres 1–31 grudnia 1997 r.

^c W latach 2001–2004 dane obejmują również przestępstwa z art. 44 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r.

^d Dane obejmują również przestępstwa z art. 57 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r.

^e Dane dotyczą jedynie art. 62b § 1 i 2, nie obejmują zatem postępowań umorzonych na podstawie § 3.

Tabela 27. Przestępstwa o charakterze gospodarczym (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Oszustwa gospo- darcze	Przeciwko obro- towi gospodar- czemu	Falszerstwa gospodarcze	Przestępstwa skarbowe	Korupcja	Zustawy o prawie autorskim i pra- wach pokrewnych (upapp)	Przeciwko środo- wisku	Kradzież energii, programu kompu- terowego	Pozostałe
2000	84 260	31 200	12 220	13 947	4110	1899	4064	214	–	16 606
2001	103 521	42 091	10 918	16 857	5378	2331	9590	259	–	16 097
2002	109 698	44 954	9995	17 031	4910	2408	11 991	141	–	18 268
2003	147 658	65 055	10 961	21 595	4691	3490	11 270	3938	7284	19 374
2004	152 148	52 918	11 959	23 737	3829	4279	13 976	4003	15 165	22 282
2005	136 801	45 627	12 751	19 363	2837	6127	9735	4314	19 654	16 393
2006	145 314	44 807	12 877	23 839	1863	6520	10 504	4505	22 376	18 023
2007	143 108	38 618	12 069	21 988	1929	9631	12 422	4296	24 866	17 289
2008	135 305	40 488	13 511	16 681	1701	7706	9748	4298	23 586	17 586
2009	151 265	49 137	13 422	15 921	1881	8305	18 516	4833	25 294	13 956
2010	166 970	54 524	14 046	20 218	2048	12 487	20 983	4467	22 728	15 469
2011	151 655	55 501	11 255	20 870	2586	12 192	10 551	4482	18 911	15 307
2012	141 483	54 785	9895	16 768	2101	9463	10 481	4660	15 757	17 573
2013	158 654	61 255	9180	20 375	2085	14 664	8057	4101	16 434	22 503
2014	161 135	71 578	11 409	22 020	1725	11 120	7751	3146	10 068	22 318
2015	167 741	87 685	8881	22 474	1822	7897	9473	3168	5980	20 361
2016	150 386	73 309	7044	27 014	2008	8745	7829	3607	5092	15 738
2017	189 871	92 192	6494	38 604	2446	8347	17 046	2398	3882	18 462
2018	180 739	85 275	6077	34 274	2399	10 323	14 295	2084	3188	22 824
2019	187 367	103 556	6450	32 200	3035	6577	7399	2206	2223	23 721
2020	198 163	106 392	5256	34 309	2433	8038	11 267	2065	2053	26 350
2021	224 775	139 098	5611	40 475	2534	6370	3279	2270	1650	23 488
2022	265 116	136 904	5902	43 326	2963	5889	981	2159	2269	64 723
2023	226 291	133 616	6813	42 983	2665	3670	2734	2698	1157	29 955

Tabela 28. Przestępstwa korupcyjne (w liczbach bezwzględnych)								
	OGÓŁEM	Sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną	Przekupstwo	Płatna protekcja	Nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza	Korupcja		
		art. 228	art. 229	art. 230	art. 231	wyborcza	gospodarcza	sportowa
		art. 250a	art. 296a	art. 296b				
2000	1899	491	794	57	557			
2001	2331	613	1061	103	554			
2002	2408	526	875	146	861			
2003	3490	629	1173	296	1392	0	0	0
2004	4279	944	1397	424	1505	4	1	3
2005	6127	1855	1979	472	1790	5	10	15
2006	6520	2100	2238	737	1385	18	36	2
2007	9631	2632	3173	545	2996	99	169	5
2008	7706	2276	3131	753	1367	18	43	106
2009	8305	2805	2653	637	2083	0	86	15
2010	12 487	4558	2955	962	3252	18	73	658
2011	12 192	4049	3666	1197	2971	157	42	99
2012	9463	2689	2868	1123	2598	35	104	34
2013	14 664	3457	2507	893	7310	16	372	109
2014	11 120	3513	1920	643	4861	5	76	102
2015	7897	2049	1603	599	3206	100	231	109
2016	8745	4356	1767	458	2124	6	34	
2017	8347	3091	1751	566	2762	9	168	
2018	10 323	7151	1777	322	1019	7	47	
2019	6577	1790	2062	724	1734	39	228	
2020	8038	3508	1521	1483	1476	19	31	
2021	6370	3102	1775	406	1004	4	79	
2022	5889	1744	1314	1608	1212	1	10	
2023	3669	1395	1340	113	685		136	

Tabela 29. Przestępstwa stwierdzone związane z internetem lub inną siecią komputerową po *modus operandi* w latach 2013–2019 (w liczbach bezwzględnych i %)

	OGÓŁEM PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE	Przestępstwa związane z internetem i siecią komputerową	
		w liczbach bezwzględnych	%
2013	1 061 237	52 544	5,0
2014	867 855	60 455	7,0
2015	799 779	64 843	8,1
2016	748 459	67 394	9,0
2017	753 963	82 233	10,9
2018	768 049	81 220	10,6
2019	796 557	107 167	13,5
2020	765 408	107 728	14,1
2021	820 846	156 403	19,1
2022	862 992	156 532	18,1
2023	792 014	142 969	18,1

* Dane dotyczą przestępstw stwierdzonych opisanych następującymi wartościami *modus operandi*: I. charakter miejsca: 1) internet lub inna sieć komputerowa; 2) cyberprzestrzeń; II. narzędzia przestępstwa: 1) sklep internetowy; 2) aukcja internetowa; 3) kamera internetowa; 4) komputer; 5) komputerowy nośnik informacji (dysk, taśma streamer, dyskietka, płyta CD); 6) sieć komputerowa (np. Internet); III. przedmiot zamachu: 1) sklep internetowy; 2) sieć komputerowa (np. Internet); IV. sprawca podaje się za pracownika sklepu internetowego; V. sprawca podaje się za uczestnika aukcji internetowej; VI. sprawca popełnia przestępstwo pod pozorem kupna/sprzedaży poprzez portal/serwis internetowy; VII. sprawca popełnia przestępstwo poprzez oszustwo na aukcji internetowej; VIII. sprawca popełnia przestępstwo poprzez niszczenie zapisu komputerowego; IX. sprawca pokonuje hasła komputerowe; X. sprawca pokonuje kod komputerowy; XI. zachowanie sprawcy względem osób pokrzywdzonych: 1) nawiązuje kontakt przez internet; 2) grozi przez internet, telefon; XII. inne cechy zachowania: 1) podłącza się do sieci rozprowadzającej sygnał internetowy; 2) podszywa się pod istniejącą stronę internetową celem uzyskania danych w sposób nieuprawniony (*phishing*); 3) dokonuje bezprawnej modyfikacji zapisu danych komputerowych; 4) wykorzystuje specjalne oprogramowanie komputerowe; 5) przełamuje, omija zabezpieczenia serwera komputerowego; 6) włamuje się do systemu komputerowego (*hacking*); 7) przechwytuje w sposób nieuprawniony dane w internecie (np. *sniffing*); 8) sprawdza lub rozpowszechnia w internecie treści zakazane prawem; 9) zamieszcza ogłoszenie w internecie; XIII. charakter obiektu: 1) aukcja internetowa; 2) sklep internetowy; XIV. rodzaj obiektu: 1) sieć internetowa (internet); 2) inna sieć komputerowa.

** Dane według jednostki rejestrującej, nie zaś według podziału administracyjnego.

*** Dane w tym zakresie dostępne są od 2013 r. Mogą nie odzwierciedlać w pełni zjawiska przestępczości internetowej ze względu na nieobligatoryjność określenia w chwili rejestracji w polu *modus operandi* cech związanych z internetem lub systemami komputerowymi, a także z uwagi na możliwość dokonania wielokrotnego wyboru.

**Tabela 30. Przestępstwa z użyciem broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu
(w liczbach bezwzględnych)**

	OGÓŁEM	Rodzaj niebezpiecznego przedmiotu							
		broń palna	broń gazowa	broń pneumatyczna	miotacz gazu obywatelskiego	materiały wybuchowe	niebezpieczne narzędzie	pies lub inne zwierzę*	inny
2002	9515	1170	254	98	255	87	6730	0	921
2003	9543	1149	234	95	283	74	7224	125	359
2004	9059	1058	196	115	266	48	7043	111	222
2005	8351	849	163	154	196	43	6671	126	149
2006	6809	699	98	155	135	58	5443	102	119
2007	5460	631	77	215	109	51	4198	103	76
2008	5012	525	69	328	92	39	3757	89	113
2009	4972	621	91	305	118	45	3620	87	85
2010	4869	631	85	234	122	38	3558	93	108
2011	4353	541	96	141	161	25	3196	95	98
2012	4070	490	70	162	102	22	3053	114	57
2013	5532	568	67	211	292	280	3440	0	674
2014	4108	325	74	127	288	262	2611	72	349
2015	3896	301	51	149	293	201	2517	102	282
2016	6263	996	208	391	344	252	3474	171	427
2017	6139	874	256	331	323	270	3398	253	434
2018	5401	768	235	373	262	212	2941	237	373
2019	5367	659	236	378	268	245	2978	224	379
2020	5390	635	274	321	252	396	2872	240	400
2021	5941	682	270	263	321	881	2900	278	346
2022	5361	548	215	293	247	923	2561	261	313
2023	4720	603	169	281	265	272	2463	307	360

Tabela 31. Wykrywalność przestępstw (w %)*	
	Wskaźnik wykrywalności
1990	40,0
1991	48,3
1992	53,1
1993	53,5
1994	54,2
1995	54,2
1996	54,4
1997	53,5
1998	50,5
1999	45,0
2000	47,8
2001	53,8
2002	54,9
2003	55,2
2004	56,2
2005	58,6
2006	62,4
2007	64,6
2008	65,9
2009	67,1
2010	67,9
2011	68,7
2012	67,8
2013	67,0
2014	65,2
2015	64,7
2016	66,5
2017	71,7
2018	73,4
2019	73,1
2020	73,3
2021	71,2
2022	71,6
2023	72,0

* Od 2013 r. wykrywalność bez czynów nieletnich.

Tabela 32. Wykrywalność przestępstw w 2023 r. – województwa (w %)

	Zabójstwo	Udział w bójce lub pobiciu	Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	Przestępstwa rozbójnicze*	Kradzież z włamaniem	Kradzież cudzej rzeczy	Kradzież samochodu
Dolnośląskie	100,0	78,1	81,8	76,3	46,7	41,1	30,6
Kujawsko-pomorskie	100,0	94,7	93,6	94,6	67,7	62,1	45,3
Lubelskie	100,0	88,3	94,1	94,4	60,3	60,7	74,3
Lubuskie	95,7	83,9	85,3	71,3	50,1	48,1	28,0
Łódzkie	94,7	78,1	85,3	78,3	48,5	45,0	29,7
Małopolskie	100,0	87,8	86,7	84,0	67,3	45,5	46,3
Mazowieckie	99,0	84,5	87,6	67,8	42,1	32,9	10,5
Opolskie	100,0	85,1	89,2	85,4	46,0	48,8	61,4
Podkarpackie	100,0	75,4	87,7	86,6	51,1	53,0	57,6
Podlaskie	100,0	83,2	92,9	85,5	61,2	60,6	63,3
Pomorskie	100,0	79,4	84,1	84,8	56,5	44,7	18,7
Śląskie	97,3	85,2	88,6	87,1	58,0	52,9	35,6
Świętokrzyskie	100,0	80,0	87,6	84,1	72,0	53,0	41,3
Warmińsko-mazurskie	95,5	94,3	94,6	89,7	61,6	59,2	34,4
Wielkopolskie	100,0	94,9	97,6	90,0	48,6	42,3	35,1
Zachodniopomorskie	100,0	94,1	89,8	94,0	52,1	51,3	41,2
POLSKA	98,8	84,9	88,9	82,6	53,7	45,1	24,2

* W kategorii „przestępstwa rozbójnicze” uwzględniono: rozbój, kradzież rozbójniczą, wymuszenie rozbójnicze.

Tabela 33. Wykrywalność przestępstw w wybranych miastach w 2023 r. (w %)

	Udział w bójce lub pobiciu	Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	Przestępstwa rozbójnicze	Kradzież z włamaniem	Kradzież cudzej rzeczy	Kradzież samochodu
Gdańsk	60,0	71,6	71,6	54,8	33,1	14,5
Katowice	66,7	89,0	79,7	52,2	47,5	42,1
Kraków	82,9	71,3	75,6	68,4	34,6	41,9
Łódź	55,9	74,3	66,7	38,7	33,6	23,4
Poznań	77,3	96,0	81,2	20,0	22,9	24,9
Szczecin	90,3	90,4	96,6	54,9	49,5	27,6
Warszawa	73,7	78,2	55,1	30,5	25,1	7,2
Wrocław	60,4	57,9	50,7	31,5	25,7	9,2

* W kategorii „przestępstwa rozbójnicze” uwzględniono: rozbój, kradzież rozbójniczą, wymuszenie rozbójnicze.

** Nie uwzględniono wykrywalności zabójstw ze względu na zbyt małe liczebności.

Rozdział II

PODEJRZANI

Paweł Waszkiewicz

Wprowadzenie

W stosunku do ostatniego wydania *Atlasu przestępczości* najważniejszą różnicę w ramach tego rozdziału stanowi poświęcenie większej uwagi kategorii „podejrzeni cudzoziemcy”. Ma to na celu ułatwienie prowadzenia analiz dotyczących tego zagadnienia w oparciu o dane z weryfikowalnych źródeł przedstawione w szerszym kontekście. Powodem bliższego przyjrzenia się kategorii podejrzanych cudzoziemców jest przede wszystkim ogólnoeuropejski kryzys migracyjny z 2015 r., kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej zapoczątkowany w 2021 r. oraz rozpoczęta w 2022 r. inwazja Rosji na Ukrainę.

Temat cudzoziemców podejrzanych o popełnienie przestępstwa często pojawia się w debacie publicznej nie tylko w Polsce. Zapoznając się z prezentowanymi w niniejszym rozdziale danymi, należy pamiętać o tym, że zmiana prowadzenia statystyk policyjnych w 2012 r. miała też duże znaczenie dla rejestracji kategorii osób o innym obywatelstwie niż polskie. Do tego czasu dane o obywatelstwie podejrzanych były zbierane fakultatywnie. Oznacza to, że wielkość tej grupy do tego czasu była niedoszacowana.

O ile statystyki policyjne co do podejrzanych cudzoziemców po 2012 r. są stosunkowo dokładne, to trudno z tak podobną precyzją określić liczbę cudzoziemców w Polsce. Statystyki i szacunki na bazie odmiennych źródeł różnią się między sobą nawet kilkukrotnie. Źródłem danych o jednoznacznie weryfikowalnym charakterze jest Główny Urząd Statystyczny, jednak mają one ograniczony charakter. Wynika to z oparcia się o informacje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, dotyczące ubezpieczenia emerytalnego i ubezpieczeń rentowych. Oznacza to, że dane te obejmują jedynie osoby pełnoletnie i jednocześnie legalnie zatrudnione na terenie Polski. W czerwcu 2023 r. grupa ta liczyła prawie milion osób. W tym samym czasie według danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych świadczenie 500+ było wypłacane dla ponad 300 tys. dzieci cudzoziemców.

Liczba cudzoziemców w połowie 2023 r. w Polsce wynosiła więc ponad 1,3 miliona osób. Z kolei Straż Graniczna rejestruje osoby legalnie wjeżdżające na teren Polski spoza strefy Schengen i tak samo legalnie opuszczające Polskę na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej. Zgodnie z tymi danymi od zaatakowania Ukrainy przez Rosję 24 lutego 2022 r. do trzeciego kwartału 2023 r. przez granicę z Ukrainą wjechało do Polski 1,7 miliona więcej osób, niż wyjechało z niej na teren Ukrainy. Należy oczywiście pamiętać, że nie tylko obywatele Ukrainy przebywają w Polsce, chociaż są bez wątpienia największą grupą cudzoziemców. Z drugiej strony nie każdy przekraczający granicę z Polską obywatel Ukrainy pozostaje na jej terenie. Inny sposób szacowania największej grupy cudzoziemców w Polsce przyjęła firma Selectivv. Wykorzystała ona w tym celu urządzenia mobilne i poszczególne osoby przyporządkowała do grupy Ukraińców na podstawie danych geolokalizacyjnych, języka urządzenia, wizyt w Ukrainie i użytkowania ukraińskich kart SIM. Według takiej metodyki w lutym 2023 r. przebywało w Polsce ponad 3,1 miliona ukraińskich użytkowników telefonów komórkowych lub tabletów. Raport *Warsaw Enterprise Institute* szacuje liczbę „migrantów” w Polsce w 2023 r. na pomiędzy 3,5 a 4 miliony osób. Oznacza to, że liczba cudzoziemców w Polsce w 2023 r. była na pewno większa niż 1,3 miliona osób i zapewne mniejsza niż 4 miliony. Wynik uśrednienia między tymi dwiema wartościami skutkuje stosunkowo bezpiecznym szacunkiem 2,65 miliona cudzoziemców. Wszystkie dostępne dane wskazują na to, że może to być raczej niedoszacowanie liczby cudzoziemców przebywających w Polsce niż jej przeszacowanie.

Kluczowe dla rzetelnego przedstawienia prezentowanych danych jest wyjaśnienie ich źródeł. Są nimi statystyki policyjne oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego. Umożliwia to przedstawienie zarówno danych w liczbach bezwzględnych (całkowita liczba podejrzanych w poszczególnych kategoriach), jak i procentowo. Dla lat 1990–2012 statystyki policyjne

pochodzą z Policyjnego Systemu Statystyki Prześiępczości TEMIDA Komendy Głównej Policji, a dla lat 2013–2023 z Krajowego Systemu Informacyjnego Policji. Zapoznając się z prezentowanymi danymi, należy pamiętać o zachodzących w omawianym czasie zmianach w prowadzeniu statystyk policyjnych w Polsce oraz wynikających ze zmian legislacyjnych zakresach gromadzonych danych. Od 2013 r. zmienił się sposób rejestracji przez Policję danych o podejrzanym, co skutkuje ograniczoną możliwością porównań pomiędzy poprzedzającym zmianę okresem a późniejszymi latami (2013–2023). W największym stopniu dotyczy to danych o nieletnich. Od 2013 r. Policja gromadzi dane na temat tej grupy wyłącznie w oparciu o wiarygodne informacje o zakończeniu postępowania w sprawach nieletnich przez sąd rodzinny. Jednocześnie sądy rodzinne nie mają obowiązku udzielać takich informacji Policji. Powoduje to zatem różnice pomiędzy zakresami definicyjnymi „podejrzanego” nieletniego a podejrzanymi z pozostałych grup wiekowych. Ponadto, nawet przy tej zawężonej definicji sposób zbierania danych nie pozwala w oparciu o nie określać skali zjawiska. Widoczne to jest szczególnie, kiedy porównuje się dane na temat tej grupy wiekowej za lata 2013–2014. Liczba podejrzanym nieletnim zmniejszyła się wówczas prawie dwukrotnie (z 25 804 do 17 880). Analizując przedstawione dane, należy pamiętać o tych ograniczeniach.

Zmian, które zaszły w liczbie podejrzanym od 1990 do 2023 r., nie można w pełni wyjaśnić jednym czynnikiem. Wydaje się, że to efekt kilku równoległych długoterminowych procesów oraz konkretnych zdarzeń. Na przestrzeni ostatnich 35 lat brak było zmian demograficznych o skali, która mogłaby w pełni wyjaśnić tak istotne zmiany w liczbie podejrzanym, pomimo tego, że w wiek, w którym najczęściej dochodzi do łamania obowiązujących norm społecznych i prawnych, na przełomie XX i XXI w. weszły roczniki wyżu demograficznego urodzone na początku lat 80. Różnica pomiędzy poszczególnymi rocznikami nie tłumaczy bowiem tak dużej zmiany. Z kolei zauważalny spadek liczby podejrzanym, rozpoczęty w 2005 r., w pewnej mierze może tłumaczyć przyjęcie Polski do Unii Europejskiej

w 2004 r., któremu towarzyszyły otwarcie rynku pracy i masowa emigracja zarobkowa. W tej grupie (jej wielkość szacowana jest na 1–3 milionów osób) zdecydowaną większość stanowiły osoby młode.

Z kolei danych za lata 2020–2021 nie można analizować w oderwaniu od pandemii COVID-19. Bez wątpienia wprowadzone w tym czasie ograniczenia wpłynęły na zmniejszenie liczby podejrzanym. Trend ten utrzymuje się jednak w kolejnych dwóch latach pomimo równoległego przybycia do Polski dużej liczby uchodźców z Ukrainy oraz migrantów zarobkowych z Afryki i Azji.

Struktura przestępstw, których dotyczyły zarzuty stawiane w 2023 r., istotnie różni się od struktury sprzed dwóch dekad. Część trendów jest również widoczna, kiedy porównuje się rok 2023 do 2019. Największa zmiana dotyczy podejrzanym o prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego. W 2023 r. było ich ponad trzykrotnie mniej niż w 2002 r., co w dużej mierze wynika ze zmiany zakresu przedmiotowego tego czynu (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*). Nie mniej widoczny jest prawie 10-procentowy spadek bezwzględnej liczby podejrzanym o ten czyn w stosunku do 2019 r., czego nie można wyjaśnić zmianą z 2013 r. Z kolei wyższa liczba podejrzanym o inne przestępstwo, tj. niealiementację, w latach 2018–2019 wynika wprost z działania ustawodawcy, tj. ze zmiany brzmienia art. 209 k.k. Przesłanka „uporczywości” została zastąpiona jasno określonym kryterium wartości zaległych świadczeń oraz okresu zaległości i dodatkowo zakres kryminalizacji został rozszerzony o czyny, które nie narażały osoby uprawnionej na niemożność zaspokojenia jej podstawowych potrzeb życiowych. Ponadto, rozszerzono krąg podmiotów zobowiązanych do zawiadomienia organów ścigania o tym przestępstwie. W efekcie liczba podejrzanym o ten czyn wróciła do stanu z 2002 r., a nawet jest o kilka tysięcy wyższa. Po skokowym wzroście liczby podejrzanym o ten czyn widać stopniowe zmniejszanie się jej w latach 2020–2023.

Na przestrzeni 24 lat doszło do dwóch istotnych zmian w wieku podejrzanym. Trendy te są widoczne również, kiedy porównuje się rok 2013 z 2019 i z 2023.

Pozwala to uznać je za niewynikające ze zmian w sposobie prowadzenia statystyk przez Policję w 2013 r. Grupa najmłodszych podejrzanych zmniejszyła się ponad czterokrotnie – o ponad 10 p.p. Także wielkość drugiej najmłodszej grupy podejrzanych (17–20 lat) zmniejszyła się istotnie – trzyipółkrotnie od 2000 r. i o 1/3 od 2019 r. Na drugim końcu osi wieku (30–49 lat) miało z kolei miejsce istotne zwiększanie się liczebności grupy podejrzanych. Jej wielkość stopniowo rosła aż do przekroczenia połowy całej populacji podejrzanych. Podobny proces dotyczy także grupy wiekowej 50+. Liczba podejrzanych w tym wieku wzrosła z 34 541 w 2000 r. do 47 030 w 2023 r. Choć w liczbach bezwzględnych wzrost nie jest duży, to procentowy udział tej grupy podwoił się. Niemniej, ta ostatnia grupa wiekowa zmniejszyła swoją liczebność o 8,5% w stosunku do 2019 r.

Bezwzględna liczba zabójstw, a zwłaszcza ich współczynnik na 100 tys. ludności, jest często uznawana za najbardziej zobiektywizowany sposób porównywania bezpieczeństwa. W przypadku liczby podejrzanych widoczny jest postępujący wzrost od 1990 r. do 2001 r., od którego z drobnymi odchyleniami liczba ta spadała aż do 2016 r., kiedy to wystąpiła też najniższa liczba zabójstw zarejestrowana przez Policję w omawianym okresie. Zarzut zabójstwa postawiono wówczas ponad trzy razy mniejszej liczbie osób (406) niż w 2001 r. (1274). Po 2016 r. liczba podejrzanych o zabójstwo wzrosła, chociaż pozostała znacznie niższa niż w 1990 r. Uwidacznia to również współczynnik podejrzanych o to przestępstwo na 100 tys. ludności. W 2023 r. jest on trzykrotnie niższy niż w 2001 r. oraz niewiele wyższy niż w 2016 r.

Wpływ zmian legislacyjnych na liczbę podejrzanych chyba najlepiej ilustrują przestępstwo kradzieży oraz przestępstwa narkotykowe. Liczba podejrzanych o kradzież była stosunkowo wysoka przez całą ostatnią dekadę XX w. W połowie tej dekady widać było skokowy wzrost do ponad 65 tys. podejrzanych w roku 1995 i spadek o 1/3 rok później. Kolejny szczyt liczby podejrzanych o kradzież miał miejsce prawie 10 lat później, tj. w 2004 r. (62 256 podejrzanych, 163,1 na 100 tys. ludności). Następnie liczba podejrzanych zmniejszała się do 2009 r., żeby istotnie wzrosnąć na przestrzeni

następnych czterech lat, aż do kolejnego przesunięcia granicy pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem w 2013 r. Od 2021 r. zauważalny jest ponowny wzrost liczby podejrzanych o kradzież (38 389 podejrzanych w 2023 r.). Obserwując powiązanie tego trendu ze zmianami legislacyjnymi, można przypuszczać, że kolejna zmiana wartości skradzionej rzeczy, która weszła w życie pod koniec 2023 r., będzie skutkowała istotnym obniżeniem liczby podejrzanych o kradzież w 2024 r., podobnie jak w 1996 r. i 2013 r.

Niniejszy rozdział prezentuje dane dotyczące wyłącznie podejrzanych. W związku z tym najlepiej zapoznawać się z nimi w połączeniu z danymi na temat stwierdzonej liczby przestępstw oraz wykrywalności poszczególnych przestępstw, zaprezentowanymi w rozdziale I.

Ważniejsze wyjaśnienia

Podejrzany – zgodnie z art. 71 § 1 k.p.k. „Za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.” Nie oznacza to zatem jednoznacznego stwierdzenia sprawstwa osoby, a jedynie subiektywne uznanie organu, że na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego istnieją podstawy do przedstawienia konkretnej osobie zarzutów sprawstwa czynu karalnego, penalizowanego w chwili popełnienia. Status ten w toku postępowania karnego może się jednak zmienić, tzn. postępowanie może zostać umorzone w całości lub w części, co może dotyczyć niektórych podejrzanych (§ 220 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury – Dz. U. z 2023 r. poz. 1115). Utrzymanie zarzutów na dalszych etapach postępowania, w tym w formie aktu oskarżenia, również nie jest tożsame ze sprawstwem.

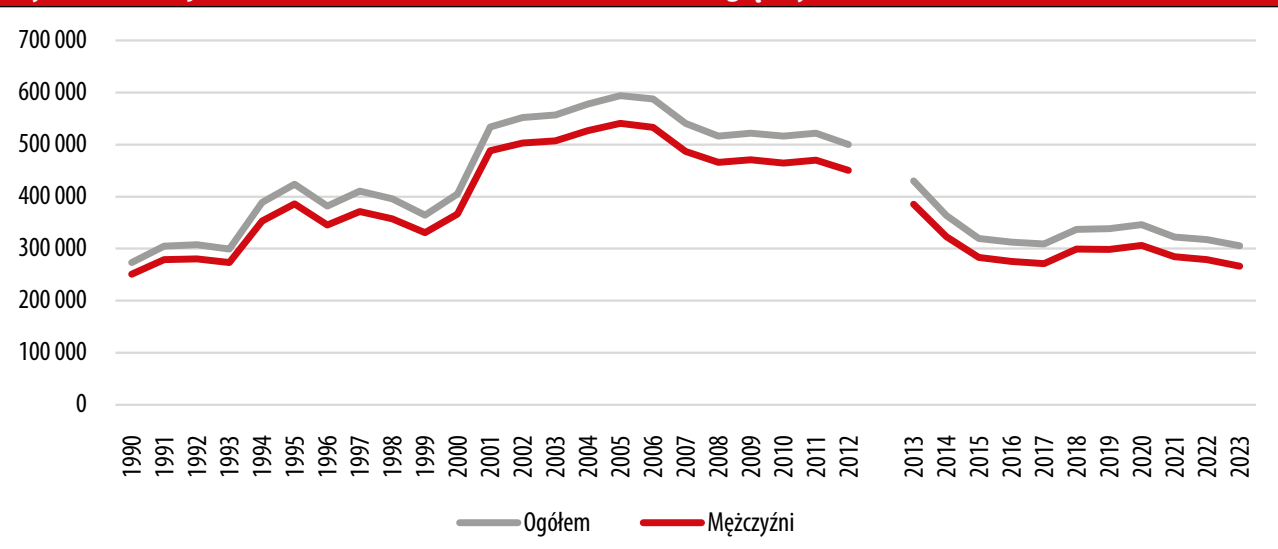
Osoba podejrzana – w polskim porządku prawnym równolegle do podejrzanego funkcjonuje termin „osoba podejrzana”, chociaż nie ma w obowiązujących przepisach jego definicji. Nie jest to genderowo neutralny synonim podejrzanego, a określenie osoby, która znajduje się w kręgu zainteresowania organów ścigania, chociaż nie zostały jej (jeszcze) przedstawione zarzuty. Ze względu na ten charakter dane liczbowe o „osobach podejrzanych” nie są gromadzone. Tym samym brak jest możliwości określenia liczby osób podejrzanych,

niemniej jest to – niejako z natury rzeczy – grupa większa niż grupa podejrzanych.

Dane o podejrzanym, jak np. wiek, są rejestrowane według stanu na dzień popełnienia zarzucanego czynu. Jeżeli podejrzanemu w jednym postanowieniu o przedstawieniu zarzutów zarzuca się popełnienie więcej niż jednego czynu o tej samej kwalifikacji, to w statystyce taki podejrzany zostaje zarejestrowany jednokrotnie. Jeżeli natomiast tej samej osobie zostaną przedstawione zarzuty w innym postępowaniu, zostanie wówczas zarejestrowana kolejny raz. Dlatego dane o liczbie podejrzanych różnią się od danych o liczbie przestępstw.

PODEJRZANI OGÓŁEM

Wykres 1. Podejrzeni w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Od 1990 r. do połowy pierwszej dekady XXI w. widoczny był zdecydowany wzrost liczby podejrzanych. W szczytowym 2005 r. bezwzględna liczba podejrzanych była ponad dwukrotnie większa niż w 1990 r.
- Od 2005 r. następuje wyraźny spadek liczby podejrzanych, aż do 2017 r. W latach 2017–2019 miało natomiast miejsce istotne zwiększenie tej liczby. Następnie w latach 2020–2023 widoczny jest ponownie spadek.
- W ostatnim roku z analizowanego okresu (2023) liczba podejrzanych jest prawie równa tej z 1991 r.
- Kolejna widoczna zmiana to zwiększenie odsetka podejrzanych kobiet. W 1990 r. mniej niż co dziesiąty podejrzany był płci żeńskiej (8,3%); 35 lat później odsetek ten zwiększył się o ponad 4 p.p. i wynosi 12,8%.

PODEJRZANI WEDŁUG RODZAJÓW PRZESTĘPSTW

Tabela 1. Podejrzani wg rodzajów przestępstw

Przestępstwa przeciwko	2002		2019		2023	
	N	%	N	%	N	%
Życiu i zdrowiu	34 829	6,3	15 831	4,7	12 436	4,1
Mieniu	195 811	35,5	87 047	25,7	91 588	30,0
Wolności seksualnej i obyczajności	2688	0,5	2697	0,8	2806	0,9
Rodzinie i opiece	45 215	8,2	64 222	19,0	42 283	13,8
Wiarygodności dokumentów	22 845	4,1	7459	2,2	6158	2,0
Z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	13 461	2,4	33 859	10,0	35 155	11,5
Bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji (bez art. 178a)	18 034	3,3	17 845	5,3	13 830	4,5
Art. 178a	140 270	25,4	52 618	15,5	45 656	15,0
Pozostałe	79 148	14,3	57 006	16,8	55 664	18,2
Ogółem	405 275	100,0	338 584	100,0	305 576	100,0

- Największa zmiana dotyczy podejrzanych o prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego. W 2023 r. było ich ponad trzykrotnie mniej niż w 2002 r.
- Coraz mniej jest podejrzanych o popełnienie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. W ciągu 20 lat ich liczba bezwzględna zmniejszyła się prawie trzykrotnie, a udział w ogólnej liczbie podejrzanych o 1/3.
- Podobny pozostaje odsetek podejrzanych o przestępstwa przeciwko mieniu – to około 1/3 wszystkich podejrzanych, co jednak oznacza, że podejrzanych o przestępstwa z tej grupy było ponad dwukrotnie mniej niż w 2002 r.
- Istotnie zwiększył się odsetek podejrzanych o przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece, chociaż jest on dużo niższy niż w 2019 r. Zdecydowana większość podejrzanych z tej grupy to osoby, którym postawiono zarzuty dotyczące niealimentacji.
- Od początku XXI w. rośnie liczba (oraz udział w całkowitej liczbie podejrzanych) podejrzanych o przestępstwa „narkotykowe”. Jest ich ponad dwa i pół razy więcej niż w 2002 r. i odpowiednio stanowią ponad czterokrotnie większy odsetek podejrzanych. Trend ten jest widoczny nawet, kiedy porówna się dane z 2019 r. z danymi z 2023 r.

PODEJRZANI WEDŁUG WIEKU

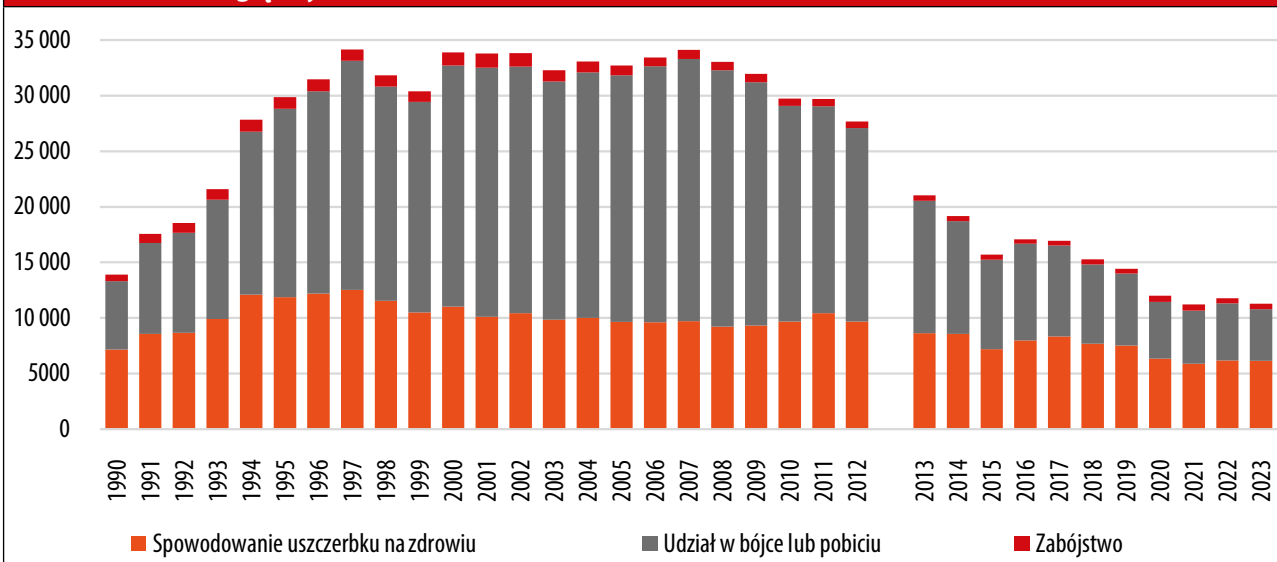
Tabela 2. Podejrzani wg wieku w wybranych latach

Wiek	2000		2013		2019		2023	
	N	%	N	%	N	%	N	%
13–16	56 345	13,9	25 804	6,0	10 666	3,2	8 783	2,9
17–20	69 013	17,0	54 783	12,7	29 666	8,8	21 301	7,0
21–24	53 454	13,2	52 839	12,3	36 641	10,8	27 611	9,0
25–29	47 718	11,8	60 774	14,1	48 641	14,4	41 263	13,5
30–49	144 204	35,6	161 943	37,7	161 542	47,6	159 585	52,2
50+	34 541	8,5	73 919	17,2	51 428	15,2	47 030	15,4
Suma	405 275	100,0	430 062	100,0	338 584	100,0	305 573	100,0

- Grupa najmłodszych podejrzanych zmniejszyła się ponad czterokrotnie – o ponad 10 p.p.
- Również wielkość drugiej najmłodszej grupy podejrzanych (17–20 lat) zmniejszyła się istotnie – trzyipółkrotnie od 2000 r. i o 1/3 od 2019 r.
- Grupa podejrzanych trzydziesto- i czterdziestolatków (30–49 lat) stopniowo rosła aż do przekroczenia połowy całej populacji podejrzanych.
- Liczba najstarszych podejrzanych, tj. z grupy wiekowej 50+, wzrosła z 34 541 w 2000 r. do 47 030 w 2023 r. Choć w liczbach bezwzględnych wzrost nie jest duży, to procentowy udział tej grupy podwoił się.

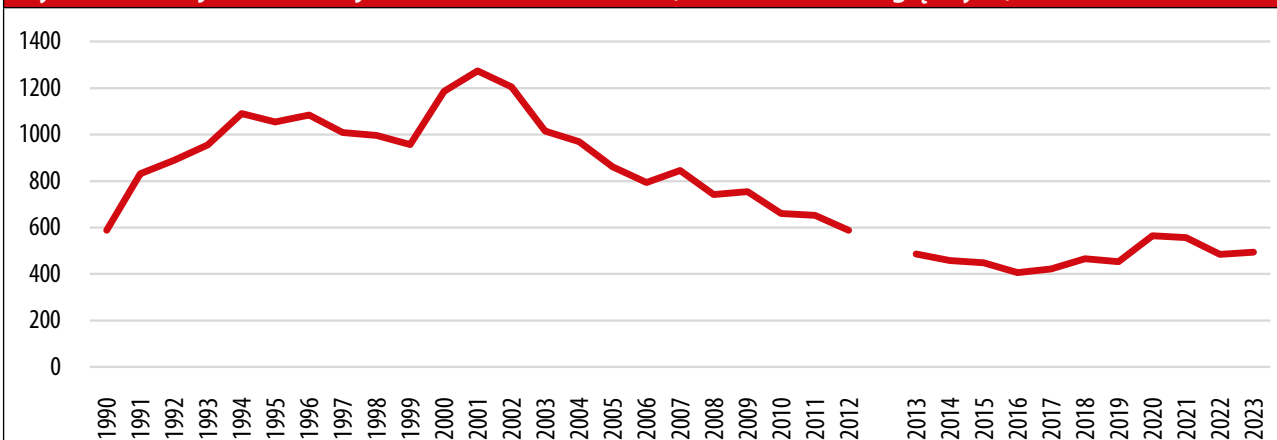
PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ŻYCIU I ZDROWIU

Wykres 2. Podejrzani o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Liczba podejrzanych o popełnienie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu od 1990 r. zmieniała się analogicznie do ogólnej liczby podejrzanych. Po dużym zwiększeniu w latach 90. nastąpiła ich stabilizacja, a od 2007 r. systematyczny spadek.
- W pandemicznym 2020 r. liczba bezwzględna podejrzanych o przestępstwa z tej grupy spadła poniżej liczby z 1990 r., a w kolejnych trzech latach dalej się obniżała. Spadek ten był znacznie większy niż postępujący spadek liczby mieszkańców Polski.

Wykres 3. Podejrzani o zabójstwo w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

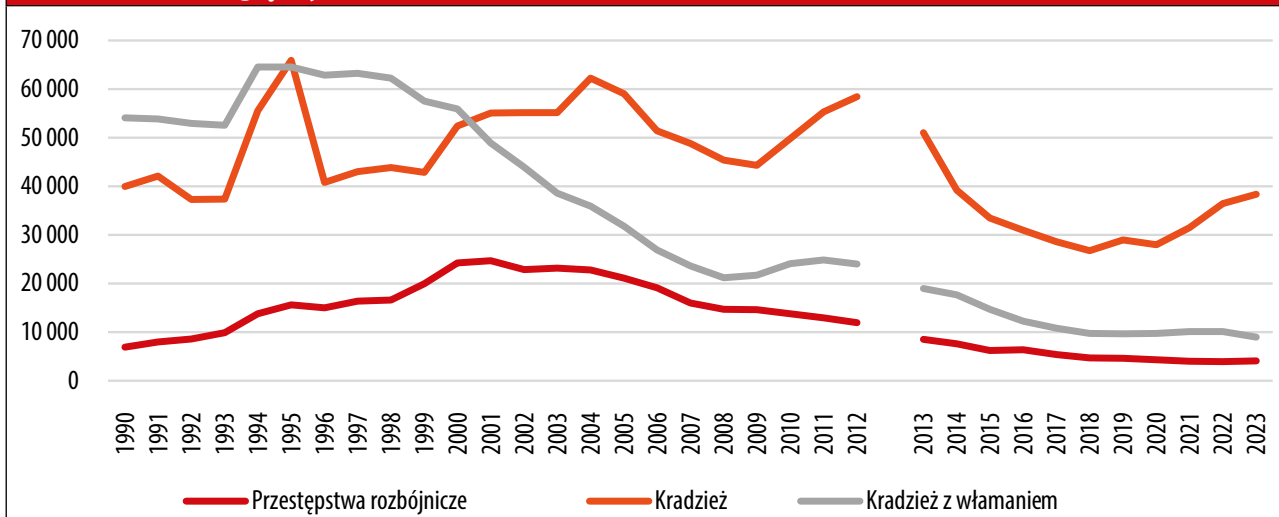

- W przypadku liczby podejrzanych o zabójstwo widoczny jest postępujący wzrost od 1990 r. (588) do 2001 r. (1274), od którego z drobnymi odchyleniami liczba ta spadała aż do najniższej wartości (406) w 2016 r. Po 2016 r. liczba podejrzanych o zabójstwo wzrosła, jednak nadal pozostaje znacznie niższa niż w latach 90.

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO MIENIU

A. Przestępstwa rozbójnicze i kradzieże

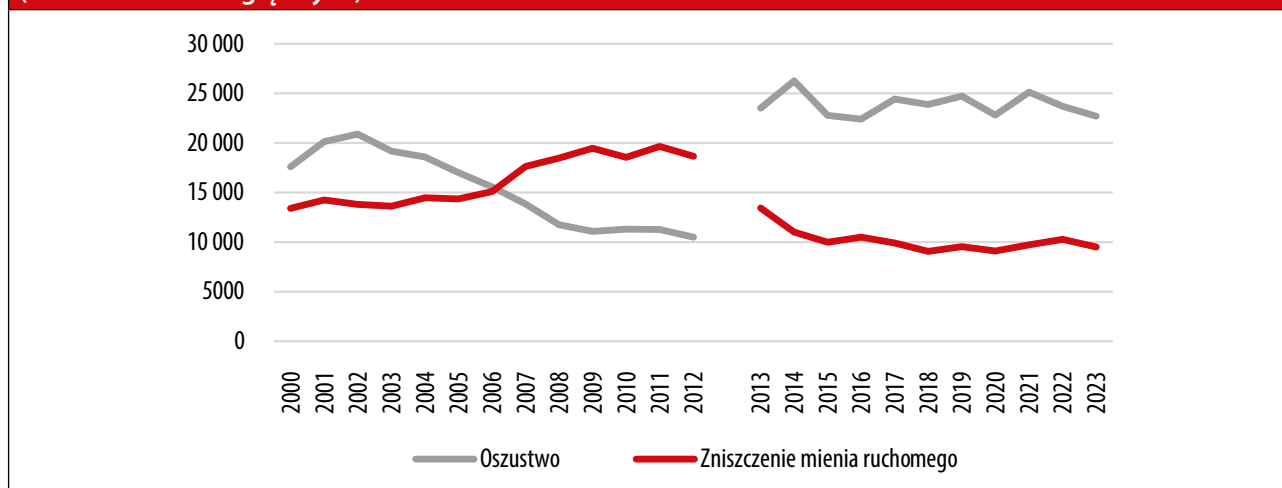
Wykres 4. Podejrzani o przestępstwa rozbójnicze i kradzieże w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Liczba podejrzanych o przestępstwa rozbójnicze wzrosła znacząco w latach 90., osiągając szczyt w 2001 r., kiedy było 24 680 podejrzanych (63,9 na 100 tys. ludności). Od 2001 r. widoczny jest systematyczny spadek liczby podejrzanych o rozbój, osiągający najniższy poziom w 2022 r. (3935 podejrzanych, czyli 10,4 na 100 tys. ludności). W 2023 r. liczba podejrzanych nieznacznie wzrosła do 4092.
- Liczba podejrzanych o kradzież na przestrzeni 34 lat regularnie zwiększa się i maleje. Jest to powiązane bezpośrednio ze zmianami legislacyjnymi (zob. *Wybrane zmiany w prawie...* oraz *Wstęp*).
- Największe zmiany dotyczą podejrzanych o kradzież z włamaniem. W latach 1990–1994 oraz 1996–2000 liczba podejrzanych o kwalifikowany typ kradzieży (z włamaniem) była większa niż podejrzanych o kradzież zwykłą. Najwięcej podejrzanych było w 1994 r. – 64 544 podejrzanych (167,5 na 100 tys. ludności). Od 2000 r. liczba podejrzanych o kradzież z włamaniem zmniejszała się znacząco, osiągając w 2023 r. najniższą wartość, tj. 9008 podejrzanych (23,9 na 100 tys. ludności). Zapewne kluczową rolę w tych zmianach odgrywa kilkukrotne zmniejszenie liczby kradzionych samochodów w Polsce od drugiej połowy lat 90. do połowy trzeciej dekady XXI w.

B. Oszustwo i zniszczenie mienia ruchomego

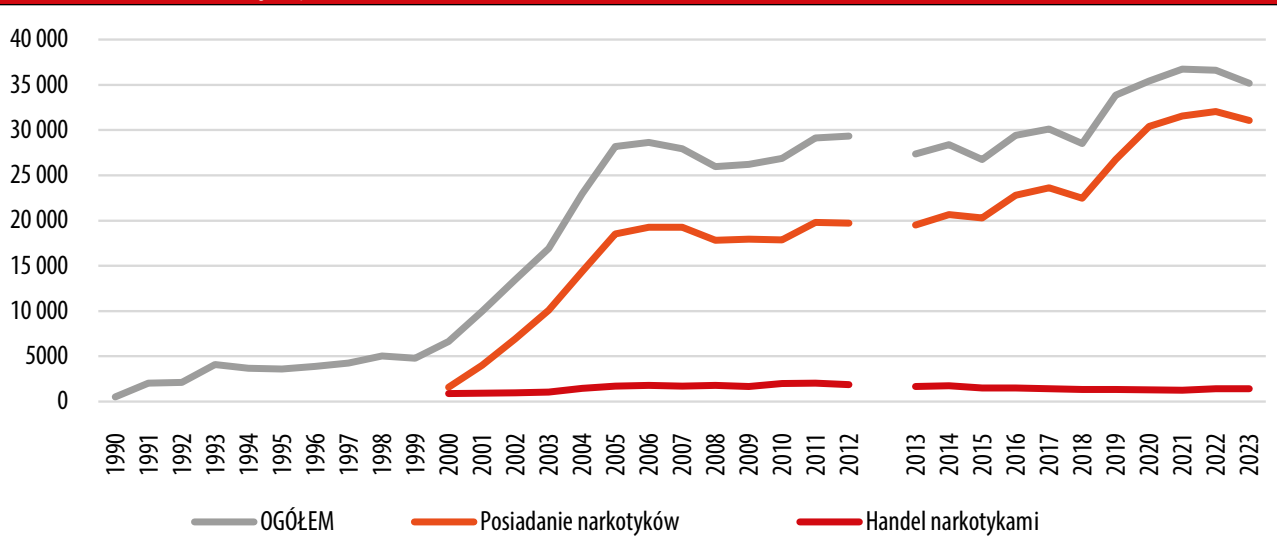
Wykres 5. Podejrzani o oszustwo i zniszczenie mienia ruchomego w latach 2000–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Ze względu na brak odpowiednich danych dla okresu 1990–1999, dotyczących liczby podejrzanych o przestępstwa oszustwa (art. 286 § 1 i 3 k.k.) i zniszczenia mienia ruchomego (art. 288 k.k.), które umożliwiłyby porównanie z latami 2000–2023, przedstawione zostały dane dla 24 lat. Nawet jednak w tym okresie widoczne są trudne do wytłumaczenia zmiany, zwłaszcza pomiędzy rokiem 2012 a 2013, kiedy prawie dwuipółkrotnie wzrosła liczba podejrzanych o oszustwo. Nie towarzyszyły temu zmiana o porównywalnej skali liczby ujawnionych w statystykach policyjnych oszustw ani zwiększenie wykrywalności tego przestępstwa. Dlatego najbardziej rzetelne może być porównanie danych z lat 2013–2023. Liczba podejrzanych o oszustwo w tym okresie jest stosunkowo stabilna. Mieści się pomiędzy niewiele ponad 22 tys. a 26 tys. rocznie. Z kolei liczba podejrzanych o zniszczenie mienia ruchomego powoli się zmniejsza.

PRZESTĘPSTWA NARKOTYKOWE

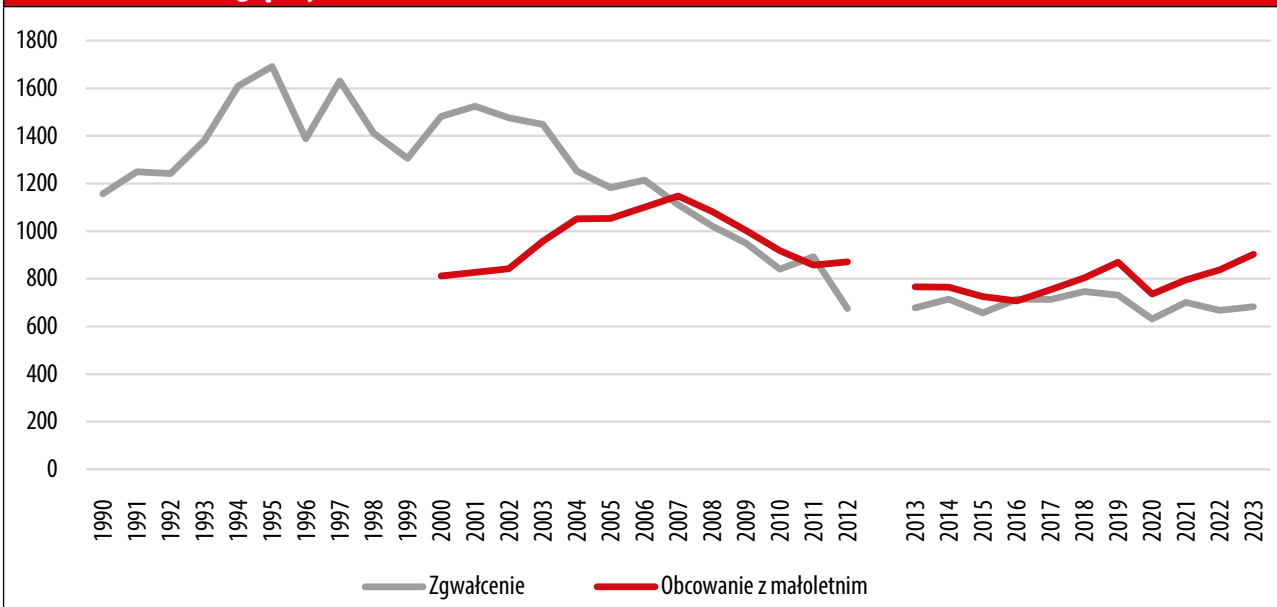
Wykres 6. Podejrzani z ustaw o zapobieganiu/przeciwdziałaniu narkomanii w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Zmiany legislacyjne (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*), w szczególności z lat 1998–2000, są bardzo dobrze widoczne w liczbie podejrzanych o przestępstwa narkotykowe. W zasadzie każda z tych zmian rozszerzała zakres kryminalizacji, co skutkowało zwiększeniem liczby podejrzanych.
- Na wykresie bardzo dobrze widoczne jest, że ponad 95% podejrzanych za przestępstwa narkotykowe stanowią osoby, które je posiadają (zapewne głównie na własny użytek, a w części osoby uzależnione od nich). Zwiększenie ogólnej liczby podejrzanych też jest spowodowane coraz większą liczbą podejrzanych właśnie z tej kategorii.
- Zwiększająca się stopniowo liczba podejrzanych o posiadanie kryminalizowanych substancji odurzających ma miejsce jeszcze przed pojawieniem się na szerszą skalę w Polsce fentanylu i „nowej” metaamfetaminy.

ZGWAŁCENIE I OBCOWANIE PŁCIOWE Z MAŁOLETNIM

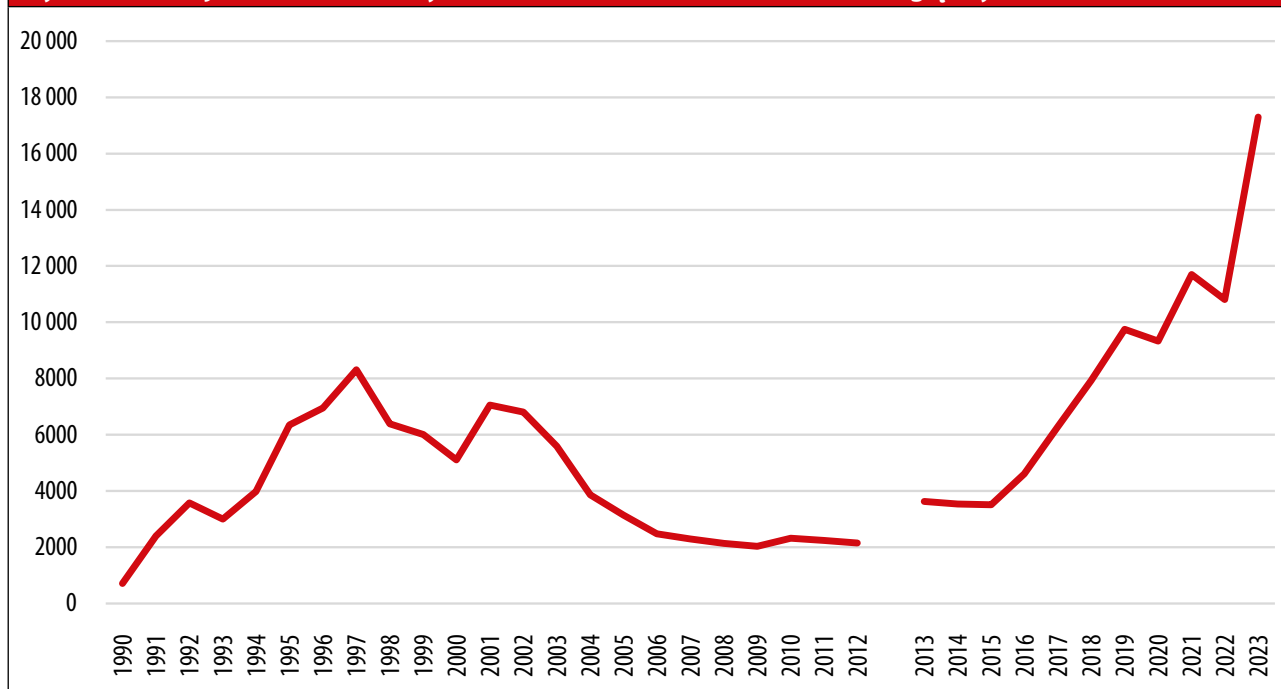
Wykres 7. Podejrzani o zgwałcenie i obcowanie płciowe z małoletnim w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Liczba podejrzanych o zgwałcenie w pierwszych dwóch dekadach analizowanego okresu podlegała istotnym zmianom. Od 1157 podejrzanych w 1990 r. do szczytowej wartości 1692 w 1995 r., a następnie systematycznie spadała do poziomu między 657 a 747 podejrzanych rocznie. Oznacza to ponad dwuipółkrotne zmniejszenie bezwzględnej liczby podejrzanych, co koresponduje ze zmianami w liczbie zgwałceń rejestrowanych w policyjnych statystykach (zob. rozdział I).
- Liczba podejrzanych o obcowanie płciowe z małoletnim pozostaje pozornie stabilna, zwłaszcza od 2013 r. Oznacza to jednak wahania od 707 do 904 podejrzanych o to przestępstwo w okresie do 2023 r. Uwzględniając jego charakter, w tym przede wszystkim skalę skutków dla osób nim pokrzywdzonych, nie są to małe różnice, nawet na poziomie statystycznym.

CUDZOZIEMCY

Wykres 8. Podejrzani cudzoziemcy w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- Według danych Policji liczba podejrzanych cudzoziemców na początku lat 90. była niska – w 1990 r. wynosiła 719 osób. W krótkim czasie, co było zapewne związane z rozwojem ruchu turystycznego i wymiany gospodarczej, wzrosła ona ponad dziesięciokrotnie – w 1997 r. wynosiła 8306 osób. Następnie miał miejsce stopniowy jej spadek aż do lat 2008–2012, kiedy wynosiła niewiele ponad 2000 osób. Liczba ta systematycznie rośnie od 2012 r. i w 2023 r. miała najwyższą wartość na przestrzeni 34 lat: 17 290.
- Zmniejszenie na przestrzeni ostatnich trzech dekad ogólnej liczby podejrzanych skutkuje tym, że istotnie zwiększył się odsetek podejrzanych cudzoziemców w ogólnej liczbie podejrzanych. W 2023 r. co osiemnasty podejrzany w Polsce był cudzoziemcem.
- Przyjęcie bardzo ostrożnego szacunku liczby cudzoziemców w Polsce pozwala porównać skalę kryminalizowanych zachowań w tej populacji w stosunku do całej populacji mieszkańców Polski. Jeżeli w grupie 2,65 miliona osób w 2023 r. znalazło się 17 290 podejrzanych, oznacza to, że na 100 tys. cudzoziemców przypadało 652 podejrzanych. Z kolei dla populacji wszystkich osób mieszkających w Polsce w 2023 r., tj. 37,7 milionów, 305 576 podejrzanych oznacza 810 podejrzanych na 100 tys. mieszkańców. W świetle tego porównania oraz uwzględniając, że przyjęta liczba cudzoziemców jest raczej zaniżona niż zawyżona, cudzoziemcom rzadziej stawiane są zarzuty popełnienia przestępstw niż mieszkańcom Polski posiadającym polskie obywatelstwo.

PODEJRZANI

wybrane dane

Tabela 3. Podejrzani wg płci w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Mężczyźni	Kobiety	% kobiet
1990	273 375	250 733	22 602	8,3
1991	305 031	278 657	26 374	8,6
1992	307 575	280 383	27 192	8,8
1993	299 499	273 646	25 853	8,6
1994	388 855	353 386	35 469	9,1
1995	423 896	386 461	37 435	8,8
1996	381 911	345 774	36 137	9,5
1997	410 844	371 256	39 588	9,6
1998	396 055	357 742	38 313	9,7
1999	364 272	331 037	33 235	9,1
2000	405 275	366 402	38 873	9,6
2001	533 943	488 196	45 747	8,6
2002	552 301	503 056	49 245	8,9
2003	557 224	506 993	50 231	9,0
2004	578 059	526 810	51 249	8,9
2005	594 088	540 764	53 324	9,0
2006	587 959	532 920	55 039	9,4
2007	540 604	487 257	53 347	9,9
2008	516 626	465 996	50 630	9,8
2009	521 699	470 899	50 800	9,7
2010	516 154	464 433	51 721	10,0
2011	521 942	470 331	51 611	9,9
2012	500 539	450 587	49 952	10,0
2013	430 101	385 649	44 452	10,3
2014	363 616	322 814	40 802	11,2
2015	319 399	283 390	36 009	11,3
2016	312 423	275 788	36 635	11,7
2017	309 015	271 459	37 556	12,2
2018	336 886	299 063	37 823	11,2
2019	338 584	298 643	39 941	11,8
2020	346 122	306 529	38 341	11,1
2021	322 197	284 700	37 496	11,6
2022	317 427	278 675	38 752	12,2
2023	305 576	266 430	39 158	12,8

Tabela 4. Podejrzani cudzoziemcy (w liczbach bezwzględnych oraz jako odsetek ogółu podejrzanych)

	W liczbach bezwzględnych	% podejrzanych
1990	719	0,3
1991	2402	0,8
1992	3575	1,2
1993	3010	1,0
1994	3983	1,0
1995	6349	1,5
1996	6956	1,8
1997	8306	2,0
1998	6390	1,6
1999	6017	1,7
2000	5106	1,3
2001	7061	1,3
2002	6815	1,2
2003	5591	1,0
2004	3870	0,7
2005	3146	0,5
2006	2478	0,4
2007	2293	0,4
2008	2141	0,4
2009	2034	0,4
2010	2319	0,4
2011	2242	0,4
2012	2152	0,4
2013	3636	0,8
2014	3541	1,0
2015	3518	1,2
2016	4613	1,5
2017	6286	2,1
2018	7935	2,4
2019	9755	2,9
2020	9336	3,0
2021	11 698	3,6
2022	10 808	3,4
2023	17 290	5,4

**Tabela 5. Podejrzani o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu w latach 1990–2023
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)**

	Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu*		Udział w bójce lub pobiciu**		Zabójstwo***	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	7165	18,9	6166	16,2	588	1,6
1991	8578	22,4	8162	21,3	832	2,2
1992	8668	22,6	8992	23,4	889	2,3
1993	9926	25,8	10 720	27,9	955	2,5
1994	12 118	31,4	14 620	37,9	1091	2,8
1995	11 883	30,8	16 918	43,8	1054	2,7
1996	12 213	31,6	18 153	47,0	1085	2,8
1997	12 520	32,7	20 609	53,8	1009	2,6
1998	11 557	30,2	19 263	50,3	997	2,6
1999	10 502	27,2	18 929	49,0	957	2,5
2000	11 037	28,6	21 652	56,0	1186	3,1
2001	10 129	26,2	22 369	57,9	1274	3,3
2002	10 431	27,3	22 175	58,0	1206	3,2
2003	9857	25,8	21 402	56,0	1015	2,7
2004	10 008	26,2	22 081	57,8	970	2,5
2005	9665	25,3	22 163	58,1	861	2,3
2006	9637	25,3	22 992	60,3	794	2,1
2007	9706	25,5	23 570	61,8	845	2,2
2008	9233	24,2	23 043	60,5	742	1,9
2009	9328	24,4	21 863	57,3	755	2,0
2010	9686	25,4	19 381	50,8	660	1,7
2011	10 430	27,1	18 598	48,3	652	1,7
2012	9692	25,2	17 382	45,1	588	1,5
2013	8626	22,4	11 924	31,0	486	1,3
2014	8570	22,3	10 132	26,3	458	1,2
2015	7207	18,7	8043	20,9	448	1,2
2016	7987	20,8	8689	22,6	406	1,1
2017	8357	21,8	8178	21,3	421	1,1
2018	7684	20,0	7145	18,6	465	1,2
2019	7532	19,6	6458	16,8	453	1,2
2020	6347	16,5	5105	13,3	564	1,5
2021	5907	15,5	4771	12,5	557	1,5
2022	6206	16,4	5105	13,5	485	1,3
2023	6152	16,3	4659	12,4	494	1,3

* Uwzględniono przestępstwa z art. 156 i 157 k.k.

** Uwzględniono przestępstwa z art. 158 i 159 k.k.

*** Uwzględniono przestępstwa z art. 148 k.k.

**Tabela 6. Podejrzani o przestępstwa rozbójnicze i kradzieże w latach 1990–2023
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)**

	Przestępstwa rozbójnicze*		Kradzież**		Kradzież z włamaniem***	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	6920	18,9	39 950	110,6	54 081	147,7
1991	8012	20,9	42 138	110,2	53 861	140,8
1992	8582	22,4	37 340	97,3	52 940	138,0
1993	9912	25,8	37 406	101,0	52 585	133,0
1994	13 797	35,8	55 514	144,0	64 544	167,5
1995	15 607	40,4	65 929	170,9	64 530	167,2
1996	15 035	38,9	40 778	105,6	62 875	162,8
1997	16 428	42,9	43 056	112,4	63 250	165,2
1998	16 616	43,4	43 867	114,6	62 277	162,7
1999	19 983	51,7	42 903	111,0	57 508	148,8
2000	24 266	62,8	52 425	135,7	55 956	144,8
2001	24 680	63,9	55 118	142,6	48 888	126,5
2002	22 909	59,9	55 142	144,2	43 951	115,0
2003	23 212	60,8	55 179	144,5	38 603	101,1
2004	22 793	59,7	62 256	163,1	35 920	94,1
2005	21 151	55,4	59 026	154,7	31 778	83,3
2006	19 137	50,2	51 387	134,8	26 926	70,6
2007	15 975	41,9	48 848	128,2	23 675	62,1
2008	14 717	38,6	45 412	119,1	21 175	55,6
2009	14 611	38,3	44 303	116,1	21 741	57,0
2010	13 809	36,2	49 819	130,5	24 106	63,1
2011	12 967	33,7	55 344	143,7	24 860	64,5
2012	11 988	31,3	58 422	151,6	24 037	62,4
2013	8532	22,2	51 016	132,5	18 973	49,3
2014	7605	19,8	39 205	101,9	17 679	45,9
2015	6235	16,2	33 509	87,1	14 748	38,4
2016	6384	16,6	30 936	80,5	12 304	32,0
2017	5386	14,0	28 567	74,3	10 823	28,2
2018	4723	12,3	26 756	69,7	9778	25,5
2019	4647	12,1	28 977	75,5	9668	25,2
2020	4372	11,4	27 962	72,9	9793	25,5
2021	4010	10,5	31 515	82,6	10 168	26,6
2022	3935	10,4	36 472	96,4	10 166	26,9
2023	4092	10,9	38 389	101,8	9008	23,9

* Uwzględniono przestępstwa z art. 280, 281 i 282 k.k. (rozbój, kradzież rozbójniczą i wymuszenie rozbójnicze).

** Uwzględniono przestępstwa z art. 278 k.k.

*** Uwzględniono przestępstwa z art. 279 k.k.

**Tabela 7. Podejrzani o oszustwo i zniszczenie mienia ruchomego w latach 2000–2023
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)**

	Oszustwo*		Zniszczenie mienia ruchomego**	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
2000	17 588	45,5	13 406	34,7
2001	20 112	52,0	14 250	36,9
2002	20 880	54,6	13 806	36,1
2003	19 171	50,2	13 611	35,6
2004	18 564	48,6	14 449	37,8
2005	17 007	44,6	14 365	37,6
2006	15 576	40,8	15 071	39,5
2007	13 822	36,3	17 620	46,2
2008	11 726	30,8	18 458	48,4
2009	11 079	29,0	19 446	51,0
2010	11 289	29,6	18 551	48,6
2011	11 278	29,3	19 659	51,0
2012	10 488	27,2	18 647	48,4
2013	23 499	61,0	13 423	34,9
2014	26 270	68,3	11 020	28,6
2015	22 756	59,2	9980	26,0
2016	22 393	58,3	10 490	27,3
2017	24 428	63,6	9905	25,8
2018	23 873	62,1	9039	23,5
2019	24 733	64,4	9537	24,8
2020	22 801	59,4	9097	23,7
2021	25 108	65,8	9709	25,4
2022	23 689	62,6	10 287	27,2
2023	22 713	60,2	9497	25,2

* Uwzględniono przestępstwa z art. 286 § 1 i 3 k.k.

** Uwzględniono przestępstwa z art. 288 k.k.

**Tabela 8. Podejrzani o zgwałcenie i obcowanie płciowe z małoletnim w latach 1990–2023
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)**

	Zgwałcenie*		Obcowanie płciowe z małoletnim**	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	1157	3,1		0,0
1991	1249	3,3		0,0
1992	1242	3,2		0,0
1993	1381	3,6		0,0
1994	1609	4,2		0,0
1995	1692	4,4		0,0
1996	1388	3,6		0,0
1997	1631	4,3		0,0
1998	1412	3,7		0,0
1999	1306	3,4		0,0
2000	1481	3,8	812	2,1
2001	1524	3,9	827	2,1
2002	1476	3,9	842	2,2
2003	1449	3,8	957	2,5
2004	1253	3,3	1052	2,8
2005	1183	3,1	1053	2,8
2006	1215	3,2	1101	2,9
2007	1111	2,9	1148	3,0
2008	1021	2,7	1082	2,8
2009	950	2,5	1004	2,6
2010	841	2,2	918	2,4
2011	893	2,3	857	2,2
2012	675	1,8	871	2,3
2013	678	1,8	766	2,0
2014	714	1,9	765	2,0
2015	657	1,7	725	1,9
2016	715	1,9	707	1,8
2017	713	1,9	754	2,0
2018	747	1,9	805	2,1
2019	731	1,9	870	2,3
2020	631	1,6	736	1,9
2021	701	1,8	795	2,1
2022	668	1,8	837	2,2
2023	683	1,8	903	2,4

* Uwzględniono przestępstwa z art. 197 k.k.

** Uwzględniono przestępstwa z art. 200 § 1 k.k.

**Tabela 9. Podejrzani z ustaw o zapobieganiu/przeciwdziałaniu narkomanii w latach 1990–2023
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)**

	OGÓŁEM		W tym posiadanie narkotyków		W tym handel narkotykami	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	504	1,3		0,0		
1991	2021	5,3		0,0		
1992	2104	5,5		0,0		
1993	4081	10,6		0,0		
1994	3672	9,5		0,0		
1995	3597	9,3		0,0		
1996	3860	10,0		0,0		
1997	4231	11,0		0,0		
1998	5018	13,0		0,0		
1999	4777	12,4		0,0		
2000	6639	17,2	1571	4,1	890	2,3
2001	9952	25,8	4001	10,4	936	2,4
2002	13 461	35,2	6940	18,2	951	2,5
2003	16 914	44,3	10 091	26,4	1022	2,7
2004	22 969	60,2	14 382	37,7	1455	3,8
2005	28 170	73,8	18 531	48,6	1715	4,5
2006	28 634	75,1	19 253	50,5	1778	4,7
2007	27 936	73,3	19 255	50,5	1700	4,5
2008	25 971	68,1	17 809	46,7	1796	4,7
2009	26 204	68,7	17 954	47,1	1667	4,4
2010	26 865	70,4	17 843	46,7	1985	5,2
2011	29 146	75,7	19 787	51,4	2025	5,3
2012	29 340	76,1	19 725	51,2	1876	4,9
2013	27 371	71,1	19 501	50,6	1652	4,3
2014	28 397	73,8	20 661	53,7	1757	4,6
2015	26 741	69,5	20 305	52,8	1515	3,9
2016	29 411	76,5	22 788	59,3	1515	3,9
2017	30 114	78,4	23 624	61,5	1392	3,6
2018	28 528	74,3	22 472	58,5	1325	3,4
2019	33 859	88,2	26 755	69,7	1342	3,5
2020	35 439	92,4	30 418	79,3	1291	3,4
2021	36 724	96,2	31 545	82,7	1231	3,2
2022	36 628	96,8	32 032	84,7	1408	3,7
2023	35 155	93,3	31 043	82,3	1404	3,7

* Uwzględniono przestępstwa z art. 48 § 1–2 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. (lata 2000–2004) oraz z art. 62 § 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. (lata 2005–2023).

** Uwzględniono przestępstwa z art. 42–44 i art. 47 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. (lata 2000–2004) oraz z art. 55–57 i art. 61 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. (lata 2005–2023).

Rozdział III

PRAWNOKARNA REAKCJA NA POPEŁNIANE PRZESTĘPSTWA I WYKROCZENIA

Paweł Ostaszewski

Wprowadzenie

W poprzednich edycjach *Atlasu przestępczości w Polsce* rozdział trzeci nosił nazwę „Skazania i orzeczone kary” i obejmował głównie dane o rodzajach kar orzeczonych prawomocnie za poszczególne przestępstwa. Z kilku względów w niniejszej edycji zdecydowaliśmy się zmodyfikować jego formę i zakres prezentowanych danych. Po pierwsze, w chwili przygotowywania danych (luty–wrzesień 2024 r.) nadal niedostępne były dane o prawomocnych skazaniach z lat 2021–2023 i musiały one zostać w tej mierze zastąpione danymi statystycznymi o skazaniach orzeczonych w pierwszej instancji (nieprawomocnych), figurującymi w sądowych sprawozdaniach statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości (w tabelach oznaczone zostało to żółtym kolorem). Nie zawsze jednak dane w tych sprawozdaniach obejmowały dokładnie te same artykuły i paragrafy, co spowodowało konieczność rezygnacji z prezentacji np. informacji o przestępstwie spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Po drugie, sięgnięcie po nowe źródło danych – sprawozdania statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości – zaoferowało prezentację nowych, dostępnych tylko w nich informacji, np. o osobach pokrzywdzonych zarejestrowanych przez sądy według płci. Po trzecie, uznaliśmy, że pewnym danym warto poświęcić więcej uwagi (np. o postępowaniach przygotowawczych prowadzonych i nadzorowanych w jednostkach organizacyjnych prokuratury), niektóre zaprezentować w trochę odmienniej formie i innym miejscu, a niektóre w ogóle pominąć. Nowa nazwa tego rozdziału – „Prawnokarna reakcja na popełniane przestępstwa i wykroczenia” – wskazuje na próbę ilościowego zobrazowania reakcji organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości na wykrytą przestępczość. Warto bowiem analizować dane o tym, jakie kary wymierzają sądy za przestępstwa, na tle danych o zmieniającej się przestępczości i danych o zmieniającej się reakcji stosowanej przez organy ścigania, w tym szczególnie decyzji podejmowanych przez prokuraturę.

Jak już sygnalizowano w poprzednich rozdziałach, spośród wszystkich przestępstw popełnionych na danym obszarze (tu terenie Polski) tylko część zostanie objęta reakcją organów ścigania i zarejestrowana, a jeszcze mniejsza część zostanie wykryta, a więc zostanie ustalony przynajmniej jeden ich potencjalny sprawca. Część postępowań prowadzonych wobec tych wykrytych sprawców nie zakończy się zaś, z różnych powodów, skierowaniem przeciwko nim sprawy do sądu, a kolejna część tych skierowanych do sądów nie zakończy się skazaniem. Dodatkowo, co opisujemy bardziej szczegółowo w rozdziale VI, Policja, choć jest niewątpliwie główną instytucją zajmującą się ściganiem, a w tym także rejestrowaniem przestępstw i wykroczeń, to nie jest jedyną. Dlatego też dane prokuratur, do których trafiają sprawy prowadzone przez te różne służby, są szczególnie warte analizy. Liczba spraw karnych wpływających do prokuratur jest w dużym stopniu zbieżna z ogólną liczbą rejestrowanych przez Policję przestępstw, bo to ta służba prowadzi zdecydowaną większość postępowań o przestępstwa.

W myśl art. 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390 t.j.) podstawowymi zadaniami prokuratury jest ściganie przestępstw i ochrona praworządności, zgodnie z art. 3 § 1 pkt 1 zadania te są realizowane m.in. przez prowadzenie lub nadzorowanie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych oraz sprawowanie funkcji oskarżyciela publicznego przed sądami. To właśnie prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach karnych jest także ilościowo główną aktywnością prokuratury – o ile tych spraw (repertorium Ds.) wpłynęło w 2023 r. łącznie 1 113 206, to tych z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz rodzinnego (repertorium Pc) jedynie 105 222, a z zakresu prawa administracyjnego (repertorium Pa) 53 888. Oznacza to, że sprawy karne wpływające do jednostek organizacyjnych prokuratury stanowią 88% wszystkich spraw do nich wpływających, pozostałe kategorie spraw, czyli sprawy

cywilne i administracyjne, to odpowiednio jedynie 8% i 4% ogółu tych spraw.

Najczęstszym sposobem zakończenia postępowań o przestępstwa w prokuraturach nie jest wcale skierowanie aktu oskarżenia do sądów, a umorzenie postępowania – w 2023 r. takie rozstrzygnięcia stanowiły 37% wszystkich ostatecznych decyzji, a w 1990 r. było ich nawet 62%. Kolejną istotną kategorią, mającą bardzo podobny skutek dla osób pokrzywdzonych, jest decyzja o odmowie wszczęcia dochodzenia lub śledztwa. Skierowanie sprawy do sądu – bądź to z aktem oskarżenia, bądź z wnioskiem o skazanie bez przeprowadzania rozprawy – nastąpiło w 2023 r. jedynie w 19% spraw, a w 1990 takich decyzji było jeszcze mniej – 12%.

Kolejną jednostką statystyczną kluczową z punktu widzenia analizy polityki karnej, obok liczby przestępstw, osób podejrzanych i postępowań karnych prowadzonych i nadzorowanych przez prokuraturę, jest liczba osób osądzonych przez wydziały karne sądów powszechnych w sprawach o przestępstwa. Kategoria ta odpowiada liczbie osób, co do których sądy zakończyły w I instancji prowadzone przeciwko nim sprawy karne o przestępstwa. Dla analizy polityki karnej tych sądów kluczowe jest ukazanie zarówno liczby tak rozumianych decyzji, jak i ich rodzaju. Liczba osążeń jest bezpośrednio związana z liczbą postępowań karnych kierowanych do sądów przez prokuraturę. Kiedy sprawa o przestępstwo trafi do sądu, to w zdecydowanej większości przypadków skończy się ona skazaniem podsądnego, bardzo rzadkie są uniewinnienia, umorzenia i warunkowe umorzenia. Wśród skazanych dominują mężczyźni, kobiety to jedynie około 11% wszystkich osób skazanych. W analizowanym okresie wyraźne spadł udział skazanych, którzy byli tymczasowo aresztowani, a wzrósł udział skazanych po raz kolejny.

Obecnie najczęściej orzekaną karą za przestępstwa jest kara grzywny, która była orzeczona w prawie co trzeciej sprawie. Często orzekane są także kara ograniczenia wolności – w 27% przypadków – i kara bezwzględnego pozbawienia wolności, której udział wzrósł w ostatnich latach i w 2023 r. stanowi już 23%. Taką strukturę kar orzekanych przez sądy ukształtowała

w największym stopniu nowelizacja kodeksu karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz. U. poz. 396), która istotnie ograniczyła możliwość stosowania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na rzecz szerszego stosowania kary ograniczenia wolności i kary grzywny (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*).

Dane o liczbie skazań za przestępstwa warto uzupełnić o informacje o udziale wśród nich tych orzeczonek w tzw. trybach konsensualnych. Liczba wniosków o skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się karze od ich wprowadzenia wraz z nową kodyfikacją karną z 1997 r. systematycznie rosła aż do 2015 r., po którym, wyniku sygnalizowanej wyżej nowelizacji, często niemożliwe stało się orzeczenie najdogodniejszej z punktu widzenia oskarżonego kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania i udział rozstrzygnięć konsensualnych spadł do około 20%.

Sprawozdania statystyczne o osądzeniach i skazaniach w I instancji, które stanowią źródła analizowanych danych dla lat 2021–2023, nie zawierają niestety danych o wieku osób skazanych, dlatego też w tej edycji *Atlasu* konieczna była rezygnacja z prezentacji tych danych. Sprawozdania te zawierają natomiast interesujące i wcześniej nieprezentowane dane o udziale wśród osób skazanych tych, które w momencie wydawania wyroku w I instancji były tymczasowo aresztowane, a można je potraktować jako swoisty wskaźnik surowego traktowania podsądných. Tak rozumiane stosowanie tymczasowego aresztowania zostało bardzo mocno ograniczone. Dane te warto porównać do spadku udziału osób tymczasowo aresztowanych wśród ogółu osób osadzonych w polskich więzieniach (zob. rozdział IV). Oczywiście, zmiana ta była w dużym stopniu związana ze zmianą liczby przestępstw i skazań w tym okresie – najbardziej ilościowo wzrosła przestępczość dolegliwa, ale nie najpoważniejsza, czyli np. wspomniane już kradzieże czy kradzieże z włamaniem. W sprawach o te przestępstwa areszt tymczasowy jest zaś stosowany bardzo rzadko.

Drugą nieanalizowaną wcześniej informacją jest udział osób już poprzednio przynajmniej raz karanych (a nie tylko odpowiadających w warunkach recydywy)

wśród wszystkich skazanych w I instancji, który wzrósł prawie trzykrotnie między rokiem 2005 (od którego informacje te są dostępne) a 2023. Oznacza to, że spadek przestępczości i liczby skazań po 2004 r. obejmował w dużo większym stopniu sprawców jednokrotnych niż tych, którzy z różnych powodów wracają do przestępczości.

Ostatnią z takich „nowych” interesujących informacji dostępnych w sprawozdaniach o skazaniach nieprawomocnych jest liczba i płeć osób pokrzywdzonych przestępstwem, za które doszło do skazania. O ile, co już wskazywano, sprawcami przestępstw są w zdecydowanej większości mężczyźni, to już wśród osób pokrzywdzonych mężczyźni przeważają jedynie nieznacznie (53% do 47%). Wyższy od przeciętnego jest udział kobiet w przypadku oszustwa – 26%, przekupstwa – 25% czy fałszowania dokumentów – 21%, a zdecydowanie niższy w przypadku przestępstw seksualnych i przestępstw z użyciem przemocy.

Wymiary kar orzekanych za poszczególne przestępstwa zależą od bardzo wielu czynników, m.in. od zagrożenia ustawowego określonego w przepisach karnych. Za najpoważniejsze przestępstwo zabójstwa wymierzane były jedynie kary bezwzględnego pozbawienia wolności, dodatkowo w 7% skazań w 2023 r. było to dożywotnie pozbawienie wolności, a w 18,5% – 25 lat kary pozbawienia wolności. Kolejnymi najsurowiej karanymi przestępstwami były: zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub zbiorowe, rozbój z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego

przedmiotu, zgwałcenie w typie podstawowym oraz rozbój w typie podstawowym i obcowanie płciowe z osobą w wieku do 15 lat. Najłagodniej zaś traktowane były: prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu, fałszowanie dokumentów i przekupstwo.

Ważniejsze wyjaśnienia

W statystyce sądowej stosuje się następujące zasady opracowywania danych o prawomocnych osądzeniach i skazaniach osób dorosłych:

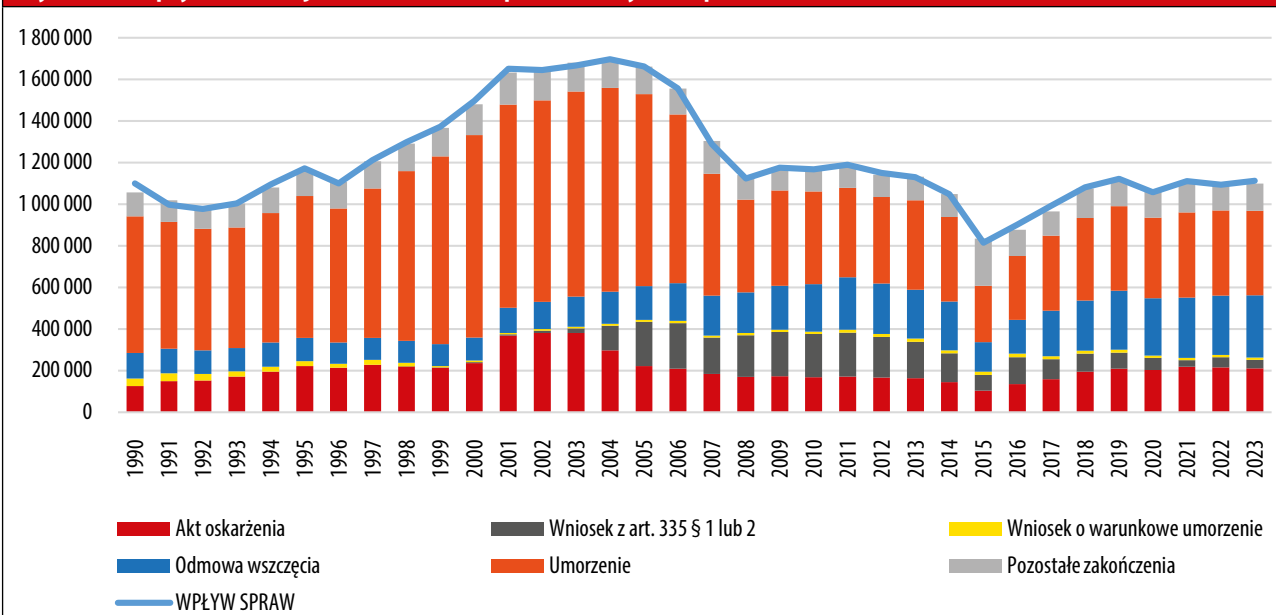
- za jednostkę statystyczną przyjmuje się skazanie osoby lub inne orzeczenie wydane w stosunku do jednej osoby zapadłe w danym roku kalendarzowym; skazani w tym samym roku więcej niż raz są traktowani jako dwa skazania lub więcej;
- jeżeli oskarżonego skazano za dwa czyny lub więcej, to w statystyce ujmuje się skazanie za jeden czyn – za przestępstwo zagrożone wyższą karą; jeżeli sankcje są równe, bierze się pod uwagę przestępstwo, za które wymierzono wyższą karę; gdy kary zostały orzeczone w tym samym wymiarze, w statystyce uwzględnia się skazanie za czyn bardziej szkodliwy społecznie.

W statystyce sądowej prawomocnych osąddeń osób dorosłych w liczbie skazanych nie ujmuje się:

- młodocianych, w stosunku do których sąd zastosował w trybie art. 10 § 4 (art. 9 § 3 k.k. z 1969 r.) środki wychowawcze i poprawcze oraz lecznicze.

SPRAWY W PROKURATURZE

Wykres 1. Wpływ i rodzaje zakończenia spraw karnych w prokuraturach

- Liczby postępowań o przestępstwa wpływających do prokuratur w Polsce i załatwianych przez nie wzrastały w latach 90. analogicznie do liczby zarejestrowanych przez Policję przestępstw (zob. rozdział I) od około miliona spraw w 1990 r. do prawie 1,7 miliona w roku 2004, a następnie, podobnie jak liczba przestępstw, spadły do około miliona w 2014 r.
- W 2015 r. nastąpiło wyraźne załamanie liczby spraw karnych rejestrowanych przez prokuraturę, związane z wprowadzoną w tym roku, a następnie szybko cofniętą zmianą filozofii prowadzenia procesu karnego (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*) – do około 800 tys. spraw. W następnych latach liczby te wróciły do poziomu około 1,1 miliona spraw i na nim się utrzymują.

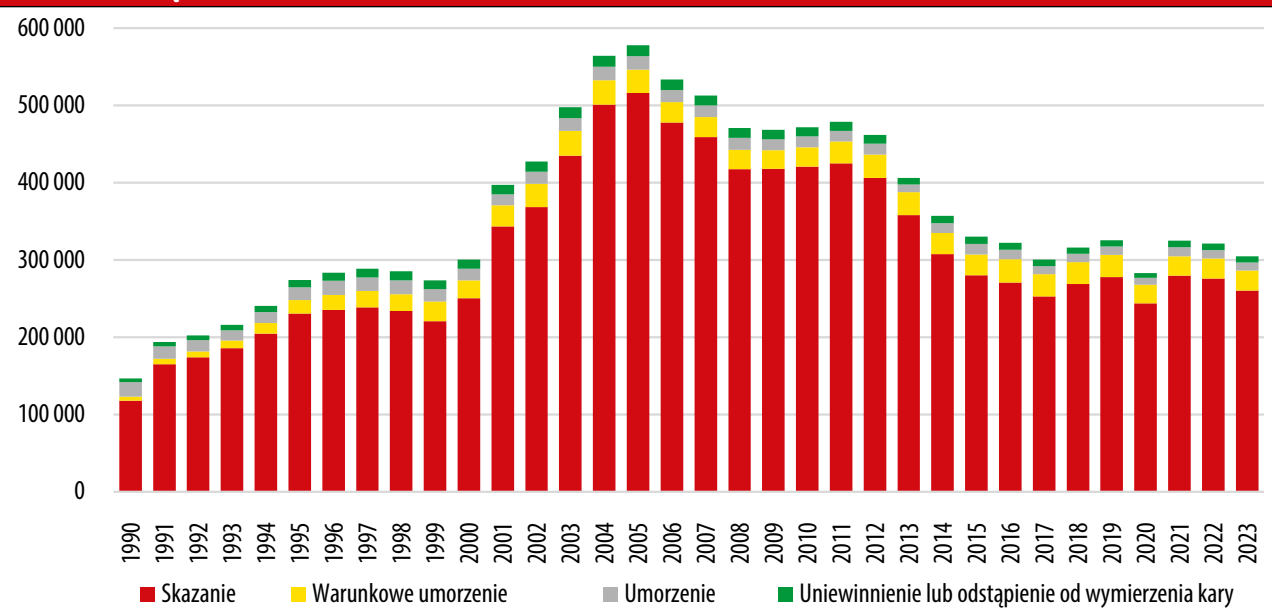
Tabela 1. Struktura załatwienia spraw w prokuraturze w 1990, 2004 i 2023 r.

	1990		2004		2023	
	N	%	N	%	N	%
Zakończono	1 056 781	100,0	1 696 787	100,0	1 099 217	100,0
Akt oskarżenia	125 775	11,9	297 477	17,5	209 945	19,1
Wniosek z art. 335 § 1 lub 2 k.p.k.			117 573	6,9	41 512	3,8
Wniosek o warunkowe umorzenie	35 061	3,3	9045	0,5	10 452	1,0
Odmowa wszczęcia	124 265	11,8	155 251	9,1	299 689	27,3
Umorzenie	656 491	62,1	979 353	57,9	406 582	36,9
w tym z powodu niewykrycia sprawców			681 860	40,2	153 675	14,0
Pozostałe zakończenia	115 189	10,9	138 088	8,1	131 037	11,9

- Najczęstszą formą zakończenia przez prokuraturę postępowania przygotowawczego jest jego umorzenie (37% w 2023 r.) oraz odmowa wszczęcia (27% w 2023 r.), a nie, wskazane w podstawowych zadaniach tej instytucji, skierowanie sprawy do sądu z aktem oskarżenia lub wnioskiem o skazanie na uzgodnioną z oskarżonym karę bez przeprowadzenia rozprawy (w tzw. trybie konsensualnym wprowadzonym w 1998 r.), które łącznie stanowiły w 2023 r. tylko 23% wszystkich decyzji kończących te postępowania.
- W porównaniu do 2004 r., w którym odnotowano najwyższą w analizowanym okresie liczbę spraw w prokuraturach, w 2023 r. zdecydowanie spadł udział spraw kończących się umorzeniem, w tym szczególnie z powodu niewykrycia sprawców, a wzrósł udział odmów wszczęcia. Może to świadczyć o poprawie efektywności pracy organów ścigania w ramach wykrywania sprawców, rozwoju technik i narzędzi wykrywania sprawców, a także o spadku społecznej szkodliwości zgłaszanych czynów – większa jest bowiem liczba określanych przez prokuratorów jako niekwalifikujące się do ścigania.

OSĄDZENIA

Wykres 2. Rodzaje zakończenia spraw karnych o przestępstwa w sądach powszechnych (struktura osądzeń)*

* Uwzględniono osądzienia nieprawomocne w sprawach z oskarżenia publicznego i prywatnego w sądach rejonowych i okręgowych. Nie uwzględniono osądzeń na podstawie Kodeksu karnego skarbowego.

- Wraz z rosnącą liczbą aktów oskarżenia i wniosków o skazanie bez rozprawy zdecydowanie – ponad trzykrotnie – wzrosła w latach 1990–2005 liczba osądzonych (z 146 340 do 577 798), a następnie spadła – zgodnie z malejącą liczbą spraw kierowanych przez prokuratury do sądów karnych (do 304 387 w 2023 r.).

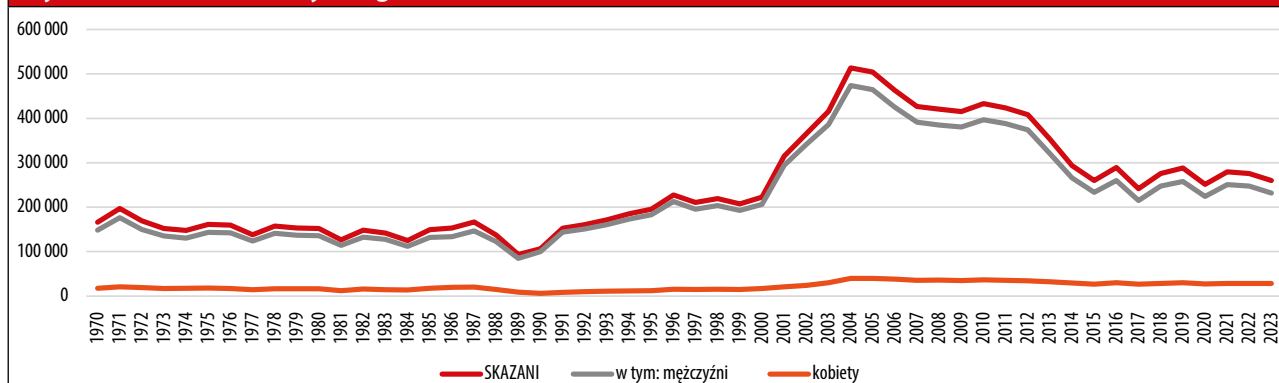
Tabela 2. Struktura osądzeń w 1990, 2005 i 2023 r.

	1990		2005		2023	
	N	%	N	%	N	%
Osądzeni	146 340	100,0	577 798	100,0	304 387	100,0
Skazanie	117 570	80,3	515 822	89,3	260 258	85,5
Warunkowe umorzenie	5205	3,6	30 364	5,3	25 825	8,5
Umorzenie	19 231	13,1	17 425	3,0	10 541	3,5
Uniewinnienie lub odstąpienie od wymierzenia kary	4334	3,0	14 187	2,5	7763	2,6

- W całym analizowanym okresie najczęstszym sposobem zakończenia spraw o przestępstwa w sądach było wydanie wyroku skazującego – w 2023 r. stanowiły one 85,5% wszystkich decyzji. Jedynie w 8,5% przypadków sądy wydały w tym roku decyzję o warunkowym umorzeniu postępowania, a w 3,5% o jego definitywnym umorzeniu. Wyroki uniewinniające oraz skazania z odstąpieniem od wymierzenia kary są wydawane sporadycznie – łącznie w 2,6% przypadków.
- W analizowanym okresie nie zmienił się istotnie udział skazań, wzrósł natomiast odsetek warunkowych umorzeń, a spadł zwykłych umorzeń.

SKAZANIA OGÓŁEM

Wykres 3. Liczba skazanych ogółem w latach 1970–2023

- Liczba osób prawomocnie skazanych oscylowała w latach 1970–1990 na poziomie 100–200 tys. Po charakterystycznym obniżeniu się liczby skazań w latach 1989–1990, związanych z okresem transformacji ustrojowej, następuje jej systematyczny wzrost do 513 410 w 2004 r., a następnie równie istotny spadek – do 260 034 w 2015 r.
- Ostatnie dziesięciolecie to okres względnej stabilizacji tej liczby – na poziomie około 250–280 tys. W całym analizowanym okresie wśród skazanych zdecydowanie dominują mężczyźni, stanowiąc średnio około 91%. Udział kobiet podlegał pewnym zmianom: w okresie PRL utrzymywał się na raczej stabilnym poziomie około 11%, po transformacji ustrojowej spadł do 6% i następnie w miarę systematycznie rośnie do 11% w 2023 r. Zmiany te były związane ze zmianami struktury przestępczości – za jej dynamiczny wzrost w latach 90. odpowiadała głównie przestępczość typowo „męska”, jak rozboje, kradzieże z włamaniem czy też przestępczość narkotykowa.
- Liczba wniosków o skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się karze wzrastała systematycznie po 1998 r. W 2000 r. udział skazań w wyniku takich porozumień procesowych wynosił jedynie 11,5%, w 2010 r. była to już ponad połowa, a po 2015 r., w wyniku sygnalizowanych zmian prawa, spadł do około 20%.

Wykres 4. Liczba wniosków i orzeczeń w trybach konsensualnych w latach 1999–2023

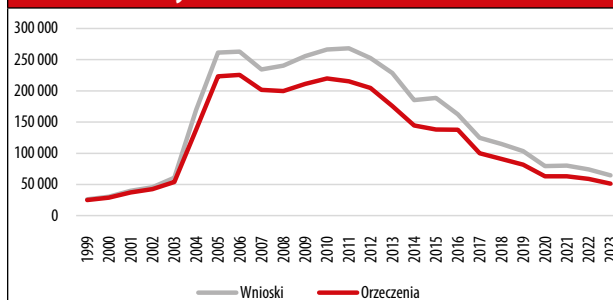

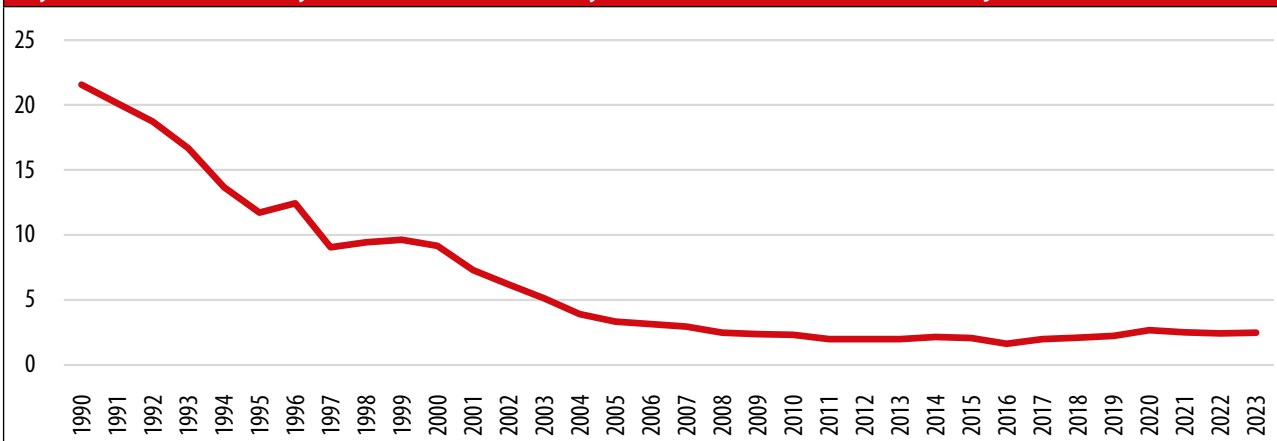
Tabela 3. Liczba wniosków i orzeczeń w trybach konsensualnych w roku 2000, 2010 i 2023

	2000	2010	2023
Wnioski o skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.)	4812	226 605	45 791
Wnioski o dobrowolne poddanie się karze (art. 387 k.p.k.)	25 443	39 529	18 719
Orzeczenia – skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.)	28 777	183 049	33 425
Orzeczenia – o dobrowolnym poddaniu się karze (art. 387 k.p.k.)*		36 773	17 684
Udział orzeczeń w trybach konsensualnych wśród skazań w I instancji (w %)	11,5	52,2	19,6

* Nie uwzględniono skazań na podstawie Kodeksu karnego skarbowego. Do 2004 r. orzeczenia dla art. 335 k.p.k. oraz 387 k.p.k. podawano łącznie.

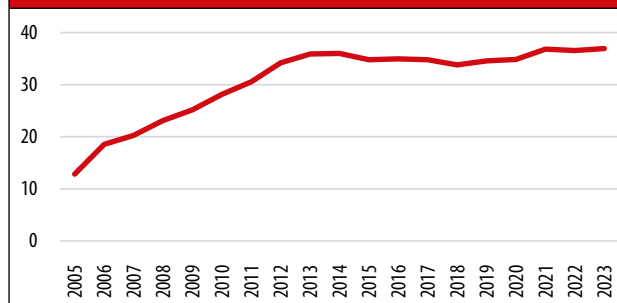
WYBRANE DANE O SKAZANYCH

Wykres 5. Udział osób tymczasowo aresztowanych w chwili skazania w I instancji w latach 1990–2023

- Udział wśród osób skazanych tych, które w momencie wydawania wyroku w I instancji były tymczasowo aresztowane, spadł bardzo znacząco między rokiem 1990 a 2011 (od prawie 22% do jedynie 2%) i w kolejnych latach utrzymuje się na tym niskim poziomie.
- Udział wśród skazanych osób już poprzednio przynajmniej raz karanych wzrósł bardzo znacząco między rokiem 2005, w którym wyniósł jedynie niecałe 13%, do 37% w 2023 r.

Wykres 6. Skazani już wcześniej karani, lata 2005–2023

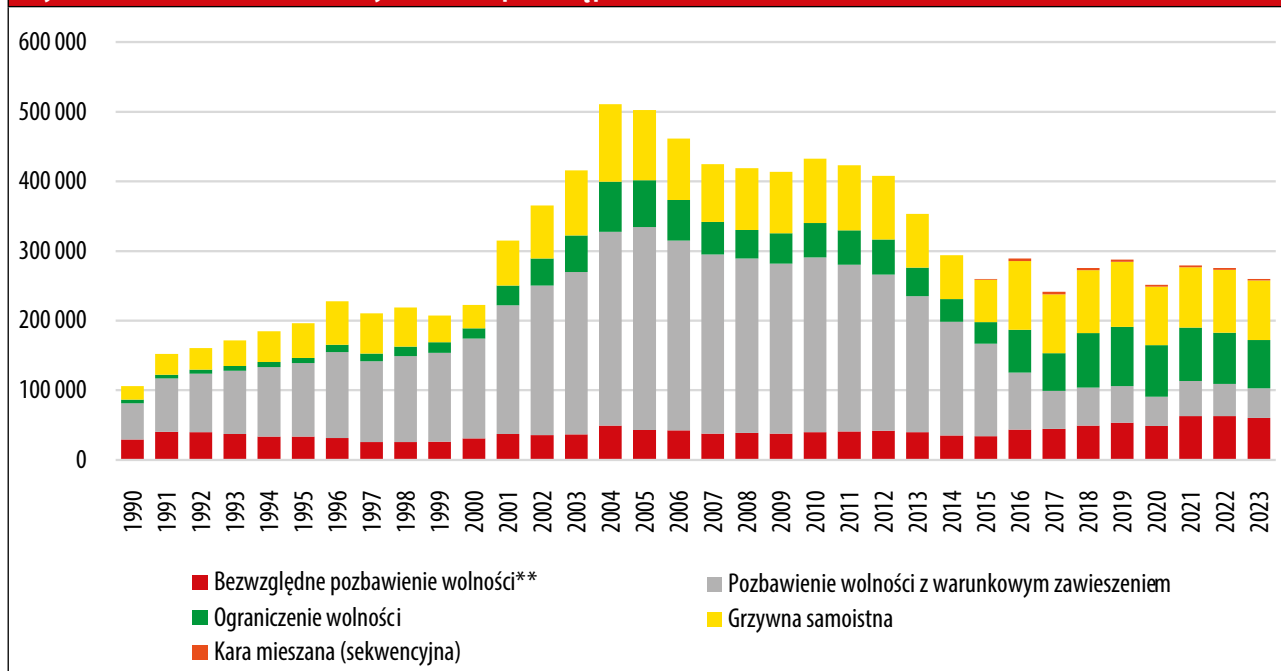
- Sprawcy przestępstw to głównie mężczyźni – stanowią oni aż 89% wszystkich skazanych. Jednak już wśród pokrzywdzonych tymi samymi przestępstwami są w bardzo zbliżonej proporcji zarówno mężczyźni, jak i kobiety – „nadwyżka” mężczyzn to w tym przypadku jedynie kilka procent.

Tabela 4. Skazani i pokrzywdzeni wg płci w 2023 r.

	OGÓŁEM	Kobiety		Mężczyźni	
		N	%	N	%
Skazani	260 258	28 375	10,9	231 883	89,1
Pokrzywdzeni	232 670	108 719	46,7	123 951	53,3

KARY ORZECZONE OGÓŁEM

Wykres 7. Struktura orzeczonych kar za przestępstwa w latach 1990–2023*

* Ze względu na małe liczebności nie uwzględniono środków karnych (kar dodatkowych) orzeczonych samoistnie, dołączono je do liczby skazań ogółem.

** Uwzględniono karę 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności.

- W 2023 r. najczęściej orzekaną karą za wszystkie przestępstwa była kara grzywny (32,9%), następnie kara ograniczenia wolności (26,7%) i bezwzględne pozbawienie wolności (23,2%), podczas gdy zasadniczo od połowy lat 90. do 2015 r. ponad połowa skazań obejmowała karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, a zdecydowanie niższe były udziały kary bezwzględnego pozbawienia wolności, kary ograniczenia wolności i kary grzywny.

Tabela 5. Struktura orzeczonych kar za przestępstwa w wybranych latach (w %)

	OGÓŁEM*	Bezwzględne pozbawienie wolności**	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	106 464	27,4	48,9	4,9	18,3	
2005	504 281	8,6	57,8	13,3	20,0	
2015	260 034	13,1	51,2	12,0	23,4	0,4
2023	260 258	23,2	16,2	26,7	32,9	0,9

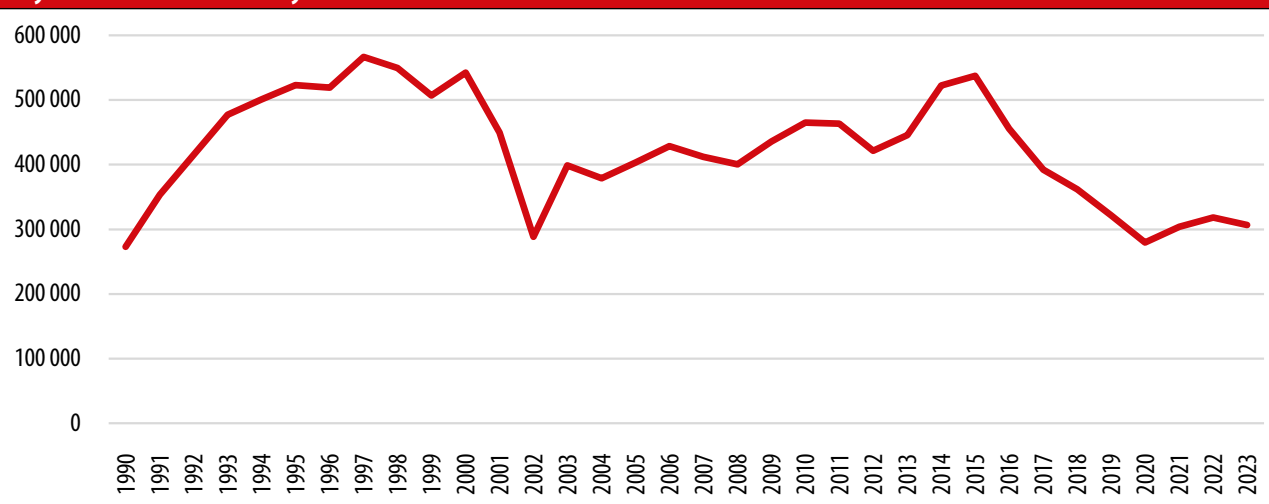
* Ze względu na małe liczebności nie uwzględniono środków karnych (kar dodatkowych) orzeczonych samoistnie, dołączono je do liczby skazań ogółem.

- Przeciętne wymiary poszczególnych rodzajów kar wynoszą obecnie: 124 stawkiienne dla kary grzywny, co odpowiada średnio 2439 zł, niecałe 9 miesięcy kary ograniczenia wolności (niestety nie ma danych o przeciętnym wymiarze godzin pracy społecznej w miesiącu), 8,3 miesiące kary pozbawienia wolności w zawieszeniu, prawie 14 miesięcy kary bezwzględnego pozbawienia wolności, a w ramach kary mieszanej – 3,5 miesiąca więzienia i niespełna rok ograniczenia wolności.

Tabela 6. Średni wymiar poszczególnych kar w 2023 r.		
Kara	Liczba orzeczonych kar	Średni wymiar
Grzywny	85 576	124 stawkiienne 2439 zł
Ograniczenia wolności (KOW)	69 420	8,7 mies.
Pozbawienia wolności w zawieszeniu	42 290	8,3 mies.
Bezwzględnego pozbawienia wolności (BKPW)	60 348	13,8 mies.
Mieszana (sekwencyjna)	2373	3,5 mies. BKPW i 1,7 mies. KOW

UKARANI ZA WYKROCZENIA

Wykres 8. Ukarani za wykroczenia w latach 1990–2023*

* Do 16 października 2001 r. sprawy z kolegów do spraw wykroczeń, a od 17 października 2001 r. sprawy z sądów.

Poza omawianymi w tym rozdziale sprawami o przestępstwa wydziały karne sądów powszechnych zajmują się także sprawami o wykroczenia, czyli najczęściej postępowaniami skierowanymi do sądów przez służby mundurowe w wyniku nieprzyjęcia mandatu przez osobę ustaloną jako sprawca. Liczba tych spraw zakończonych ukaraniem sprawcy rosła od początku lat 90. od 273 tys. do 542 tys. w 2000 r. Następnie widać prawie dwukrotny spadek, związany z likwidacją kolegów do spraw wykroczeń – do 289 tys. w 2002 r., po którym następuje kolejny okres systematycznego wzrostu – do 456 tys. spraw w 2016 r., a następnie spadku do 307 tys. w 2023 r.

Sprawy o wykroczenia w 2023 r. w 95% przypadków zakończyły się orzeczeniem kary. Jedynie 2,5% podsądnych uniewinniono, a 2% spraw umorzono. W postępowaniach tych orzekana jest w 90% skazań kara grzywny, kara ograniczenia wolności to jedynie 6,5% wszystkich orzeczonych kar, nagana – 2,5%, a areszt – 0,7%.

Tabela 7. Sposoby rozstrzygnięcia spraw o wykroczenia w 2023 r.

	N	%
Rozstrzygnięcia	322 492	100,0
Orzeczono kary	306 564	95,1
Umorzono	6217	1,9
Uniewinniono	7952	2,5
Odstąpiono od wymierzenia kary	1759	0,5

Tabela 8. Ukarani za wykroczenia w 2023 r. wg rodzajów orzeczonych kar

	N	%
Orzeczono kary ogółem	306 564	100,0
Grzywna	276 795	90,3
Ograniczenie wolności	19 971	6,5
Nagana	7584	2,5
Areszt	2214	0,7

Ponad 50% wszystkich rozpatrywanych w sądach wykroczeń obejmuje wykroczenia drogowe, a 20% – wykroczenia przeciwko mieniu, czyli głównie kradzieże mienia o niskiej wartości.

Tabela 9. Ukarani za wykroczenia w 2023 r. wg rodzajów wykroczeń		
	N	%
Orzeczono kary ogółem	306 564	100,0
Drogowe	163 040	53,2
Przeciwko mieniu	59 749	19,5
Przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	15 408	5,0
Przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym	12 910	4,2
Przeciwko obyczajności publicznej	10 668	3,5
Przeciwko przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości	9502	3,1
Przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia	5311	1,7
Przeciwko osobie	3175	1,0
Przeciwko zdrowiu	2610	0,9
Pozostałe	24 191	7,9

PRAWNOKARNA REAKCJA NA POPEŁNIANE PRZESTĘPSTWA I WYKROCZENIA

dane

Tabela 10. Wpływ i załatwienie spraw w prokuraturach (w liczbach bezwzględnych)

	Wpłynęło spraw	Zakończono spraw	W tym:						
			akt oskarżenia	wniosek z art. 335 § 1 lub 2	wniosek o warunkowe umorzenie*	odmowa wszczęcia	umorzenie	w tym:	pozostałe zakończenia
								z powodu niewykry- cia sprawców	
1990	1 100 836	1 056 781	125 775	–	35 061	124 265	656 491	–	115 189
1991	998 073	1 018 656	149 284	–	37 933	118 413	608 594	445 945	104 432
1992	977 510	980 393	151 974	–	31 113	113 924	584 782	422 807	98 600
1993	1 003 795	1 003 768	170 644	–	26 163	111 742	579 404	414 099	115 815
1994	1 094 542	1 080 815	194 006	–	24 532	116 644	621 825	441 277	123 808
1995	1 172 784	1 169 345	222 007	–	22 419	112 997	682 086	479 184	129 836
1996	1 100 692	1 106 680	213 087	–	20 052	101 032	645 020	447 129	127 489
1997	1 211 669	1 206 879	227 446	–	23 442	105 885	719 520	499 930	130 586
1998	1 298 860	1 291 089	220 135	462	16 880	105 937	815 892	575 670	131 783
1999	1 372 661	1 366 572	213 403	2336	6480	105 064	902 941	664 159	136 348
2000	1 496 432	1 480 637	236 420	4338	7091	110 556	973 807	714 389	148 425
2001	1 651 115	1 633 348	367 642	6097	7133	121 492	976 329	701 713	154 655
2002	1 644 763	1 647 246	380 912	10 572	7578	131 548	968 924	681 937	147 712
2003	1 667 696	1 680 193	380 632	21 657	8223	144 818	986 197	693 616	138 666
2004	1 696 880	1 696 787	297 477	117 573	9045	155 251	979 353	681 860	138 088
2005	1 662 800	1 661 485	221 542	212 361	10 539	161 966	923 193	618 936	131 884
2006	1 556 611	1 555 731	208 584	219 975	10 285	180 625	812 338	519 591	123 924
2007	1 289 372	1 304 326	182 918	175 591	9437	192 013	586 231	301 127	158 136
2008	1 124 296	1 140 551	169 085	200 444	10 795	196 388	445 019	167 199	118 820
2009	1 176 482	1 176 483	172 595	212 351	10 895	212 296	458 069	181 690	110 277
2010	1 167 796	1 170 068	168 598	207 169	11 667	228 803	445 809	181 625	108 022
2011	1 189 666	1 187 030	170 970	211 107	13 928	251 842	430 396	171 344	108 787
2012	1 150 499	1 142 529	165 940	195 212	15 286	242 691	415 433	159 730	107 967
2013	1 130 082	1 133 037	163 197	174 757	15 589	235 808	429 919	149 784	113 767
2014	1 048 111	1 049 190	144 335	137 891	14 129	235 860	406 466	137 376	110 509
2015	814 227	834 287	102 696	76 792	15 444	141 526	271 018	81 102	226 811
2016	901 883	877 580	135 050	128 345	17 629	162 475	308 142	93 128	125 939
2017	992 196	966 089	158 271	95 503	14 963	218 895	360 399	106 106	118 058
2018	1 081 358	1 076 123	194 255	87 299	14 089	240 602	397 471	108 009	142 407
2019	1 122 076	1 119 768	209 101	77 443	13 727	283 330	406 770	122 150	129 397
2020	1 057 665	1 059 199	203 028	57 735	10 680	276 907	387 521	123 049	123 328
2021	1 111 383	1 111 505	219 074	30 884	10 792	290 101	409 160	153 828	151 494
2022	1 093 318	1 100 301	214 491	49 926	9980	286 611	408 988	163 874	130 305
2023	1 113 206	1 099 217	209 945	41 512	10 452	299 689	406 582	153 675	131 037

* Do 31 sierpnia 1997 r. – warunkowo umorzono.

Źródło: Sprawozdania statystyczne prokuratury Pk-1k.

Tabela 11. Osądzenia (w liczbach bezwzględnych)					
	OGÓŁEM*	Skazanie	Warunkowe umorzenie	Umorzenie	Uniewinnienie lub odstąpienie od wymierzenia kary
1990	146 340	117 570	5205	19 231	4334
1991	193 951	164 922	6945	15 981	6103
1992	202 423	174 109	7470	14 320	6524
1993	215 980	185 615	9795	13 491	7079
1994	240 343	204 487	13 854	14 140	7862
1995	273 892	230 393	17 655	16 541	9303
1996	283 245	235 443	19 264	18 430	10 106
1997	288 701	238 391	21 321	17 699	11 120
1998	284 923	234 068	21 492	17 967	11 496
1999	273 346	220 562	25 494	16 070	11 220
2000	300 123	250 154	23 399	15 130	11 440
2001	397 044	343 471	26 944	14 194	12 288
2002	427 046	368 240	30 124	15 619	13 063
2003	497 531	434 812	31 959	16 383	14 377
2004	564 196	500 799	31 713	17 227	14 457
2005	577 798	515 822	30 364	17 425	14 187
2006	533 216	477 833	26 521	15 401	13 461
2007	512 579	459 010	25 854	14 959	12 756
2008	470 815	417 184	25 227	15 330	13 074
2009	468 299	417 629	24 128	14 193	12 349
2010	471 558	420 810	24 913	14 252	11 583
2011	478 484	424 996	28 179	13 883	11 426
2012	461 819	405 870	30 478	14 242	11 229
2013	412 199	357 817	29 867	10 024	8321
2014	357 131	307 407	27 418	12 616	9690
2015	330 087	280 028	26 959	13 446	9654
2016	322 204	270 644	29 966	12 591	9003
2017	300 370	252 915	28 617	10 517	8321
2018	315 876	268 720	28 543	10 406	8209
2019	325 369	277 893	28 623	10 720	8133
2020	282 856	243 673	23 928	9389	5866
2021	324 724	279 444	25 239	11 808	8233
2022	320 915	275 705	25 876	11 127	8207
2023	304 387	260 258	25 825	10 541	7763

* Uwzględniono osądzienia nieprawomocne w sprawach z oskarżenia publicznego i prywatnego w sądach rejonowych i okręgowych. Nie uwzględniono osądzonych na podstawie Kodeksu karnego skarbowego.

Źródło: Sprawozdania statystyczne MS-S6r i MS-S6o.

Tabela 12. Skazania bez rozprawy oraz dobrowolne poddanie się karze (w liczbach bezwzględnych)

	Wnioski			Orzeczenia		
	OGÓŁEM	o skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.)	o dobrowolne poddanie się karze (art. 387 k.p.k.)	OGÓŁEM	o skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.)	o dobrowolnym poddaniu się karze (art. 387 k.p.k.)*
1999	26 069	2856	23 213	25 079		
2000	30 255	4812	25 443	28 777		
2001	39 740	6252	33 488	37 069		
2002	45 622	9194	36 428	42 414		
2003	60 723	18 061	42 662	54 102		
2004	169 613	111 626	57 987	138 241		
2005	261 392	210 615	50 777	223 380	174 777	48 603
2006	262 958	222 648	40 310	225 446	186 229	39 217
2007	234 386	185 193	49 193	201 469	154 031	47 438
2008	240 265	202 161	38 104	199 753	163 146	36 607
2009	255 714	220 048	35 666	211 151	176 866	34 285
2010	266 134	226 605	39 529	219 822	183 049	36 773
2011	268 284	226 573	41 711	215 388	177 589	37 799
2012	252 777	210 764	42 013	204 521	166 708	37 813
2013	228 441	188 704	39 737	175 754	139 226	36 070
2014	185 363	148 755	36 608	144 499	111 388	33 111
2015	188 858	157 859	30 999	138 233	110 500	27 733
2016	162 327	140 970	21 357	137 837	118 293	19 544
2017	124 674	103 149	21 525	99 853	79 569	20 284
2018	114 823	93 653	21 170	90 850	70 728	20 122
2019	103 285	81 818	21 467	81 822	61 303	20 519
2020	79 339	61 988	17 351	63 042	46 499	16 543
2021	80 372	59 350	21 022	63 186	43 633	19 553
2022	74 201	53 860	20 341	58 867	39 734	19 133
2023	64 510	45 791	18 719	51 109	33 425	17 684

* Nie uwzględniono skazań na podstawie Kodeksu karnego skarbowego. Do 2004 r. orzeczenia dla art. 335 k.p.k. oraz 387 k.p.k. podawano łącznie.

Źródło: Sprawozdania statystyczne sądów MS-S5r i MS-S5o.

Tabela 13. Skazania z oskarżenia publicznego (w liczbach bezwzględnych)								
	OGÓŁEM	Mężczyźni	Kobiety			OGÓŁEM	Mężczyźni	Kobiety
1970	166 049	148 405	17 644		1997	210 600	195 693	14 907
1971	197 334	176 685	20 649		1998	219 064	203 710	15 354
1972	169 321	150 020	19 301		1999	207 607	192 944	14 663
1973	152 176	135 247	16 929		2000	222 815	206 041	16 774
1974	147 469	130 073	17 396		2001	315 013	294 422	20 591
1975	161 286	143 143	18 143		2002	365 326	341 237	24 089
1976	159 363	142 208	17 155		2003	415 933	386 180	29 753
1977	137 847	123 788	14 059		2004	513 410	473 926	39 484
1978	157 463	141 312	16 151		2005	504 281	464 485	39 796
1979	153 026	136 592	16 434		2006	462 937	424 845	38 092
1980	151 958	135 861	16 097		2007	426 377	391 261	35 116
1981	126 403	114 132	12 271		2008	420 729	384 784	35 945
1982	148 456	132 480	15 976		2009	415 272	380 695	34 577
1983	141 768	127 679	14 089		2010	432 891	396 595	36 296
1984	125 132	111 741	13 391		2011	423 464	388 239	35 225
1985	149 414	132 099	17 315		2012	408 107	374 062	34 045
1986	153 037	133 386	19 651		2013	353 208	320 969	32 239
1987	166 753	146 515	20 238		2014	293 852	266 150	29 203
1988	137 159	122 699	14 460		2015	260 034	233 188	26 846
1989	93 373	84 849	8524		2016	289 512	259 820	29 692
1990	106 464	100 189	6275		2017	241 436	215 038	26 398
1991	152 333	144 021	8312		2018	275 768	247 612	28 156
1992	160 703	151 091	9612		2019	287 978	258 031	29 947
1993	171 622	160 772	10 850		2020	251 369	224 314	27 055
1994	185 065	173 327	11 738		2021	279 444	250 999	28 445
1995	195 455	183 196	12 259		2022	275 705	247 389	28 316
1996	227 731	212 586	15 145		2023	260 258	231 883	28 375

Źródło: Za lata 1970–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 14. Skazania wg rodzaju orzeczonej kary (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM*	Bezwzględne pozbawienie wolności**	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana (sekwencyjna)
1990	106 464	29 140	52 030	5230	19 487	
1991	152 333	40 635	76 579	5291	29 714	
1992	160 703	39 671	84 350	5405	31 259	
1993	171 622	36 989	91 295	6389	36 920	
1994	185 065	33 659	99 856	7223	44 308	
1995	195 455	33 324	105 796	7306	49 997	
1996	227 731	31 303	123 669	10 612	62 082	
1997	210 600	25 806	116 159	10 934	57 689	
1998	219 064	25 942	123 410	13 263	56 400	
1999	207 607	26 171	127 437	15 648	38 209	
2000	222 815	30 748	143 497	14 796	33 699	
2001	315 013	37 076	184 819	28 507	64 475	
2002	365 326	35 898	214 485	39 156	75 698	
2003	415 933	36 698	233 055	52 763	93 274	
2004	513 399	49 129	278 338	71 887	111 491	
2005	504 281	43 136	291 409	67 254	100 968	
2006	462 937	42 549	272 653	57 918	88 407	
2007	426 377	37 764	257 141	47 091	82 988	
2008	420 729	38 615	250 774	40 643	89 011	
2009	415 272	38 030	243 974	43 524	88 236	
2010	432 891	39 706	251 087	49 692	92 329	
2011	423 464	41 075	239 076	49 611	93 571	
2012	408 107	41 815	224 185	50 730	91 296	
2013	353 208	39 786	195 348	41 287	76 759	
2014	293 852	35 381	162 938	32 763	62 761	
2015	260 034	34 022	133 076	31 096	60 756	1084
2016	289 512	43 783	81 673	61 542	98 776	3738
2017	241 436	44 589	54 819	53 854	84 721	3453
2018	275 768	49 577	54 302	78 172	90 491	3226
2019	287 978	53 443	52 491	84 992	93 843	3173
2020	251 369	48 611	41 974	74 012	84 081	2619
2021	279 444	63 105	50 150	76 909	86 391	2694
2022	275 705	62 854	46 243	73 456	90 302	2655
2023	260 258	60 348	42 290	69 420	85 576	2373

* Ze względu na małe liczebności nie uwzględniono środków karnych (kar dodatkowych) orzeczonych samoistnie, dołączono je do liczby skazań ogółem.

** Uwzględniono karę 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 15. Skazani za wybrane przestępstwa wg rodzaju orzeczonej kary w 2023 r. (w %)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
Przestępstwa ogółem	260 258	23,2	16,2	26,7	32,9	0,9
Naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia (art. 157 § 1 k.k.)	2453	23,5	23,0	25,8	26,9	0,7
Udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.)	3081	19,9	24,8	28,5	25,6	1,2
Udział w bójce lub pobiciu z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu (art. 159 k.k.)	162	48,1	27,8	13,6	5,6	4,9
Prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.)	36 661	2,9	12,2	17,3	67,5	0,1
Powtórne prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 4 k.k.)	6506	65,8	11,1	14,5	7,4	1,0
Zgwałcenie (art. 197 § 1 k.k.)	340	84,7	5,9	0,0	0,3	9,1
Inna czynność seksualna (art. 197 § 2 k.k.)	125	38,4	47,2	9,6	2,4	2,4
Zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub zbiorowe (art. 197 § 3 i 4 k.k.)	194	95,9	4,1	0,0	0,0	0,0
Obcowanie płciowe z małoletnim w wieku do lat 15 (art. 200 § 1 k.k.)	680	62,2	19,1	3,4	1,2	13,8
Znęcanie się nad członkiem rodziny (art. 207 § 1 k.k.)	9288	26,5	46,7	19,7	5,3	1,8
Uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 § 1 i 1a k.k.)	26 366	26,1	6,9	59,0	7,8	0,2
Sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną (art. 228 k.k.)	92	25,0	57,6	4,3	10,9	2,2
Przekupstwo (art. 229 k.k.)	612	10,0	70,3	1,5	16,0	2,3
Podrabianie lub przerabianie dokumentów (art. 270 § 1 k.k.)	2863	16,3	16,1	10,3	67,1	0,1
Kradzież (art. 278 § 1 k.k.)	26 990	32,5	8,6	37,0	21,3	0,5
Kradzież z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.)	7218	58,0	22,2	12,0	3,7	4,2
Rozbój (art. 280 § 1 k.k.)	1782	68,2	10,3	7,9	2,6	10,9
Rozbój z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu (art. 280 § 2 k.k.)	378	93,1	6,9	0,0	0,0	0,0
Oszustwo (art. 286 § 1 k.k.)	19 120	24,3	19,5	29,0	26,6	0,6
Przestępstwa z ustaw o zapobieganiu/przeciwdziałaniu narkomanii	19 595	18,4	13,3	21,0	44,8	2,3

* Uwzględniono karę 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności.

Źródło: Sprawozdania statystyczne MS-S6r i MS-S6o.

Tabela 16. Skazani i pokrzywdzeni za wybrane przestępstwa wg płci w 2023 r. (w %)*

	Skazani			Pokrzywdzeni		
	OGÓŁEM	kobiety	mężczyźni	OGÓŁEM	kobiety	mężczyźni
Przestępstwa ogółem	260 258	10,9	89,1	232 670	46,7	53,3
Zabójstwo (art. 148 § 1–4 k.k.)	357	10,6	89,4	708	43,1	56,9
Naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia (art. 157 § 1 k.k.)	2453	5,0	95,0	3046	21,7	78,3
Udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.)	3081	6,2	93,8	3110	10,0	90,0
Udział w bójce lub pobiciu z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu (art. 159 k.k.)	162	8,6	91,4	167	10,2	89,8
Prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.)	36 661	7,9	92,1	484	33,1	66,9
Powtórne prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 4 k.k.)	6506	2,4	97,6	192	36,5	63,5
Zgwałcenie (art. 197 § 1 k.k.)	340	0,0	100,0	438	86,5	13,5
Inna czynność seksualna (art. 197 § 2 k.k.)	125	0,0	100,0	165	93,3	6,7
Zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub zbiorowe (art. 197 § 3 i 4 k.k.)	194	6,2	93,8	300	81,0	19,0
Obcowanie płciowe z małoletnim w wieku do lat 15 (art. 200 § 1 k.k.)	680	1,5	98,5	883	84,7	15,3
Znęcanie się nad członkiem rodziny (art. 207 § 1 k.k.)	9288	4,3	95,7	16 498	75,8	24,2
Uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 § 1 i 1a k.k.)	26 366	5,4	94,6	33 963	54,8	45,2
Sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną (art. 228 k.k.)	92	17,4	82,6	27	44,4	55,6
Przekupstwo (art. 229 k.k.)	612	24,5	75,5	99	22,2	77,8
Podrabianie lub przerabianie dokumentów (art. 270 § 1 k.k.)	2863	20,9	79,1	1572	50,6	49,4
Kradzież (art. 278 § 1 k.k.)	26 990	15,9	84,1	12 345	37,0	63,0
Kradzież z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.)	7218	7,6	92,4	11 229	35,5	64,5
Rozbój (art. 280 § 1 k.k.)	1782	6,6	93,4	2072	29,5	70,5
Rozbój z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu (art. 280 § 2 k.k.)	378	3,7	96,3	727	32,0	68,0
Oszustwo (art. 286 § 1 k.k.)	19 120	25,5	74,5	29 240	46,9	53,1
Przestępstwa z ustaw o zapobieganiu/przeciwdziałaniu narkomanii	19 595	6,5	93,5	643	32,2	67,8

* Dane o osobach pokrzywdzonych poszczególnymi typami przestępstw w podziale na płeć łączą liczby osób dorosłych i małoletnich tej samej płci. Dane o pokrzywdzonych obejmują osoby na prawach pokrzywdzonych w prowadzonych postępowaniach, co w przypadku zabójstw dokonanych, ale też tzw. „przestępstw bez ofiar”, jak np. prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, czy większości przestępstw narkotykowych prowadzi do sytuacji, kiedy dane nie odpowiadają dokładnie potocznemu rozumieniu ofiary przestępstwa i tym samym nie są miarodajne. Oznaczono to żółtym kolorem. W przypadku niektórych przestępstw duże różnice w liczbie osób skazanych i pokrzywdzonych wskazują, że prezentowane statystyki dotyczą tylko pokrzywdzonych osób fizycznych, a nie np. sklepów czy innych przedsiębiorstw, które również mogą padać ofiarą przestępstw, jednak nie sposób wskazać ich płci.

Źródło: Sprawozdania statystyczne MS-S6r i MS-S6o.

**Tabela 17. Skazani za zabójstwo*
(w liczbach bezwzględnych)**

	OGÓŁEM	Dożywotnie pozbawienie wolności	25 lat pozbawienia wolności	Bezwzględne pozbawienie wolności
1990	242		20	222
1991	373		34	339
1992	413		29	384
1993	496		34	462
1994	482		23	459
1995	477		28	449
1996	591	1	61	529
1997	506	3	50	453
1998	484	2	39	443
1999	542	8	67	467
2000	461	12	49	400
2001	568	20	113	435
2002	555	19	89	447
2003	556	18	92	445
2004	743	27	108	608
2005	643	34	131	478
2006	537	30	98	407
2007	370	9	70	289
2008	487	10	109	368
2009	483	24	93	366
2010	526	27	96	397
2011	460	26	102	331
2012	486	24	99	348
2013	458	25	77	355
2014	377	23	66	288
2015	357	6	64	286
2016	349	22	68	259
2017	311	15	82	214
2018	293	24	41	227
2019	331	19	74	228
2020	289	11	49	219
2021	386	18	66	300
2022	380	23	63	293
2023	357	25	66	264

* Uwzględniono skazania z art. 148 § 1–3 k.k. z 1997 r. i z art. 148 § 1 k.k. z 1969 r.

W 2003 r. 1 osoba została skazana na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem; w 2006 r. wobec 2 osób orzeczono środki karne samoistne; w 2007 r. wobec 2 osób orzeczono środki karne; w 2010 r. wobec 6 osób orzeczono środki karne; w 2011 r. wobec 1 osoby orzeczono środki karne; w 2012 r. wobec 15 osób orzeczono samoistne środki karne; w 2019 r. 1 osoba została skazana na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem; w 2020 r. 1 osoba została skazana na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, wobec 9 osób orzeczono środki karne samoistne; w 2021 r. 2 osoby zostały skazane na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem; w 2022 r. wobec 1 osoby orzeczono środki karne samoistne; w 2023 r. wobec 2 osób orzeczono środki karne samoistne.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

**Tabela 18. Skazani za naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia*
(w liczbach bezwzględnych)**

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna
1990	2229	213	1798	67	151
1991	3921	413	3239	56	213
1992	4294	486	3550	51	207
1993	4818	520	4029	45	224
1994	4857	434	4152	51	220
1995	4865	434	4137	61	233
1996	5582	349	4553	113	567
1997	5468	295	4542	84	547
1998	5455	264	4507	113	571
1999	4978	317	4094	150	415
2000	4883	363	4115	111	293
2001	4584	401	3887	80	214
2002	4518	430	3770	109	207
2003	5243	454	4144	275	370
2004	6275	580	4578	522	560
2005	5592	446	4262	418	436
2006	4982	399	3868	347	349
2007	4118	417	3105	275	290
2008	4549	423	3427	301	380
2009	4162	423	3075	282	351
2010	4094	397	3002	305	390
2011	4127	411	3053	316	343
2012	4023	458	2960	287	317
2013	3758	372	2711	340	335
2014	3684	422	2528	348	375
2015	3189	377	2054	358	395
2016	3580	571	1281	863	830
2017	3425	659	988	888	849
2018	3516	770	983	865	866
2019	3388	696	893	794	964
2020	2782	617	713	711	710
2021	2579	629	642	630	654
2022	2471	546	615	636	648
2023	2453	577	563	632	661

* Uwzględniono skazania z art. 157 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 156 § 1 k.k. z 1969 r. Pominięto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności. Nie uwzględniono też kary mieszanej (w 2015 – 5, 2016 – 34, 2017 – 38, 2018 – 32, 2019 – 40, 2020 – 30, 2021 – 24, 2022 – 26, 2023 – 18).

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 19. Skazani za udział w bójce lub pobiciu* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna
1990	1263	197	921	64	81
1991	2738	395	2049	89	205
1992	3636	519	2761	83	273
1993	4408	550	3492	82	284
1994	4955	562	4058	71	264
1995	5603	513	4701	66	323
1996	8933	590	5901	482	1959
1997	9092	415	5424	591	2662
1998	9247	419	5234	753	2837
1999	8087	443	5088	886	1670
2000	9066	510	6580	666	1309
2001	9680	723	7187	786	980
2002	10 160	691	7811	850	805
2003	10 771	704	8295	925	843
2004	13 833	994	10 094	1502	1135
2005	13 183	891	10 101	1239	898
2006	12 324	866	9460	1178	754
2007	11 308	808	8766	951	737
2008	12 810	967	9850	1029	902
2009	11 659	983	8878	962	767
2010	10 842	864	8213	1010	753
2011	9762	825	7285	919	729
2012	9322	829	6946	855	692
2013	8225	861	5969	826	569
2014	6334	642	4465	729	476
2015	5399	569	3560	603	665
2016	5863	755	2333	1493	1233
2017	5166	856	1491	1523	1247
2018	4764	831	1261	1344	1251
2019	4557	885	1162	1315	1133
2020	3491	655	802	1064	939
2021	3564	731	867	1042	880
2022	3242	682	792	1009	730
2023	3081	612	765	878	788

* Uwzględniono skazania z art. 158 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 158 § 1 k.k. z 1969 r. Pominęto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności. Nie uwzględniono też kary mieszanej (2015 – 2, 2016 – 48, 2017 – 52, 2018 – 77, 2019 – 62, 2020 – 31, 2021 – 42, 2022 – 27, 2023 – 37).

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 20. Skazani za udział w bójce lub pobiciu z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna
1990	193	27	147	5	14
1991	485	47	407	5	25
1992	774	81	659	5	29
1993	825	90	686	10	38
1994	823	103	690	4	26
1995	886	108	755	6	17
1996	1200	124	971	8	97
1997	1162	96	980	9	77
1998	1334	96	1134	10	94
1999	1217	101	1018	30	68
2000	1168	123	1007	11	27
2001	1055	162	857	10	26
2002	1052	158	885	5	4
2003	1007	180	807	2	18
2004	1130	221	881	8	20
2005	969	199	748	5	15
2006	716	144	570	1	1
2007	479	119	347	4	9
2008	529	128	396	1	4
2009	481	108	372	0	1
2010	438	111	325	0	2
2011	378	88	283	1	6
2012	366	96	266	0	4
2013	378	88	283	0	2
2014	216	67	147	0	2
2015	255	70	161	1	23
2016	256	90	125	19	17
2017	222	77	89	21	32
2018	254	96	73	50	29
2019	208	84	73	26	19
2020	205	104	59	23	14
2021	225	89	77	26	28
2022	192	91	59	15	14
2023	162	78	45	22	9

* Uwzględniono skazania z art. 159 k.k. z 1997 r. i z art. 159 k.k. z 1969 r. Nie uwzględniono kary mieszanej (2015 – 0, 2016 – 5, 2017 – 3, 2018 – 6, 2019 – 6, 2020 – 5, 2021 – 5, 2022 – 13, 2023 – 8). W 2005 r. wobec 2 osób orzeczono środki karne.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 21. Skazani za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Środki karne samoistne
2001	41 905	336	19 877	4030	17 645	17
2002	62 362	560	32 527	6652	22 606	17
2003	64 860	584	32 169	8037	24 037	33
2004	71 162	649	32 923	9953	27 325	312
2005	73 175	597	35 847	9413	27 156	162
2006	68 657	745	36 593	7288	23 906	125
2007	70 866	1060	40 119	5899	23 703	85
2008	68 367	768	36 864	5164	25 454	117
2009	74 056	902	38 101	6433	28 477	143
2010	73 105	842	35 460	7083	29 705	15
2011	69 171	669	30 873	6750	30 873	6
2012	62 412	517	26 248	6556	29 083	8
2013	55 792	501	22 473	6103	26 713	2
2014	52 724	407	21 294	5646	25 374	3
2015	44 230	403	16 702	5137	21 986	1
2016	47 953	661	10 088	9720	27 458	2
2017	37 769	845	7157	7661	22 074	4
2018	37 591	822	6750	7198	22 787	6
2019	38 704	885	6645	7427	23 721	7
2020	36 453	802	5477	7146	23 010	3
2021	40 640	1442	5759	7710	25 662	28
2022	42 364	1267	5452	7558	28 028	25
2023	36 661	1047	4474	6349	24 738	26

* Uwzględniono skazania z art. 178a § 1 k.k. z 1997 r. Nie uwzględniono kary mieszanej (2015 – 1, 2016 – 24, 2017 – 28, 2018 – 28, 2019 – 19, 2020 – 15, 2021 – 29, 2022 – 24, 2023 – 21).

Źródło: Za lata 2001–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 22. Skazani za powtórne prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
2010	1174	283	869	7	15	
2011	10 117	2962	7055	42	57	
2012	12 532	3824	8592	38	78	
2013	11 444	3664	7676	34	70	
2014	11 133	4279	6760	17	77	
2015	9142	4140	4689	155	146	12
2016	8691	5316	1468	1030	651	226
2017	7265	5157	705	829	418	156
2018	6735	4859	596	768	374	137
2019	6701	4717	655	838	364	126
2020	6512	4569	638	871	343	91
2021	7605	5314	773	967	472	72
2022	7421	5102	780	1030	442	61
2023	6506	4282	725	945	482	65

* Uwzględniono skazania z art. 178a § 4 k.k. z 1997 r. Nie uwzględniono środków karnych orzeczonych samoistnie (2011 – 1, 2018 – 1, 2019 – 1, 2021 – 7, 2022 – 6, 2023 – 7).

Źródło: Za lata 2010–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 23. Skazani za zgwałcenie* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	533	389	144	0	0	0
1991	720	477	243	0	0	0
1992	764	548	216	0	0	0
1993	769	525	244	0	0	0
1994	764	500	264	0	0	0
1995	700	441	259	0	0	0
1996	773	491	282	0	0	0
1997	708	429	278	0	1	0
1998	760	414	344	0	2	0
1999	612	344	265	0	3	0
2000	608	389	218	0	1	0
2001	616	389	226	0	1	0
2002	656	450	203	0	3	0
2003	655	367	283	2	3	0
2004	984	604	376	1	3	0
2005	885	496	380	0	0	0
2006	711	394	315	0	0	0
2007	675	386	287	0	0	0
2008	735	466	267	0	0	0
2009	729	431	298	0	0	0
2010	638	375	262	0	0	0
2011	581	340	239	0	0	0
2012	578	334	242	0	0	0
2013	554	249	304	0	1	0
2014	509	258	250	0	0	0
2015	491	254	230	0	2	5
2016	527	290	204	6	2	24
2017	519	326	138	6	3	46
2018	507	334	124	8	6	35
2019	572	392	111	8	4	57
2020	457	318	82	5	4	48
2021	501	332	99	18	8	42
2022	530	365	104	15	11	35
2023	465	336	79	12	4	34

* Uwzględniono skazania z art. 197 § 1–2 k.k. z 1997 r. i z art. 168 § 1 k.k. z 1969 r. Nie uwzględniono środków karnych orzeczonych samoistnie (2021 – 2).

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 24. Skazani za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub zbiorowe* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem
1990	94	93	1
1991	149	138	11
1992	133	125	8
1993	161	156	5
1994	263	240	23
1995	214	195	19
1996	259	239	20
1997	200	180	20
1998	227	188	39
1999	195	149	46
2000	168	144	24
2001	303	274	29
2002	315	274	41
2003	335	270	62
2004	279	232	47
2005	247	204	43
2006	154	130	24
2007	147	131	16
2008	152	140	12
2009	127	115	12
2010	135	114	21
2011	124	111	13
2012	145	131	14
2013	142	129	13
2014	127	108	19
2015	93	82	10
2016	152	139	13
2017	126	117	9
2018	126	119	7
2019	149	143	6
2020	124	118	6
2021	146	141	5
2022	140	136	4
2023	194	186	8

* Uwzględniono skazania z art. 197 § 3, art. 197 § 4 w zw. z art. 197 § 1–3 k.k. z 1997 r. i z art. 168 § 2 k.k. z 1969 r. Nie uwzględniono pozostałych kar i środków karnych (w 2003 r. wobec 1 osoby zastosowano ograniczenie wolności i wobec 2 osób grzywnę).

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 25. Skazani za obcowanie płciowe z małoletnim w wieku do lat 15* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	194	83	111	0	0	
1991	311	138	173	0	0	
1992	385	144	241	0	0	
1993	412	157	255	0	0	
1994	448	161	287	0	0	
1995	428	173	255	0	0	
1996	527	207	320	0	0	
1997	493	175	318	0	0	
1998	542	174	366	2	0	
1999	527	230	294	3	0	
2000	455	240	212	1	2	
2001	525	289	235	0	1	
2002	501	268	230	2	1	
2003	574	314	255	4	1	
2004	818	433	383	0	2	
2005	749	395	353	0	1	
2006	716	398	314	2	2	
2007	653	298	350	4	1	
2008	789	345	435	5	4	
2009	735	310	419	4	2	
2010	715	295	416	4	0	
2011	648	276	371	1	0	
2012	619	223	388	8	0	
2013	610	244	359	7	0	
2014	598	200	394	4	0	
2015	613	213	387	11	1	1
2016	606	207	331	21	8	39
2017	518	262	179	22	4	51
2018	585	307	163	27	4	84
2019	568	347	119	18	3	81
2020	520	314	115	25	0	66
2021	639	364	146	25	6	97
2022	646	364	133	23	8	118
2023	680	423	130	23	8	94

* Uwzględniono skazania z art. 200 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 176 k.k. z 1969 r. Za lata 2005–2017 uwzględniono także skazania błędnie zarejestrowane jako art. 200 k.k.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 26. Skazani za znęcanie się nad członkiem rodziny* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Środki karne orzeczone samoistnie	Kara mieszana
1990	8999	980	7866	98	55	0	
1991	10 908	1275	9492	73	68	0	
1992	10 356	1179	9053	66	58	0	
1993	10 415	1133	9154	67	61	0	
1994	10 601	1024	9453	55	69	0	
1995	11 226	1105	9998	66	57	0	
1996	13 226	984	11 997	98	145	2	
1997	12 563	814	11 484	102	163	0	
1998	14 149	723	12 799	343	279	5	
1999	13 793	792	11 665	866	467	3	
2000	13 384	903	11 385	774	321	1	
2001	13 065	1114	11 061	643	245	2	
2002	13 319	1050	11 337	695	236	1	
2003	13 834	1082	11 621	889	240	2	
2004	16 972	1501	13 952	1169	300	50	
2005	16 074	1338	13 641	832	226	37	
2006	16 171	1662	13 566	722	199	22	
2007	15 280	1585	12 848	650	175	22	
2008	15 011	1541	12 509	721	220	20	
2009	14 025	1697	11 487	632	197	12	
2010	13 485	1536	11 058	698	192	1	
2011	13 153	1559	10 848	584	161	1	
2012	12 318	1489	10 171	521	134	3	
2013	11 601	1419	9586	463	133	0	
2014	11 269	1369	9258	508	134	0	
2015	10 769	1385	8557	640	162	0	25
2016	10 837	2050	6533	1689	357	14	194
2017	9967	2374	5258	1762	331	38	204
2018	10 596	2645	5389	1931	405	226	226
2019	10 515	2778	5028	2117	368	4	220
2020	9497	2595	4305	1993	390	6	208
2021	12 135	3363	5775	2256	512	2	227
2022	10 960	3034	5153	2055	506	1	211
2023	9288	2457	4338	1826	493	4	170

* Uwzględniono skazania z art. 207 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 184 § 1 k.k. z 1969 r.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 27. Skazani za uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	7563	1852	5426	256	29	
1991	12 464	3042	9149	237	36	
1992	15 322	2961	12 054	262	45	
1993	16 161	2544	13 275	306	36	
1994	16 321	2361	13 669	255	36	
1995	15 386	2232	12 851	254	49	
1996	19 521	1710	15 191	2457	163	
1997	19 129	1514	14 057	3321	237	
1998	20 677	1568	14 463	4319	324	
1999	19 455	1390	14 169	3565	330	
2000	20 984	1812	15 975	2994	203	
2001	20 527	1664	15 649	3061	153	
2002	17 360	1265	13 282	2671	142	
2003	17 699	1042	12 332	4156	169	
2004	18 065	851	11 897	5115	197	
2005	10 946	463	8053	2275	149	
2006	7870	359	6033	1386	92	
2007	8922	418	7185	1221	97	
2008	9960	550	7982	1308	118	
2009	12 096	614	9575	1776	129	
2010	17 874	852	13 803	3051	168	
2011	16 138	1053	12 286	2663	136	
2012	12 271	1005	9102	2022	142	
2013	13 910	1203	9946	2588	173	
2014	12 965	1294	8785	2705	181	
2015	10 746	1177	6717	2642	191	19
2016	9742	1381	3155	4655	484	67
2017	7711	1216	1658	4319	477	41
2018	42 218	4528	5127	29 036	3422	105
2019	49 131	6739	4648	33 480	4130	130
2020	36 337	6063	2977	24 491	2712	94
2021	34 317	7636	2594	21 726	2285	75
2022	29 399	7256	2154	17 712	2206	67
2023	26 366	6870	1808	15 555	2069	61

* Uwzględniono skazania z art. 209 § 1 i 1a k.k. z 1997 r. i z art. 186 k.k. z 1969 r. Wzrost liczby skazań w latach 2009–2011 mógł być wynikiem poszerzenia 1 października 2008 r. kręgu podmiotów uprawnionych do składania wniosków o ściganie przestępstwa niealimentacji. Ogromny wzrost liczby tych przestępstw od 2018 r. jest wynikiem zmiany treści przepisu wprowadzonej ustawą z 23 marca 2017 r. Pominęto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności. Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 28. Skazani za sprzedajność osoby pełniącej funkcję publiczną* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	56	22	31	1	2	
1991	71	12	57	0	2	
1992	85	14	65	0	6	
1993	95	3	92	0	0	
1994	93	6	86	0	1	
1995	91	10	80	0	1	
1996	90	8	79	0	3	
1997	95	6	87	0	2	
1998	115	11	94	0	10	
1999	116	6	104	0	6	
2000	104	13	89	0	2	
2001	101	10	87	2	2	
2002	152	31	119	1	1	
2003	121	23	94	2	2	
2004	307	35	268	1	3	
2005	361	41	315	0	5	
2006	447	54	388	3	1	
2007	315	36	265	2	7	
2008	434	23	402	2	7	
2009	353	30	310	2	9	
2010	364	31	327	4	2	
2011	346	25	308	3	10	
2012	304	31	263	2	8	
2013	278	18	254	2	4	
2014	253	16	230	3	4	
2015	219	10	200	1	8	0
2016	338	20	290	1	23	0
2017	294	16	257	3	18	0
2018	253	26	206	0	21	0
2019	233	25	184	2	19	3
2020	133	20	94	2	13	4
2021	234	51	134	15	31	3
2022	165	38	101	7	17	2
2023	92	23	53	4	10	2

* Uwzględniono skazania z art. 228 k.k. z 1997 r. i z art. 239 k.k. z 1969 r. Nie uwzględniono skazań na środki karne samoistne ze względu na pojedyncze liczebności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 29. Skazani za przekupstwo* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	190	13	129	3	45	
1991	194	11	150	2	31	
1992	203	8	161	2	32	
1993	261	13	205	16	27	
1994	205	14	151	0	40	
1995	197	19	151	1	26	
1996	365	10	294	1	60	
1997	327	9	266	4	48	
1998	326	8	279	3	36	
1999	305	12	258	3	32	
2000	395	18	354	3	19	
2001	444	36	397	2	9	
2002	448	40	393	1	14	
2003	647	35	586	0	26	
2004	1025	43	944	2	34	
2005	1364	61	1266	3	34	
2006	1464	80	1339	10	34	
2007	2167	103	1992	5	65	
2008	2134	73	2005	10	45	
2009	2304	109	2131	9	53	
2010	2009	91	1857	9	52	
2011	1975	106	1798	11	60	
2012	1644	86	1484	5	69	
2013	1720	97	1519	23	80	
2014	1433	72	1280	9	72	
2015	1213	75	1042	5	90	1
2016	1228	104	930	21	146	26
2017	1015	93	731	21	137	33
2018	871	108	610	18	112	23
2019	834	104	589	20	93	28
2020	676	82	469	10	95	20
2021	629	68	393	12	139	16
2022	615	67	414	22	93	19
2023	612	61	430	9	98	14

* Uwzględniono skazania z art. 229 k.k. z 1997 r. i z art. 241 k.k. z 1969 r. Pominęto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 30. Skazani za podrabianie lub przerabianie dokumentów* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	120	12	97	4	7	
1991	393	35	345	6	7	
1992	1057	85	930	3	39	
1993	3038	155	2794	14	75	
1994	4499	244	4128	16	111	
1995	4992	264	4582	11	135	
1996	6537	311	5293	46	887	
1997	6547	229	5359	73	886	
1998	7297	256	5486	122	1433	
1999	12 446	259	7694	519	3974	
2000	13 257	309	8653	626	3669	
2001	12 776	376	8531	695	3150	
2002	12 727	345	8142	872	3359	
2003	14 214	374	7775	1234	4813	
2004	16 213	436	7934	1641	5972	
2005	15 869	421	8758	1367	5253	
2006	14 004	401	7426	1117	4994	
2007	11 534	306	6102	821	4265	
2008	11 105	293	5507	726	4519	
2009	10 425	274	5238	624	4253	
2010	10 118	282	4915	653	4263	
2011	7292	234	3827	447	2780	
2012	7024	236	3615	439	2734	
2013	6482	226	3188	462	2604	
2014	5920	226	2799	520	2375	
2015	5633	203	2470	440	2520	0
2016	6625	256	1553	606	4192	18
2017	5245	258	951	500	3527	9
2018	5408	280	794	512	3804	18
2019	4550	241	771	511	3022	4
2020	4054	215	763	439	2636	1
2021	5155	130	2711	230	2075	4
2022	3520	141	498	255	2622	1
2023	2863	179	462	296	1922	2

* Uwzględniono skazania z art. 270 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 265 § 1 k.k. z 1969 r. Pominięto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności. Ustawą z 5 września 2009 r., która weszła w życie 8 czerwca 2010 r., wprowadzono wypadek mniejszej wagi, co mogło w kolejnych latach wpłynąć na obniżenie wysokości orzekanych kar.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 31. Skazani za kradzież* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	7502	2722	4460	143	177	
1991	9617	3918	5349	101	249	
1992	7774	3125	4377	77	195	
1993	6295	2528	3538	70	159	
1994	6190	2119	3841	74	156	
1995	7017	2068	4672	88	189	
1996	7043	1269	3978	346	1450	
1997	6784	1120	3358	432	1874	
1998	9303	1419	4912	579	2393	
1999	13 651	1582	8666	996	2404	
2000	16 685	2217	10 884	1244	2333	
2001	19 872	2718	13 340	1622	2190	
2002	22 002	2703	15 033	2053	2211	
2003	26 362	2940	17 152	3263	3006	
2004	35 998	4113	22 941	5263	3618	
2005	37 718	4049	26 046	4981	2601	
2006	31 330	3889	21 782	3627	1996	
2007	27 840	3432	19 522	2937	1916	
2008	27 703	3648	18 859	2877	2235	
2009	26 557	3474	17 828	2967	2264	
2010	30 456	4072	20 095	3870	2419	
2011	33 874	4524	22 397	4426	2520	
2012	36 990	5102	24 017	5112	2757	
2013	32 125	5109	20 104	4657	2255	
2014	25 253	4245	14 652	4553	1803	
2015	21 939	4187	11 174	4576	1968	34
2016	25 022	5745	5090	9363	4440	384
2017	20 223	5521	2587	7922	3904	288
2018	19 563	5515	2177	7651	4005	214
2019	21 323	6077	2144	8311	4545	244
2020	20 822	5928	1861	8473	4387	172
2021	22 200	7933	2367	8029	3701	157
2022	25 439	8590	2486	9537	4678	135
2023	26 990	8782	2324	9991	5744	123

* Uwzględniono skazania z art. 278 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 203 § 1 k.k. z 1969 r. Pominęto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 32. Skazani za kradzież z włamaniem* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	27 115	14 005	13 110	0	0	
1991	33 492	17 914	15 578	0	0	
1992	33 256	16 698	16 558	0	0	
1993	33 070	15 213	17 857	0	0	
1994	33 422	13 186	20 236	0	0	
1995	32 887	11 932	20 955	0	0	
1996	39 004	11 495	27 507	1	1	
1997	35 541	9694	25 821	1	25	
1998	35 925	9218	26 366	159	178	
1999	32 420	8234	22 211	1067	904	
2000	32 424	8979	21 912	918	615	
2001	30 158	9175	19 878	726	379	
2002	28 411	7895	19 475	709	332	
2003	29 725	7884	20 737	798	306	
2004	34 874	9931	23 491	1052	394	
2005	28 744	8048	19 670	774	251	
2006	22 585	6431	15 469	542	142	
2007	16 893	4471	11 893	419	107	
2008	16 280	4489	11 194	436	156	
2009	15 676	3971	11 138	435	132	
2010	18 423	4498	13 164	608	153	
2011	19 551	4765	14 000	641	145	
2012	19 659	4792	13 993	709	165	
2013	17 308	4607	11 847	722	132	
2014	15 635	4272	10 457	756	150	
2015	13 410	3909	8475	792	166	65
2016	13 955	5188	5784	1717	498	755
2017	10 832	5038	3414	1289	420	651
2018	10 009	4673	2918	1374	482	562
2019	9981	4588	2845	1517	536	494
2020	8553	4046	2254	1392	465	395
2021	8312	4566	2166	944	255	379
2022	7897	4559	1890	815	239	393
2023	7218	4185	1600	864	265	301

* Uwzględniono skazania z art. 279 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 208 k.k. z 1969 r. W k.k. z 1969 r. w art. 208 były penalizowane dwa rodzaje czynów: kradzież zuchwałą i kradzież z włamaniem, a w k.k. z 1997 r. (w art. 279 § 1) tylko kradzież z włamaniem. Przestępstwo kradzieży zuchwałej w części przeszło do kategorii kradzieży, w części do rozboju, a tam, gdzie wartość wynosiła do 250 zł i nie stosowano przemocy wobec osoby, do kategorii wykroczeń. W danych za lata 1990–1998 niemożliwe jest wyodrębnienie liczby skazań za przestępstwo kradzieży zuchwałej z art. 208. W latach 1998–2023 uwzględniono skazania z art. 283 w związku z art. 279 § 1. Pominięto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 33. Skazani za rozbój* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	2874	2760	114			
1991	3676	3443	233			
1992	3476	3146	330			
1993	3826	3219	607			
1994	4036	3182	854			
1995	4374	3317	1057	0	0	
1996	5623	4152	1460	1	10	
1997	5267	3369	1886	1	11	
1998	5248	3223	2002	9	14	
1999	6330	3330	2953	30	17	
2000	7380	3934	3416	15	15	
2001	8690	5243	3429	5	13	
2002	9016	4958	4042	8	8	
2003	10 020	4857	5121	31	11	
2004	13 607	6651	6904	35	17	
2005	11 663	5322	6302	18	21	
2006	9870	4885	4947	22	16	
2007	7072	3267	3781	11	13	
2008	7693	3595	4063	25	10	
2009	7303	3520	3755	21	7	
2010	7418	3645	3727	31	15	
2011	6495	3086	3348	48	13	
2012	6187	3030	3110	34	12	
2013	5399	2680	2681	25	13	
2014	4586	2242	2287	46	19	
2015	3848	1934	1787	51	24	51
2016	4126	2244	1128	228	47	478
2017	3222	1986	527	185	34	463
2018	2948	1895	435	171	33	414
2019	2738	1821	365	133	44	374
2020	2262	1582	237	120	29	291
2021	1969	1380	173	105	37	274
2022	1685	1212	150	88	29	206
2023	1782	1215	183	141	46	195

* Uwzględniono skazania z art. 280 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 210 § 1 k.k. z 1969 r. W danych za lata 1995–2023 uwzględniono skazania za rozbój mniejszej wagi z art. 210 § 11 k.k. z 1969 r. i z art. 283 w zw. z art. 280 § 1 k.k. z 1997 r. Pominęto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 34. Skazani za rozbój z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu* (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem
1990	392	382	10
1991	688	688	0
1992	732	701	31
1993	810	776	34
1994	855	787	68
1995	957	903	54
1996	1088	1016	72
1997	909	821	88
1998	990	898	92
1999	1361	1199	162
2000	1122	992	128
2001	1363	1234	128
2002	1232	1108	124
2003	1114	936	178
2004	1456	1243	211
2005	1101	937	164
2006	1058	899	158
2007	771	672	99
2008	668	567	101
2009	663	541	122
2010	661	548	112
2011	784	655	128
2012	666	535	131
2013	653	530	123
2014	536	428	108
2015	512	426	86
2016	531	472	59
2017	458	423	35
2018	379	350	29
2019	383	362	20
2020	300	271	26
2021	356	337	18
2022	361	348	13
2023	378	352	26

* Uwzględniono skazania z art. 280 § 2 k.k. z 1997 r. i z art. 210 § 2 k.k. z 1969 r. Nie odnotowano skazań na karę grzywny i karę mieszaną. Pominięto środki karne orzeczone samoistnie i karę ograniczenia wolności (2020 – 1) ze względu na zbyt małe liczebności.

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 35. Skazani za oszustwo* (w liczbach bezwzględnych)						
	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Kara mieszana
1990	375	217	150	3	5	
1991	673	335	319	3	16	
1992	1032	444	558	2	28	
1993	1361	497	843	3	18	
1994	1500	463	1001	7	29	
1995	1715	437	1239	2	37	
1996	2217	455	1481	37	244	
1997	2290	421	1496	31	342	
1998	3197	545	2222	62	368	
1999	7104	793	6062	48	201	
2000	11 992	1439	10 261	56	235	
2001	18 238	2435	15 465	120	217	
2002	22 587	2709	19 449	150	278	
2003	27 079	3009	23 303	236	529	
2004	35 284	4042	29 722	573	907	
2005	35 613	3898	30 641	426	625	
2006	32 534	3751	27 909	334	516	
2007	27 424	3089	23 396	316	603	
2008	28 928	3306	24 758	240	608	
2009	28 555	3363	24 434	257	485	
2010	30 354	3202	26 346	290	516	
2011	28 403	3137	24 426	310	529	
2012	26 567	3205	22 522	331	505	
2013	23 782	3236	19 546	426	574	
2014	22 569	3137	18 280	502	649	
2015	22 340	3315	16 994	929	1065	36
2016	25 029	4194	12 782	3892	3911	249
2017	22 225	4774	8343	4539	4289	279
2018	22 649	5560	7187	5054	4595	253
2019	22 576	5229	6529	5499	5106	213
2020	19 177	4437	4891	5168	4527	152
2021	21 519	5141	4485	6227	5516	134
2022	20 249	4969	4052	5820	5252	148
2023	19 120	4638	3725	5543	5086	118

* Uwzględniono skazania z art. 286 § 1 k.k. z 1997 r. i z art. 205 k.k. z 1969 r. Dane za lata 2021–2023 uwzględniają cały art. 286 k.k., a więc także skazania (nieprawomocne) za przestępstwa z art. 286 § 2 i 3 k.k., które stanowią przeciętnie około 5% wszystkich skazań z tego artykułu. Pominięto środki karne orzeczone samoistnie ze względu na zbyt małe liczebności. Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

**Tabela 36. Skazani za przestępstwa z ustaw o zapobieganiu/przeciwdziałaniu narkomanii
(w liczbach bezwzględnych)**

	OGÓŁEM	Bezwzględne pozbawienie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Środki karne orzeczone samoistnie	Kara mieszana
1990	231	30	62	14	125	0	
1991	421	32	111	8	270	0	
1992	993	72	210	17	694	0	
1993	2235	97	250	17	1871	0	
1994	1862	97	249	32	1484	0	
1995	1864	100	268	29	1465	2	
1996	1739	141	379	45	1174	0	
1997	1457	165	464	47	781	0	
1998	1662	252	921	112	377	0	
1999	2264	420	1445	117	281	1	
2000	2878	572	1856	154	294	2	
2001	4300	1024	2778	195	300	3	
2002	6407	1319	4140	418	530	0	
2003	9878	1527	6321	994	1035	1	
2004	16 660	2341	10 125	1990	2095	109	
2005	20 219	2208	12 951	2528	2461	71	
2006	20 381	2395	13 036	2460	2416	74	
2007	20 801	2149	13 362	2191	3010	89	
2008	20 632	2424	12 812	1966	3361	69	
2009	20 033	2219	12 571	1940	3253	50	
2010	20 602	2321	12 484	2222	3573	2	
2011	21 055	2224	12 293	2370	4162	6	
2012	19 140	2066	11 140	2123	3807	4	
2013	18 191	1881	10 427	2257	3625	1	
2014	17 464	1738	9417	2303	4005	1	
2015	16 403	1820	8303	2136	4109	2	33
2016	19 446	2457	5639	3857	7219	1	273
2017	17 603	2667	3962	3654	6908	2	410
2018	18 103	3022	3536	3718	7438	3	386
2019	20 295	3418	3571	4099	8726	14	467
2020	20 606	3368	3247	4448	9072	10	461
2021	22 209	3541	3234	4949	10 050	11	422
2022	21 444	3594	2842	4579	9890	17	517
2023	19 595	3612	2607	4113	8785	24	451

Źródło: Za lata 1990–2020 – dane Krajowego Rejestru Karnego o skazaniach prawomocnych. Za lata 2021–2023 – sprawozdania statystyczne sądów MS-S6r i MS-S6o o skazaniach nieprawomocnych.

Tabela 37a. Wykroczenia wg rodzajów (w liczbach bezwzględnych)					
	OGÓŁEM	OGÓŁEM WYKROCZENIA DROGOWE	Spowodowanie zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym po użyciu alkoholu (art. 86 § 1 i 2 k.w.)	Prowadzenie pojazdu mechanicznego po użyciu alkoholu (art. 87 § 1 i 2 k.w.)	Pozostałe wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji
1990	273 056	192 222	23 601	141 507	27 114
1991	353 409	241 782	25 202	182 515	34 065
1992	415 398	274 124	25 557	199 119	49 448
1993	477 331	309 382	30 636	213 469	65 277
1994	500 946	324 248	36 193	215 282	72 773
1995	523 022	330 413	44 570	209 640	76 203
1996	519 396	300 869	43 106	184 295	73 468
1997	566 400	333 557	48 420	203 456	81 681
1998	549 340	312 895	53 524	181 092	78 279
1999	507 158	286 964	57 839	155 528	73 597
2000	542 165	295 427	60 933	158 735	75 759
2001	449 496	183 609	59 074	37 270	87 265
2002	288 588	105 363	40 492	16 356	48 515
2003	398 879	131 916	52 085	19 064	60 767
2004	378 881	146 652	50 099	18 780	77 773
2005	403 284	189 270	47 886	21 406	119 978
2006	428 748	208 319	46 602	24 630	137 087
2007	411 982	202 251	47 646	23 823	130 782
2008	400 663	217 017	47 942	23 153	145 922
2009	435 595	242 566	48 954	26 132	167 480
2010	464 854	265 866	49 033	28 090	188 743
2011	463 400	266 742	46 579	33 053	187 110
2012	421 428	224 636	41 109	33 582	149 945
2013	445 707	254 053	23 096	38 586	177 046
2014	522 276	307 409	43 524	66 083	197 802
2015	537 274	324 885	49 542	50 758	224 585
2016	455 556	258 949	48 082	35 882	174 985
2017	392 233	217 908	49 079	27 282	141 547
2018	362 076	201 751	47 782	23 695	130 274
2019	321 404	167 334	43 536	22 901	100 897
2020	279 548	135 650	33 122	17 274	85 254
2021	303 855	132 989	30 587	17 391	85 011
2022	318 397	160 684	29 736	20 362	110 586
2023	306 564	163 040	25 730	20 484	116 826

Źródło: Sprawozdania statystyczne z orzecznictwa w sprawach o wykroczenia MS-S7r. Do 16 października 2001 r. sprawy z kolegów do spraw wykroczeń, a od 17 października 2001 r. sprawy z sądów.

Tabela 37b. Wykroczenia wg rodzajów (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Zakłócenie spokoju lub porządku publicznego (art. 51 k.w.)	Wykroczenia przeciwko zdrowiu	Wykroczenia przeciwko mieniu	Wykroczenia przeciwko przepisom ustawy o wych- owaniu w trzeźwości	Pozostałe
1990	273 056	18 237	7981	6780	2198	45 638
1991	353 409	26 991	6764	13 129	3097	61 646
1992	415 398	32 905	6153	18 392	6411	77 413
1993	477 331	39 638	5359	22 208	6372	94 372
1994	500 946	41 548	5932	21 608	4996	102 614
1995	523 022	43 906	6262	23 718	5748	112 975
1996	519 396	41 275	5209	51 612	5509	114 922
1997	566 400	43 592	4339	56 054	7416	121 442
1998	549 340	41 200	3518	62 333	12 399	116 995
1999	507 158	36 289	3290	65 262	12 493	102 860
2000	542 165	39 003	3257	81 536	17 602	105 340
2001	449 496	37 656	2757	88 885	25 889	110 700
2002	288 588	22 162	2533	73 700	25 685	59 145
2003	398 879	32 937	747	108 336	33 876	91 067
2004	378 881	29 136	504	88 564	25 857	88 168
2005	403 284	27 743	607	76 134	27 476	82 054
2006	428 748	27 865	507	70 852	32 664	88 541
2007	411 982	27 015	432	63 412	30 079	88 793
2008	400 663	25 179	386	45 320	18 034	94 727
2009	435 595	25 920	316	57 209	18 100	91 484
2010	464 854	25 811	303	65 096	17 105	90 673
2011	463 400	25 085	842	71 633	17 332	81 766
2012	421 428	25 179	296	74 199	17 564	79 554
2013	445 707	23 353	253	77 804	16 020	74 224
2014	522 276	23 861	251	94 227	18 462	78 066
2015	537 274	23 557	374	92 416	17 572	78 470
2016	455 556	23 019	333	81 111	16 504	75 640
2017	392 233	20 219	205	68 790	12 696	72 415
2018	362 076	17 807	170	65 260	10 436	66 652
2019	321 404	16 651	869	63 022	10 321	63 207
2020	279 548	15 601	2444	52 237	10 842	62 774
2021	303 855	16 060	22 148	46 372	11 029	75 257
2022	318 397	14 979	20 371	49 627	9991	62 745
2023	306 564	13 443	2610	59 749	9502	58 220

Źródło: Sprawozdania statystyczne z orzecznictwa w sprawach o wykroczenia MS-S7r. Do 16 października 2001 r. sprawy z kolegów do spraw wykroczeń, a od 17 października 2001 r. sprawy z sądów.

Tabela 38. Wykroczenia wg rodzajów kar (w liczbach bezwzględnych)

	OGÓŁEM	Areszt	Ograniczenie wolności	Kara grzywny	Nagana
1990	273 056	64	755	269 593	2644
1991	353 409	436	866	348 411	3696
1992	415 398	657	1419	406 909	6413
1993	477 331	1050	2244	465 612	8425
1994	500 946	965	2440	487 965	9576
1995	523 022	1353	2116	508 585	10 968
1996	519 396	796	3446	502 468	12 686
1997	566 400	872	3032	547 947	14 549
1998	549 340	260	2921	529 289	16 033
1999	507 158	254	4677	482 422	17 527
2000	542 165	278	7708	515 524	16 510
2001	449 496	306	9108	416 755	19 439
2002	288 588	5840	14 426	249 687	17 400
2003	398 879	8583	28 323	339 532	21 939
2004	378 881	5085	34 690	320 266	18 554
2005	403 284	3773	35 524	346 397	17 266
2006	428 748	3175	36 598	370 788	18 048
2007	411 982	2535	31 372	363 537	14 404
2008	400 663	1813	24 964	362 516	11 336
2009	435 595	1634	28 030	394 115	11 742
2010	464 854	1629	30 391	420 258	12 514
2011	463 400	1736	33 619	415 200	12 774
2012	421 428	1605	30 587	376 515	12 721
2013	445 707	1817	30 739	401 135	12 016
2014	522 276	2589	37 062	469 640	12 985
2015	537 274	2583	34 403	485 716	14 651
2016	455 556	2708	29 507	410 952	12 394
2017	392 233	2245	24 111	354 732	11 146
2018	362 076	2099	21 327	327 973	10 684
2019	321 404	2059	20 289	289 900	9259
2020	279 548	1171	17 665	251 968	8744
2021	303 855	1375	17 172	270 618	14 690
2022	318 397	1322	17 698	287 793	11 584
2023	306 564	2214	19 971	276 795	7584

Źródło: Sprawozdania statystyczne z orzecznictwa w sprawach o wykroczenia MS-S7r. Do 16 października 2001 r. sprawy z kolegiów do spraw wykroczeń, a od 17 października 2001 r. sprawy z sądów. Nie wyszczególniono kategorii „inna kara” ze względu na zbyt małe liczebności.

Rozdział IV

UWIEŻNIENI

Joanna Klimczak

Wprowadzenie

W tym rozdziale znajdują się podstawowe informacje statystyczne na temat osób uwięzionych w Polsce, takie jak: podstawa uwięzienia (skazanie, tymczasowe aresztowanie, ukaranie), płeć, wiek i rodzaj popełnionego przestępstwa oraz liczba cudzoziemców przebywających w zakładach karnych. Zamieszczono także dane o skazanych według systemu oraz długości odbywanej kary. W rozdziale Czytelnik znajdzie ponadto statystyki charakteryzujące stan zatrudnienia więźniów, liczbę udzielonych: warunkowych przedterminowych zwolnień z odbycia reszty kary oraz przepustek na opuszczenie zakładu karnego, zezwoleń na zajęcia poza terenem zakładu karnego oraz przypadków samoagresji uwięzionych.

Struktura populacji więziennej podlega takim samym wpływom jak wspomniane w rozdziale pierwszym czynniki społeczne w odniesieniu do przestępczości stwierdzonej. Efektem tego jest widoczny w 2023 r. wzrost udziału więźniów starszych. Podobnie więc jak społeczeństwo, populacja więźniów „starzeje się”. W ostatnich latach (szczególnie od 2021 r.) obserwujemy coraz większą liczbę uwięzionych cudzoziemców – choć nadal jest ona niewielka w odniesieniu do ogółu uwięzionych (3% w 2023 r.), to zwiększający się trend wskazuje na oddziaływanie sytuacji geopolitycznej w naszym regionie także na sytuację więzień. Coraz więcej jest także uwięzionych kobiet – w 2023 r. ich liczba wzrosła o 40% w stosunku do 2013 r.

Czynnikiem kształtującym populację więźniów są bez wątpienia zmiany legislacyjne. Przykładem takiego efektu była m.in. nowelizacja Kodeksu karnego z 2015 r., która spowodowała m.in. większy udział kary ograniczenia wolności wśród ogółu orzekanych kar (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*). Skutkiem tej zmiany jest jednak także zwiększona liczba wykonywanych w więzieniach kar zastępczych – w 2023 r. było ich ponad trzykrotnie więcej niż w roku 2013.

Do najważniejszych zmian zaliczyć też należy spektakularny spadek zarówno wniosków o warunkowe

przedterminowe zwolnienie, jak i udzielonych na tej podstawie zwolnień. Liczba wniosków w latach 2012–2023 zmniejszyła się z 47 tys. do 20 tys. W 2023 r. na warunkowe przedterminowe zwolnienie wyszło czterokrotnie mniej skazanych niż w 2013 r. – jedynie 5025 osób.

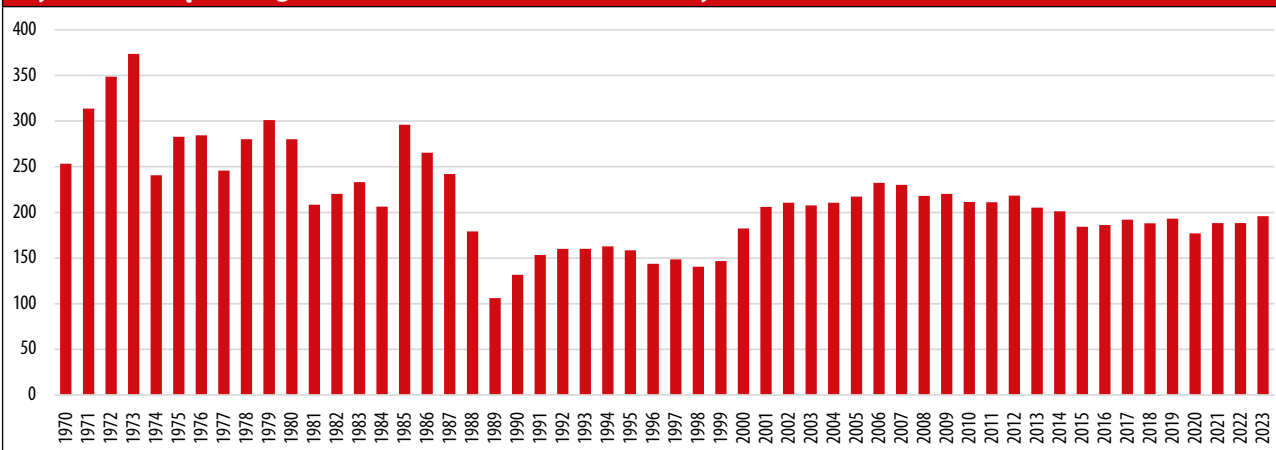
Warto mieć na uwadze, że dane o populacji więziennej przedstawione są według stanu na 31 grudnia każdego roku. Podstawowym źródłem prezentowanych danych jest statystyka penitencjarna, opracowywana przez Biuro Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Ważniejsze wyjaśnienia

- Przez **uwięzionych** rozumie się skazanych, tymczasowo aresztowanych i ukaranych.
- **Skazani** to osoby, którym sąd wymierzył karę bezwzględnego pozbawienia wolności, osoby odbywające zastępczą karę pozbawienia wolności w miejsce niewykonanej kary grzywny lub ograniczenia wolności oraz osoby, wobec których sąd zarządził wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej pierwotnie z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.
- **Tymczasowo aresztowani** to osoby, wobec których sąd, a przed 4 sierpnia 1996 r. także prokurator, zastosował środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania.
- **Ukarani** to osoby, wobec których sąd, a przed 28 sierpnia 1998 r. także kolegium do spraw wykroczeń, wymierzył karę aresztu.
- **Współczynnik uwięzionych** (na 100 tys. ludności), inaczej współczynnik prizonizacji, jest to iloraz liczby uwięzionych i liczby ludności w danym roku (pomnożony przez 100 tys.). Współczynnik został obliczony na podstawie informacji o liczbie uwięzionych według stanu na 31 grudnia danego roku oraz liczbie mieszkańców kraju według stanu na 30 czerwca danego roku – co odpowiada średniej liczbie mieszkańców Polski w danym roku.

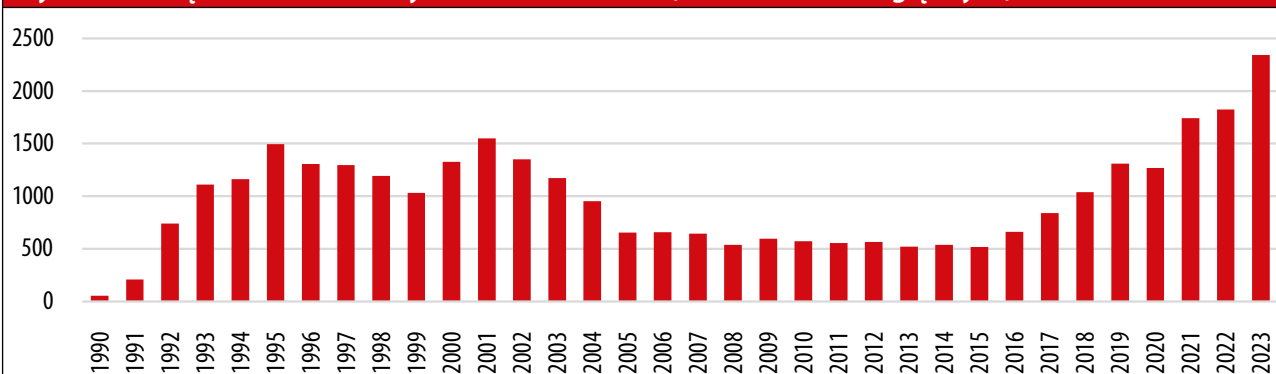
UWIEŻENI OGÓŁEM

Wykres 1. Uwężeni ogółem w latach 1970–2023 (na 100 tys. ludności)

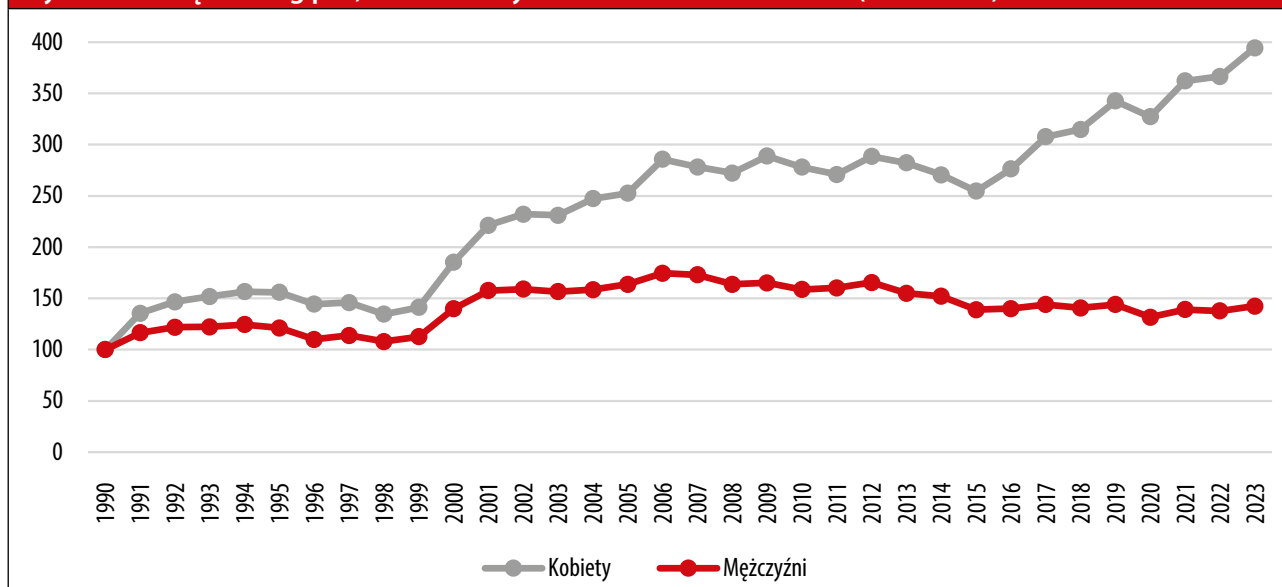
- W 2023 r. współczynnik uwężonych był o 5% niższy niż w 2013 r.
- Najwyższy współczynnik uwężonych był w roku 1973, kiedy uwężone były 374 osoby na 100 tys. mieszkańców Polski.
- W latach 2001–2014 współczynnik uwężonych utrzymywał się na poziomie 200 (najwyższy wyniósł 233 w 2006 r.). Od roku 2015 współczynnik ten jest niższy niż 200. W 2023 r. na 100 tys. mieszkańców Polski uwężonych było 196 osób.
- Na zmiany w liczbie uwężonych bezpośredni wpływ miały niektóre zmiany prawa, np. wprowadzenie art. 178a k.k. (nowelizacja weszła w życie 15 grudnia 2000 r.). Zob. *Wybrane zmiany w prawie...*
- W 2023 r. w więzieniach przebywało 2340 cudzoziemców – czteroipółkrotnie więcej niż w roku 2013 i jednocześnie najwięcej w analizowanym okresie. Jednak na tle populacji więziennej udział cudzoziemców jest wciąż niewielki – do 2021 r. oscylował między 1 a 2%, a w latach 2022–2023 wyniósł 3%.
- Wśród uwężonych cudzoziemców tymczasowo aresztowani stanowili w 2023 r. blisko połowę (46%), a w 2013 r. – 42%.

Wykres 2. Uwężeni cudzoziemcy w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

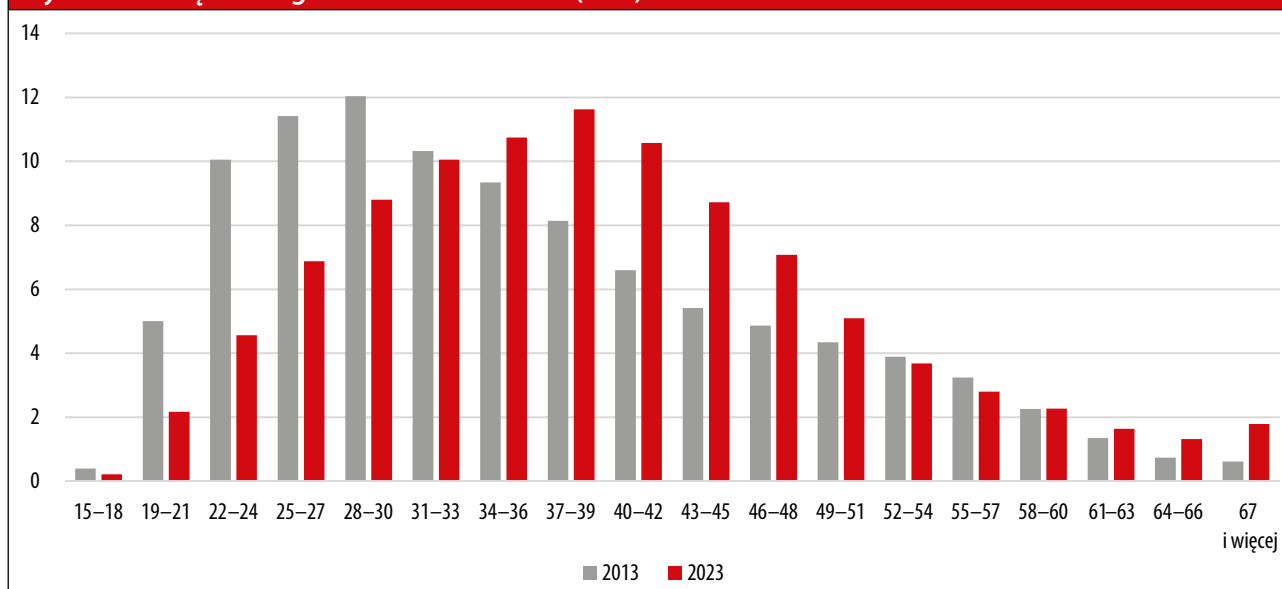
UWIEZIENI WEDŁUG PŁCI I WIEKU

Wykres 3. Uwięzieni wg płci, wskaźniki dynamiki w latach 1990–2023 (1990 = 100)

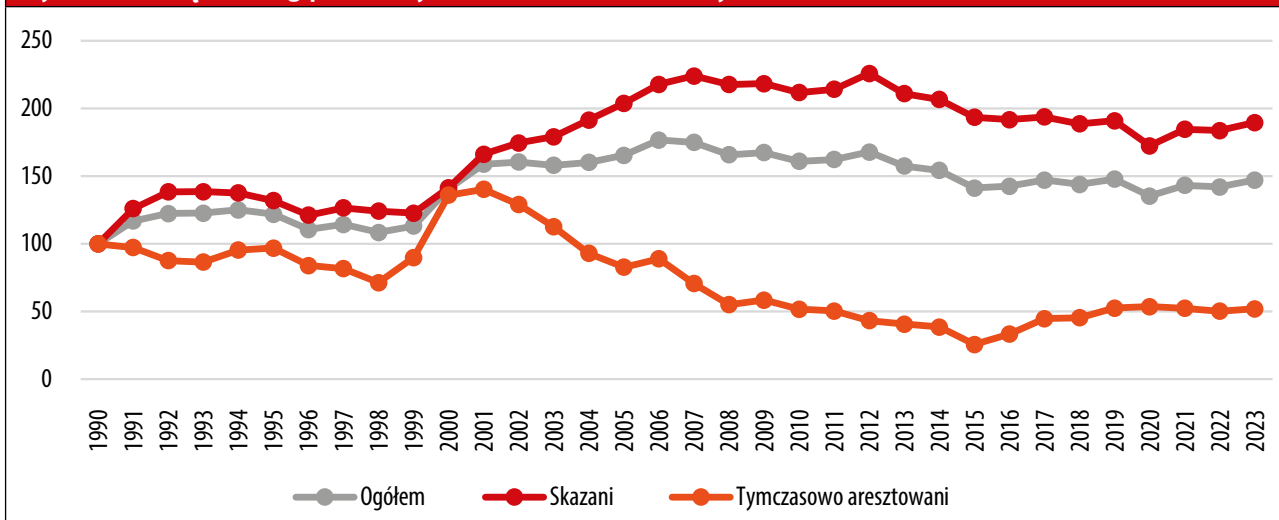
- W 2023 r. liczba uwięzionych kobiet była niemal czterokrotnie większa niż 1990 r. i o 40% większa niż w 2013 r.
- Udział mężczyzn wśród uwięzionych zmniejsza się – w 1990 r. wynosił 98%, a w 2023 r. – 95%. Jednocześnie od 2015 r. utrzymuje się na podobnym poziomie, który jest o połowę wyższy niż w 1990 r.
- W 2013 r. uwięzieni w wieku 15–30 lat stanowili 39% populacji, a w 2023 r. – 23%.
- Zwiększa się liczba uwięzionych powyżej 67. roku życia: z 0,6% w 2013 r. do blisko 2% w 2023 r.
- Średnia wieku uwięzionych w 2013 r. wynosiła 36 lat, a w 2023 – 39 lat.

Wykres 4. Uwięzieni wg wieku w 2013 i 2023 r. (w %)

UWIEŻENI WEDŁUG PODSTAWY OSADZENIA

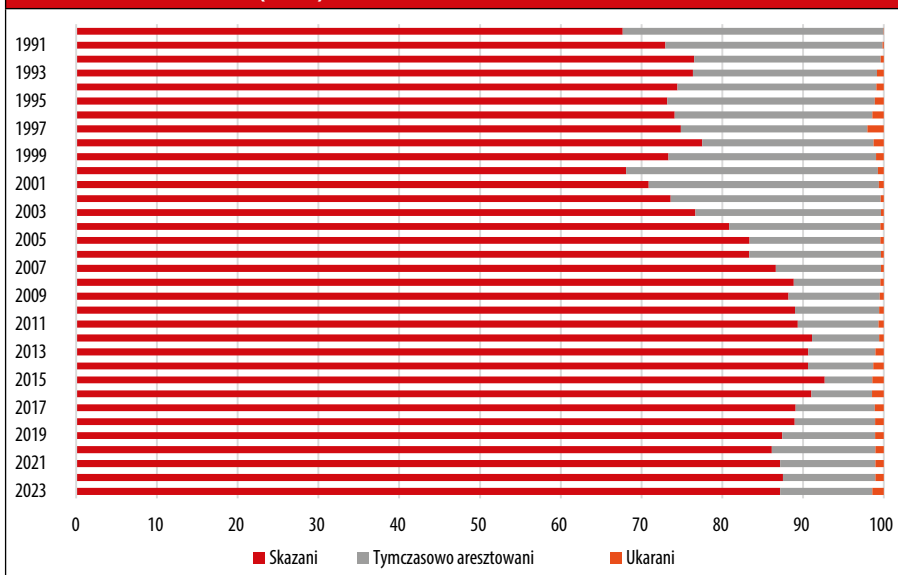
Wykres 5. Uwięzieni wg podstawy osadzenia, wskaźniki dynamiki w latach 1990–2023 (1990 = 100)*

* Nie uwzględniono ukaranych.

- W 2023 r. wskaźnik dynamiki liczby skazanych zwiększył się blisko dwukrotnie w porównaniu z 1990 r., a jednocześnie jest o 10% niższy niż w roku 2013.
- Wskaźnik dynamiki liczby tymczasowo aresztowanych w 2023 r. zmniejszył się o połowę od 1990 r.

Wykres 6. Uwięzieni wg podstawy osadzenia w latach 1990–2023 (w %)

- Skazani stanowią największą grupę wśród uwięzionych – od 2019 r. było to około 90%, a w latach 2012–2018 (poza 2017 r.) – ponad 90% populacji więziennej.
- Tymczasowo aresztowani w 2023 r. stanowili 11% populacji więziennej, czyli około dwukrotnie mniej niż w latach 1990–2003.
- Udział ukaranych w analizowanym okresie nie przekroczył 2%.

UWIEZIENI WEDŁUG RODZAJÓW PRZESTĘPSTW

Wykres 7. Skazani i tymczasowo aresztowani wg rodzajów przestępstw w 2023 r. (w %)

- Wśród przestępstw będących podstawą uwięzienia dominują przestępstwa przeciwko mieniu (w 2023 r. to 45% wśród skazanych i 31% wśród tymczasowo aresztowanych).
- Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu były podstawą pozbawienia wolności dla 14% skazanych i 18% tymczasowo aresztowanych.
- Wśród skazanych za przestępstwa przeciwko mieniu co trzeci (33%) odbywał karę pozbawienia wolności za kradzież z włamaniem, a co piąty (22%) za rozbój.

- Skazani za zabójstwo stanowili 58% uwięzionych za popełnienie przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Podobny udział (55%) dotyczy tymczasowo aresztowanych.
- Struktury przestępczości uwięzionych kobiet i mężczyzn są podobne jak wśród ogółu skazanych.
- Dla połowy uwięzionych kobiet (51%) i dla 43% mężczyzn podstawą uwięzienia było popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu. Mężczyźni częściej odbywali karę za włamania i rozboje, a kobiety za pozostałe czyny przeciwko mieniu.
- Co piąta kobieta i 13% mężczyzn było uwięzionych za przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, z czego za zabójstwo 70% wśród kobiet i 54% wśród mężczyzn.
- Mężczyźni częściej niż kobiety byli uwięzieni w związku z popełnieniem przestępstw przeciwko rodzinie i opiece oraz zgwałceniami.
- Młodociani stanowią około 1,5% populacji uwięzionych.
- Dla większości młodocianych powodem uwięzienia było popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu (61%), najczęściej były to rozboje. Nieco częściej byli uwięzieni za inne przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu niż zabójstwo – łącznie za te czyny przebywało w więzieniach 17% ogółu młodocianych.

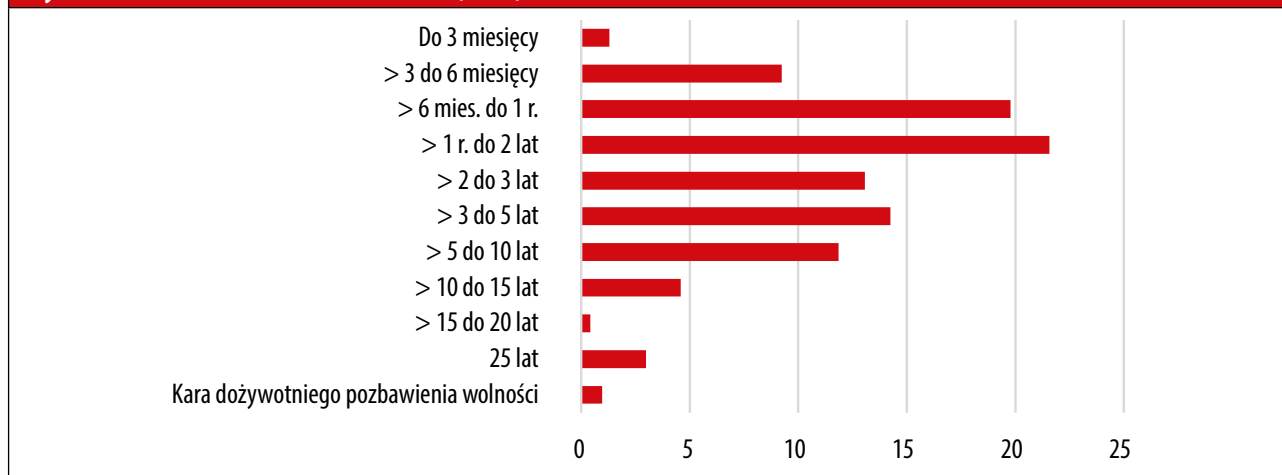
Tabela 1. Uwięzieni wg rodzajów przestępstw w 2023 r. (w %)

	Kobiety	Mężczyźni	Młodociani
Zabójstwo	14,2	7,2	7,9
Inne przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	6,0	5,5	9,1
Zgwałcenie	0,6	3,2	3,6
Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece	10,8	14,6	3,0
Kradzież z włamaniem	8,4	15,0	13,3
Rozbój	8,4	9,6	24,8
Inne przestępstwa przeciwko mieniu	34,6	18,8	23,1
Pozostałe przestępstwa	17,0	26,1	15,2
Ogółem	100,0	100,0	100,0

SKAZANI

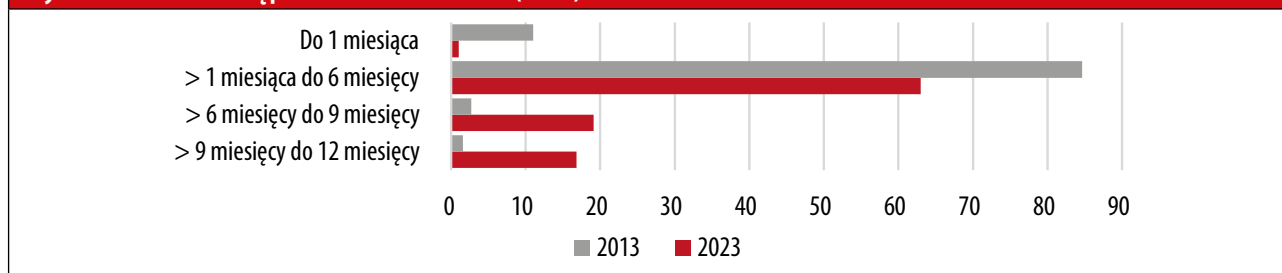
długość odbywanej kary

Wykres 8. Kara zasadnicza w 2023 r. (w %)

- W 2023 r. najczęściej odbywaną karą pozbawienia wolności była kara w wymiarze do roku. Odbywało ją 30% skazanych, czyli niemal tyle samo co w roku 2013 (28%).
- Zmniejszył się odsetek skazanych odbywających karę powyżej roku do 2 lat – w 2013 r. było to 32% skazanych, a w 2023 – 22%.
- Karę w wymiarze powyżej 2 do 3 lat zarówno w 2013, jak i 2023 r. odbywał co siódmy skazany.
- W 2023 r. 35% skazanych odbywało karę pozbawienia wolności powyżej 3 lat. W porównaniu z rokiem 2013 udział takich skazań zwiększył się o 8 p.p.

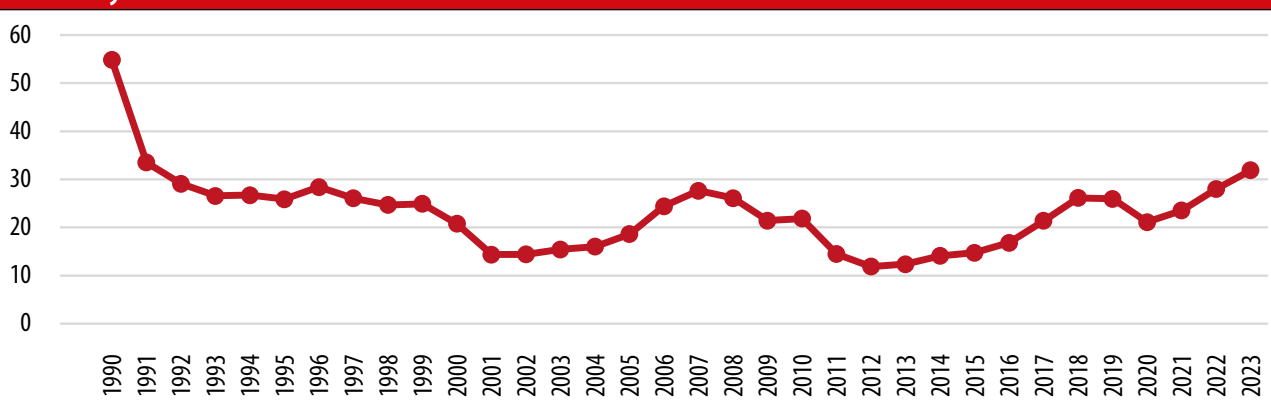
Wykres 9. Kara zastępcza w 2013 i 2023 r. (w %)

- W 2023 r. liczba osób odbywających karę zastępczą była ponad trzykrotnie wyższa niż w roku 2013, na co z pewnością wpływ miały wspomniane zmiany legislacyjne (zob. *Wybrane zmiany w prawie...*).
- Porównując lata 2013 i 2023, zmieniła się struktura skazanych odbywających karę zastępczą ze względu na jej wymiar. W roku 2013 niemal wszystkie kary zastępcze (96%) nie przekroczyły 6 miesięcy, a w 2023 r. odsetek kar zastępczych w tym wymiarze wynosił 64%. W 2023 r. udział kar zastępczych powyżej 6 miesięcy był dwięciokrotnie większy niż w roku 2013.

ZATRUDNIENIE I SYSTEM ODBYWANIA KARY

Wykres 10. Odpłatne zatrudnienie uwięzionych w latach 1990–2023 – procent ogółu skazanych i ukaranych

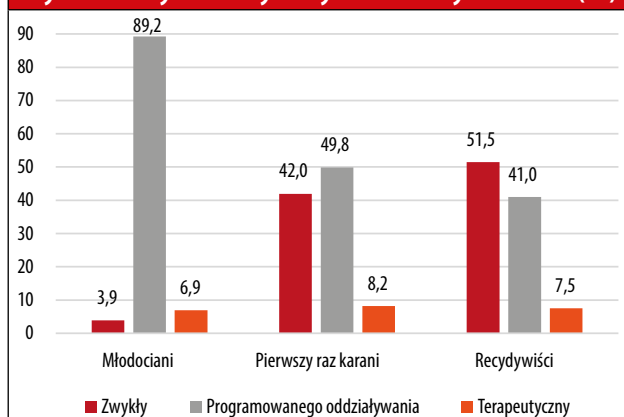

- W 2023 r. odsetek odpłatnie zatrudnionych więźniów był ponad dwukrotnie większy niż w roku 2013. Odnosnie do odsetka z 1990 r. należy pamiętać, że w tym roku liczba skazanych była rekordowo niska (ok. 34 tys.), co przekłada się na wysokość tego wskaźnika.
- W 2013 r. pracował co ósmy skazany, w 2023 r. – co trzeci.

Tabela 2. System wykonywania kary

	2013		2023	
	N	%	N	%
Zwykły	24 931	34,9	30 421	47,4
Programowanego oddziaływania	42 038	58,9	28 707	44,8
Terapeutyczny	4457	6,2	4991	7,8
Ogółem	71 426	100,0	64 119	100,0

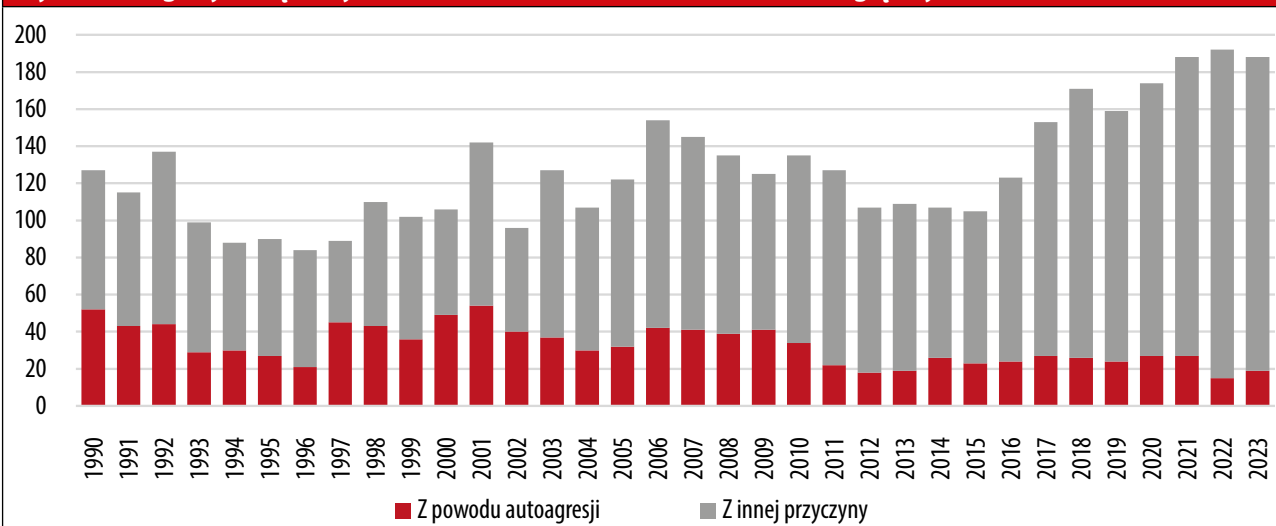
Wykres 11. System wykonywania kary w 2023 r. (%)

- Blisko połowa skazanych w 2023 r. (47%) odbywała karę w systemie zwykłym.
- W 2013 r. większość skazanych odbywała karę w systemie programowanego oddziaływania (59%). W 2023 r. uczestniczyło w nim 45% skazanych.
- W systemie terapeutycznym w 2023 r. odbywało karę 8% skazanych, czyli o 2 p.p. więcej niż w 2013 r.
- W 2023 r. 89% młodocianych odbywało karę w systemie programowanym.
- Połowa skazanych pierwszy raz karanych odbywała karę w systemie programowanym, a 42% w zwykłym.
- Recydywiści najczęściej odbywali karę w systemie zwykłym (52%), a następnie w programowanym – 41%.
- Karę w systemie terapeutycznym odbywało w 2023 r. 7% młodocianych i po 8% zarówno wśród skazanych pierwszy raz karanych, jak i recydywistów.

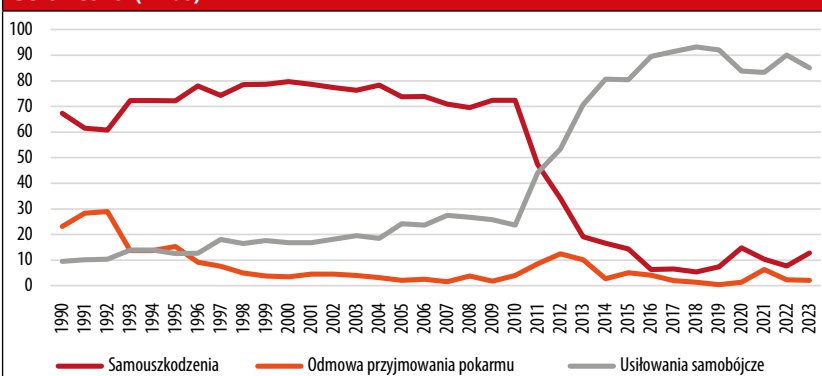
SAMOAGRESJA I ZGONY

Wykres 12. Zgony uwięzionych w latach 1990–2023 (w liczbach bezwzględnych)

- W 2023 r. liczba zgonów wśród uwięzionych była większa o 70% w porównaniu do 2013 r., a w 2022 r. była najwyższa w analizowanym okresie – zmarły wtedy 192 osoby.
- Zmniejsza się udział zgonów z powodu autoagresji. W latach 2022–2023 odsetki zgonów uwięzionych z tego powodu były najniższe w analizowanym okresie – nie przekroczyły 10%.
- Przy jednocześnie rosnącej liczbie zgonów wśród uwięzionych i zmniejszaniu się udziału tych z powodu autoagresji pozostaje pytanie, jaki jest powód zwiększonej umieralności więźniów. Możliwe, że jest to związane z coraz wyższą średnią wieku w populacji więziennej.
- W 2023 r. liczba wypadków samoagresji była o połowę niższa niż w 2013 r. i ośmiokrotnie mniejsza niż w roku 2000.
- Do roku 2010 dominującą formą były samouszkodzenia (przypadki rozstroju zdrowia na czas nie krótszy niż 7 dni), które stanowiły od 61 do 80% wszystkich wypadków. Od 2011 r. ich odsetek maleje (w 2023 r. wyniósł 13%), a najczęstszą formą samoagresji są usiłowania samobójcze – 85% w 2023 r.
- Odmowa przyjmowania pokarmu w 2023 r. stanowiła 2% zdarzeń autodestrukcyjnych.

Wykres 13. Samoagresja uwięzionych w latach 1990–2023 – struktura (w %)

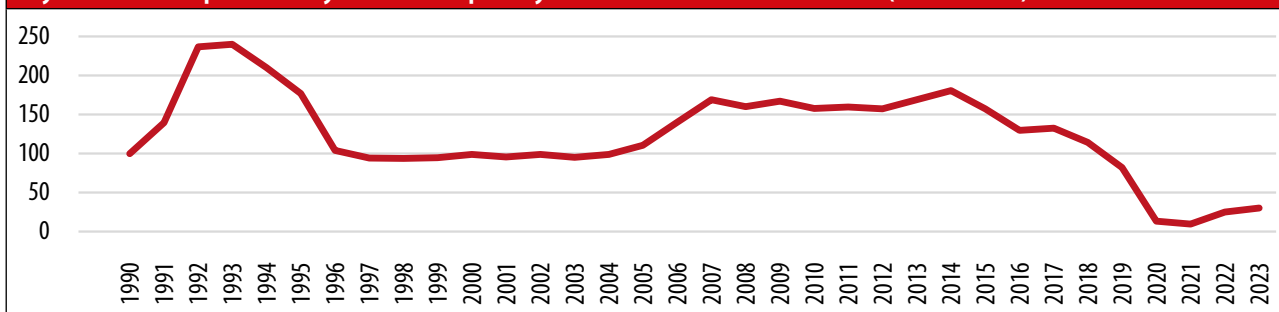
PRZEPUSTKI I WARUNKOWE PRZEDTERMINOWE ZWOLNIENIE

Wykres 14. Warunkowe przedterminowe zwolnienie w latach 1990–2023 (w tysiącach)

- Od 2011 r. systematycznie zmniejszała się liczba wniosków o warunkowe przedterminowe zwolnienie. W 2023 r. z wnioskiem tym wystąpiło dwukrotnie mniej skazanych niż w roku 2013.
- Porównując lata 2013 i 2023, liczba zwolnionych warunkowo więźniów zmniejszyła się czterokrotnie. W 2023 r. z tej formy probacji skorzystało 5 tys. osób, czyli około 8% ogółu skazanych. Dla porównania, w 2013 r. z tego środka skorzystało blisko 20 tys. więźniów (28% ogółu skazanych).
- W 2023 r. wydano o 80% mniej przepustek niż w roku 2013. Skorzystało z nich 18 tys. więźniów.
- W latach 2007–2015 liczba przepustek wahała się pomiędzy około 170–190 tys. rocznie.
- Rok 2015 rozpoczął gwałtowny spadek wydawanych przepustek. Największa różnica wystąpiła pomiędzy 2019 i 2020 r., kiedy liczba przepustek spadła o ponad 80% (z 91 tys. w 2019 r. do 15 tys. w 2020 r.). Spadek liczby przepustek w 2020 r. prawdopodobnie był związany z ograniczeniami w związku z pandemią COVID-19.
- Od 2022 r. liczba przepustek zwiększa się, choć nadal jest niemal trzykrotnie mniejsza niż w roku 2019.

Wykres 15. Przepustki – dynamika współczynników w latach 1990–2023 (1990 = 100)

UWIEŻIENI

dane

Tabela 3. Uwięzieni

	W liczbach bezwzględnych	Na 100 tys. ludności			W liczbach bezwzględnych	Na 100 tys. ludności
1970	82 436	253,4		1997	57 382	148,5
1971	102 902	313,7		1998	54 373	140,6
1972	115 343	348,8		1999	56 765	146,8
1973	124 685	373,7		2000	70 544	182,5
1974	81 075	240,6		2001	79 634	206,1
1975	96 242	282,9		2002	80 467	210,5
1976	97 748	284,5		2003	79 281	207,6
1977	85 262	245,7		2004	80 368	210,5
1978	97 849	280,2		2005	82 955	217,4
1979	106 243	301,3		2006	88 647	232,5
1980	99 638	280,1		2007	87 776	230,3
1981	74 807	208,4		2008	83 152	218,2
1982	79 783	220,2		2009	84 003	220,2
1983	85 295	233,2		2010	80 728	211,4
1984	76 164	206,3		2011	81 382	211,2
1985	110 182	296,2		2012	84 156	218,4
1986	99 427	265,5		2013	78 994	205,2
1987	91 140	242,0		2014	77 371	201,1
1988	67 824	179,1		2015	70 836	184,2
1989	40 321	106,2		2016	71 528	186,1
1990	50 165	131,6		2017	73 822	192,1
1991	58 619	153,3		2018	72 204	188,0
1992	61 409	160,1		2019	74 130	193,1
1993	61 562	160,1		2020	67 894	177,0
1994	62 719	162,7		2021	71 874	188,3
1995	61 136	158,4		2022	71 228	188,3
1996	55 487	143,7		2023	73 822	195,8

Tabela 4. Uwięzieni wg podstawy osadzenia (w liczbach bezwzględnych i %)

	OGÓŁEM*	Skazani	% z ogółem	Tymczasowo aresztowani	% z ogółem	Ukarani
1990	50 165	33 942	67,7	16 200	32,3	23
1991	58 619	42 788	73,0	15 749	26,9	82
1992	61 409	46 987	76,5	14 188	23,1	234
1993	61 562	47 030	76,4	14 020	22,8	512
1994	62 719	46 684	74,4	15 453	24,6	582
1995	61 136	44 779	73,2	15 686	25,7	671
1996	55 487	41 110	74,1	13 595	24,5	782
1997	57 382	42 978	74,9	13 231	23,1	1173
1998	54 373	42 130	77,5	11 551	21,2	692
1999	56 765	41 656	73,4	14 565	25,7	544
2000	70 544	48 006	68,1	22 032	31,2	506
2001	79 634	56 422	70,9	22 730	28,5	482
2002	80 467	59 248	73,6	20 896	26,0	323
2003	79 281	60 773	76,7	18 240	23,0	268
2004	80 368	64 975	80,8	15 055	18,7	338
2005	82 955	69 191	83,4	13 416	16,2	348
2006	88 647	73 914	83,4	14 415	16,3	318
2007	87 776	76 033	86,6	11 441	13,0	302
2008	83 152	73 859	88,8	8926	10,7	367
2009	84 003	74 116	88,2	9460	11,3	427
2010	80 728	71 867	89,0	8389	10,4	472
2011	81 382	72 692	89,3	8159	10,0	531
2012	84 156	76 657	91,1	7009	8,3	490
2013	78 994	71 595	90,6	6589	8,3	810
2014	77 371	70 125	90,6	6238	8,1	1008
2015	70 836	65 664	92,7	4162	5,9	1010
2016	71 528	65 079	91,0	5396	7,5	1053
2017	73 822	65 769	89,1	7239	9,8	814
2018	72 204	64 045	91,0	7360	10,2	799
2019	74 130	64 811	87,4	8520	11,5	799
2020	67 894	58 487	86,1	8692	12,8	715
2021	71 874	62 644	87,2	8495	11,8	735
2022	71 228	62 339	87,5	8149	11,4	740
2023	73 822	64 336	87,2	8430	11,4	1056

* Wszystkie powyższe dane przedstawiają stan na 31 grudnia danego roku.

Tabela 5. Uwięzieni wg płci (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)				
	Kobiety		Mężczyźni	
	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności	w liczbach bezwzględnych	na 100 tys. ludności
1990	934	4,8	49 231	264,6
1991	1266	6,4	57 353	307,3
1992	1370	7,0	60 039	320,9
1993	1419	7,2	60 143	320,8
1994	1463	7,4	61 256	326,2
1995	1456	7,3	59 680	317,7
1996	1349	6,8	54 138	288,0
1997	1363	6,9	56 019	298,0
1998	1257	6,3	53 116	282,6
1999	1319	6,6	55 446	295,2
2000	1729	8,7	68 815	366,5
2001	2067	10,4	77 567	413,4
2002	2168	11,0	78 299	422,8
2003	2159	11,0	77 122	417,0
2004	2309	11,7	78 059	422,4
2005	2359	12,0	80 596	436,6
2006	2668	13,5	85 979	466,4
2007	2598	13,2	85 178	462,5
2008	2542	12,9	80 610	437,9
2009	2697	13,7	81 306	441,3
2010	2597	13,2	78 131	423,7
2011	2529	12,7	78 853	422,8
2012	2695	13,6	81460	436,8
2013	2636	13,3	76 358	409,8
2014	2527	12,7	74 844	401,9
2015	2379	12,0	68 457	367,9
2016	2581	13,0	68 947	370,8
2017	2873	14,5	70 949	381,7
2018	2940	14,8	69 264	372,7
2019	3200	16,1	70 930	382,0
2020	3056	15,4	64 838	349,5
2021	3382	17,2	68 492	371,3
2022	3422	17,5	67 806	370,9
2023	3683	18,9	70 139	385,1

Tabela 6. Uwięzieni wg płci i grup wieku w 2013 i 2023 r. (w liczbach bezwzględnych i %)

	2013						2023					
	OGÓŁEM	%	mężczyźni	%	kobiety	%	OGÓŁEM	%	mężczyźni	%	kobiety	%
15–18	304	0,4	295	0,4	9	0,3	154	0,2	148	0,2	6	0,2
19–21	3913	5,0	3840	5,1	73	2,8	1578	2,2	1495	2,2	83	2,3
22–24	7862	10,1	7644	10,1	218	8,4	3320	4,6	3095	4,5	225	6,3
25–27	8927	11,4	8704	11,5	223	8,6	5007	6,9	4710	6,8	297	8,3
28–30	9413	12,0	9137	12,1	276	10,7	6404	8,8	6079	8,8	325	9,0
31–33	8071	10,3	7791	10,3	280	10,8	7315	10,1	6942	10,0	373	10,4
34–36	7306	9,3	7079	9,4	227	8,8	7820	10,7	7469	10,8	351	9,8
37–39	6366	8,1	6142	8,1	224	8,7	8460	11,6	8054	11,6	406	11,3
40–42	5158	6,6	4968	6,6	190	7,3	7696	10,6	7320	10,6	376	10,5
43–45	4230	5,4	4067	5,4	163	6,3	6345	8,7	6057	8,8	288	8,0
46–48	3803	4,9	3660	4,8	143	5,5	5152	7,1	4895	7,1	257	7,2
49–51	3393	4,3	3236	4,3	157	6,1	3709	5,1	3541	5,1	168	4,7
52–54	3041	3,9	2898	3,8	143	5,5	2677	3,7	2553	3,7	124	3,5
55–57	2529	3,2	2426	3,2	103	4,0	2034	2,8	1939	2,8	95	2,6
58–60	1767	2,3	1694	2,2	73	2,8	1650	2,3	1580	2,3	70	1,9
61–63	1048	1,3	1009	1,3	39	1,5	1189	1,6	1135	1,6	54	1,5
64–66	571	0,7	543	0,7	28	1,1	958	1,3	920	1,3	38	1,1
67 i więcej	482	0,6	463	0,6	19	0,7	1298	1,8	1240	1,8	58	1,6
Ogółem	78 184	100,0	75 596	100,0	2588	100,0	72 766	100,0	69 172	100,0	3594	100,0

Tabela 7. Skazani i ukarani wg systemu wykonywania kary (w liczbach bezwzględnych)								
Grupa klasyfikacyjna	System wykonywania kary	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Młodociani	zwykły	0	0	0	4	48	40	43
	programowanego oddziaływania	9961	12 263	13 146	3418	3188	3062	2969
	terapeutyczny	905	1228	664	196	216	185	170
Pierwszy raz karani	zwykły	4964	6843	7855	10 935	13 630	15 556	16 318
	programowanego oddziaływania	9337	10 621	12 178	18 349	17 932	18 427	19 980
	terapeutyczny	1176	1661	870	1535	1675	1817	1982
Recydywiści	zwykły	9593	11 273	12 338	13 385	15 240	16 403	17 948
	programowanego oddziaływania	10 888	10 859	11 315	11 840	11 860	12 414	13 147
	terapeutyczny	1668	2145	1200	1377	1523	1634	1674
Ogółem	zwykły	14 558	18 116	20 193	24 324	28 918	31 999	34 309
	programowanego oddziaływania	30 185	33 743	36 639	33 607	32 980	33 903	36 096
	terapeutyczny	3749	5034	2734	3108	3414	3636	3826
Ogółem		48 492	56 893	59 566	61 039	65 312	69 538	74 231
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Młodociani	zwykły	46	24	47	70	43	58	51
	programowanego oddziaływania	2858	2537	2394	2113	1870	1930	1599
	terapeutyczny	153	165	143	130	128	114	100
Pierwszy raz karani	zwykły	16 926	15 705	15 945	13 816	11 850	11 877	9526
	programowanego oddziaływania	20 465	19 853	19 819	19 436	20 596	21 892	20 222
	terapeutyczny	2088	2108	2218	2094	2118	1906	2149
Recydywiści	zwykły	18 619	18 417	18 563	17 886	16 810	17 276	15 354
	programowanego oddziaływania	13 365	13 547	13 565	14 863	17 893	20 372	20 217
	terapeutyczny	1814	1870	1849	1931	1915	1722	2208
Ogółem	zwykły	35 591	34 146	34 555	31 772	28 703	29 211	24 931
	programowanego oddziaływania	36 688	35 937	35 778	36 412	40 359	44 194	42 038
	terapeutyczny	4055	4143	4210	4155	4161	3742	4457
Ogółem		76 334	74 226	74 543	72 339	73 223	77 147	71 426

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Młodociani	zwykły	60	63	64	51	35	33	33
	programowanego oddziaływania	1381	1050	961	872	691	664	480
	terapeutyczny	93	88	73	63	64	72	51
Pierwszy raz karani	zwykły	9668	8998	9006	9047	9233	10 211	9 530
	programowanego oddziaływania	18 498	16 837	15 923	16 060	15 060	14 367	12 075
	terapeutyczny	2118	1094	2056	2247	2230	2242	1814
Recydywiści	zwykły	16 258	15 240	15 740	15 933	16 025	17 273	16 826
	programowanego oddziaływania	18 981	19 241	18 879	18 792	18 049	17 272	14 865
	terapeutyczny	2270	2336	2355	2455	2487	2626	2360
Ogółem	zwykły	25 986	24 301	24 810	25 031	25 293	27 517	26 389
	programowanego oddziaływania	39 860	37 128	35 763	35 724	33 800	32 303	27 420
	terapeutyczny	4481	4518	4484	4765	4781	4940	4225
Ogółem		71 133	66 674	66 132	66 583	64 844	64 610	59 202
		2021	2022	2023				
Młodociani	zwykły	41	24	23				
	programowanego oddziaływania	513	455	531				
	terapeutyczny	45	43	41				
Pierwszy raz karani	zwykły	10 265	10 025	10 175				
	programowanego oddziaływania	11 796	11 718	12 086				
	terapeutyczny	2073	1948	1987				
Recydywiści	zwykły	19 322	19 493	20 223				
	programowanego oddziaływania	14 827	15 152	16 090				
	terapeutyczny	2853	2848	2963				
Ogółem	zwykły	29 628	29 542	30 421				
	programowanego oddziaływania	27 136	27 325	28 707				
	terapeutyczny	4971	4839	4991				
Ogółem		63 379	63 079	65 392				

Tabela 8. Skazani, tymczasowo aresztowani, kobiety i młodociani wg rodzaju przestępstw w 2023 r. (w liczbach bezwzględnych i %)

	Skazani* wg rodzajów przestępstw (wykonywane orzeczenia)		Tymczasowo aresztowani wg rodzajów przestępstw (wykonywane orzeczenia w liczbach bezwzględnych)**		Uwięzione kobiety (wykonywane orzeczenia w liczbach bezwzględnych)***		Uwięzieni młodociani (wykonywane orzeczenia w liczbach bezwzględnych)****	
	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
Zabójstwo	4682	7,6	733	9,6	482	14,1	74	7,9
Inne przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	3394	5,5	601	7,9	206	6,0	85	9,1
Zgwałcenie	1861	3,0	367	4,8	20	0,6	34	3,6
Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece	8837	14,4	784	10,3	370	10,8	28	3,0
Kradzież z włamaniem	8991	14,6	533	7,0	286	8,4	124	13,3
Rozbój	5855	9,5	943	12,4	288	8,4	231	24,7
Inne przestępstwa przeciwko mieniu	12 096	19,7	915	12,0	1181	34,6	216	23,1
Pozostałe przestępstwa	15 697	25,6	2727	35,9	579	17,0	142	15,2
Ogółem	61 413	100,0	7603	100,0	3412	100,0	934	100,0

* Uwzględniono orzeczenia wykonywane na podstawie Kodeksu karnego z 1969 i 1997 r. W związku ze zmianą druku sprawozdania MS ZK-5 od 2012 r. w statystyce penitencjarnej wykazywana jest liczba wykonywanych orzeczeń. Z tego powodu ich liczba różni się od liczby skazań.

** W związku ze zmianą druku sprawozdania MS ZK-5 od 2012 r. w statystyce penitencjarnej wykazywana jest liczba wykonywanych orzeczeń (tymczasowych aresztów). Z tego powodu ich liczba różni się od liczby tymczasowo aresztowanych.

*** W związku ze zmianą druku sprawozdania MS ZK-5 od 2012 r. w statystyce penitencjarnej wykazywana jest liczba orzeczeń wykonywanych wobec kobiet. Z tego powodu ich liczba różni się od liczby uwięzionych kobiet.

**** W związku ze zmianą druku sprawozdania MS ZK-5 od 2012 r. w statystyce penitencjarnej wykazywana jest liczba wykonywanych orzeczeń. Z tego powodu ich liczba różni się od liczby uwięzionych młodocianych. Artykuł 115 § 10 k.k. z 1997 r. stanowi, że młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat, a w czasie orzekania w pierwszej instancji lat 24.

**Tabela 9. Skazani odbywający karę pozbawienia wolności wg jej długości
(w liczbach bezwzględnych)**

Długość odbywanej kary zasadniczej**	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Do 3 mies.	14	30	122	115	199	90	105	174	159	186
> 3 do 6 mies.	291	470	690	859	958	1070	725	900	970	989
> 6 mies. do 1 r.	3163	5286	6373	7092	7470	7593	7158	7666	7646	7108
> 1 r. do 2 lat	8770	12 365	13 562	13 515	13 010	12 279	11 190	11 681	12 099	11 962
> 2 do 3 lat	7902	9743	10 099	9231	8864	8124	6794	6584	5980	6088
> 3 do 5 lat	7349	8207	8748	8591	8325	7542	7251	7528	6919	6654
> 5 do 10 lat	4064	3996	4304	4386	4556	4386	4345	4551	4639	4614
> 10 do 15 lat	1224	1221	1239	1293	1431	1493	1597	1772	1799	1967
25 lat	755	684	641	643	628	633	667	671	763	786
Kara dożywotniego pozbawienia wolności*							2	7	19	34
Ogółem	33 532	42 002	45 778	45 725	45 441	43 210	39 834	41 534	40 987	40 388
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Do 3 mies.	182	205	250	353	449	633	760	987	744	681
> 3 do 6 mies.	1312	1377	1583	1860	2629	3088	3845	4958	4666	5 002
> 6 mies. do 1 r.	7725	8586	8665	8704	9683	10 400	12 290	13 311	13 639	14 923
> 1 r. do 2 lat	14 675	17 548	16 989	17 210	18 587	20 675	21 747	21 806	21 867	21 997
> 2 do 3 lat	7185	9020	9881	9641	10 040	10 143	10 530	10 433	9446	9 000
> 3 do 5 lat	7402	9135	10 492	10 921	10 285	10 271	10 234	9966	9028	8 652
> do 10 lat	5082	5686	6223	6393	6823	6672	6705	6465	6257	5 826
> do 15 lat	2231	2412	2621	2763	850	2896	3046	3227	3096	2 973
25 lat	861	950	1042	1115	1172	1244	1288	1357	1396	1 515
Kara dożywotniego pozbawienia wolności	45	59	84	120	133	158	185	204	220	245
Ogółem	46 700	54 978	57 830	59 080	62 651	66 180	70 630	72 714	70 359	70 814
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Do 3 mies.	678	656	774	574	568	585	830	736	714	757
> 3 do 6 mies.	4620	4709	5260	4559	4515	4133	4391	4030	3862	4276
> 6 mies. do 1 r.	14 353	14 711	15 124	14 189	14 021	12 588	11 385	10 727	9716	9857
> 1 r. do 2 lat	21 754	22 049	22 843	22 188	21 136	19 571	18 020	16 381	14 199	12 427
> 2 do 3 lat	8706	8759	9817	9477	9126	8554	8763	9131	8978	8287
> 3 do 5 lat	8197	8448	9148	8897	8706	8190	8790	9960	10 417	10 534
> do 10 lat	5393	5254	5250	5184	5172	5149	5459	6351	7057	7674
> do 15 lat	2844	2812	2831	2733	2671	2543	2512	2517	2622	2715
> 15 do 20 lat***						1	10	38	76	110
25 lat	1517	1575	1645	1672	1716	1727	1759	1769	1771	1832
Kara dożywotniego pozbawienia wolności	263	287	317	338	351	380	396	423	444	460
Ogółem	68 325	69 260	73 009	69 811	67 982	63 415	62 316	62 085	59 856	58 929

cd. tabeli 9

	2020	2021	2022	2023
Do 3 mies.	692	832	721	743
> 3 do 6 mies.	4149	4897	4850	5295
> 6 mies. do 1 r.	8765	10 389	10 086	11 333
> 1 r. do 2 lat	10 198	10 996	11 256	12 362
> 2 do 3 lat	7046	6798	7132	7492
> 3 do 5 lat	9407	8708	8436	8168
> do 10 lat	7660	7511	7297	6791
> do 15 lat	2710	2703	2690	2625
> 15 do 20 lat	143	168	200	240
25 lat	1795	1773	1736	1706
Kara dożywotniego pozbawienia wolności	479	495	534	555
Ogółem	53 044	55 270	54 938	57 310

* Karę dożywotniego pozbawienia wolności wprowadzono w 1995 r.

** W związku ze zmianą druku sprawozdania MS ZK-5 od 2012 r. w statystyce penitencjarnej wykazywana jest liczba wykonywanych orzeczeń, a nie osób.

*** Ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny została wprowadzona możliwość wymierzenia kary do 20 lat pozbawienia wolności w razie nadzwyczajnego obostrzenia kary (art. 38 § 2 k.k.).

Tabela 10. Skazani na karę zastępczą (w liczbach bezwzględnych)*

	OGÓŁEM	Do 30 dni	> 30 do 180 dni	> 180 do 270 dni	> 270 dni do 12 miesięcy	> 12 miesięcy^a
1998	1143	309	694	73	33	34
1999	1268	310	859	56	24	19
2000	1306	368	798	87	35	18
2001	1444	421	908	68	28	19
2002	1418	447	895	37	25	14
2003	1693	530	1041	67	46	9
2004	2324	640	1527	115	32	10
2005	3011	657	2194	120	35	5
2006	3284	647	2515	95	24	3
2007	3319	638	2565	93	21	2
2008	3500	576	2817	64	43	
2009	3302	435	2691	164	12	
2010	3542	481	3013	44	4	
2011	3432	462	2888	78	4	
2012	4037	356	3596	65	20	
2013	2377	262	2012	65	38	
2014	2681	301	2271	73	36	
2015	2701	266	2302	88	46	
2016	3259	199	2777	199	84	
2017	4246	167	3243	507	329	
2018	4803	135	3661	618	389	
2019	6693	146	4945	933	669	
2020	6178	125	4429	960	664	
2021	8069	127	5528	1363	1051	
2022	8126	123	5450	1433	1120	
2023	7791	82	4908	1489	1312	

* Kara zastępcza jest to kara zarządzona przez sąd, jeżeli skazany mimo możliwości nie uści grzywny w terminie ani też nie podejmie zastępczej formy jej wykonania określonej w art. 45 k.k.w. Kara zastępcza nie może przekroczyć 12 miesięcy pozbawienia wolności ani górnej granicy kary pozbawienia wolności za dane przestępstwo, a jeżeli ustawa nie przewiduje za dane przestępstwo kary pozbawienia wolności, górna granica zastępczej kary pozbawienia wolności nie może przekroczyć 6 miesięcy. W związku ze zmianą druku sprawozdania MS ZK-5 od 2012 r. w statystyce penitencjarnej wykazywana jest liczba wykonywanych orzeczeń, a nie osób.

^a Skazania na podstawie k.k. z 1969 r.

**Tabela 11. Uwięzieni zatrudnieni odpłatnie
(w liczbach bezwzględnych)**

	OGÓŁEM	Skazani i ukarani	Tymczasowo aresztowani
1990	20 437	18 629	1808
1991	15 653	14 370	1283
1992	14 880	13 742	1138
1993	13 623	12 632	991
1994	13 589	12 628	961
1995	12 862	11 758	1104
1996	12 841	11 902	939
1997	12 320	11 509	811
1998	11 240	10 572	668
1999	11 299	10 507	792
2000	10 952	10 071	881
2001	8857	8181	676
2002	9270	8588	682
2003	9933	9432	501
2004	10 883	10 461	422
2005	13 418	12 965	453
2006	18 644	18 138	506
2007	21 471	21 093	378
2008	19 605	19 364	241
2009	16 183	15 979	204
2010	15 956	15 797	159
2011	10 663	10 621	42
2012	9179	9162	17
2013	8968	8949	19
2014	10 052	10 028	24
2015	9850	9843	7
2016	11 146	11 136	10
2017	14 251	14 243	8
2018	16 969	16 953	16
2019	17 055	17 037	18
2020	12 527	12 511	16
2021	14 926	14 913	14
2022	17 660	17 650	10
2023	20 874	20 868	7

Tabela 12. Samoagresja i zgony uwięzionych (w liczbach bezwzględnych)

	SAMOAGRESJA UWIĘZIONYCH				ZGONY*		
	OGÓŁEM	samouszkodzenia	odmowa przyjmo- wania pokarmu	usiłowania samobójcze	OGÓŁEM	z powodu autoagresji	z innej przyczyny
1990	2500	1684	579	237	127	52	75
1991	3366	2070	954	342	115	43	72
1992	3585	2177	1038	370	137	44	93
1993	1865	1348	256	261	99	29	70
1994	1630	1178	224	228	88	30	58
1995	1303	940	199	164	90	27	63
1996	1116	871	103	142	84	21	63
1997	1029	765	78	186	89	45	44
1998	1153	906	57	190	110	43	67
1999	958	753	36	169	102	36	66
2000	1134	904	39	191	106	49	57
2001	1130	889	51	190	142	54	88
2002	948	733	43	172	96	40	56
2003	664	507	27	130	127	37	90
2004	730	572	23	135	107	30	77
2005	773	570	16	187	122	32	90
2006	795	587	20	188	154	42	112
2007	633	449	10	174	145	41	104
2008	715	497	27	191	135	39	96
2009	818	592	15	211	125	41	84
2010	622	450	25	147	135	34	101
2011	433	205	37	191	127	22	105
2012	281	96	35	150	107	18	89
2013	266	51	27	188	109	19	90
2014	217	36	6	175	107	26	81
2015	215	31	11	173	105	23	82
2016	220	14	9	197	123	24	99
2017	244	16	5	223	153	27	126
2018	223	12	3	208	171	26	145
2019	215	16	1	198	159	24	135
2020	142	21	2	119	174	27	147
2021	174	18	11	145	188	27	161
2022	130	10	3	117	192	15	177
2023	141	18	3	120	188	19	169

* Uwzględniono zgony osadzonych z wyjątkiem tych, które nastąpiły podczas korzystania z przepustek lub zezwoleń na czasowe opuszczenie zakładu karnego.

Tabela 13. Przepustki (w liczbach bezwzględnych)*		
	Liczba przepustek	Liczba osób korzystających z przepustek
1990	110 150	
1991	153 639	
1992	260 845	
1993	264 637	
1994	231 620	
1995	195 249	
1996	114 606	
1997	103 991	
1998	103 450	
1999	104 168	32 957
2000	108 974	29 168
2001	105 397	34 592
2002	108 977	35 531
2003	105 109	26 062
2004	109 119	35 524
2005	122 158	40 196
2006	154 582	32 434
2007	185 998	58 166
2008	176 590	57 215
2009	184 348	59 047
2010	174 124	58 617
2011	176 125	60 159
2012	173 560	56 914
2013	186 301	57 156
2014	198 976	58 877
2015	173 390	54 758
2016	142 899	46 982
2017	146 261	49 161
2018	126 212	44 042
2019	90 674	22 199
2020	14 912	6794
2021	10 690	5834
2022	27 656	10 430
2023	33 473	17 985

* Uwzględniono także zezwolenia na zajęcia terapeutyczne, kulturalne i oświatowe, odbywające się poza terenem zakładu karnego. W latach 2001–2019 w liczbie korzystających z przepustek i zezwoleń uwzględniono: 1) liczbę uwięzionych korzystających z przepustek; 2) liczbę osób korzystających z zezwoleń poza zakładem.

Tabela 14. Warunkowe przedterminowe zwolnienie (w liczbach bezwzględnych i %)

	Liczba wniosków	Liczba osób warunkowo zwolnionych	% warunkowo zwolnionych do liczby wniosków	% warunkowo zwolnionych wśród uwięzionych skazanych
1990	20 167	14 692	72,9	43,3
1991	22 949	16 696	72,8	39,0
1992	28 911	21 584	74,7	45,9
1993	31 056	23 060	74,3	49,0
1994	32 027	23 171	72,3	49,6
1995	37 230	25 651	68,9	57,3
1996	39 053	25 327	64,9	61,6
1997	34 673	19 845	57,2	46,2
1998	34 915	19 833	56,8	47,1
1999	34 903	16 936	48,5	40,7
2000	35 665	14 276	40,0	29,7
2001	39 623	15 105	38,1	26,8
2002	46 358	18 142	39,1	30,6
2003	50 720	19 370	38,2	31,9
2004	53 357	21 317	40,0	32,8
2005	54 525	23 253	42,6	33,6
2006	55 888	21 821	39,0	29,5
2007	57 364	22 681	39,5	29,8
2008	58 169	23 966	41,2	32,4
2009	57 238	22 726	39,7	30,7
2010	58 397	26 238	44,9	36,5
2011	57 644	24 328	42,2	33,5
2012	47 244	21 803	46,1	28,4
2013	46 031	19 830	43,1	27,7
2014	41 958	16 184	38,6	22,6
2015	39 733	14 880	37,4	21,2
2016	34 692	11 434	33,0	17,6
2017	31 771	9585	30,2	12,7
2018	30 296	8559	28,3	13,0
2019	28 026	7088	25,3	9,6
2020	25 767	6158	23,9	10,5
2021	23 028	4973	21,6	7,9
2022	22 012	5209	23,7	8,4
2023	20 305	5025	24,7	7,8

Tabela 15. Uwięzieni cudzoziemcy (w liczbach bezwzględnych)				
	OGÓŁEM	Skazani	Tymczasowo aresztowani	Ukarani
1990	56	6	50	
1991	209	18	191	
1992	742	39	697	6
1993	1109	113	993	3
1994	1161	255	903	3
1995	1496	447	1043	6
1996	1307	434	871	2
1997	1296	449	836	11
1998	1193	427	756	11
1999	1032	389	641	2
2000	1327	386	937	4
2001	1550	436	1108	6
2002	1349	458	886	5
2003	1173	436	734	3
2004	952	386	564	2
2005	655	316	336	3
2006	659	295	363	1
2007	646	278	368	0
2008	539	284	255	0
2009	595	272	322	1
2010	572	279	290	3
2011	555	276	276	3
2012	566	313	253	0
2013	521	299	220	2
2014	537	303	229	5
2015	519	307	206	6
2016	662	334	288	40
2017	840	377	433	30
2018	1037	505	512	20
2019	1310	610	680	20
2020	1267	669	595	3
2021	1741	829	896	16
2022	1824	880	935	9
2023	2340	1235	1077	28

Rozdział V

NIELETNI

Justyna Włodarczyk-Madejska

Wprowadzenie

Podstawowym źródłem danych o przestępczości nieletnich do 2012 r. była statystyka policyjna, a od 2013 r. jest statystyka sądowa. Zmiana źródła została wyjaśniona w poprzedniej edycji *Atlasu*. W ramach przypomnienia: do końca 2012 r. czyny karalne nieletnich były wykazywane w statystyce policyjnej w momencie skierowania wniosku o wszczęcie postępowania do wydziału rodzinnego i nieletnich sądu rejonowego. Od początku 2013 r. z kolei dane w tym zakresie Policja prezentuje po uzyskaniu informacji o wszczęciu i zakończeniu postępowania przez sędziego rodzinnego. Problem w tym, że na sąd rodzinny i nieletnich nikt nie nałożył obowiązku przekazywania takich danych organom ścigania. Oznacza to, że dane policyjne o nieletnich od 2013 r. nie są porównywalne z wcześniejszymi, a analizy prowadzone na ich podstawie i wnioski z nich płynące mogą nie być w pełni wiarygodne. W dużej mierze bowiem zawierają wybiórcze informacje, a tym samym przyczyniają się do zniekształcenia obrazu badanego zjawiska. Również na stronie Komendy Głównej Policji dane te, z wyjątkiem 2013 r., nie są publikowane. Na stronie tej zresztą znajdujemy informację następującej treści: „Policja zaprzestała prezentowania danych o czynach zabronionych nieletnich oraz osobach, które się ich dopuściły, prezentowanie zjawiska «przestępczości nieletnich» wyłącznie z materiałów posiadanych przez Policję może znacznie zniekształcić obraz zjawiska”¹.

Pisząc o statystyce sądowej, należy rozróżnić, że pod pojęciem tym kryją się zarówno sprawozdania statystyczne opracowywane przez Ministerstwo Sprawiedliwości, jak i dane o prawomocnych osądzeniach nieletnich opracowywane przez Krajowy Rejestr Karny. Sprawozdania ministerialne (MS-S16/18), choć dostępne aż do 2023 r., akurat w przypadku nieletnich dotyczą

przede wszystkim liczby spraw nieletnich, nie zaś samych nieletnich. Z kolei ostatnie na moment opracowania niniejszej edycji dostępne dane z Krajowego Rejestru Karnego kończą się na 2020 r. Z uwagi na to niniejszy rozdział nie będzie prostym uzupełnieniem poprzedniej edycji *Atlasu*. Jest to po prostu niemożliwe. Będzie zawierał przegląd najważniejszych, najbardziej aktualnych danych o przestępczości nieletnich.

Niektóre analizowane okresy są krótsze lub pojawiają się w nich jakieś braki, co wynika zarówno z dostępności danych, jak i różnic w ich opracowywaniu w ciągu kilku dekad. Źródłem wiedzy były zarówno roczniki statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego, jak i statystyki Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości.

W rozdziale tym Czytelnik znajdzie przede wszystkim informacje o nieletnich, wobec których sądy orzekły prawomocnie środki wychowawcze lub poprawcze z uwzględnieniem przesłanek stanowiących podstawę wszczęcia postępowania – przejawów demoralizacji i popełnienia czynów karalnych (które określamy mianem „przestępczości nieletnich”), ale także o ich sprawach rozpoznawanych przez wydziały rodzinne i nieletnich sądów rejonowych.

W analizie zagadnienia przestępczości nieletnich w oparciu o dane statystyczne należy mieć na uwadze zmiany legislacyjne, które mogły mieć istotny wpływ na liczbę nieletnich i ich spraw figurujących w statystykach. Zmiany te, przynajmniej najważniejsze, wskazujemy w rozdziale *Wybrane zmiany w prawie...* W przypadku nieletnich znaczenie mają przede wszystkim dwie. Pierwszą jest zmiana sposobu rejestracji danych w systemie sądowym, która zadziałała się w 2013 r. i zaczęła być widoczna w statystyce sądowej od 2014 r. Chodzi o ujednolicenie postępowania w sprawach nieletnich – rezygnacji z postępowania wyjaśniającego oraz ujednolicenia sposobu prowadzenia postępowania bez względu na powód jego wszczęcia (demoralizację czy czyn karalny). Zmiana ta znacząco zmniejszyła liczbę spraw załatwianych przez sądy – odeszły w zasadzie

¹ Strona internetowa Policji, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-nieletni/50256,Przestepczosc-nieletnich-1990-2013.html> [dostęp: 2.08.2024].

sprawy rozpoznawane w postępowaniu wyjaśniającym. Druga zmiana związana jest z wejściem w życie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 9 czerwca 2022 r., która znacząco rozszerzyła definicję czynu karalnego. Definicją tą zostały objęte wszystkie wykroczenia i wykroczenia skarbowe (nie zaś jak dotychczas jedynie garstka wybranych). Spodziewać się zatem można (statystycznego) wzrostu przestępczości nieletnich w latach 2022–2023. Z uwagi na brak danych o prawomocnych osądzeniach nieletnich za te właśnie lata, trudno to przypuszczenie potwierdzić. Warto jednak zauważyć, że liczba spraw załatwionych w wydziałach rodzinnych i nieletnich sądów rejonowych wzrosła o 1/4 między rokiem 2021 a 2023. W okresie tym liczba spraw o czyny karalne zwiększyła się o niemal połowę. Spadek ten można by tłumaczyć pandemią COVID-19, która faktycznie wywołała pewną stagnację w sądach, a ta przełożyła się na mniejszą liczbę załatwianych spraw. Ale, jak pokazują m.in. załatwienia w sprawach karnych, miało to miejsce przede wszystkim w roku 2020. Rok później liczba załatwianych spraw karnych miała poziom bardzo podobny jak w poprzedzającym pandemię roku 2019, a niekiedy większy (w sądach okręgowych i apelacyjnych).

Kolejną istotną zmianą jest wprowadzenie dolnej granicy wieku dla nieletnich wykazujących przejawy demoralizacji. Granica ta została ustalona na 10. rok życia. Oznacza to, że nieletnim, w myśl nowej ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wykazującym przejawy demoralizacji nie może być osoba poniżej 10. roku życia (jak to miało miejsce dotychczas). To z kolei, choć znów są to tylko przypuszczenia, może prowadzić do tego, że część spraw osób młodszych została włączona do postępowań opiekuńczego i cywilnego, co mogło oczywiście zmniejszyć rozmiary przestępczości nieletnich, ale w bardzo minimalnym zakresie. Statystyki prawomocnych osądzeń pokazują bowiem, że udział osób poniżej 10. roku życia wśród ogółu nieletnich wynosi około 1%. Zmiana ta od 2022 r. pozwoli na nieco dokładniejsze obliczenie współczynnika nieletnich – liczby nieletnich prawomocnie osądzonych

przez sąd na 100 tys. mieszkańców w określonym wieku. Będzie można bowiem przeprowadzić szacunki w tym zakresie zarówno co do demoralizacji (będzie to dotyczyło grupy pomiędzy 10. a 18. rokiem życia), jak i czynów karalnych (co do grupy 13–16 lat). Do 2022 r. współczynnik taki jest możliwy do policzenia wyłącznie w odniesieniu do nieletnich popełniających czyny karalne, a ci stanowią około połowę wszystkich nieletnich prawomocnie osądzonych.

Ostatnia z kluczowych zmian (wprowadzona ustawą o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich), mająca znaczenie dla niniejszej publikacji i zawartych w niej danych, dotyczy zmian w zakresie struktury środków wychowawczych, które sąd może orzec wobec nieletniego. Katalog środków został uzupełniony o umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym. Co ważne, ośrodki te powstały na bazie niektórych funkcjonujących dotychczas zakładów poprawczych – niektóre z zakładów po prostu zostały przekształcone w te właśnie ośrodki. Stąd też oczywista jest nie tylko zmiana stanu liczebnego samych placówek dla nieletnich, ale również ich wychowanków. Zmieni się też zapewne nieco struktura środków orzekanych wobec nieletnich, ale o tym będziemy mogli powiedzieć dopiero na podstawie danych o prawomocnych osądzeniach za lata 2022–2023, a zatem w kolejnej edycji.

Wniosek z przeprowadzonych analiz jest taki, że przestępczość nieletnich, jak w zasadzie wszystko inne, ulega zmianie. Co istotne, rzadko kiedy sprawy nieletnich o czyny karalne trafiające do sądu kończą się orzeczeniem środka. Niemal połowa z nich jest umarzana lub postępowanie nie jest wszczynane. A już zupełnie sporadycznie dochodzi do potraktowania nieletniego jak osoby dorosłej na podstawie art. 10 par. 2 k.k., a zatem wymierzenia jej kary pozbawienia wolności.

Nieletni, którego sprawa trafia do wydziału rodzinnego i nieletnich sądu rejonowego, to statystycznie piętnastoletni chłopak mieszkający w mieście, ale – po pierwsze – dziewczęta w statystyce sądowej są coraz bardziej widoczne, a po drugie zmienia się struktura wieku nieletnich – zwiększa się udział zarówno

najmłodszych, jak i najstarszych. Zdecydowanie spada przestępczość przeciwko mieniu. Rośnie z kolei przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępczość narkotykowa. Dane statystyczne pokazują również pewną zmianę w strukturze orzekanych środków – mianowicie mimo ogólnego spadku liczby nieletnich i liczby orzekanych środków liczba nieletnich, wobec których wykonywany jest środek w postaci umieszczenia w ośrodku kuratorskim, w ostatnich latach rośnie.

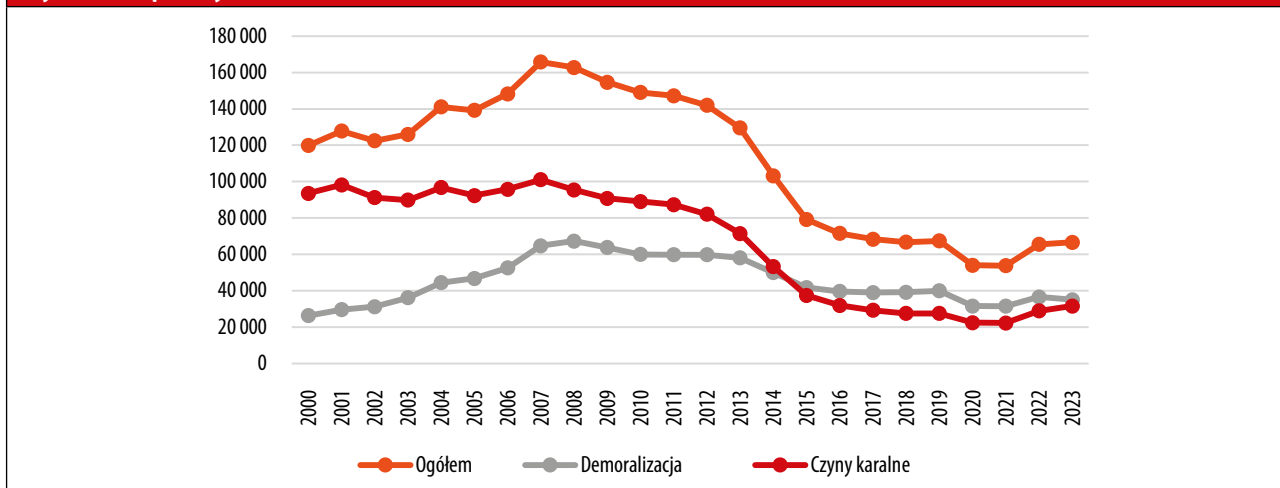
Ważniejsze wyjaśnienia

W statystyce sądowej stosuje się następujące zasady opracowywania danych o prawomocnie osądzonych nieletnich, wobec których sąd orzekł środki wychowawcze lub poprawcze:

- Za jednostkę statystyczną przyjmuje się orzeczenia w stosunku do jednej osoby zapadłe w danym roku kalendarzowym.
- Jeżeli wobec nieletniego zostały orzeczone środki za dwa czyny lub więcej, to w statystyce ujmuje się wszystkie czyny karalne popełnione przez konkretnego nieletniego.
- Jeżeli wobec nieletniego zostały orzeczone środki z uwagi na przejawy demoralizacji, to w statystyce podaje się liczbę osób, wobec których były one podstawą orzeczonych środków.
- Jeżeli wobec nieletniego został orzeczony więcej niż jeden środek, to w statystyce wykazuje się wszystkie środki orzeczone wobec nieletniego.
- W statystyce sądowej wymienia się samoistne środki wychowawcze oraz środki wychowawcze orzeczone wraz z zakładem poprawczym (w formie bezwzględnej lub zawieszanej). W niniejszym rozdziale uwzględniono jedynie samoistne środki wychowawcze.
- Z uwagi na źródło analiz – statystyki prawomocnych osądzeń – używając określenia „nieletni”, mamy na uwadze tych, wobec których sąd orzekł środki wychowawcze lub poprawcze w związku z czynami karalnymi lub przejawami demoralizacji. Wyjątkiem są tu nieletni, wobec których zostały orzeczone kary.
- Współczynniki cząstkowe wieku nieletnich zostały obliczone na 100 tys. ludności w odpowiednich grupach wieku na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego o stanie ludności na dzień 30 czerwca danego roku. Obliczenie tych współczynników było możliwe jedynie dla tych nieletnich, którzy zostali osądzeni za popełnienie czynu karalnego.

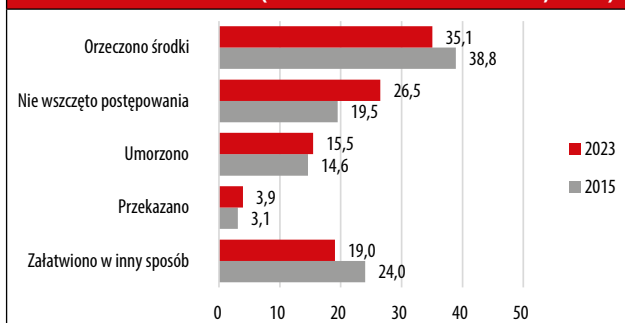
SPRAWY NIELETNICH OGÓŁEM

Wykres 1. Sprawy nieletnich załatwione* w latach 2000–2023

* Sprawy załatwione to wszystkie sprawy nieletnich (zarówno o czyn karalny, jak i demoralizację) załatwione przez sąd I instancji (również przeniesienia do innego sądu).

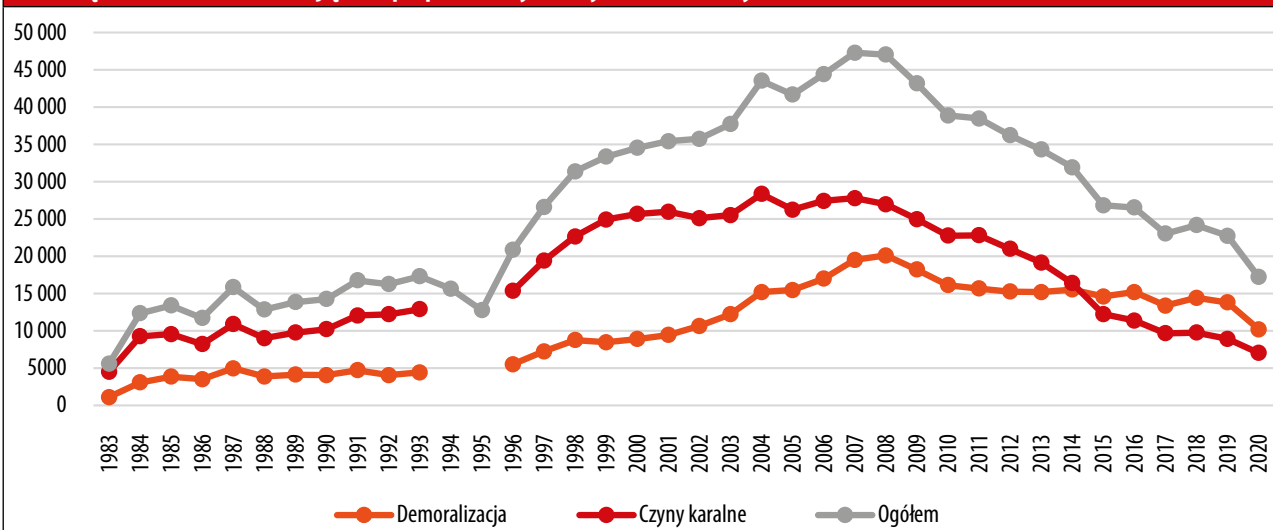
Wykres 2. Sposób załatwienia spraw nieletnich w latach 2015 i 2023 (w odniesieniu do osób, w %)

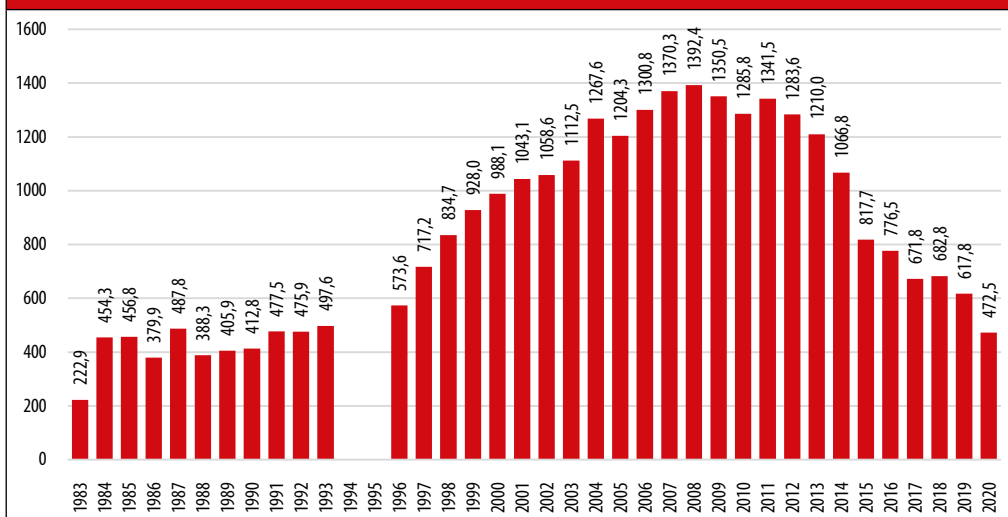
- Na początku XXI w. liczba spraw nieletnich załatwionych w wydziałach rodzinnych i nieletnich sądów rejonowych sięgała około 120–140 tys. rocznie. Najwyższy skok (do poziomu ponad 160 tys.) widoczny był w latach 2007–2008. Po nim liczba załatwianych spraw spadała niemal systematycznie aż do roku 2021.
- Najbardziej widoczna zmiana miała miejsce w 2015 r. – liczba załatwionych spraw była niemal półtorakrotnie mniejsza niż w roku 2014, co z pewnością wynika ze (wspomnianych we wprowadzeniu) zmian w sposobie rejestracji spraw nieletnich.
- W 2023 r. liczba załatwionych spraw była o 1/4 większa niż w roku 2021. Wzrost widoczny jest zwłaszcza w sprawach o czyn karalny – te wzrosły niemal o 50%.
- W 2023 r. wobec co szóstego nieletniego, którego sprawa trafiła do sądu, postępowanie zostało umorzono, a wobec 1/4 w ogóle nie wszczęte. Jedynie wobec 1/3 nieletnich, których sprawa została załatwiona, wydano orzeczenie kończące postępowanie (jak np. upomnienie czy nadzór kuratora).
- W 2023 r. częściej umarzono i nie wszczynano postępowań niż w roku 2015. Rzadziej również kończyły się one orzeczeniem środka wobec nieletniego.

PRZESTĘPCZOŚĆ NIELETNICH OGÓŁEM

Wykres 3. Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze i poprawcze w związku z demoralizacją lub popełnionym czynem karalnym w latach 1983–2020

Wykres 4. Nieletni popełniający czyny karalne na 100 tys. mieszkańców w wieku 13–16 lat w latach 1983–2020

- W latach 80. średnia liczba nieletnich prawomocnie osądzonych, co do których sąd orzekł środki wychowawcze lub poprawcze, wynosiła około 12 tys., a w latach 90. – 21 tys. W pierwszej dekadzie XXI w. średnia ta była ponad dwukrotnie wyższa, wyniosła 41 tys., a w drugiej dekadzie – 28 tys.
- Szczyt przestępczości nieletnich w analizowanym okresie przypadł na lata 2004–2009 – powyżej 40 tys. każdego roku. Od 2007 r. z kolei widoczny jest niemal systematyczny spadek, aż do 17 tys. w 2020 r.
- W 2020 r. na 100 tys. mieszkańców Polski w wieku 13–16 lat przypadało 473 nieletnich popełniających czyny karalne (współczynnik nieletnich). Wartość ta jest podobna do wartości współczynnika z 1992 r. (mimo że wówczas liczba nieletnich prawomocnie osądzonych z powodu czynu karalnego była niemal dwukrotnie wyższa). Można to tłumaczyć przede wszystkim niżej demograficznym – w latach 90. młodzieży w wieku 13–16 lat było więcej niż w roku 2020 i to o ponad 40%.

NIELETNI WEDŁUG PŁCI I WIEKU

Wykres 6. Nieletni wg płci w latach 1984–2020 (w liczbach bezwzględnych)

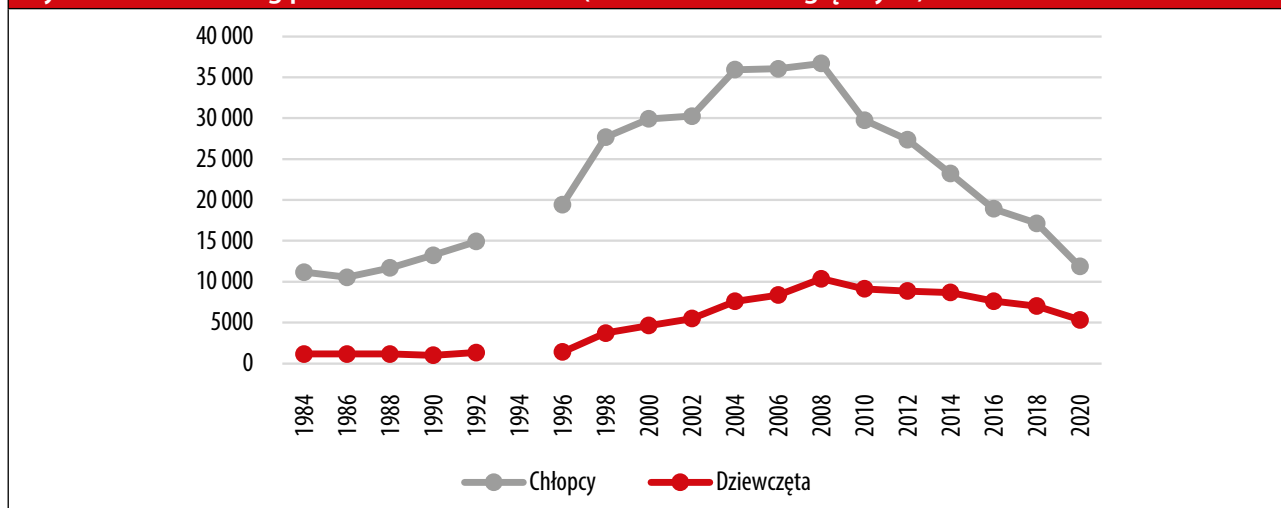

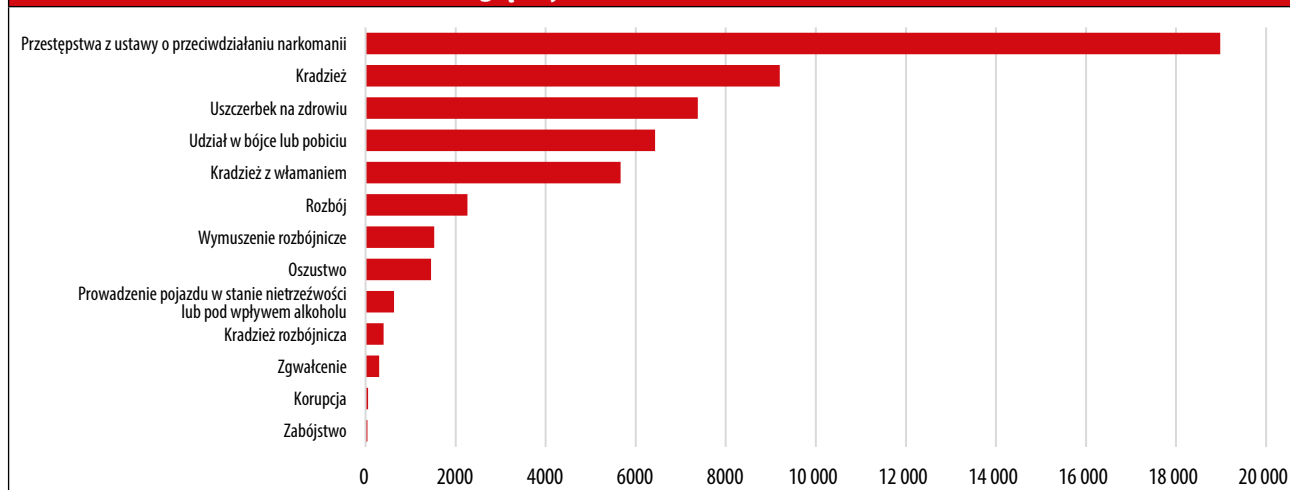
Tabela 1. Struktura wieku nieletnich w 2000 i 2020 r. (w %)

	2000	2020
Do 9 lat	0,8	1,1
10 lat	1,1	2,2
11 lat	2,3	4,2
12 lat	3,9	7,1
13 lat	14,4	17,6
14 lat	19,4	19,8
15 lat	25,8	22,6
16 lat	30,0	19,8
17 lat	2,3	5,4
Powyżej 17 lat	0,0	0,1
Brak danych	0,0	0,1

- W przestępczości nieletnich dominują chłopcy. Stanowią oni blisko 70%. Ich udział jednak zmniejsza się systematycznie, począwszy od 1996 r., kiedy to przekroczył 90%. Oznacza to trzykrotny wzrost udziału nieletnich dziewcząt.
- Między 2000 a 2020 r. liczba nieletnich chłopców spadła dwuipółkrotnie, zaś nieletnich dziewcząt zwiększyła się o 15%.
- Nieletni prawomocnie osądzeni najczęściej mają 14–16 lat. Jednak struktura ich wieku zmienia się. W 2000 r. najwięcej wśród nich było szesnastolatków (prawie co trzeci), a w 2020 r. – piętnastolatków (co czwarty). Rośnie udział nieletnich najmłodszych – mających nie więcej niż 12 lat (niemal dwukrotnie), oraz nieletnich najstarszych (mających 17 lat).

STRUKTURA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH

Wykres 7. Stwierdzone czyny karalne przypisane nieletniemu w orzeczeniu kończącym postępowanie w latach 2015–2023 (w liczbach bezwzględnych)

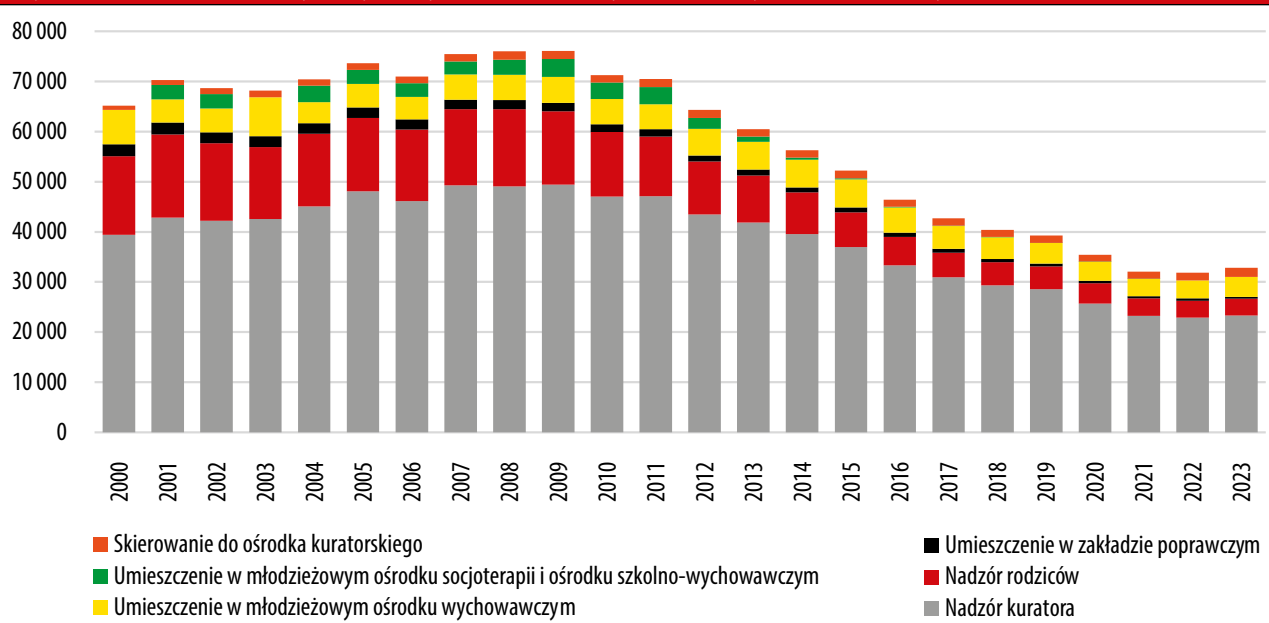
- W przestępczości nieletnich dominują czyny przeciwko mieniu. Drugie miejsce zajmują te przeciwko życiu i zdrowiu, trzecie zaś przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności.
- W 2020 r. w porównaniu z rokiem 2000 zmniejszył się – i to znacząco – udział czynów przeciwko mieniu – w 2020 r. co drugi nieletni został prawomocnie osądzony z tego powodu, podczas gdy w 2000 r. niemal 3/4.
- W 2020 r. zwiększył się ponad półtorakrotnie udział przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, czterokrotnie – przestępstw przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności, ponad sześćiopołkrotnie przestępstw narkotykowych.
- W latach 2015–2023 czyny karalne będące podstawą wydania orzeczenia wobec nieletniego to najczęściej przestępstwa narkotykowe i kradzież. Ich udział między 2015 i 2023 zmniejszył się o około 3 p.p.

Tabela 2. Struktura przestępczości nieletnich w latach 2000 i 2020 (w liczbach bezwzględnych i %)

	2000		2020	
	N	%	N	%
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji	289	1,1	122	1,7
Przeciwko życiu i zdrowiu	3716	14,5	1664	23,7
Przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności	823	3,2	842	12,0
Przeciwko rodzinie i opiece	50	0,2	127	1,8
Przeciwko mieniu	18 488	72,0	3563	50,8
Przeciwko czci i nietykalności	527	2,1	264	3,8
Przeciwko działalności instytucji państwowych	64	0,2	190	2,7
Przeciwko porządkowi publicznemu	109	0,4	15	0,2
Przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	470	1,8	831	11,8
Ogółem nieletni	25 667		7015	

REAKCJA NA PRZESTĘPCZOŚĆ NIELETNICH NA PODSTAWIE USTAW REGULUJĄCYCH POSTĘPOWANIE W SPRAWACH NIELETNICH

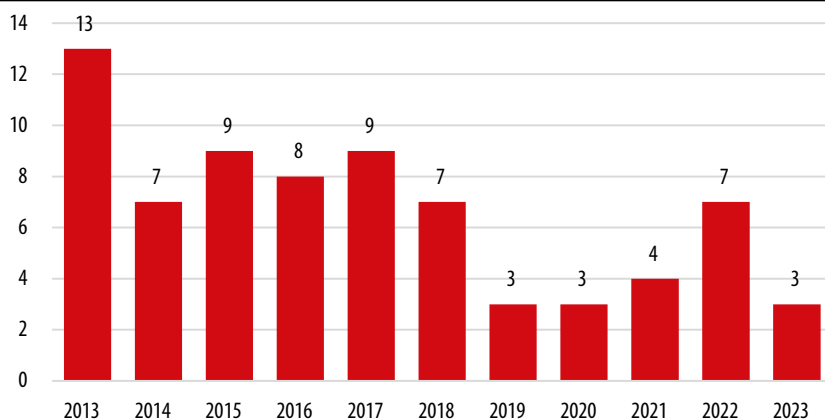
Wykres 8. Nieletni wg wykonywanych środków wychowawczych i poprawczych w latach 2000–2023

- Wobec nieletnich sądy najczęściej orzekają środki wychowawcze. Ich udział w 2020 r. wyniósł ponad 99%. Środki poprawcze są orzekane sporadycznie, w około 1%.
- Wśród środków wychowawczych dominują trzy: upomnienie, zobowiązanie do określonego postępowania oraz nadzór kuratora.
- Skłonność sędziów do orzekania nadzoru kuratora pozostaje w zasadzie niezmienna od 1990 r. Rok 2020 pokazuje natomiast, że w porównaniu z latami 90. zwiększył się – i to czterokrotnie – udział orzekanych zobowiązań oraz (trzykrotnie) upomnień.
- Dane dotyczące środków wykonywanych wobec nieletnich pokazują ich ogólny spadek – to zupełnie oczywiste, biorąc pod uwagę spadek liczby nieletnich. Mimo to w 2023 r. zanotowano wzrost liczby nieletnich, wobec których wykonywany jest środek w postaci umieszczenia w ośrodku kuratorskim (o ponad 100% w stosunku do roku 2000). Powodem może być większa dostępność tych ośrodków.
- W latach 2022–2023 widoczny jest również wzrost liczby nieletnich, wobec których jest wykonywany środek polegający na umieszczeniu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – między 2022 a 2023 o 12%, co być może wynika ze zmian, które wprowadziła nowa ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, mianowicie przekształcenia niektórych zakładów poprawczych w okręgowe ośrodki wychowawcze. Na wykresie 8 bowiem ośrodki wychowawcze (młodzieżowe i okręgowe) znajdują się w jednej kategorii.

Tabela 3. Struktura niektórych środków wychowawczych orzekanych wobec nieletnich w wybranych latach (w %)

	1990	2000	2010	2020
Upomnienie	9,3	24,3	23,5	27,6
Zobowiązanie do określonego postępowania	5,1	9,2	20,4	21,4
Nadzór kuratora	29,5	28,7	29,8	29,7
Nadzór rodziców/opiekunów	15,5	14,9	10,0	5,9
Ośrodek kuratorski	0,6	0,7	1,0	1,7
Placówka opiekuńczo-wychowawcza	2,1	2,6	0,1	
Zakład wychowawczy/młodzieżowy ośrodek wychowawczy	2,9	1,8	2,5	3,7

REAKCJA NA PRZESTĘPCZOŚĆ NIELETNICH NA PODSTAWIE KODEKSU KARNEGO**Wykres 9. Nieletni osądzeni w sądach rejonowych lub okręgowych na podstawie art. 10 § 2 k.k. w latach 2013–2023 (w liczbach bezwzględnych)**

- Nieletni prawomocnie osądzeni jak dorośli przed sądami rejonowymi oraz okręgowymi zdarzają się bardzo rzadko. To zaledwie kilka przypadków rocznie.
- W poprzedniej edycji *Atlasu* opublikowane w tym zakresie dane były błędne. Ich źródłem były sprawozdania Ministerstwa Sprawiedliwości, które tworzone są na podstawie informacji przekazywanych z poszczególnych sądów – rejonowych i okręgowych. Nasze wątpliwości wzbudziła bardzo duża liczba nieletnich potraktowanych jak dorosłych, zwłaszcza od 2016 r. – ponad 150 rocznie (z wyjątkiem 2018 r.).
- W wyniku kontroli przeprowadzonej przez Wydział Statystyczny Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości udało się zweryfikować dane ze wszystkich sądów od 2013 do 2023 r., dlatego też tylko te dane publikujemy w niniejszej edycji.
- Przyczyną błędów w statystyce sądowej były pomyłki po stronie sądów. Ich powodem były: zbyt duże obciążenie pracą (w związku z czym wypełnienie w systemie biurowości elektronicznej wszystkich szczegółów orzeczenia nastręczało trudności), zbyt bliskie usytuowanie poszczególnych pól w tychże systemach (co utrudnia wybranie tego właściwego), bardzo duża rotacja pracowników sądów (co wpływa niekorzystnie na właściwe korzystanie z systemów ewidencyjnych w sądach).

NIELETNI W PLACÓWKACH

Wykres 10. Placówki dla nieletnich w wybranych latach (w liczbach bezwzględnych)

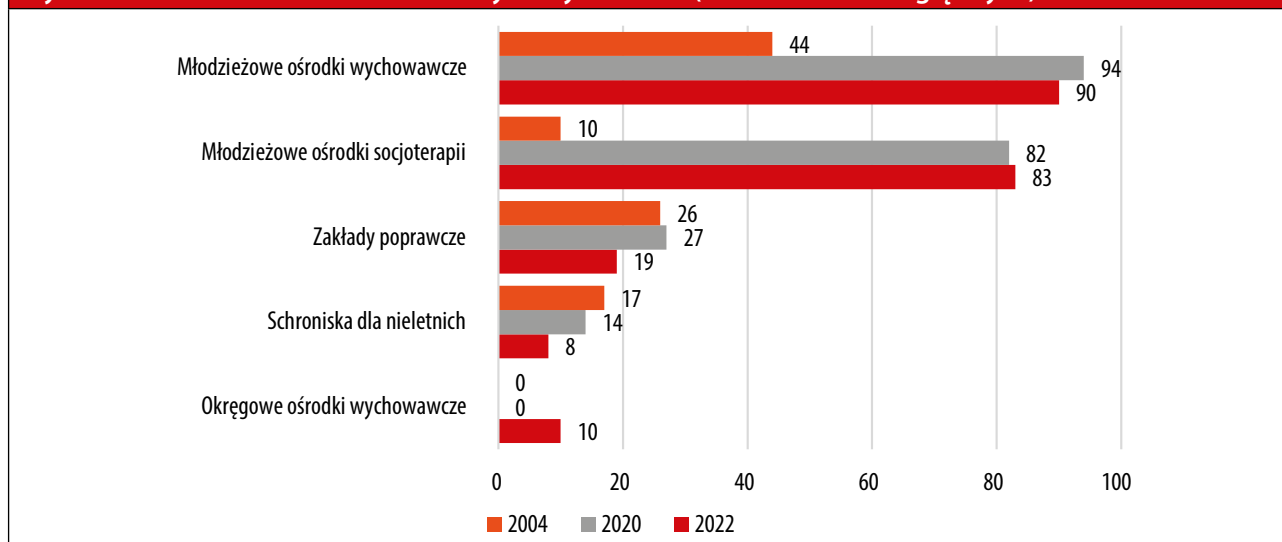

Tabela 4. Placówki dla nieletnich w 2022 r. (w liczbach bezwzględnych)

Okręgowe ośrodki wychowawcze	10
Zakłady poprawcze	19
Schroniska dla nieletnich	8
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	90
Młodzieżowe ośrodki socjoterapii	83

- W latach 2004–2020 liczba młodzieżowych ośrodków wychowawczych podwoiła się. W przypadku młodzieżowych ośrodków socjoterapii wzrost był ośmiokrotny. Utworzony został dodatkowo jeden zakład poprawczy, zaś liczba schronisk dla nieletnich została zredukowana z 17 do 14.
- Liczby te wyglądają zupełnie inaczej w ostatnich latach, a to z uwagi na zmiany wprowadzone nową ustawą o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, o której wspomniałam we wprowadzeniu. W 2022 r. okręgowych ośrodków wychowawczych było 10, zakładów poprawczych 19, a schronisk dla nieletnich 8. Zmniejszyła się liczba funkcjonujących młodzieżowych

ośrodków wychowawczych (o 4), wzrosła (o 1) liczba młodzieżowych ośrodków socjoterapii.

- Wychowankowie młodzieżowych ośrodków wychowawczych, podobnie jak wychowankowie młodzieżowych ośrodków socjoterapii, w 2020 r. stanowili po około 1/4 nieletnich prawomocnie osądzonych przez sąd. Udział wychowanków zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich był znikomy.
- Porównanie lat 2004 i 2020 pokazuje, że liczba wychowanków wspomnianych ośrodków znacząco się zwiększyła, zmniejszyła z kolei dwóch pozostałych placówek.

Tabela 5. Udział wychowanków poszczególnych placówek wśród ogółu nieletnich w latach 2004 i 2020 (w %)

	2004	2020
Zakłady poprawcze	3,2	2,2
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	5,9	25,3
Schroniska dla nieletnich	1,4	0,4
Młodzieżowe ośrodki socjoterapii	2,7	25,5

NIELETNI
dane
Tabela 6. Sprawy załatwione* nieletnich (w liczbach bezwzględnych i %)**

	OGÓŁEM	Demoralizacja		Czyny karalne	
		w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
2000	119 840	26 322	22,0	93 518	78,0
2001	127 836	29 599	23,2	98 237	76,8
2002	122 417	31 209	25,5	91 208	74,5
2003	125 971	36 131	28,7	89 840	71,3
2004	141 126	44 413	31,5	96 713	68,5
2005	139 150	46 800	33,6	92 350	66,4
2006	148 285	52 537	35,4	95 748	64,6
2007	165 760	64 733	39,1	101 027	60,9
2008	162 768	67 324	41,4	95 444	58,6
2009	154 593	63 791	41,3	90 802	58,7
2010	148 985	59 954	40,2	89 031	59,8
2011	147 199	59 848	40,7	87 351	59,3
2012	141 915	59 829	42,2	82 086	57,8
2013	129 548	58 118	44,9	71 430	55,1
2014	103 216	49 944	48,4	53 272	51,6
2015	79 249	41 817	52,8	37 432	47,2
2016	71 581	39 646	55,4	31 935	44,6
2017	68 315	39 045	57,2	29 270	42,8
2018	66 752	39 170	58,7	27 582	41,3
2019	67 431	39 924	59,2	27 507	40,8
2020	54 064	31 637	58,5	22 427	41,5
2021	53 748	31 499	58,6	22 249	41,4
2022	65 522	36 604	55,9	28 918	44,1
2023	66 606	35 031	52,6	31 575	47,4

* Sprawy załatwione to wszystkie sprawy nieletnich (zarówno o czyn karalny, jak i demoralizację) załatwione przez sąd I instancji (również przeniesienia do innego sądu).

** Tabela uwzględnia dane z następujących repertoriów: Npw, Now, Nk (do 2014 r.), Npw, Now, Nk, Nkd (za 2014 r.), Nkd (od 2015 r.).

**Tabela 7. Nieletni wg podstaw wszczęcia postępowania
(w liczbach bezwzględnych i %)**

	OGÓŁEM	Demoralizacja		Czyny karalne	
		w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
1983*	5562	1085	19,5	4477	80,5
1984	12 332	3072	24,9	9260	75,1
1985	13 391	3846	28,7	9545	71,3
1986	11 698	3499	29,9	8199	70,1
1987	15 845	4950	31,2	10 895	68,8
1988	12 850	3850	30,0	9000	70,0
1989	13 850	4100	29,6	9750	70,4
1990	14 250	4050	28,4	10 200	71,6
1991	16 750	4700	28,1	12 050	71,9
1992	16 250	4050	24,9	12 200	75,1
1993	17 300	4400	25,4	12 900	74,6
1994**	15 650				
1995	12 750				
1996	20 850	5500	26,4	15 350	73,6
1997	26 612	7225	27,1	19 387	72,9
1998***	31 388	8739	27,8	22 649	72,2
1999	33 356	8447	25,3	24 909	74,7
2000	34 545	8878	25,7	25 667	74,3
2001	35 417	9441	26,7	25 976	73,3
2002	35 744	10 633	29,7	25 111	70,3
2003	37 727	12 206	32,4	25 521	67,6
2004	43 535	15 193	34,9	28 342	65,1
2005	41 682	15 454	37,1	26 228	62,9
2006	44 397	16 978	38,2	27 419	61,8
2007	47 293	19 503	41,2	27 790	58,8
2008	47 046	20 089	42,7	26 957	57,3
2009	43 174	18 221	42,2	24 953	57,8
2010	38 876	16 118	41,5	22 758	58,5
2011	38 477	15 670	40,7	22 807	59,3
2012	36 227	15 247	42,1	20 980	57,9
2013	34 319	15 184	44,2	19 135	55,8
2014	31 912	15 524	48,6	16 388	51,4
2015	26 836	14 599	54,4	12 237	45,6
2016	26 544	15 189	57,2	11 355	42,8
2017	23 028	13 371	58,1	9657	41,9
2018	24 168	14 414	59,6	9754	40,4
2019	22 725	13 805	60,7	8920	39,3
2020	17 202	10 187	59,2	7015	40,8

* Od 13 maja 1984 r.

** Za lata 1994–1995 brakuje danych szczegółowych.

*** Za 1998 r. podano dane z KRK.

Tabela 8. Miejsce zamieszkania nieletnich*
(w liczbach bezwzględnych i %)

	OGÓŁEM	Miasto		Wieś	
		w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
2004	43 535	30 940	71,1	12 595	28,9
2005	41 682	29 617	71,1	12 065	28,9
2006	44 397	31 243	70,4	13 151	29,6
2007	47 293	31 462	66,5	15 827	33,5
2008	47 046	31 934	67,9	15 109	32,1
2009	43 174	29 457	68,2	13 715	31,8
2010	38 876	26 541	68,3	12 334	31,7
2011	38 477	26 378	68,6	12 098	31,4
2012	36 227	24 717	68,2	11 503	31,8
2013	34 319	23 305	67,9	11 011	32,1
2014	31 912	20 868	65,4	11 041	34,6
2015	26 836	17 140	63,9	9691	36,1
2016	26 544	17 574	66,2	8965	33,8
2017	23 028	15 327	66,6	7695	33,4
2018	24 168	16 619	68,8	7545	31,2
2019	22 725	16 107	70,9	6616	29,1
2020	17 202	12 087	70,3	5112	29,7

* W latach 2006–2020 dane dla miast i wsi nie uwzględniają przypadków, w których miejsce zamieszkania zostało zarejestrowane jako nieokreślone lub zagranica.

Tabela 9. Stwierdzone czyny karalne przypisane nieletniemu w orzeczeniu kończącym postępowanie (w liczbach bezwzględnych)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zabójstwo	7	20	6	2	1	2	2	1	3
Uszczerbek na zdrowiu	1329	1143	1087	855	768	534	484	570	586
Udział w bójce lub pobiciu	1179	1087	948	659	621	483	461	457	495
Przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	2656	2649	2498	2419	2271	1938	1729	1395	1333
Zgwałcenie	56	35	38	45	20	22	30	26	29
Korupcja	8	4	13	6	7	5	4	7	3
Kradzież	2102	1344	1028	916	889	658	547	675	989
Kradzież z włamaniem	1492	949	817	699	426	337	361	343	233
Rozbój	563	369	380	185	190	154	136	127	157
Kradzież rozbójnicza	100	49	61	51	45	22	27	22	19
Wymuszenie rozbójnicze	503	235	165	141	157	87	51	72	79
Oszustwo	191	129	183	95	103	155	254	184	155
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem alkoholu	132	95	74	69	92	61	43	31	27
Ogółem	22 309	18 994	18 362	16 674	15 581	12 028	11 741	14 102	14 898

**Tabela 10. Struktura środków wychowawczych orzekanych wobec nieletnich
(w liczbach bezwzględnych i %)**

	Ogółem środki wychowawcze	Upomnienie		Zobowiązanie do określonego postępowania		Nadzór kuratora		Nadzór rodziców/opiekunów	
		w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
1990	21 713	2022	9,3	1107	5,1	6414	29,5	3365	15,5
1991	22 021	2592	11,8	1251	5,7	7142	32,4	4060	18,4
1992	23 400	2905	12,4	1402	6,0	6183	26,4	4298	18,4
1993	24 090	3222	13,4	1242	5,2	7176	29,8	4296	17,8
1994	29 007	3014	10,4	1043	3,6	6526	22,5	4014	13,8
1995	37 905								
1996	37 197	5734	15,4	1831	4,9	11 485	30,9	6237	16,8
1997	39 324	7044	17,9	2716	6,9	10 302	26,2	5738	14,6
1998	40 862	8107	19,8	2983	7,3	9608	23,5	5594	13,7
1999	39 707	10 425	26,3	3743*	9,4	12 186	30,7	6654	16,8
2000	44 829	10 874	24,3	4130	9,2	12 866	28,7	6668	14,9
2001	46 987	10 673	22,7	4925	10,5	13 631	29,0	6663	14,2
2002	46 123	10 711	23,2	5257	11,4	13 380	29,0	6371	13,8
2003	46 160	11 704	25,4	6052	13,1	14 183	30,7	6319	13,7
2004	54 099	14 774	27,3	6833	12,6	16 136	29,8	6714	12,4
2005	51 560	13 937	27,0	7824	15,2	15 217	29,5	6304	12,2
2006	55 212	14 768	26,7	9310	16,9	16 259	29,4	6662	12,1
2007	60 640	16 054	26,5	11 291	18,6	17 003	28,0	6895	11,4
2008	58 744	15 550	26,5	11 263	19,2	17 087	29,1	6590	11,2
2009	53 613	13 919	26,0	10 786	20,1	15 740	29,4	5686	10,6
2010	50 063	11 742	23,5	10 210	20,4	14 941	29,8	5025	10,0
2011	48 868	12 020	24,6	10 302	21,1	14 397	29,5	4547	9,3
2012	45 093	11 230	24,9	10 570	23,4	13 388	29,7	4140	9,2
2013	39 601	10 381	26,2	9825	24,8	12 728	32,1	3750	9,5
2014	37 926	10 258	27,0	8239	21,7	11 765	31,0	3023	8,0
2015	33 610	8482	25,2	7060	21,0	9865	29,4	2213	6,6
2016	30 199	8221	27,2	7153	23,7	9977	33,0	2198	7,3
2017	29 323	7352	25,1	6778	23,1	8498	29,0	1811	6,2
2018	28 287	7802	27,6	6661	23,5	9031	31,9	1958	6,9
2019	27 965	7636	27,3	5935	21,2	8590	30,7	1764	6,3
2020	21 342	5885	27,6	4577	21,4	6336	29,7	1256	5,9

cd. tabeli 10

	Ośrodek kuratorski		Placówka opiekuńczo-wychowawcza		Młodzieżowy ośrodek wychowawczy		Orzeczone środki poprawcze	
	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
1990	125	0,6	463	2,1	635	2,9	1785	12,5
1991	124	0,6	527	2,4	826	3,8	1774	10,6
1992	92	0,4	551	2,4	684	2,9	1718	10,6
1993	72	0,3	486	2,0	708	2,9	1524	8,8
1994	33	0,1	238	0,8	422	1,5	1585	10,1
1995							1946	15,3
1996	171	0,5	714	1,9	928	2,5	1915	9,2
1997	163	0,4	791	2,0	825	2,1	1944	7,3
1998	209	0,5	660	1,6	926	2,3	1620	5,2
1999	243	0,6	964	2,4	997	2,5	1624	4,9
2000	306	0,7	1178	2,6	802	1,8	1509	4,4
2001	398	0,8	1407	3,0	173	0,4	1498	4,2
2002	530	1,1	1225	2,7	1021	2,2	1542	4,3
2003	465	1,0	1400	3,0	907	2,0	1455	3,9
2004	453	0,8	685	1,3	1466	2,7	1464	3,4
2005	498	1,0	281	0,5	1765	3,4	1306	3,1
2006	564	1,0	189	0,3	1625	2,9	1255	2,8
2007	524	0,9	79	0,1	1472	2,4	1259	2,7
2008	666	1,1	46	0,1	1499	2,6	1042	2,2
2009	595	1,1	34	0,1	1463	2,7	1009	2,3
2010	510	1,0	43	0,1	1256	2,5	978	2,5
2011	634	1,3	34	0,1	1267	2,6	755	2,0
2012	582	1,3	8	0	1536	3,4	736	2,0
2013	564	1,4	5	0	1465	3,7	583	1,7
2014	562	1,5	2	0	1373	3,6	209	1,3
2015	583	1,7			1339	4,0	399	1,5
2016	564	1,9			1317	4,4	305	1,1
2017	477	1,6			970	3,3	267	1,2
2018	501	1,8			1103	3,9	210	0,9
2019	549	2,0	0	0	967	3,5	119	0,4
2020	366	1,7	0	0	779	3,7	96	0,4

* Podano dane z KRK, w: „Rocznikach Statystycznych” Głównego Urzędu Statystycznego – 499.

** Za 1995 r. oraz lata 2015–2018 brakuje danych szczegółowych.

Tabela 11. Placówki dla nieletnich* (w liczbach bezwzględnych)

	Zakłady poprawcze	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	Młodzieżowe ośrodki socjoterapii	Schroniska dla nieletnich	Okręgowe ośrodki wychowawcze
1990	27	50		21	
1991	27	52		21	
1992	27	51		21	
1993	27	50		21	
1994	27	47		21	
1995	28	48		20	
1996	28	47		20	
1997	26	47		18	
1998	26	45		18	
1999	26	47		18	
2000	26	48		18	
2001	26	52		18	
2002	26	49		18	
2003	26	51		18	
2004	26	44	10	17	
2005	26	51	14	18	
2006	26	55	48	18	
2007	26	61	49	18	
2008	26	66	53	18	
2009	26	70	58	19	
2010	27	73	62	18	
2011	27	79	67	18	
2012	27	85	67	15	
2013	27	94	72	15	
2014	27	94	73	15	
2015	27	95	76	15	
2016	27	94	79	15	
2017	27	95	80	15	
2018	27	95	81	15	
2019	27	94	83	14	
2020	27	94	82	14	
2021**					
2022	19	90	83	8	10

* Z wyjątkiem danych dotyczących młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii (podanych na dzień 30 września) pozostałe dane zostały podane na dzień 31 grudnia.

** Brak danych za rok 2021.

Tabela 12. Nieletni w placówkach* (w liczbach bezwzględnych)					
	Zakłady poprawcze	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	Schroniska dla nieletnich	Młodzieżowe ośrodki socjoterapii	Okręgowe ośrodki wychowawcze
1990	1457	3062	671		
1991	1430	3062	790		
1992	1462	3250	437		
1993	1478	3051	461		
1994	1349	2702	600		
1995	1451	2779	519		
1996	1562	2729	593		
1997	1440	2823	657		
1998	1422	2699	586		
1999	1508	2855	630		
2000	1622	2866	601		
2001	1322	3303	609		
2002	1385	3083	581		
2003	1431	3184	611		
2004	1398	2570	594	1174	
2005	1475	3195	542	1323	
2006	1439	3394	609	3184	
2007	1419	3649	475	2591	
2008	1357	4000	469	3004	
2009	1230	4188	516	3559	
2010	1219	4433	422	3419	
2011	1100	4427	348	3661	
2012	958	4918	345	4001	
2013	902	4880	269	4021	
2014	807	4872	180	4125	
2015	753	4754	183	4224	
2016	618	4492	149	4509	
2017	561	4615	142	4742	
2018	491	4520	121	4855	
2019	415	4478	86	4337	
2020	386	4352	74	4381	
2021**					
2022	284	4427	101	4673	110

* Z wyjątkiem danych dotyczących młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii (podanych na dzień 30 września) pozostałe dane zostały podane na dzień 31 grudnia.

** Brak danych za rok 2021.

Rozdział VI

SŁUŻBY MUNDUROWE

Paweł Ostaszewski

Wprowadzenie

Dane prezentowane w dwóch pierwszych rozdziałach zarówno w tej edycji *Atlasu*, jak i w poprzednich, obejmują informacje statystyczne o przestępstwach i podejrzanych gromadzone przez Policję, czyli największą z polskich służb mundurowych. Nie jest to jednak jedyna służba mająca za zadanie ściganie przestępstw i wykroczeń oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce. Zdecydowaliśmy się w tym *Atlasie* przedstawić dane o samych tego typu służbach, aby mieć obraz nie tylko przestępczości, ale też tego, jakimi narzędziami dysponuje państwo, do odpowiedzi na jej występowanie. Dlatego też w niniejszej edycji *Atlasu przestępczości w Polsce* prezentujemy wybrane dane o Policji oraz o 14 innych formacjach: Straży Granicznej, Służbie Więziennej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Żandarmerii Wojskowej, Służbie Celno-Skarbowej, Służbie Ochrony Państwa, Inspekcji Transportu Drogowego, Straży Marszałkowskiej, Straży Ochrony Kolei, Straży Leśnej, Państwowej Straży Rybackiej, Państwowej Straży Łowieckiej, Straży Parku w parkach narodowych oraz strażach gminnych i miejskich. Funkcjonariusze tych służb są uprawnieni do używania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹. Spośród wymienionych w tym przepisie formacji nie uwzględniono w niniejszych analizach jedynie: pracowników ochrony, o których mówi ustawa o ochronie osób i mienia², ponieważ nie stanowią oni jednolitej formacji, inspektorów regionalnej inspekcji wodnej, którzy znaleźli się w tym katalogu dopiero w połowie 2024 r., oraz funkcjonariuszy czterech polskich służb specjalnych (Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego,

Służby Kontrwywiadu Wojskowego), które odmówiły udzielenia jakichkolwiek danych statystycznych dotyczących swojego funkcjonowania, powołując się na charakter realizowanych zadań i konieczność ochrony bezpieczeństwa tych formacji.

Ze względu na inne zadania oraz brak uprawnień do używania środków przymusu bezpośredniego i broni nie analizujemy funkcjonowania innych, często także umundurowanych formacji, takich jak: Państwowe Ratownictwo Medyczne, Państwowa Straż Pożarna, Ochotnicza Straż Pożarna, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Wojsko Polskie (poza Żandarmerią Wojskową) czy Społeczna Straż Rybacka.

Celem *Atlasu przestępczości w Polsce* jest zgromadzenie i zaprezentowanie dostępnych danych statystycznych, dotyczących rejestrowanych zagrożeń i naruszeń porządku prawnego oraz funkcjonowania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Planowaliśmy więc zebrać i zaprezentować podstawowe informacje o liczbie funkcjonariuszy oraz pracowników cywilnych wybranych formacji, działaniach podejmowanych w zakresie ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń (wszczętych postępowań o przestępstwa, przestępstwa skarbowe oraz wykroczenia i wykroczenia skarbowe) oraz liczbie posiadanych pojazdów służbowych i jednostkach broni palnej, a także przypadkach wykorzystania i użycia tej broni. W myśl art. 7 pkt 1 ustawy o broni i amunicji³ bronią palną jest każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego. Z kolei użycie broni palnej, zgodnie z art. 4 pkt 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, obejmuje oddanie strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej, a wykorzystanie broni palnej, zgodnie z art. 4 pkt 10 wyżej wymienionej ustawy,

¹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 383 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2021 r. poz. 1995).

³ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 485).

dotyczy oddania strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, przedmiotu lub w innym kierunku niestwarzającym zagrożenia dla osoby. Celem było zebranie danych o zastosowaniu tego szczególnego i najgroźniejszego środka przymusu bezpośredniego, którego, zgodnie z art. 6 pkt 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, używa się lub wykorzystuje się wyłącznie, jeżeli użycie lub wykorzystanie innych środków przymusu bezpośredniego okazało się niewystarczające do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania bądź nie jest możliwe ze względu na okoliczności zdarzenia. Pozwala to na oszacowanie liczby najpoważniejszych sytuacji, w których znaleźli się funkcjonariusze analizowanych służb i w których zdecydowali się na wykorzystanie tego najpoważniejszego środka przymusu.

Warto wskazać, że w *Rocznikach Statystycznych Rzeczypospolitej Polskiej* prezentowane są dane o przestępstwach stwierdzonych przez Policję i prokuraturę w zakończonych postępowaniach przygotowawczych oraz o wszczętych i zakończonych postępowaniach przygotowawczych w sprawach o przestępstwa prowadzonych przez Krajową Administrację Skarbową, Straż Graniczną, Organy Inspekcji Handlowej, Straż Leśną i Państwową Straż Łowiecką⁴, które mogą stanowić dobre uzupełnienie omawianych tu informacji.

Do wszystkich wymienionych służb zwróciliśmy się z prośbą o przekazanie interesujących nas danych, w tym do Służby Celno-Skarbowej za pośrednictwem szefa Krajowej Administracji Skarbowej przy Ministerstwie Finansów, Straży Leśnej za pośrednictwem Dyrektora Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Straży Parku w parkach Narodowych za pośrednictwem Departamentu Ochrony Przyrody Ministerstwa Klimatu i Środowiska, a straże gminnych i miejskich za pośrednictwem Departamentu Porządku Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zebranie danych o Państwowej Straży Rybackiej i Państwowej

Straży Łowieckiej wymagało zwrócenia się odrębnie do każdej z wojewódzkich komend tych formacji, jako że nie są one zarządzane i nadzorowane centralnie, i połączenia otrzymanych danych.

Innych problemów dostarczyło zgromadzenie danych o strażach gminnych i miejskich. Poszczególnych oddziałów tych straży jest w Polsce około 530 (stan na rok 2016), jednak podstawowe dane statystyczne o ich funkcjonowaniu są gromadzone w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, nie musieliśmy więc zwracać się odrębnie do każdej z nich. Niestety jednak, zgodnie z uzyskaną z MSWiA odpowiedzią, dane te podlegają archiwizacji po pięciu latach od zebrania, dlatego na nasz wniosek uzyskaliśmy informacje jedynie z lat 2019–2023. Uzupełniliśmy je na podstawie ogólnodostępnych danych ze stron MSWiA, które jednak były prezentowane tylko do 2016 r.⁵

Dodatkowych danych, bo obejmujących także łączne koszty utrzymania z lat 2006–2008, o czterech tzw. służbach ochrony przyrody, czyli Straży Leśnej, Państwowej Straży Rybackiej, Państwowej Straży Łowieckiej i Straży Parku Narodowego, dostarczyła także informacja Ministerstwa Środowiska, przekazana na interpelację poselską prof. Jana Widackiego z 2009 r.⁶

Zgromadzone i prezentowane w tym rozdziale dane mają oczywiście jedynie charakter sygnalizacyjny, jednak ich analiza pozwala wyciągnąć kilka ogólnych wniosków. Ogólna liczba funkcjonariuszy większości z analizowanych formacji nie podlegała zdecydowanym zmianom w latach 2000–2023. Istotnie wzrosła ona w tym okresie jedynie w Służbie Więziennej oraz w „najmłodszych” służbach – Centralnym Biurze Antykorupcyjnym i Straży Marszałkowskiej, do których prowadzono systematyczny nabór od ich powołania. Inaczej wyglądało to w przypadku Służby Ochrony Państwa, która choć również

⁴ *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczypospolitej-polskiej-2024,2,24.html> [dostęp: 11.02.2025], s. 149–155.

⁵ MSWiA, *Dane statystyczne dotyczące straży gminnych (miejskich)*, <https://archiwum.mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/straze-gminne-miejskie/dane-statystyczne-doty> [dostęp: 17.10.2024].

⁶ J. Zaleski, *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska – z upoważnienia ministra – na zapytanie nr 3294 w sprawie kosztów utrzymania, etatu oraz działań Straży Leśnej, straży parkowych, Straży Rybackiej oraz Straży Łowieckiej*, 18 marca 2009 r., <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/4630EEE9> [dostęp: 21.10.2024].

istnieje dopiero od 2018 r., to została przekształcona z Biura Ochrony Rządu i zasadniczo zachowała dotychczasowy stan kadrowy. Zmniejsza się liczba strażników miejskich i gminnych – wraz ze zmniejszającą się liczbą oddziałów tych straży – od 2012 r., kiedy odnotowano ich najwyższą liczbę. Jest to związane ze zmianami w uprawnieniach do wykorzystywania tzw. fotoradarów. Od kiedy straże nie mogą wystawiać mandatów na podstawie rejestrów z takich urządzeń, w niektórych miastach i gminach zaczęto je rozwiązywać.

Niewątpliwie rośnie udział kobiet w szeregach każdej ze służb. Najwyższy był on w Służbie Celno-Skarbowej i Centralnym Biurze Antykorupcyjnym – 45% i 40% w 2023 r., najniższy zaś w Straży Marszałkowskiej i Straży Ochrony Kolei – po około 10% w 2023 r. oraz w służbach ochrony przyrody. W największych służbach – Policji, Służbie Więziennej i Straży Granicznej wynosi on już około 1/4, podczas gdy na początku XXI w. wynosił jeszcze niewiele ponad 10%.

Pomiędzy poszczególnymi służbami bardzo widoczna jest różnica w liczbie wszczynanych corocznie postępowań o przestępstwa i wykroczenia (o ile dana służba ma uprawnienia do prowadzenia takich postępowań). Najwyższy stosunek liczby takich postępowań do liczby funkcjonariuszy odnotowano dla Inspekcji Transportu Drogowego oraz straży miejskich i gminnych, które to służby zajmują się głównie drobnymi, choć częstymi naruszeniami przepisów ruchu drogowego i porządku publicznego. Zdecydowanie mniej postępowań prowadziły wyspecjalizowane służby, takie jak Centralne Biuro Antykorupcyjne czy Straż Graniczna.

Nie prezentujemy w tym miejscu szczegółowych danych o poszczególnych przestępstwach i wykroczeniach ściganych przez każdą z analizowanych służb, trzeba jednak wskazać, że o ile wszystkie inne niż Policja służby stwierdzają łącznie tylko około 2,5% wszystkich przestępstw, to w niektórych kategoriach są to wszystkie lub prawie wszystkie przestępstwa. Na przykład w przypadku przestępstw z art. 264 i 264a k.k. to Straż Graniczna prowadzi prawie wszystkie postępowania, w przypadku przestępstw z art. 270–276 k.k. będzie to Krajowa Administracja Skarbowa, a w przypadku

przestępstw z części wojskowej kodeksu karnego – Żandarmeria Wojskowa.

Udział liczby pracowników cywilnych do funkcjonariuszy również waha się między poszczególnymi formacjami – w Policji, Straży Granicznej, Służbie Więziennej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym czy strażach gminnych i miejskich wynosi około jeden na czterech lub pięciu funkcjonariuszy. Zdecydowanie niższy jest w takich formacjach ochronnych, jak Służba Ochrony Państwa, Straż Marszałkowska czy Straż Ochrony Kolei, gdzie nie ma zadań pomocniczych związanych z prowadzeniem postępowań o przestępstwa lub wykroczenia – około jeden na dziesięciu funkcjonariuszy. Ciekawym przykładem jest zaś Inspekcja Transportu Drogowego, która zatrudnia dwa i pół razy więcej pracowników cywilnych niż umundurowanych inspektorów, bo to pracownicy cywilni obsługują w niej prowadzone postępowania o wykroczenia zarejestrowane przez fotoradary Inspekcji.

W odniesieniu do posiadanej na wyposażeniu przez poszczególne służby służbowej broni palnej można zaobserwować trzy podstawowe modele. Policja oraz Straż Leśna mają na wyposażeniu po około dwa egzemplarze broni palnej na każdego funkcjonariusza, a więc krótką broń osobistą każdego funkcjonariusza i dodatkowe jej egzemplarze innego typu – pośrednią (pistolety i karabinki maszynowe), długą (karabiny) i gładkolufową do wykorzystania w specjalistycznych celach. W tych służbach zdarzają się również przypadki użycia i wykorzystania tej broni. Drugi model można zaobserwować w Służbie Więziennej, gdzie większość funkcjonariuszy nie nosi broni osobistej, a jest ona wykorzystywana jedynie w specjalnych celach – podczas konwojów, w zewnętrznej ochronie placówek i przez oddziały interwencyjne. Dlatego jej łączna liczba jest kilka razy niższa niż liczba funkcjonariuszy SW, a jej użycie bądź wykorzystanie jest bardzo rzadkie. Trzeci model jest charakterystyczny dla takich formacji, jak Straż Ochrony Kolei, Inspekcja Transportu Drogowego, Straż Leśna, Państwowa Straż Rybacka i Państwowa Straż Łowiecka – na każdego funkcjonariusza przypada po około jednym egzemplarzu krótkiej, osobistej broni palnej, przy czym raczej nie zdarzają się przypadki jej użycia lub wykorzystania.

POLICJA

Opis: Umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi, utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego, wykrywania i zapobiegania popełnianiu przestępstw i wykroczeń, ścigania ich sprawców oraz prowadzenia działań kontrterrorystycznych. Jej poprzedniczką była Milicja Obywatelska. Na jej czele stoi Komendant Główny Policji, powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów. Nadzór nad Policją sprawuje minister właściwy do spraw wewnętrznych. W ramach Policji wyróżnia się następujące rodzaje służb: 1) kryminalną, 2) śledczą, 3) spraw wewnętrznych, 4) prewencji, 5) kontrterrorystyczną, 6) zwalczania cyberprzestępczości oraz 7) wspomagającą. Na swoim wyposażeniu ma różnego typu samochody i inne pojazdy oraz łodzie, samoloty, helikoptery, a także psy i konie służbowe.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 145 ze zm.).

Strona internetowa: <https://policja.pl/>

- Ze wskazanych we wprowadzeniu do tego rozdziału względów pominięto w tym miejscu prezentację tabelaryczną danych o wszczętych przez Policję postępowaniach o przestępstwa (zob. rozdział I) i wykroczeniach, warto jednak zasygnalizować, że przykładowo w 2023 r. było to 716 439 postępowań o przestępstwa i przestępstwa skarbowe oraz 448 657 postępowań o wykroczenia.
- Liczba funkcjonariuszy Policji oscyluje w ostatnich 24 latach na poziomie około 99–100 tys., z czego większość, bo w 2023 r. aż 3/4, stanowią mężczyźni. Warto jednak zwrócić uwagę, że udział kobiet wzrósł w analizowanym okresie ponad dwukrotnie – w 2000 r. wynosił jedynie 10,7%. Z kolei pracowników cywilnych od mniej więcej roku 2008 jest w polskiej Policji około 25 tys., czyli około jeden na czworo policjantów. Wśród pracowników cywilnych Policji zdecydowanie dominują kobiety – w 2023 r. stanowiły one 73% tej grupy zawodowej.
- Proste przeliczenie liczby prowadzonych przez Policję postępowań o przestępstwa i wykroczenia na liczbę wszystkich funkcjonariuszy w 2023 r. daje liczbę 12 – tyle w największym uproszczeniu spraw miałby rocznie do załatwienia przeciętny policjant, gdyby oczywiście nie było w tej służbie specjalizacji i wielu innych zadań niż ściganie sprawców przestępstw i wykroczeń.
- W 2023 r. polska Policja miała na wyposażeniu 22 tys. pojazdów mechanicznych, czyli jeden przypadał na około czterech funkcjonariuszy i 212 tys. sztuk broni palnej, czyli ponad dwa egzemplarze na jednego policjanta. W tym samym roku odnotowano jedynie 13 przypadków użycia broni palnej przez policjanta, a więc oddania strzału w kierunku osoby, i 159 przypadków oddania takiego strzału w innym kierunku, w tym głównie tzw. strzału ostrzegawczego. Liczby te, w odniesieniu np. do łącznej liczby policjantów, wydają się bardzo małe i potwierdzają niski poziom zagrożeń w Polsce, w tym też pośrednio bardzo rzadkie korzystanie z broni palnej przez sprawców przestępstw w Polsce (zob. w rozdziale I – „Przestępstwa z użyciem broni”), przeciwko którym policjanci zmuszeni byłiby używać broni służbowej.

Tabela 1. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Policji wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2000	100 254	9653	10,7			
2001	101 246	10 168	11,2			
2002	99 502	9817	10,9			
2003	99 919	9961	11,1			
2004	100 770	10 581	11,7	19 664	11 413	58,0
2005	100 654	11 212	12,5	20 181	12 574	62,3
2006	99 083	11 113	12,6	20 939	13 120	62,7
2007	98 337	11 444	13,2	20 798	13 390	64,4
2008	100 640	12 761	14,5	23 514	15 332	65,2
2009	98 955	12 833	14,9	25 179	16 033	63,7
2010	97 535	12 813	15,1	24 874	16 645	66,9
2011	97 474	13 330	15,8	25 361	17 040	67,2
2012	96 322	13 806	16,7	24 895	16 998	68,3
2013	97 762	14 529	17,5	25 989	17 602	67,7
2014	98 861	14 984	17,9	25 118	17 376	69,2
2015	98 892	15 227	18,2	25 139	18 019	71,7
2016	99 987	15 590	18,5	25 072	17 739	70,8
2017	98 771	15 843	19,1	24 916	17 666	70,9
2018	98 720	16 263	19,7	24 733	17 592	71,1
2019	98 820	16 359	19,8	24 779	18 027	72,8
2020	97 931	16 747	20,6	24 746	17 906	72,4
2021	100 557	18 124	22,0	24 633	17 951	72,9
2022	101 000	18 759	22,8	24 540	17 934	73,1
2023	96 716	19 448	25,2	24 477	17 819	72,8

Tabela 2. Pojazdy służbowe i broń palna Policji w 2023 r.

Pojazdy służbowe	22 267
Jednostki broni palnej	211 740
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	13
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	159

STRAŻ GRANICZNA (SG)

Opis: Jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja przeznaczona do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego, zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji, rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń będących w zakresie jej właściwości i ścigania ich sprawców oraz zapewniania bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz wydawania zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej. Na czele SG stoi Komendant Główny, który podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Straż Graniczna prowadzi działania graniczne, wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze i administracyjno-porządkowe, prowadzi postępowania przygotowawcze oraz wykonuje czynności na polecenie sądu i prokuratury oraz innych właściwych organów państwowych. Straż Graniczna posiada jednostki lądowe wyposażone w samochody i inne pojazdy, oddziały lotnicze wykorzystujące samoloty i śmigłowce, a także oddziały morskie, które wykorzystują odpowiednio przystosowane łodzie i statki. Wykorzystuje także zwierzęta, tj. psy i konie służbowe.

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. Nr 78 poz. 462 ze zm.).

Strona internetowa: <https://www.strazgraniczna.pl/>

- W Straży Granicznej w 2023 r. służyło prawie 15 tys. funkcjonariuszy, a ich liczba podlegała jedynie niewielkim wahaniom od roku 2005, od którego udało się zebrać stosowne informacje. W tym analizowanym okresie jednak bardzo wyraźnie wzrósł udział funkcjonariuszek – z 12% w 2005 r. do 32% w 2023 r., a więc prawie trzykrotnie.
- Liczba pracowników cywilnych Straży Granicznej nieznacznie spadła w analizowanym okresie – od 3802 w 2005 r. do 3375 w 2023 r. W 2023 r. jeden pracownik przypadał na ponad pięciu funkcjonariuszy. Straż Graniczna wszczyna zdecydowanie mniej postępowań o przestępstwa i wykroczenia niż Policja – przeciętnie około 10 tys. rocznie, co jednoznacznie wskazuje, że to nie prowadzenie takich spraw jest głównym działaniem tej formacji.
- Straż Graniczna nie udostępniła danych o liczbie posiadanych sztuk broni palnej, podała jednak, że w 2023 r. odnotowała 69 przypadków wykorzystania broni palnej i ani jednego przypadku użycia takiej broni. Posiadała 2721 pojazdów służbowych, czyli jeden na około pięciu funkcjonariuszy.

Tabela 3. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Straży Granicznej wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2005	15 794	1942	12,3	3802	2100	55,2
2006	16 371	2346	14,3	3886	2161	55,6
2007	16 293	2538	15,6	3917	2228	56,9
2008	16 467	2836	17,2	4052	2322	57,3
2009	16 169	2984	18,5	4174	2412	57,8
2010	15 687	3034	19,3	3882	2279	58,7
2011	15 283	3157	20,7	3754	2235	59,5
2012	14 568	3171	21,8	3736	2227	59,6
2013	14 350	3356	23,4	3550	2142	60,3
2014	14 635	3516	24,0	3484	2093	60,1

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2015	14 760	3616	24,5	3465	2097	60,5
2016	14 886	3704	24,9	3445	2095	60,8
2017	14 890	3814	25,6	3428	2095	61,1
2018	14 853	3921	26,4	3385	2067	61,1
2019	14 718	4038	27,4	3377	2058	60,9
2020	14 496	4128	28,5	3369	2061	61,2
2021	14 845	4378	29,5	3359	2069	61,6
2022	15 098	4587	30,4	3378	2093	62,0
2023	14 858	4762	32,1	3375	2097	62,1

Tabela 4. Wszczęte przez Straż Graniczną postępowania o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe

	Wszczęte postępowania o przestępstwa	Wszczęte postępowania o wykroczenia	OGÓŁEM
2011	7340	1827	9167
2012	7476	1881	9357
2013	6130	1926	8056
2014	6101	2173	8274
2015	8421	3101	11 522
2016	8486	4354	12 840
2017	7738	6079	13 817
2018	7057	6698	13 755
2019	6220	6006	12 226
2020	5269	3669	8938
2021	8247	3363	11 610
2022	5662	2907	8569
2023	6549	2550	9099

Tabela 5. Pojazdy służbowe i broń palna Straży Granicznej w 2023 r.

Pojazdy służbowe	2721
Jednostki broni palnej	nie udostępniono
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	69

SŁUŻBA WIĘZIENNA (SW)

Opis: Umundurowana, uzbrojona i apolityczna formacja realizująca zadania w zakresie wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, zapewniająca osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzeganie ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych, poszanowanie godności, opieki zdrowotnej i religijnej. Do jej zadań należy prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności, wykonywanie tymczasowego aresztowania w sposób zabezpieczający prawidłowy tok postępowania karnego, ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych, zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa oraz edukacja prawna młodzieży związana z prewencją przestępstw. Na czele tej służby stoi Dyrektor Generalny SW, który jest podległy Ministrowi Sprawiedliwości. Służba Więzienna posiada wyspecjalizowane jednostki GISW (Grupa Interwencyjna Służby Więziennej), które wykorzystywane są przy konwojowaniu, a także w przypadku wystąpienia sytuacji zagrażających bezpieczeństwu na terenie jednostek penitencjarnych. SW do wykonywania swoich obowiązków wykorzystuje także psy służbowe. Ma uprawnienia do dokonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych.

Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1683 ze zm.).

Strona internetowa: <https://www.sw.gov.pl/>

- Liczba funkcjonariuszy Służby Więziennej wzrosła od 2001 do 2023 r. o 22% – z 22 tys. do prawie 27 tys. Podobnie wzrosła także liczba pracowników cywilnych zatrudnionych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Co ciekawe, akurat w analizowanym okresie (2001–2023) liczba osób uwięzionych spadła z prawie 80 tys. do niespełna 74 tys. osób – zob. „Uwięzieni”. Warto jednak odnotować, że wzrost zatrudnienia w Służbie Więziennej nastąpił po okresie zdecydowanego zwiększenia się populacji więziennej, który miał miejsce w latach 2000–2006, a więc był próbą dostosowania się do warunków przeludnienia zakładów karnych.
- W analizowanym czasie wzrósł także odsetek kobiet wśród funkcjonariuszy – z 14,6% do 24,5% oraz wśród pracowników cywilnych tej formacji – z 44,5% do 58%. Stosunek liczby pracowników cywilnych do funkcjonariuszy Służby Więziennej jest dużo niższy niż w przypadku Policji czy Straży Granicznej i wynosi około 1 do 10. Odmienne zadania skutkują również mniejszą liczbą pojazdów służbowych i broni służbowej. Pojazdy służą jedynie do transportu osadzonych, a uzbrojeni są na co dzień tylko niektórzy funkcjonariusze działu ochrony. Dlatego w 2023 r. na 100 funkcjonariuszy przypadały trzy pojazdy i 33 sztuki broni palnej. Spośród broni służbowej prawie połowa to broń krótka, 30% to broń pośrednia – pistolety i karabinki maszynowe, a 24% to strzelby gładkolufowe. Służba Więzienna nie odnotowała ani jednego przypadku użycia lub wykorzystania broni palnej w 2023 r.

Tabela 6. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Służby Więziennej wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2001	22 092	3232	14,6	2042	909	44,5
2002	22 254	3247	14,6	2042	894	43,8
2003	22 536	3302	14,7	2068	916	44,3
2004	23 188	3405	14,7	2230	985	44,2
2005	23 688	3526	14,9	2242	990	44,2
2006	24 437	3679	15,1	2305	1066	46,2
2007	25 735	4030	15,7	2414	1110	46,0
2008	26 942	4374	16,2	2526	1271	50,3
2009	27 549	4481	16,3	2840	1426	50,2
2010	27 562	4559	16,5	2848	1482	52,0
2011	27 566	4648	16,9	2875	1492	51,9
2012	27 567	4793	17,4	2908	1500	51,6
2013	27 571	4883	17,7	2940	1563	53,2
2014	27 542	4930	17,9	2807	1480	52,7
2015	27 185	4929	18,1	2750	1453	52,8
2016	27 433	5003	18,2	2758	1488	54,0
2017	27 521	5149	18,7	2706	1483	54,8
2018	27 286	5282	19,4	2771	1553	56,0
2019	26 890	5445	20,2	2729	1545	56,6
2020	26 861	5700	21,2	2436	1342	55,1
2021	26 892	5951	22,1	2407	1337	55,5
2022	26 971	6221	23,1	2479	1407	56,8
2023	26 936	6587	24,5	2502	1453	58,1

Tabela 7. Pojazdy służbowe i broń palna Służby Więziennej w 2023 r.

Pojazdy służbowe	770
Jednostki broni palnej	8891
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

CENTRALNE BIURO ANTYKORUPCYJNE (CBA)

Opis: Powołana w 2006 r. służba specjalna (jako piąta tego typu w Polsce obok Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego i Służby Kontrwywiadu Wojskowego) do spraw zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa. Szefa CBA powołuje na czteroletnią kadencję i odwołuje Prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kolegium do Spraw Służb Specjalnych oraz Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Funkcjonariusze CBA posiadają uzbrojenie i wyposażenie niezbędne do wykonywania czynności służbowych. Centralne Biuro Antykorupcyjne ma uprawnienia operacyjno-rozpoznawcze w celu zapobiegania, rozpoznania i wykrywania przestępstw, dochodzeniowo-śledcze w celu ścigania sprawców przestępstw, czynności kontrolne w celu ujawniania przypadków korupcji w instytucjach państwowych i samorządzie terytorialnym oraz nadużyć osób pełniących funkcje publiczne, a także działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa, oraz czynności operacyjno-rozpoznawcze i analityczno-informacyjne w celu uzyskiwania i przetwarzania informacji istotnych dla zwalczania korupcji w instytucjach państwowych i samorządzie terytorialnym oraz działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 184).

Strona internetowa: <https://www.cba.gov.pl/>

- Liczba funkcjonariuszy CBA wzrosła od pierwszego roku jego funkcjonowania do 2019 r. ponad pięciokrotnie. Później nastąpił jej spadek – o 16% do 2023 r. Liczba pracowników cywilnych CBA również systematycznie rosła i jej przeciętny stosunek do liczby funkcjonariuszy wynosił jeden do ośmiu. CBA ma, obok Służby Celno-Skarbowej, najwyższy ze wszystkich służb udział kobiet wśród funkcjonariuszy – już w 2006 r. wynosił około 24%, a w 2023 r. wzrósł do 40%. Jeszcze wyższy był zaś wśród pracowników cywilnych – 72% w 2023 r. CBA prowadzi postępowania o bardzo specyficzne przestępstwa i ich liczba jest raczej niska – przeciętnie kilkakrotnie niższa od liczby funkcjonariuszy. Służba ta nie udostępniła danych o pojazdach służbowych oraz broni służbowej i jej użyciu bądź wykorzystaniu.

Tabela 8. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Centralnego Biura Antykorupcyjnego wg płci oraz wszczęte przez Centralne Biuro Antykorupcyjne postępowania o przestępstwa

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni			Wszczęte postępowania o przestępstwa
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	
2006	188	45	23,9	14	7	50,0	24
2007	568	156	27,5	39	25	64,1	87
2008	792	225	28,4	46	31	67,4	188
2009	828	238	28,7	54	39	72,2	233
2010	797	232	29,1	62	45	72,6	173
2011	779	230	29,5	77	60	77,9	281
2012	786	237	30,2	89	68	76,4	235
2013	772	235	30,4	111	80	72,1	330
2014	764	233	30,5	115	85	73,9	223
2015	760	240	31,6	120	87	72,5	238
2016	788	262	33,2	140	104	74,3	261
2017	842	294	34,9	150	100	66,7	244
2018	1171	407	34,8	151	105	69,5	171
2019	1194	419	35,1	166	111	66,9	201
2020	1172	422	36,0	172	118	68,6	177
2021	1165	425	36,5	161	113	70,2	157
2022	1113	416	37,4	158	115	72,8	214
2023	998	400	40,1	191	137	71,7	141

ŻANDARMERIA WOJSKOWA (ŻW)

Opis: Wyodrębniona i wyspecjalizowana służba wchodząca w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, do której podstawowych zadań należą: zapewnianie przestrzegania dyscypliny wojskowej, ochranianie porządku publicznego na terenach i w obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych, ochranianie życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego, wykrywanie, ujawnianie, ściganie i zapobieganie przestępstw i wykroczeń, w tym skarbowych, popełnianych przez żołnierzy. Na czele ŻW stoi Komendant Główny powoływany przez i podległy Ministrowi Obrony Narodowej. W Żandarmerii Wojskowej służą żołnierze Sił Zbrojnych RP. W ŻW występuje podział na piony: dochodzeniowo-śledczy, prewencyjny i administracyjno-logistyczno-techniczny. Żandarmeria ma zarówno uprawnienia dochodzeniowo-śledcze, jak i operacyjno-rozpoznawcze. Żandarmerię Wojskową tworzą: Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej, 6 Oddziałów ŻW w: Bydgoszczy, Elblągu, Krakowie, Szczecinie, Warszawie i Żaganiu, 2 Oddziały Specjalne ŻW w Mińsku Mazowieckim i Warszawie, Centrum Szkolenia ŻW i Oddział Zabezpieczenia ŻW.

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1266 ze zm.).

Strona internetowa: <https://www.wojsko-polskie.pl/kgzw/>

- Żandarmeria Wojskowa nie udostępniła danych o liczbie jej funkcjonariuszy, a także liczbie pojazdów służbowych i broni służbowej. Według danych zgromadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli stan osobowy żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w dniu 1 stycznia 2011 r. wynosił 3369 osób i miał następnie ulec zmniejszeniu do 2859 stanowisk. Najwięcej funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej pełniło służbę w pionie prewencji – 61,6%, następnie w pionie dochodzeniowo-śledczym – 19,9% i zabezpieczenia – 18,2%⁷.
- Do istotnych zadań Żandarmerii należy ściganie przestępstw i wykroczeń popełnionych przez żołnierzy Wojska Polskiego i takich postępowań prowadzi przeciętnie około 4 tys. rocznie, jednak ich liczba podlegała w analizowanym okresie bardzo dużym i raczej trudnym do wytłumaczenia wahaniom. Żandarmeria Wojskowa zatrudniała w latach 2012–2023 przeciętnie ponad 500 pracowników cywilnych, spośród których około 2/3 stanowiły kobiety. Nie odnotowała w 2023 r. ani jednego przypadku użycia broni palnej i tylko jeden przypadek jej wykorzystania.

⁷ NIK, Informacja o wynikach kontroli FUNKCJONOWANIE ŻANDARMERII WOJSKOWEJ, 2022, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,3736,vp,4766.pdf>, s. 10–13 [dostęp: 14.11.2024].

Tabela 9. Wszczęte przez Żandarmerię Wojskową postępowania o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe

	Wszczęte postępowania o przestępstwa	Wszczęte postępowania o wykroczenia	OGÓŁEM
2001	4123	1543	5666
2002	3955	1322	5277
2003	3193	1122	4315
2004	4506	1864	6370
2005	4735	2203	6938
2006	4826	2509	7335
2007	5422	2445	7867
2008	4363	2154	6517
2009	2939	1544	4483
2010	2222	494	2716
2011	2262	1007	3269
2012	1835	772	2607
2013	1529	530	2059
2014	1365	481	1846
2015	1435	434	1869
2016	1562	211	1773
2017	1904	190	2094
2018	2319	138	2457
2019	2847	125	2972
2020	2986	232	3218
2021	2839	207	3046
2022	3029	276	3305
2023	3743	278	4021

SŁUŻBA CELNO-SKARBOWA

Opis: Umundurowana i uzbrojona służba prawa podatkowego, celnego i hazardowego, stanowiąca dział Krajowej Administracji Skarbowej (KAS). Jej podstawowym celem jest ochrona interesów Skarbu Państwa oraz obszaru celnego Unii Europejskiej. Podstawy jej działania zostały skodyfikowane w ustawie o Krajowej Administracji Skarbowej. Na jej czele stoi Szef, który podlega ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych. W trakcie wykonywania obowiązków funkcjonariusze wykorzystują specjalistyczny sprzęt, w tym psy służbowe. Służba ta posiada uprawnienia: śledcze, analityczne i kontrolne; funkcjonariusze stosują prewencję i monitorują przepływ wybranych towarów, np. paliw. Powstała w wyniku połączenia funkcjonującej wcześniej Służby Celnej oraz pionów administracji podatkowej i kontroli skarbowej.

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 615 ze zm.).

Strona internetowa: <https://www.gov.pl/web/kas/sluzba-celno-skarbowa>

- Zgromadzone i udostępnione przez Departament Zwalczania Przestępczości Ministerstwa Finansów dane z poszczególnych urzędów celno-skarbowych obejmowały jedynie liczbę funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, liczbę członków korpusu służby cywilnej zatrudnionych w KAS i pracowników obsługi urzędów celno-skarbowych z lat 2019–2023, łączną liczbę postępowań przygotowawczych i czynności wyjaśniających w sprawach o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe prowadzone przez KAS w latach 2017–2023 (235 669, czyli około 33 667 średnio rocznie) oraz łączną liczbę mandatów karnych nałożonych za wykroczenia i wykroczenia skarbowe w tym samym okresie (417 212, czyli 59 602 średnio rocznie), a także liczbę pojazdów służbowych.
- Główny trzon korpusu Krajowej Administracji Skarbowej stanowią urzędnicy służby cywilnej, których w 2023 r. było prawie 50 tys.; 11 tys. osób to funkcjonariusze Służby Celno-Skarbowej, a ostatni tysiąc to pozostali pracownicy obsługi. Ewidentnie więc formacja ta ma odmienną strukturę od omawianych wcześniej służb, w których to funkcjonariuszy mundurowych było kilkakrotnie razy więcej niż pracowników cywilnych. Kobiety stanowią 45% funkcjonariuszy i prawie 80% pracowników cywilnych. Krajowa Administracja Skarbowa posiadała w 2023 r. 3115 pojazdów służbowych. W tym samym roku doszło do dwukrotnego wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej i nie odnotowano ani jednego przypadku jej użycia (oddania strzału w kierunku osoby).

Tabela 10. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Służby Celno-Skarbowej wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2019	10 861			52 381		
2020	10 870			51 738		
2021	10 908			50 604		
2022	11 274	4921	43,6	50 623	39 737	78,5
2023	11 324	5113	45,2	50 820	40 043	78,8

Tabela 11. Pojazdy służbowe i broń palna Służby Celno-Skarbowej w 2023 r.

Pojazdy służbowe	3115
Jednostki broni palnej	nieudostępnione
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	2

INSPEKCJA TRANSPORTU DROGOWEGO (ITD)

Opis: Wyspecjalizowana, umundurowana i uzbrojona formacja kontrolna, do której podstawowych zadań należą: kontrola i zapewnianie przestrzegania przepisów z ustawy o transporcie drogowym, przepisów międzynarodowych w zakresie przewozu drogowego wykonywanego pojazdami samochodowymi i przepisów ruchu drogowego. Posiada także kompetencje w zakresie wydawania uprawnień w międzynarodowym transporcie drogowym. Na jej czele stoi Główny Inspektor powoływany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw transportu.

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 728 ze zm.).

Strona internetowa: <https://www.gov.pl/web/gitd>

- Pracownicy Inspekcji Transportu Drogowego nie są funkcjonariuszami publicznymi, od 2011 r. pracują w niej jednak umundurowani i uzbrojeni inspektorzy. Ich liczba od tego czasu systematycznie rosła i w 2023 r. było ich prawie 300, w tym 30% kobiet. Inspekcja zatrudnia około dwa i pół razy więcej pracowników cywilnych – w 2023 r. 504 osoby, z czego 2/3 to kobiety.
- Inspekcja nadzoruje przestrzeganie przepisów o ruchu drogowym, także przy wykorzystaniu fotoradarów, mobilnych urządzeń rejestrujących prędkość instalowanych w pojazdach, urządzeń do odcinkowego pomiaru prędkości i urządzeń do monitoringu przejazdu na czerwonym świetle. Po zarejestrowaniu naruszenia przepisów (wykroczenia) identyfikuje właściciela pojazdu, który dokonał naruszenia, wysyła do niego wezwanie do wskazania osoby kierującej pojazdem i zgodnie z treścią odpowiedzi na to wezwanie wystawia mandat karny lub kieruje wniosek o ukaranie do sądu. W latach 2014–2024, za które dostępne były dane, Inspekcja identyfikowała przeciętnie niespełna milion takich naruszeń rocznie. Na jednego funkcjonariusza Inspekcji przypadał w 2023 r. niespełna jeden pojazd służbowy i jeden egzemplarz krótkiej broni palnej. Nie odnotowano zaś ani jednego przypadku użycia lub wykorzystania broni służbowej.

Tabela 12. Inspektorzy i pracownicy cywilni Inspekcji Transportu Drogowego wg płci

	Inspektorzy			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2002	0	0		3	0	0,0
2003	0	0		4	1	25,0
2004	0	0		7	4	57,1
2005	0	0		12	8	66,7
2006	0	0		14	9	64,3
2007	0	0		33	17	51,5
2008	0	0		67	34	50,7
2009	0	0		95	50	52,6
2010	0	0		100	52	52,0
2011	32	3	9,4	352	184	52,3
2012	241	46	19,1	445	217	48,8
2013	239	44	18,4	493	254	51,5

	Inspektorzy			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2014	226	44	19,5	521	277	53,2
2015	200	35	17,5	544	281	51,7
2016	235	47	20,0	488	261	53,5
2017	218	42	19,3	577	333	57,7
2018	218	48	22,0	852	508	59,6
2019	241	59	24,5	921	533	57,9
2020	252	58	23,0	695	444	63,9
2021	279	74	26,5	737	469	63,6
2022	296	84	28,4	727	472	64,9
2023	298	88	29,5	776	504	64,9

Tabela 13. Zarejestrowane przez Inspekcję Transportu Drogowego naruszenia przepisów ruchu drogowego (wykroczenia), w których wysłano wezwanie do właściciela pojazdu o wskazanie kierującego pojazdem

	Liczba naruszeń, w których wysłano wezwanie do właściciela
2014	859 481
2015	655 398
2016	887 532
2017	733 162
2018	985 212
2019	1 252 786
2020	1 161 625
2021	1 239 933
2022	816 691
2023	769 725

Tabela 14. Pojazdy służbowe i broń palna Inspekcji Transportu Drogowego w 2023 r.

Pojazdy służbowe	260
Jednostki broni palnej	318
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

SŁUŻBA OCHRONY PAŃSTWA (SOP)

Opis: Jednolita, umundurowana, uzbrojona formacja podlegająca ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, do której zadań należą ochrona osób i obiektów oraz rozpoznawanie i zapobieganie skierowanym przeciw nim przestępstwom. SOP zapewnia bezpieczeństwo: Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkom Sejmu i Senatu RP, Prezesowi Rady Ministrów, wiceprezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, byłym prezydentom RP, osobom wskazanym w ustawie i wchodzącym w skład delegacji państw obcych przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, innym osobom oraz obiektom ustawowo chronionym ze względu na dobro państwa, a także placówkom zagranicznym Rzeczypospolitej Polskiej. Jej poprzednikiem było Biuro Ochrony Rządu.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 325).

Strona internetowa: <https://www.sop.gov.pl/>

- Służba Ochrony Państwa nie ma uprawnień do prowadzenia postępowań o przestępstwa, wykroczenia czy też przestępstwa lub wykroczenia skarbowe. W krótkim okresie jej funkcjonowania liczba funkcjonariuszy SOP wzrosła jedynie o 5%, a liczba zatrudnianych pracowników cywilnych spadła o 16%. Zdecydowaną większość funkcjonariuszy stanowią mężczyźni (kobiety stanowiły jedynie 9,6% w 2017 r. i 12,4% w 2023 r.), a wśród jej pracowników cywilnych udział obu płci jest praktycznie równy. SOP nie udostępniła informacji o liczbie pojazdów służbowych i broni służbowej. W 2023 r. nie odnotowała ani jednego przypadku użycia lub wykorzystania broni palnej.

Tabela 15. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Służby Ochrony Państwa wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2017	1966	189	9,6	280	134	47,9
2018	1989	201	10,1	272	130	47,8
2019	2109	222	10,5	255	128	50,2
2020	2153	236	11,0	258	128	49,6
2021	2183	243	11,1	249	121	48,6
2022	2104	239	11,4	254	126	49,6
2023	2067	256	12,4	239	116	48,5

Tabela 16. Pojazdy służbowe i broń palna Służby Ochrony Państwa w 2023 r.

Pojazdy służbowe	nie udostępniono
Jednostki broni palnej	nie udostępniono
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

STRAŻ OCHRONY KOLEI (SOK)

Opis: Umundurowana i uzbrojona formacja ustanowiona ustawą o transporcie kolejowym. Osoby pełniące w niej służbę mają status funkcjonariusza publicznego. Na jej czele stoi Komendant Główny SOK, powoływany przez zarząd PKP PLK. Funkcjonariusze SOK mają uprawnienia do korzystania ze środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. Nie mają uprawnień dochodzeniowo-śledczych ani operacyjno-rozpoznawczych. Swoje działania realizują przede wszystkim w obszarze kolejowym, m.in. poprzez: patrolowanie dworców kolejowych, pociągów i innych pojazdów kolejowych. Mogą także dokonywać kontroli stanu trzeźwości, kontroli przestrzegania przepisów porządkowych na obszarze kolejowym, zatrzymywania i kontrolowania pojazdów poruszających się na obszarze kolejowym i przyległym pasie gruntu, nakładać grzywny w drodze mandatu karnego, przeprowadzać czynności wyjaśniające i występować do sądu z wnioskiem o ukaranie za popełnione wykroczenie.

Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 697).

Strona internetowa: <https://kgsok.pl/>

- Straż Ochrony Kolei zatrudniała w latach 2015–2023, za które udostępniono dane, przeciętnie rocznie niespełna 2800 funkcjonariuszy i około 300 pracowników cywilnych. Widoczny jest bardzo niski udział kobiet wśród funkcjonariuszy SOK – niespełna 10% w 2023 r., choć trzeba odnotować, że i tak wzrósł on ponad dwukrotnie od 2015 r.
- Zdecydowanie, prawie pięciokrotnie, wzrosła w analizowanym okresie liczba wszczynanych przez SOK postępowań o wykroczenia. Swoje zadania jej funkcjonariusze wykonują głównie w patrolach pieszych i poruszając się pociągami, rzadziej zaś w pojazdach służbowych, których służba ta ma stosunkowo niewiele – około 1 na 14 funkcjonariuszy. Jak już wskazywano – funkcjonariusze SOK są uzbrojeni m.in. w broń palną – przeciętna liczba jej jednostek, będących na wyposażeniu tej formacji, jest nieznacznie większa niż liczba funkcjonariuszy. Głównie jest to broń krótka, ale około 10% z niej to także pistolety maszynowe. W 2023 r. funkcjonariusze SOK raz użyli tej broni i nie odnotowano ani jednego przypadku jej wykorzystania.

Tabela 17. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Straży Ochrony Kolei wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2015	2771	115	4,2	300	121	40,3
2016	2765	125	4,5	309	123	39,8
2017	2740	139	5,1	334	126	37,7
2018	2740	147	5,4	334	137	41,0
2019	2733	157	5,7	341	141	41,3
2020	2746	171	6,2	328	157	47,9
2021	2740	199	7,3	333	158	47,4
2022	2838	249	8,8	236	140	59,3
2023	2838	276	9,7	236	136	57,6

Tabela 18. Wszczęte przez Straż Ochrony Kolei postępowania o wykroczenia

	Wszczęte postępowania o wykroczenia
2015	576
2016	781
2017	1026
2018	2488
2019	2476
2020	1637
2021	2179
2022	2433
2023	2794

Tabela 19. Pojazdy służbowe i broń palna Straży Ochrony Kolei w 2023 r.

Pojazdy służbowe	202
Jednostki broni palnej	3350
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	1
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

STRAŻ MARSZAŁKOWSKA

Opis: Umundurowana i uzbrojona formacja powołana do ochrony Sejmu i Senatu, podległa Marszałkowi Sejmu. Jej głównym zadaniem jest ochrona obiektów i urzędzeń pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz zapewnienie bezpieczeństwa osób tam przebywających, a także kontrola uprawnień do przebywania w ww. obiektach. Ponadto, do zadań funkcjonariuszy Straży Marszałkowskiej należą m.in.: zabezpieczenie pirotechniczno-radiologiczne, ochrona przeciwpożarowa, konwojowanie pieniędzy i dokumentów, a także pełnienie funkcji reprezentacyjnych.

Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1729).

- Straż Marszałkowska ma najkrótszą historię z analizowanych służb mundurowych – została powołana w 2018 r. Nie wszczyniała ona w okresie swojego funkcjonowania żadnych postępowań o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia czy wykroczenia skarbowe. Nie miała ani jednego pojazdu służbowego, a informacja o liczbie posiadanych przez nią sztuk broni palnej nie została udostępniona, jako informacja zastrzeżona.
- Zgodnie z przekazanymi informacjami w 2023 r. nie odnotowano jednak ani jednego przypadku użycia bądź wykorzystania broni palnej przez jej funkcjonariuszy. Jest to jedna z najmniej sfeminizowanych służb – w 2023 r. kobiety stanowiły jedynie 10% jej funkcjonariuszy i 19% jej pracowników cywilnych. Jest też jedną z najmniej-szych służb – w 2023 r. liczyła jedynie 200 funkcjonariuszy, wspieranych przez 16 pracowników cywilnych.

Tabela 20. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Straży Marszałkowskiej wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2018	144	5	3,5	10	2	20,0
2019	166	7	4,2	12	4	33,3
2020	168	12	7,1	12	4	33,3
2021	207	19	9,2	12	4	33,3
2022	209	19	9,1	12	3	25,0
2023	200	20	10,0	16	3	18,8

STRAŻE GMINNE I MIEJSKIE

Opis: Umundurowane formacje tworzone przez radę gminy lub miasta. Ich podstawowym celem jest ochrona porządku publicznego na terenie miasta lub gminy. Podstawą funkcjonowania tych formacji jest ustawa o strażach gminnych. Straże te posiadają numer alarmowy 986. Nie mają one tak szerokich uprawnień jak Policja, niemniej w trakcie wykonywania obowiązków strażnicy mają uprawnienia funkcjonariuszy publicznych. Na czele poszczególnych straży stoją komendanci, którzy podlegają prezydentowi lub burmistrzowi miasta bądź wójtowi gminy. W zależności od rejonu, straż miejska i gminna korzysta z: radiowozów, łodzi, a także koni i psów służbowych. Straż gminna nie ma uprawnień dochodzeniowo-śledczych ani operacyjno-rozpoznawczych. Straż Gminna wyposażona jest w środki przymusu bezpośredniego, tj. pałkę, gaz pieprzowy, paralizator, oraz broń palną, choć szczegółowe wyposażenie zależy od poszczególnych straży.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1763).

- W latach 2000–2023 wszystkie funkcjonujące na terenie Polski straże gminne i miejskie zatrudniały przeciętnie około 8,5 tys. strażników i ponad tysiąc pracowników cywilnych. Niedostępne są niestety dane o płci tych osób ani o szczegółowych rozmiarach każdej z około 500 funkcjonujących w Polsce straży. Warto jednak podkreślić ogromne różnice w tych rozmiarach – Straż Miejska Warszawy zatrudniała w 2023 r. około 1300 strażników, czyli 1/6 liczby wszystkich strażników w Polsce.
- Liczba pracowników cywilnych tych straży rosła systematycznie w analizowanym okresie, natomiast liczba funkcjonariuszy mundurowych rosła jedynie do 2010 r., po czym zaczęła spadać. Podobnym zmianom podlegała liczba postępowań o wykroczenia wszczynanych przez straże – ich liczba rosła znacząco do około roku 2012, po czym spadła – ponad trzykrotnie. Zmiany te były związane ze zmianą uprawnień do używania fotoradarów przez straże, szczególnie tych wprowadzonych ustawą z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1273).
- Straże gminne i miejskie miały w 2023 r. na swoim wyposażeniu łącznie 1529 pojazdów służbowych, w tym 1493 samochody osobowe i 36 motocykli. Stanowi to około jeden samochód na pięciu strażników. Dodatkowo warto odnotować, że poszczególne straże były wyposażone łącznie w 92 motorowery i 1007 rowerów. Broń palna nie jest standardowym wyposażeniem strażników gminnych i miejskich, wszystkie straże posiadały w 2023 r. 71 sztuk broni palnej, czyli mniej niż jedną na 100 strażników. Nie odnotowano w 2023 r. ani jednego przypadku użycia bądź wykorzystania tej broni.

Tabela 21. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni straży gminnych i miejskich

	Funkcjonariusze	Pracownicy cywilni
2000	7222	503
2001	7282	513
2002	7210	547
2003	7389	585
2004	5192	626
2005	8313	680
2006	8714	742

	Funkcjonariusze	Pracownicy cywilni
2007	8859	896
2008	9174	1038
2009	9727	1230
2010	9869	1442
2011	9833	1424
2012	9790	1691
2013	9643	1769
2014	9542	1816
2015	9346	1776
2016	8890	1592
2017		
2018		
2019	8455	1812
2020	8339	1795
2021	8160	1818
2022	8031	1839
2023	7963	1865

Tabela 22. Liczba wszczętych przez straże gminne i miejskie postępowań o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe

	Nalożone mandaty	Skierowane do sądu wnioski o ukaranie	Łącznie
2006	690 468	78 298	768 766
2007	624 189	51 627	675 816
2008	820 000	63 480	883 480
2009	1 363 484	99 403	1 462 887
2010	1 398 733	182 376	1 581 109
2011	1 403 226	177 990	1 581 216
2012	1 803 722	125 025	1 928 747
2013	1 643 985	153 883	1 797 868
2014	1 384 095	162 829	1 546 924
2015	1 153 860	145 896	1 299 756
2016	568 209	52 530	620 739
2017			
2018			
2019	624 598	54 300	678 898
2020	506 663	47 683	554 346
2021	588 807	48 704	637 511
2022	625 777	47 823	673 600
2023	612 973	49 567	662 540

Tabela 23. Pojazdy służbowe i broń palna straży gminnych i miejskich w 2023 r.	
Pojazdy służbowe	1529
Jednostki broni palnej	71
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

STRAŻ LEŚNA

Opis: Organ pomocniczy Służby Leśnej powołany do zwalczania przestępstw i wykroczeń zaliczanych do szkodnictwa leśnego (bezprawne korzystanie z lasu, kłusownictwo, kradzież drewna z lasu państwowego, kradzież lub zniszczenie mienia nadleśnictwa). Na jej czele stoi Główny Inspektor Straży Leśnej, który podlega Dyrektorowi Generalnemu Lasów Państwowych. Jednostki Straży Leśnej dzielą się na posterunki w nadleśnictwach (podporządkowane nadleśniczemu) i grupy interwencyjne w regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych (podporządkowane Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych). Służba ta nie ma uprawnień dochodzeniowo-śledczych ani operacyjno-rozpoznawczych. Jest formacją uzbrojoną i może korzystać ze środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. Niektóre uprawnienia Straży Leśnej przysługują także: podleśniczym, leśniczym, inżynierom nadzoru, zastępcom nadleśniczego i nadleśniczemu. Straż Leśna działa na terenie Lasów Państwowych, a zatrzymane osoby przekazuje Policji.

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 530 ze zm.).

- Na podstawie odpowiedzi podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska z 18 marca 2009 r. na interpelację poselską nr 3294 ustalono, że Straż Leśna posiadała w latach 2006–2008 łącznie 988 etatów, a jej koszty utrzymania w tych trzech latach oszacowano na 67 525 tys. zł. Jednocześnie straż ta w latach 2007–2008 ujawniła 102 197 wykroczeń i przestępstw, w tym nałożyła 45 191 mandatów i prowadziła 15 152 dochodzenia w sprawach przestępstw.
- Liczba zatrudnionych w latach 2009–2023 funkcjonariuszy Straży Leśnych nie zmieniała się istotnie i oscylowała na poziomie niecałego tysiąca osób. Co warto odnotowania, wśród funkcjonariuszy tej formacji kobiety stanowiły w 2023 r. jedynie niecałe 3%, a w 2009 r. nawet niespełna 1%. Według informacji przekazanych przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych w Lasach Państwowych nie funkcjonują etaty tzw. „cywilnych pracowników Straży Leśnej”.
- Liczba wszczynanych co roku przez Straż Leśną postępowań o przestępstwa wyraźnie spadła między rokiem 2009 a 2023 z około 5 tys. do około 2600, w tym samym czasie jednak liczba wszczynanych postępowań o wykroczenia wzrosła z 45 do 58 tys.
- Straż Leśna posiada całkiem dużą flotę pojazdów służbowych – 547, czyli jeden na mniej niż dwóch funkcjonariuszy, i jeszcze większy arsenał broni palnej – łącznie 2670 egzemplarzy, z czego połowa to osobista broń krótka, około 30% to pistolety maszynowe i około 20% to broń gładkolufowa.

Tabela 24. Funkcjonariusze Straży Leśnej wg płci oraz wszczęte przez Straż Leśną postępowania o przestępstwa i wykroczenia

	Funkcjonariusze			Wszczęte postępowania		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	o przestępstwa	o wykroczenia	OGÓŁEM
2009	937	7	0,7	5091	45 388	50 479
2010	927	8	0,9	4925	53 226	58 151
2011	919	9	1,0	6060	40 962	47 022
2012	958	9	0,9	4329	47 335	51 664
2013	974	9	0,9	3238	47 151	50 389
2014	975	10	1,0	1610	40 656	42 266
2015	972	13	1,3	1193	37 618	38 811
2016	964	13	1,3	3701	34 632	38 333
2017	980	17	1,7	3171	39 100	42 271
2018	1001	24	2,4	2805	37 082	39 887
2019	985	25	2,5	2417	47 259	49 676
2020	969	25	2,6	2347	45 421	47 768
2021	958	23	2,4	1869	43 142	45 011
2022	962	22	2,3	3061	59 065	62 126
2023	981	27	2,8	2594	58 280	60 874

Tabela 25. Pojazdy służbowe i broń palna Straży Leśnej w 2023 r.

Pojazdy służbowe	547
Jednostki broni palnej	2670
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

PAŃSTWOWA STRAŻ RYBACKA

Opis: Umundurowana i uzbrojona formacja o uprawnieniach zbliżonych do policyjnych, która klasyfikowana jest jako straż ochrony przyrody. Podlega bezpośrednio wojewodzie. W każdym województwie znajduje się komenda wojewódzka straży. Zasady jej funkcjonowania skodyfikowane są w ustawie o rybactwie śródlądowym. Na co dzień strażnicy noszą umundurowanie, niemniej w przypadkach szczególnie uzasadnionych Komendant Wojewódzki PSR może wyrazić zgodę na wykonywanie obowiązków służbowych w ubraniu cywilnym. Strażnicy są wyposażeni zarówno w broń, jak i środki przymusu bezpośredniego. W trakcie wykonywania obowiązków przysługują im uprawnienia funkcjonariuszy publicznych.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 883).

- Państwowa Straż Rybacka, według danych Ministerstwa Środowiska z 18 marca 2009 r., posiadała w latach 2006–2008 355,5 etatów, jej łączny koszty utrzymania w tych trzech latach wynosił 18 129 449 zł, a liczba prowadzonych postępowań o wykroczenia w tym okresie to 26 729.
- Według danych przekazanych przez wszystkie komendy wojewódzkie (16) w Państwowej Straży Rybackiej w latach 2009–2023 zatrudnionych było przeciętnie 325 strażników, przy czym ich liczba nieznacznie wzrosła w latach 2013–2017 r. do około 340 i następnie spadła do poziomu z początku analizowanego okresu. Większość straży rybackich zatrudnia jedynie strażników i nawet pracownicy administracyjni zatrudnieni są na tych stanowiskach. Jedynie cztery z 16 komend wojewódzkich zatrudniały pojedynczych pracowników cywilnych – księgowych. Kobiety wśród funkcjonariuszy tej służby stanowiły w 2023 r. jedynie 11%.
- Państwowa Straż Rybacka nie posiada uprawnień do prowadzenia postępowań o przestępstwa i wszystkie sprawy o takie czyny przekazuje Policji. Postępowań o wykroczenia (kończących się nałożeniem mandatu, skierowaniem sprawy do sądu o ukaranie lub pouczeniem) w analizowanym okresie 2009–2023 prowadziła zaś około 14 tys. rocznie i liczba ta wzrosła od niecałych 9 tys. w 2009 r.
- Wszystkie komendy wojewódzkie Państwowej Straży Rybackiej posiadały łącznie 128 pojazdów służbowych, głównie samochodów terenowych (88), 18 osobowych, 17 ciężarowych oraz cztery quady. Funkcjonariusze tej służby dysponowali też łącznie 309 egzemplarzami broni palnej – wyłącznie krótkiej broni osobistej.

Tabela 26. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Państwowej Straży Rybackiej wg płci oraz wszczęte przez Państwową Straż Rybacką postępowania o wykroczenia

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni			Wszczęte postępowania o wykroczenia
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	
2009	316	23	7,3	6	5	83,3	8964
2010	316	25	7,9	6	5	83,3	10 550
2011	313	24	7,7	7	6	85,7	12 761
2012	309	24	7,8	6	5	83,3	11 027
2013	335	30	9,0	6	5	83,3	10 886
2014	330	30	9,1	6	5	83,3	9851
2015	339	34	10,0	6	5	83,3	10 412
2016	338	35	10,4	5	4	80,0	12 614
2017	341	36	10,6	5	4	80,0	15 269
2018	331	34	10,3	6	5	83,3	16 487
2019	325	34	10,5	6	5	83,3	16 368
2020	321	35	10,9	6	5	83,3	17 118
2021	325	36	11,1	6	5	83,3	13 951
2022	324	37	11,4	6	5	83,3	14 785
2023	314	35	11,1	6	5	83,3	14 933

Tabela 27. Pojazdy służbowe i broń palna Państwowej Straży Rybackiej w 2023 r.

Pojazdy służbowe	128
Jednostki broni palnej	309
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

PAŃSTWOWA STRAŻ ŁOWIECKA (PSŁ)

Opis: Umundurowana i wyspecjalizowana formacja o uprawnieniach policyjnych, która klasyfikowana jest jako straż ochrony przyrody. Znajduje się ona w strukturze urzędów wojewódzkich i podlega wojewodzie. W danym województwie na czele PSŁ stoi komendant wojewódzki PSŁ, powoływany przez wojewodę, zaś strażnicy formalnie są pracownikami urzędu wojewódzkiego, a nie funkcjonariuszami publicznymi. Do jej podstawowych zadań należą: ochrona zwierzyny, zwalczanie kłusownictwa i wszelkiego szkodnictwa łowieckiego, zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie łowiectwa, kontrola legalności skupu i obrotu zwierzyną.

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1082).

- Zgodnie z danymi przekazanymi w Sejmie 18 marca 2009 r. przez podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska Państwowa Straż Łowiecka obejmowała w latach 2006–2008 łącznie 58,5 etatów strażników; jej łączny koszt utrzymania w trzech wymienionych latach wynosił 2 271 468,44 zł; liczba prowadzonych postępowań o przestępstwa w tych samych trzech latach to 447, a liczba postępowań o wykroczenia (2006–2008) – 392.
- Według danych zebranych za lata 2009–2023 od wszystkich 13 komend wojewódzkich w Państwowej Straży Łowieckiej służyły w tym okresie przeciętnie 64 osoby rocznie, przy czym ich liczba nieznacznie wzrosła – z 60 w 2009 do 68,5 (pojedyncze komendy podawały dane o częściowo obsadzonych etatach) w 2023 r. Jest to więc najmniejsza z opisywanych służb mundurowych, a także druga, po Straży Leśnej, pod względem udziału mężczyzn wśród jej funkcjonariuszy – stanowili oni w 2023 r. 93%.
- Podobnie jak w przypadku Państwowej Straży Rybackiej, większość komend wojewódzkich Państwowej Straży Łowieckiej nie zatrudniała ani jednego pracownika cywilnego. Tacy pracownicy (po jednej osobie – księgową) byli zatrudnieni tylko w pięciu strażach i to dodatkowo nie przez cały analizowany okres.
- Wydaje się, że prowadzenie postępowań o przestępstwa i wykroczenia nie jest podstawowym zadaniem jej funkcjonariuszy – w latach 2009–2023 przeciętnie wszczynali oni jedynie 177 postępowań o przestępstwa i 62 postępowania o wykroczenia. Liczby te podlegały istotnym zmianom, ale zmiany te nie przyjmują żadnego wyraźnego trendu.

Tabela 28. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Państwowej Straży Łowieckiej wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2009	60	2	3,3	4	3	75,0
2010	62	3	4,8	3	3	100,0
2011	65	3	4,6	4	4	100,0
2012	61	3	4,9	4	4	100,0
2013	59	3	5,1	4	4	100,0
2014	63	3	4,8	4	4	100,0
2015	63	4	6,3	4	4	100,0
2016	61	3	4,9	4	4	100,0
2017	63	2	3,2	3	3	100,0
2018	67	3	4,5	3	3	100,0
2019	67	3	4,5	3	3	100,0
2020	64	3	4,7	4	4	100,0
2021	66	2	3,0	5	5	100,0
2022	64,5	5	7,8	3	3	100,0
2023	68,5	5	7,3	3	3	100,0

Tabela 29. Liczba wszczętych przez Państwową Straż Łowiecką postępowań o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe

	Wszczęte postępowania o przestępstwa	Wszczęte postępowania o wykroczenia	OGÓŁEM
2009	156	11	167
2010	173	14	187
2011	236	113	349
2012	254	84	338
2013	216	89	305
2014	203	79	282
2015	159	117	276
2016	183	54	237
2017	193	112	305
2018	138	63	201
2019	151	36	187
2020	155	24	179
2021	180	34	214
2022	123	35	158
2023	146	66	212

Tabela 30. Pojazdy służbowe i broń palna Państwowej Straży Łowieckiej w 2023 r.

Pojazdy służbowe	35
Jednostki broni palnej	104
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	0

STRAŻ PARKU W PARKACH NARODOWYCH

Opis: Są to formacje zaliczane do Służby Parku Narodowego, które działają w ramach parków narodowych. Do ich podstawowych zadań należą: ochrona przyrody (m.in. poprzez patrole), zapewnienie bezpieczeństwa odwiedzających, edukacja w zakresie świadomości ekologicznej, współpraca z lokalnymi społecznościami i innymi służbami. Strażnicy mogą także legitymować osoby podejrzane o popełnienie przestępstwa, a także dokonywać zatrzymania takich osób. Posiadają uprawnienia do używania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478).

- Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska z 18 marca 2009 r. na interpelację poselską nr 3294 wskazywała, że wszystkie straże parków narodowych posiadały w latach 2006–2008 łącznie 105 etatów strażników, a łączny koszt utrzymania tych formacji w okresie tych trzech lat został ustalony na 5 242 041 zł. W tym samym okresie (2006–2008) straże te prowadziły 458 postępowań wykroczeniowych i wystawiły 2313 mandatów.
- Straże parku działają we wszystkich 23 polskich parkach narodowych. Łącznie w latach 2009–2023 służyło w nich około 100 strażników. Ich liczba nie podlegała w analizowanym okresie istotnym zmianom, udział kobiet wzrósł zaś z 1 do 4%. Większość tych formacji nie zatrudnia pracowników cywilnych – byli oni obecni jedynie w dwóch z nich.
- Straże prowadziły w analizowanych latach rocznie około 450 postępowań o przestępstwa i wykroczenia – najczęściej o wykroczenia kończące się wystawieniem mandatu karnego.
- W 2023 r. na wyposażeniu straży parków było łącznie 61 pojazdów, głównie samochodów terenowych, ale też pojedyncze quady, motocykle i samochody osobowe. Dodatkowo jedna ze straży przekazała informacje o posiadaniu trzech łodzi służbowych. W tym samym roku funkcjonariusze straży parków dysponowali łącznie 123 jednostkami służbowej broni palnej, najczęściej krótkiej, 16 strzelbami gładkolufowymi i pięcioma egzemplarzami długiej broni myśliwskiej. Odnotowano jednocześnie jedynie dwa przypadki jej wykorzystania – do odstraszenia zwierząt ze szlaków turystycznych – i nie zarejestrowano ani jednego przypadku jej użycia.

Tabela 31. Funkcjonariusze i pracownicy cywilni Straży Parku w parkach narodowych wg płci

	Funkcjonariusze			Pracownicy cywilni		
	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet	OGÓŁEM	w tym kobiety	% kobiet
2009	99	1	1,0	0	0	–
2010	101	1	1,0	3	3	100,0
2011	99	1	1,0	3	3	100,0
2012	100	1	1,0	3	3	100,0
2013	99	1	1,0	3	3	100,0
2014	101	2	2,0	8	5	62,5
2015	99	2	2,0	8	5	62,5
2016	99	2	2,0	8	5	62,5
2017	96	2	2,1	8	5	62,5
2018	104	2	1,9	8	6	75,0
2019	98	2	2,0	8	6	75,0
2020	95	2	2,1	8	6	75,0
2021	98	2	2,0	8	6	75,0
2022	99	3	3,0	8	6	75,0
2023	103	4	3,9	6	6	100,0

Tabela 32. Wszczęte przez Straż Parku w parkach narodowych postępowania o przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe

	Wszczęte postępowania o przestępstwa	Wszczęte postępowania o wykroczenia	OGÓŁEM
2009	118	476	594
2010	71	398	469
2011	79	518	597
2012	67	432	499
2013	46	405	451
2014	75	313	388
2015	55	401	456
2016	51	263	314
2017	41	253	294
2018	46	220	266
2019	33	301	334
2020	43	355	398
2021	44	509	553
2022	27	661	688
2023	33	429	462

Tabela 33. Pojazdy służbowe i broń palna Straży Parku w parkach narodowych w 2023 r.

Pojazdy służbowe	61
Jednostki broni palnej	123
Liczba przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy	0
Liczba przypadków wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy	2

Rozdział VII

MIĘDZYNARODOWE STATYSTYKI POLICYJNE I PENITENCJARNE

Beata Gruszczyńska

Wprowadzenie

W części międzynarodowej *Atlasu przestępczości w Polsce* 7, podobnie jak w poprzednich edycjach, podstawą danych dotyczących przestępczości są statystyki Eurostatu¹ – Europejskiej Agencji Statystycznej Komisji Europejskiej. Bazy Eurostatu obejmują zarówno dane dotyczące państw członkowskich Unii Europejskiej, jak i państw grupy EFTA, tj. Islandii, Lichtensteinu², Norwegii i Szwajcarii. W bazach statystycznych Eurostatu gromadzone są także dane dotyczące państw kandydujących do Unii Europejskiej, jednakże z uwagi na ich nieregularność zostały pominięte.

Należy dodać, że – obok Eurostatu – europejskie dane o przestępczości znajdują się także w innych źródłach, w tym m.in. w NUMBEO, Statista, European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics³. W przypadku statystyk penitencjarnych w obecnej edycji również skorzystano z bazy Eurostatu m.in. po to, aby w obu zbiorach dane oparte były na podobnych definicjach przestępstw i zasadach ich gromadzenia⁴.

Porównania międzynarodowe – zarówno statystyk przestępczości, jak i danych penitencjarnych – wiążą się z ryzykiem niewłaściwej interpretacji, związanej z szeregiem różnic między państwami, m.in. w kodeksach karnych, definicjach przestępstw, sposobie gromadzenia

danych, różnicach społeczno-kulturowych, w tym np. w postrzeganiu pewnych zachowań jako karalne, stopniu zaufania do Policji, częstości zawiadamiania o przestępstwach. Z tego też względu porównujemy przede wszystkim trendy wzrostu lub spadku przestępstw między państwami, a nie wartości współczynników poszczególnych przestępstw.

Istotnym elementem europejskich zbiorów danych o przestępczości (m.in. w Eurostatie), w porównaniu z bazami poszczególnych państw, jest uwzględnienie szeregu czynników, które mogą mieć i mają wpływ na odnotowaną liczbę przestępstw. Jednym z przykładów odnośnie do danych policyjnych gromadzonych i opracowywanych przez Eurostat jest ich zgodność z *International Classification of Crime for Statistical Purposes* – ICCS (Międzynarodową klasyfikacją przestępstw do celów statystycznych)⁵. Należy pokreślić, że wzięcie pod uwagę danych w systemie ICCS jest istotne szczególnie z punktu widzenia porównań międzynarodowych. Ważną kwestią w bazie Eurostatu są m.in. definicje standardowe poszczególnych rodzajów przestępstw. W sytuacjach, kiedy państwa nie mogą dostosować się do danej definicji, mają możliwość zaznaczenia różnic, co w analizach porównawczych ma duże znaczenie⁶.

W obecnej edycji *Atlasu*, podobnie jak w poprzednich, przedstawione zostały dane policyjne obejmujące siedem rodzajów przestępstw, w tym zabójstwo, uszczerbek na zdrowiu (*assault*), zgwałcenie, rozbój, kradzież cudzej rzeczy, kradzież z włamaniem, kradzież

¹ Eurostat stanowi źródło danych o przestępczości z uwzględnieniem różnic w systemach karnych oraz w metodologiach gromadzenia danych w poszczególnych państwach; https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_sims.htm.

² Z uwagi na nieliczną populację Lichtensteinu (około 40 tys. ludności) dane statystyczne zostały przedstawione tylko częściowo, w tym m.in. bez współczynników na 100 tys. ludności.

³ NUMBEO, https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp?title=2024-mid®ion=150; Statista, <https://www.statista.com/statistics/1268504/homicide-rate-europe-country/>, European Sourcebook, <https://wp.unil.ch/europeansourcebook/printed-editions-2/7th-edition-preliminary-publication/> [dostęp: 25.02.2025].

⁴ W poprzednich edycjach korzystano z bazy SPACE1.

⁵ ICCS jest międzynarodowym standardem statystycznym w zakresie gromadzenia danych o przestępczości; Eurostat, *Data Browser*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_off_cat/default/table?lang=en&category=crim.crim_off [dostęp: 10.07.2024]; Eurostat, *Crime and criminal justice (crim)*. *Eurostat metadata*, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_sims.htm#meta_update1718205066410 [dostęp: 10.07.2024].

⁶ Definicje przestępstw oraz wyjaśnienia dotyczące różnic w zastosowaniu przedstawia przywołana wyżej strona Eurostat, *Crime...*

pojazdu. I również jak poprzednio, podstawą analizy były liczby bezwzględne oraz współczynniki na 100 tys. wymienionych wyżej rodzajów przestępstw. Pod uwagę wzięto lata 2018–2022⁷, a za podstawę porównania przyjęto średnie roczne zmiany w dynamice nasilenia poszczególnych rodzajów przestępstw, a nie tylko różnice w wartościach współczynników.

Przykładowo, wartości na wykresie 1 to średnie geometryczne czterech wskaźników dynamiki: liczba zabójstw na 100 tys. mieszkańców w roku $(n + 1)$ / liczba zabójstw na 100 tys. mieszkańców w roku n , gdzie $n = 2018, 2019, 2020, 2021$. Należy podkreślić, że analizowany pięcioletni okres (2018–2022) był szczególny, głównie z powodu pandemii COVID-19 i szeregu konsekwencji z tym związanych. Pandemia COVID-19 miała niewątpliwie wpływ na życie i funkcjonowanie na całym świecie⁸.

W Polsce pierwszy przypadek zakażenia i zachorowania stwierdzono 4 marca 2020 r.⁹

W celu wzięcia pod uwagę ewentualnych zmian, związanych m.in. z wpływem pandemii na odnotowaną przestępczość, przedstawiono dla porównania średnie roczne zmiany 2018–2020 (I okres) oraz 2020–2022 (II okres – pandemiczny). Obok danych w postaci tabel oraz wykresów przedstawiono także krótkie komentarze dotyczące trendów, które są jedynie sygnałem i „zaproszeniem” do dalszych głębszych analiz, zarówno statystycznych, jak i kryminologicznych.

Wiadomo, że dane liczbowe, zwłaszcza statystyki przestępczości, nie odzwierciedlają bezpośrednio bieżących sytuacji, ale warto spojrzeć na nie z perspektywy porównawczej, m.in. różnic w dynamice nasilenia poszczególnych rodzajów przestępstw między państwami.

Podobnie jak w poprzednich edycjach *Atlasu*, przedstawiamy informacje o momencie rejestracji przestępstwa w statystykach poszczególnych państw.

Tabela 1. Moment rejestracji statystycznej przestępstwa

Austria	C	Estonia	B	Islandia	A	Norwegia	A	Szwecja	B
Belgia	A	Finlandia	C	Lichtenstein	A	POLSKA	C	Węgry	C
Bułgaria	C	Francja	A	Litwa	A	Portugalia	A	Włochy	A
Chorwacja	B	Grecja	A	Luksemburg	A	Rumunia	C		
Cypr	A	Hiszpania	C	Łotwa	B	Słowacja	A		
Czechy	C	Holandia	B	Malta	A	Słowenia	C		
Dania	A	Irlandia	A	Niemcy	C	Szwajcaria	C		

A – w chwili zgłoszenia, B – po wstępnym rozpoznaniu, C – po zakończeniu postępowania.

⁷ Rok 2022 jest obecnie ostatnim w zbiorze danych Eurostatu, zaś rok 2018 był ostatnim w momencie opracowywania poprzedniej edycji *Atlasu*.

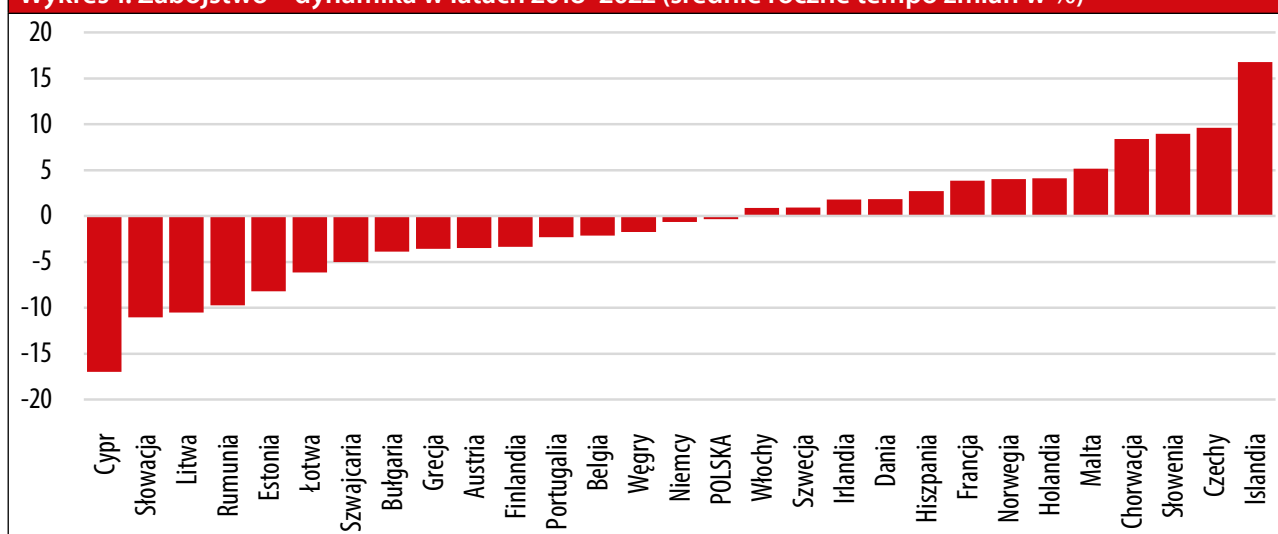
⁸ E.W. Kruisbergen et al., *The pandemic as a criminological experiment: Crime in the Netherlands during 12 months of COVID-19 measures*, „European Journal of Criminology” 2024, Vol. 21(4), s. 556–582, D.S. Abrams, *COVID and Crime: An Early Empirical Look*, „Journal of Public Economics” 2021, Vol. 194, <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104344>, J.H. Boman, T.J. Mowen, *Global crime trends during COVID-19*, „Nature Human Behaviour” 2021, Vol. 5, s. 821–822, <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01151-3>.

⁹ Wikipedia, *Pandemia COVID-19 w Polsce*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Pandemia_COVID-19_w_Polsce [dostęp: 4.11.2024].

7.1. Międzynarodowe statystyki policyjne

ZABÓJSTWO

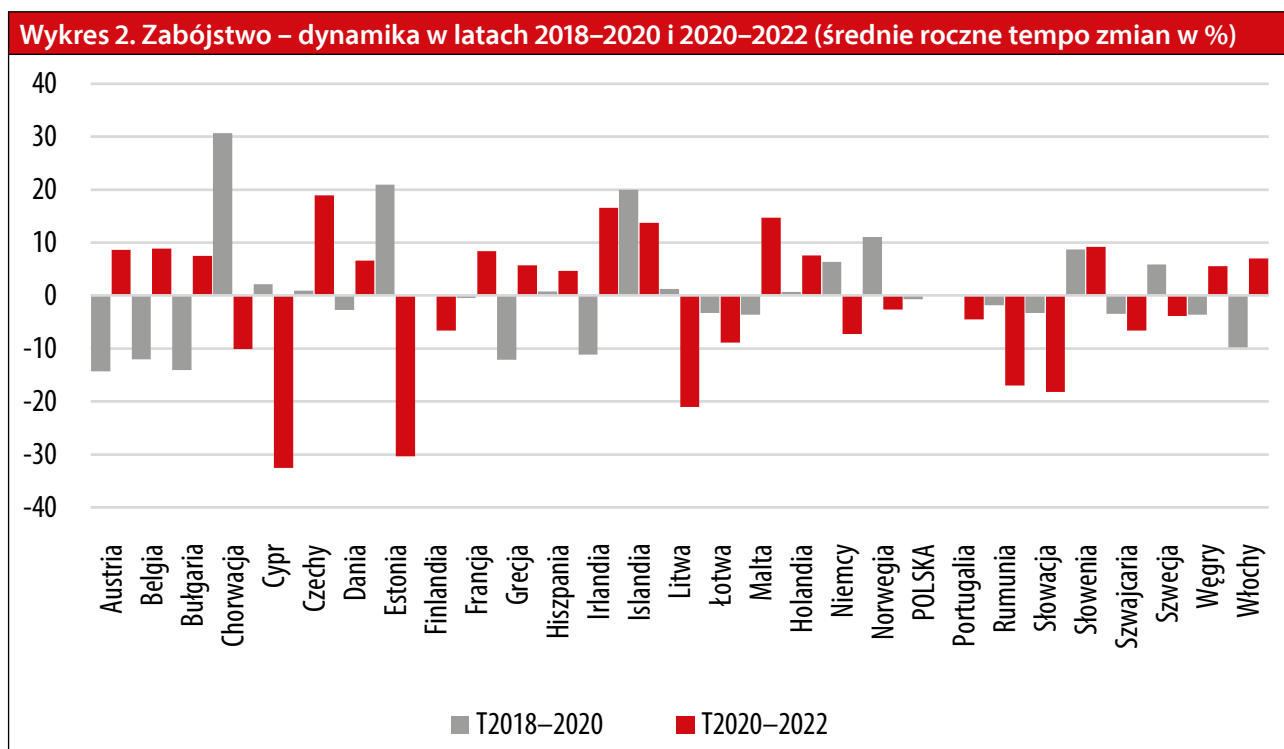
Wykres 1. Zabójstwo – dynamika w latach 2018–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)*

* Nie włączono Lichtensteinu i Luksemburga ze względu na małe liczby.

- Statystyki policyjne dotyczące zabójstw w latach 2018–2022 obejmują 28 państw, wśród których w połowie średnie roczne tempo nasilenia zabójstw zmniejszało się, w tym najszybciej na Cyprze (o ponad 15% rocznie), w Słowacji, na Litwie i w Rumunii (rocznie

o około 10%). Najwyższy wzrost współczynników zabójstw miał miejsce w Czechach, Słowenii i Chorwacji (blisko 10% w skali roku). W Polsce, podobnie jak w Niemczech, na Węgrzech i w Szwecji, wskaźniki były niskie – nie przekraczały 1% rocznie.

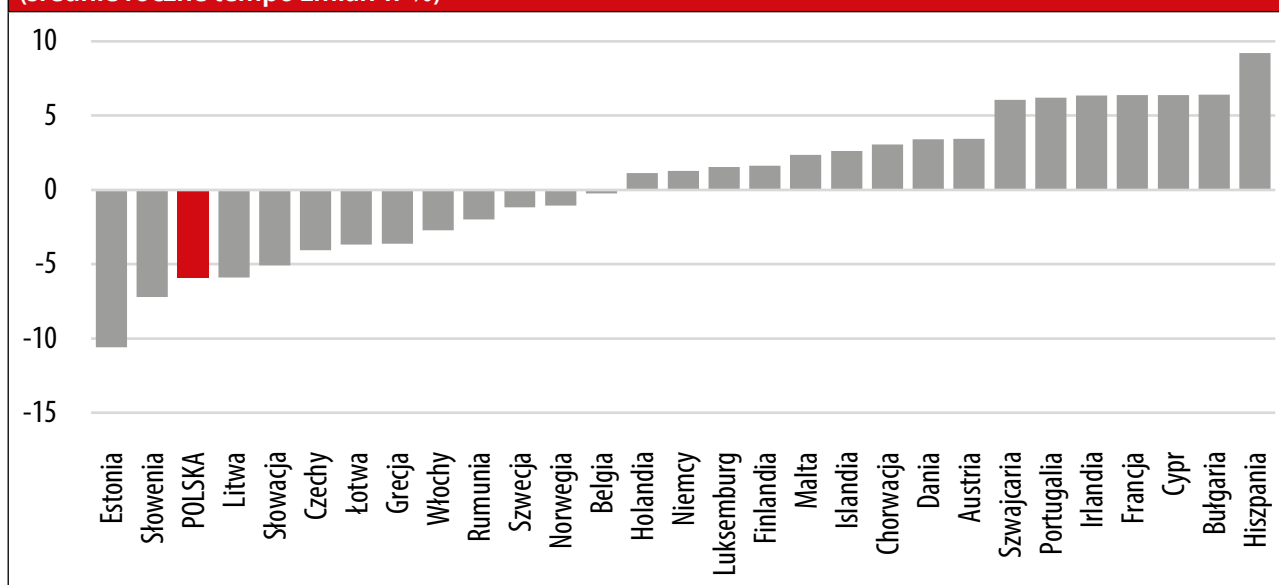

Na wykresie nie uwzględniono Lichtensteinu i Luksemburga ze względu na małe (pojedyncze) liczby zabójstw.

- W latach 2020–2022 (okres pandemii COVID-19) wzrost nasilenia zabójstw odnotowano w połowie analizowanych państw; najwyższy wzrost miał miejsce w Czechach (prawie 20% rocznie), w Irlandii, na Malcie (około 15%). Znaczny spadek według statystyk miał miejsce na Cyprze i w Estonii – około 30%, na Litwie – ponad 20% rocznie, w Rumunii i Słowacji – około 18%.

USZCZERBEK NA ZDROWIU

Wykres 3. Przestępstwo uszczerbku na zdrowiu – dynamika w latach 2018–2022
(średnie roczne tempo zmian w %)

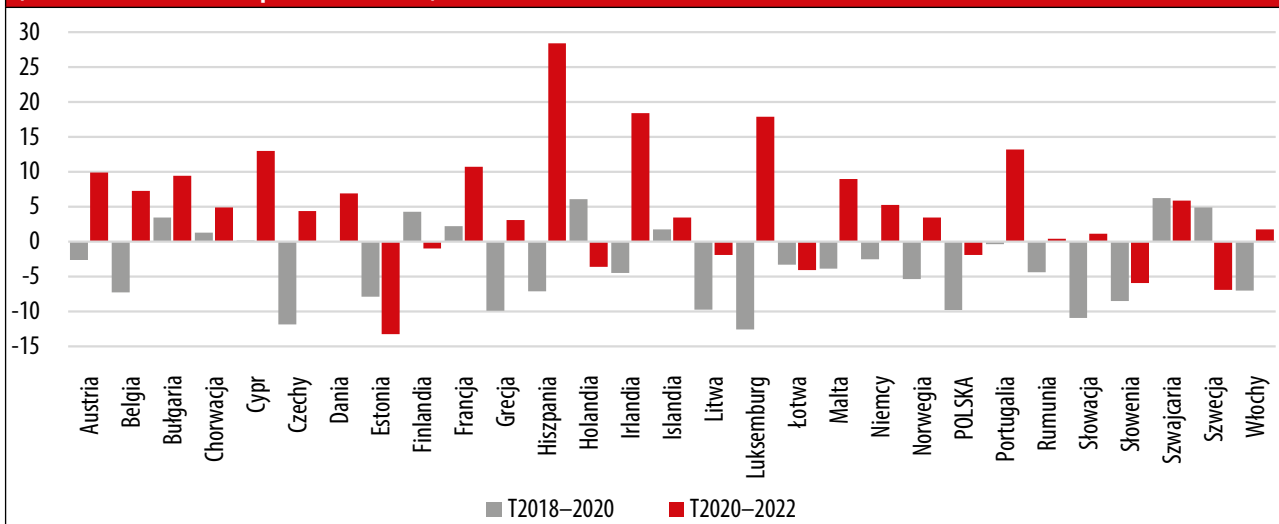

Brak danych dla Węgier; nie uwzględniono Lichtensteinu.

- Statystyki Eurostatu przedstawiają znaczne zróżnicowanie nasilenia przestępstwa uszczerbku na zdrowiu w państwach Unii Europejskiej oraz EFTA (w 2022 r.: od 1,2 w Rumunii, 4,4 w Estonii, 5,2 w Litwie, 5,4 w Słowenii do ponad 500 – w Belgii, Francji).
- Najwyższy roczny spadek nasilenia liczby przestępstw uszczerbku na zdrowiu w pięcioleciu 2018–2022 miał

miejsce w Estonii – ponad 10% rocznie, a następnie w Słowenii, Polsce, na Litwie oraz w Słowacji (od 5% do 7% w skali roku). Wzrost nasilenia tych przestępstw odnotowano w Hiszpanii (powyżej 9%) oraz w Bułgarii, na Cyprze, we Francji, Irlandii, Portugalii i Szwajcarii – powyżej 6% rocznie.

Wykres 4. Przestępstwo uszczerbku na zdrowiu – dynamika w latach 2018–2020 oraz 2020–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

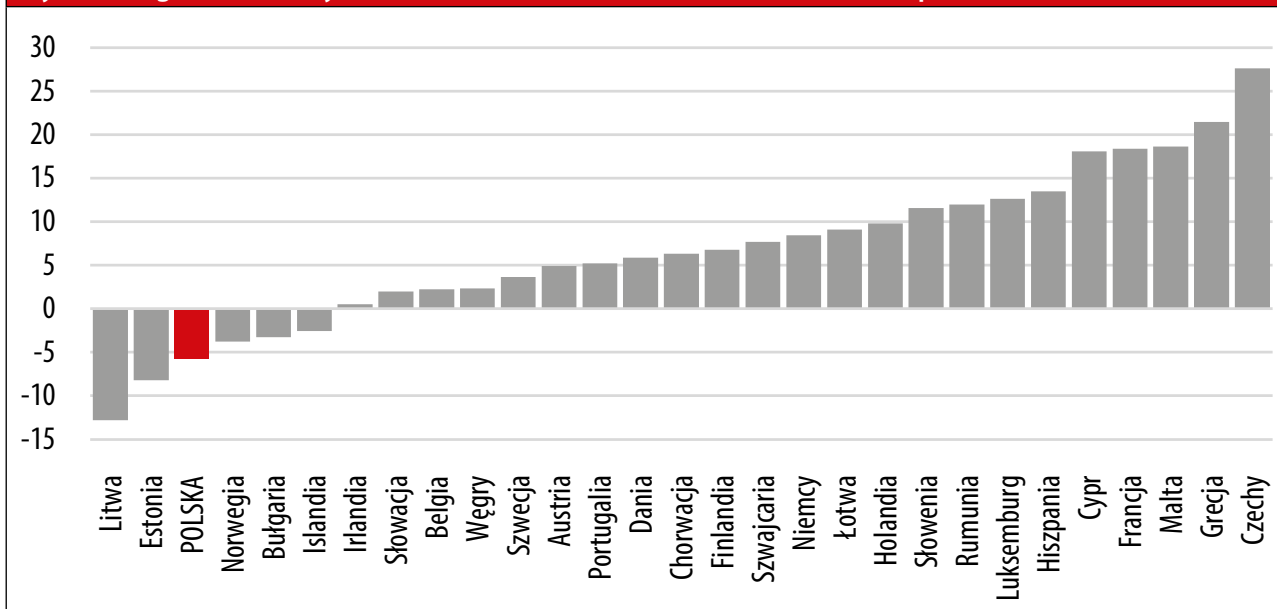
Brak danych dla Węgier; nie uwzględniono Lichtensteinu.

- W latach 2018–2020 w większości państw nasilenie przestępstw uszczerbku na zdrowiu zmniejszało się – najszybciej w Luksemburgu, na Słowacji, w Czechach (ponad 10% rocznie), a także w Grecji, na Litwie i w Polsce o niemal 10% w ciągu roku.
- Dane Eurostatu wskazują na wzrost nasilenia przestępstw uszczerbku na zdrowiu w okresie pandemii w większości analizowanych państw. Najbardziej

zwiększyło się nasilenie tych przestępstw w Hiszpanii (średnio ponad 25% w skali roku) oraz w Irlandii i Luksemburgu (rocznie o blisko 18%), a także w Portugalii i na Cyprze (około 13% rocznie). Spadek odnotowano w Estonii (o ponad 13% rocznie), w Szwecji i Słowenii (o około 6% rocznie) oraz w nieco mniejszym stopniu również w Holandii i Łotwie.

PRZESTĘPSTWO ZGWAŁCENIA

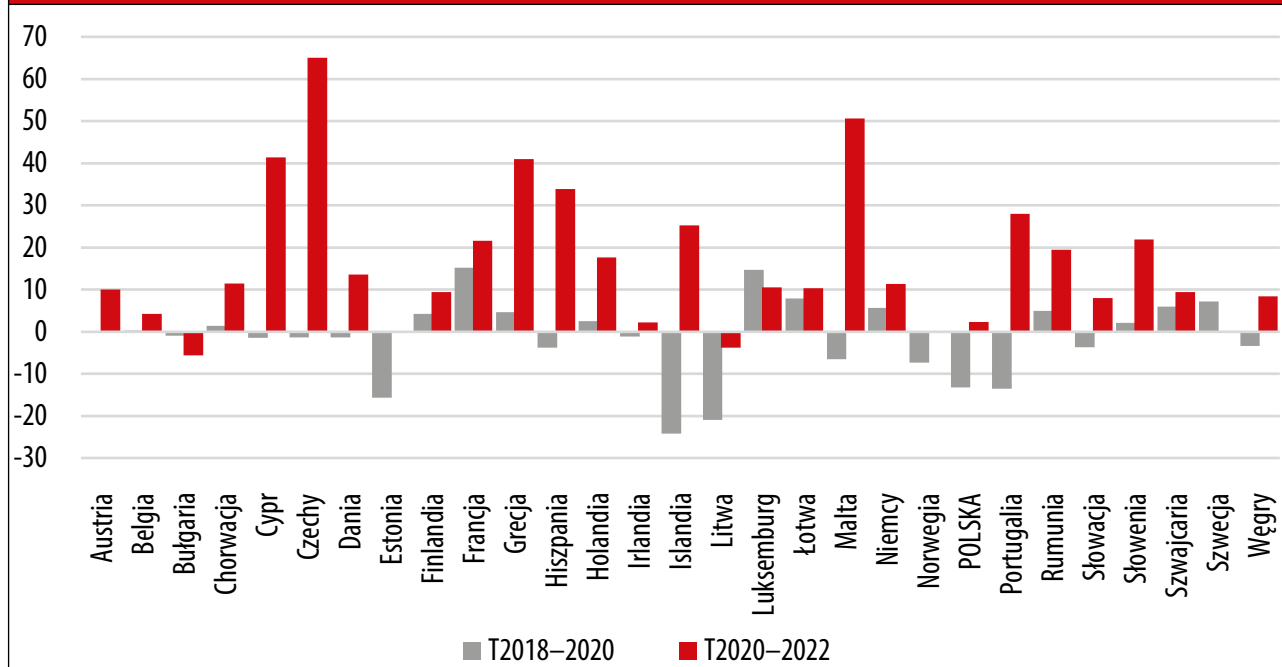
Wykres 5. Zgwałcenie – dynamika w latach 2018–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Brak danych dla Włoch; nie uwzględniono Lichtensteinu.

- W latach 2018–2022 w zdecydowanej większości analizowanych państw nasilenie zgwałceń zwiększyło się. Najwyższy wzrost nasilenia przestępstwa zgwałcenia w pięcioleciu 2018–2022 miał miejsce w Czechach (średnio ponad 25% rocznie), w Grecji (ponad 20%) oraz na Malcie, we Francji i na Cyprze (około 20%) w skali roku. Znaczne zmniejszenie nasilenia zgwałceń odnotowano na Litwie (około 13% rocznie), w Estonii i w Polsce.
- W okresie pandemii COVID-19 w latach 2020–2022 wzrost (nasilenia) przestępstw zgwałcenia nastąpił w większości analizowanych państw. Największy, ponad 65% w skali roku, miał miejsce w Czechach, na Malcie (o 50%) oraz na Cyprze i w Grecji o ponad 40% rocznie, w Hiszpanii o ponad 30%. Zmniejszenie nasilenia przestępstw zaledwie o parę procent wystąpiło jedynie w Bułgarii i na Litwie.

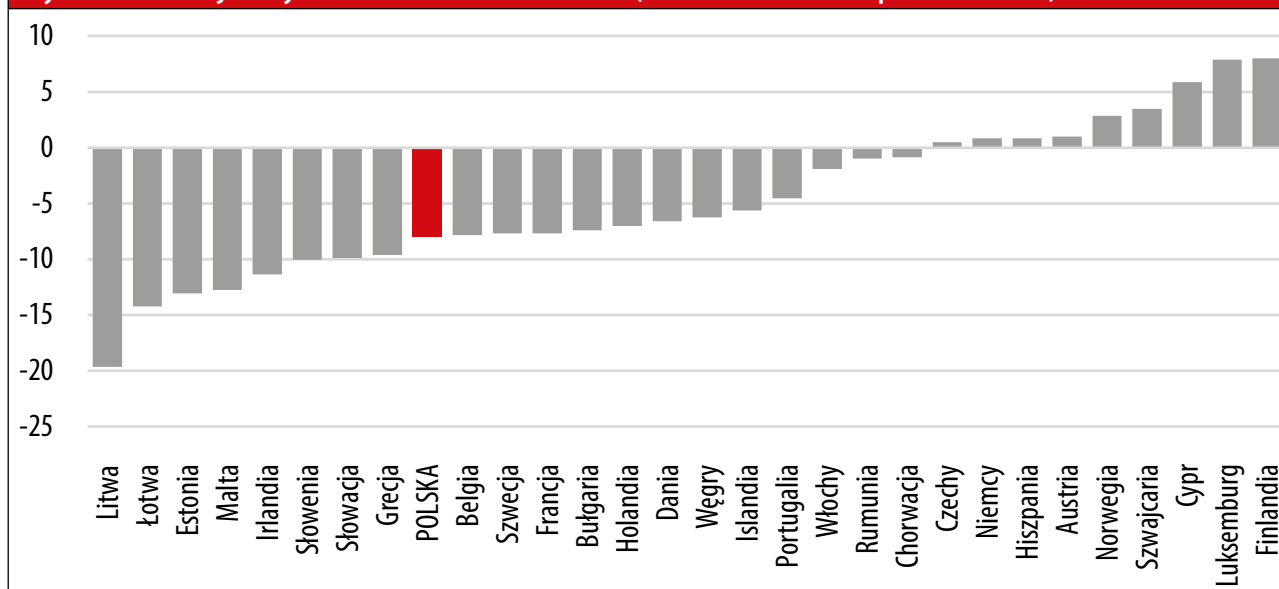
**Wykres 6. Zgwałcenie – dynamika w latach 2018–2020 oraz 2020–2022
(średnie roczne tempo zmian w %)**

Brak danych dla Włoch; nie uwzględniono Lichtensteinu.

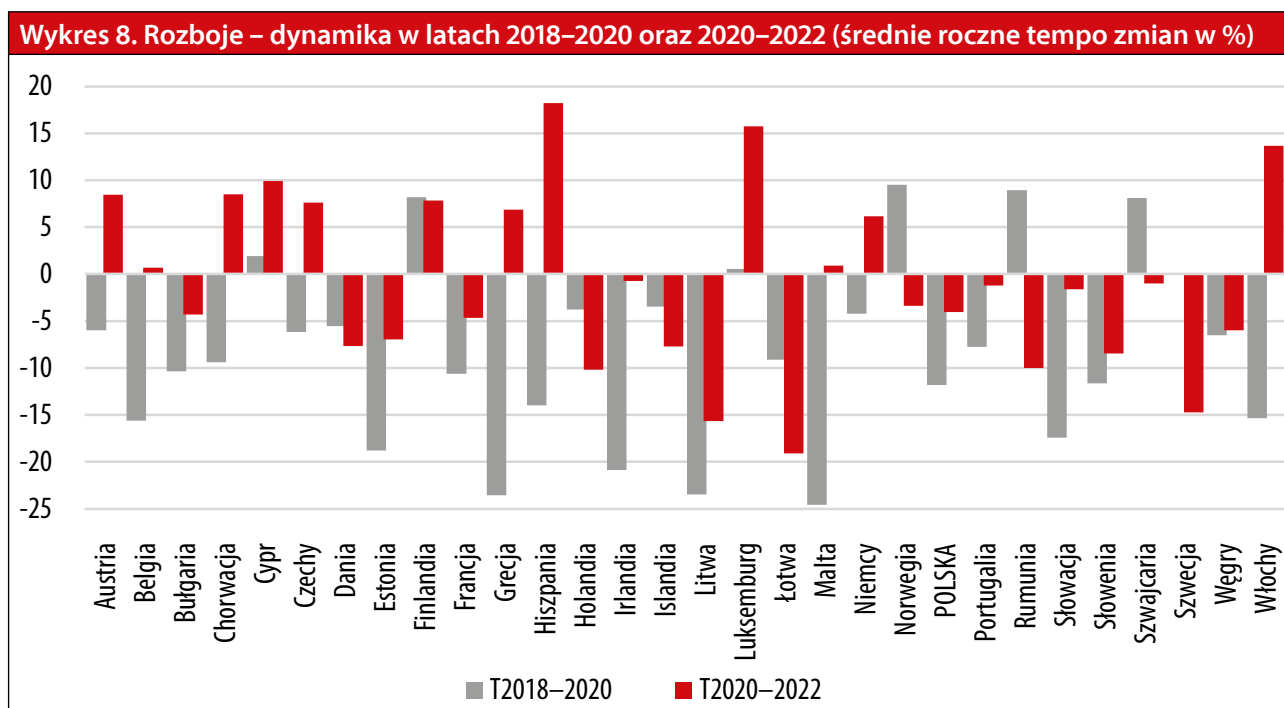
ROZBOJE

Wykres 7. Rozboje – dynamika w latach 2018–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Nie uwzględniono Lichtensteinu.

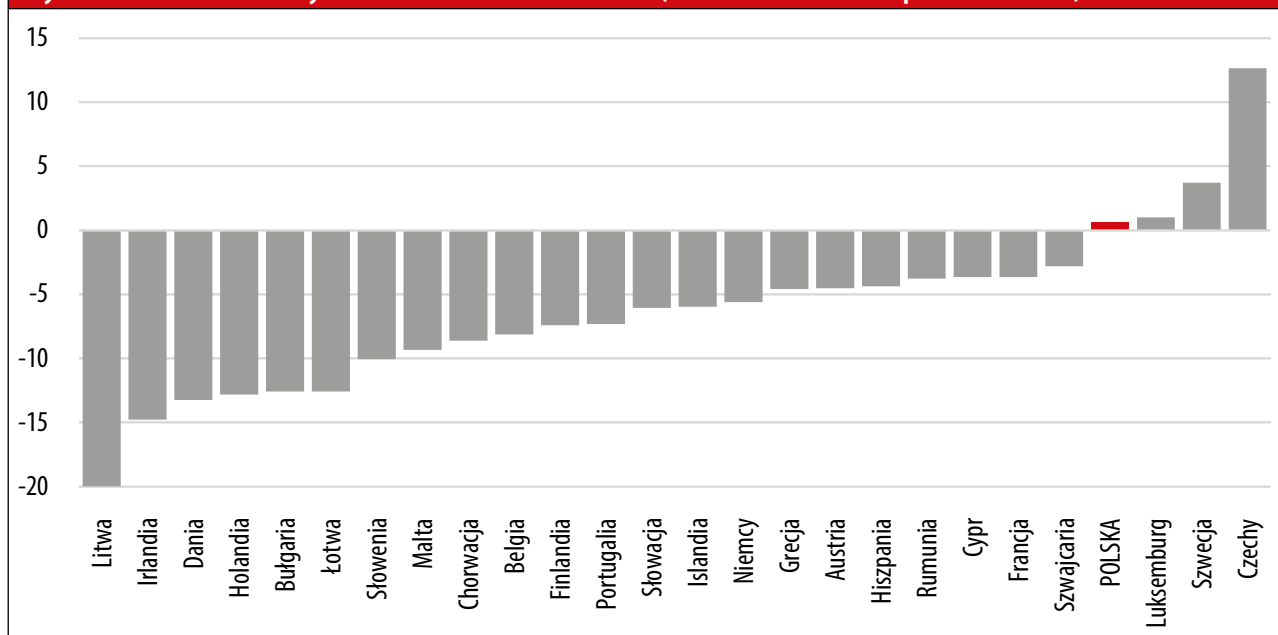
- W większości analizowanych państw w latach 2018–2022 liczba oraz nasilenie rozbojów zmniejszyły się. Największy spadek, prawie o 20%, miał miejsce na Litwie, a także na Łotwie – blisko 15%, nieco mniej w Estonii, na Malcie oraz Irlandii – o ponad 10% rocznie. Natomiast wzrost ponad 5% rocznie odnotowano w Finlandii, Luksemburgu oraz na Cyprze.
- W okresie przed pandemią dane wskazują na spadek liczby i nasilenia rozbojów w zdecydowanej większości państw. Wzrost miał miejsce tylko w Finlandii, Norwegii, Rumunii oraz w Szwajcarii.
- W latach 2020–2022 (pandemia) nasilenie rozbojów zwiększyło się w 10 państwach, w tym najbardziej (o ponad 15% rocznie) w Hiszpanii i Luksemburgu oraz we Włoszech (o ponad 10%). Spadek nasilenia rozbojów miał miejsce w wielu państwach (na Łotwie o prawie 20% w skali roku, na Litwie i w Szwecji o około 15%), jednak w nieco mniejszym stopniu niż w okresie przedpandemicznym.
- Znaczny wzrost nasilenia rozbojów w okresie pandemii COVID-19 miał miejsce w Hiszpanii – o blisko 20% rocznie, w Luksemburgu (o ponad 15%), we Włoszech (blisko 15%). W tym okresie wzrosło również nasilenie rozbojów na Cyprze (średnio 10% rocznie), a także w Austrii, Chorwacji, w Czechach, Finlandii, Grecji i w Norwegii.

Nie uwzględniono Lichtensteinu.

WŁAMANIA

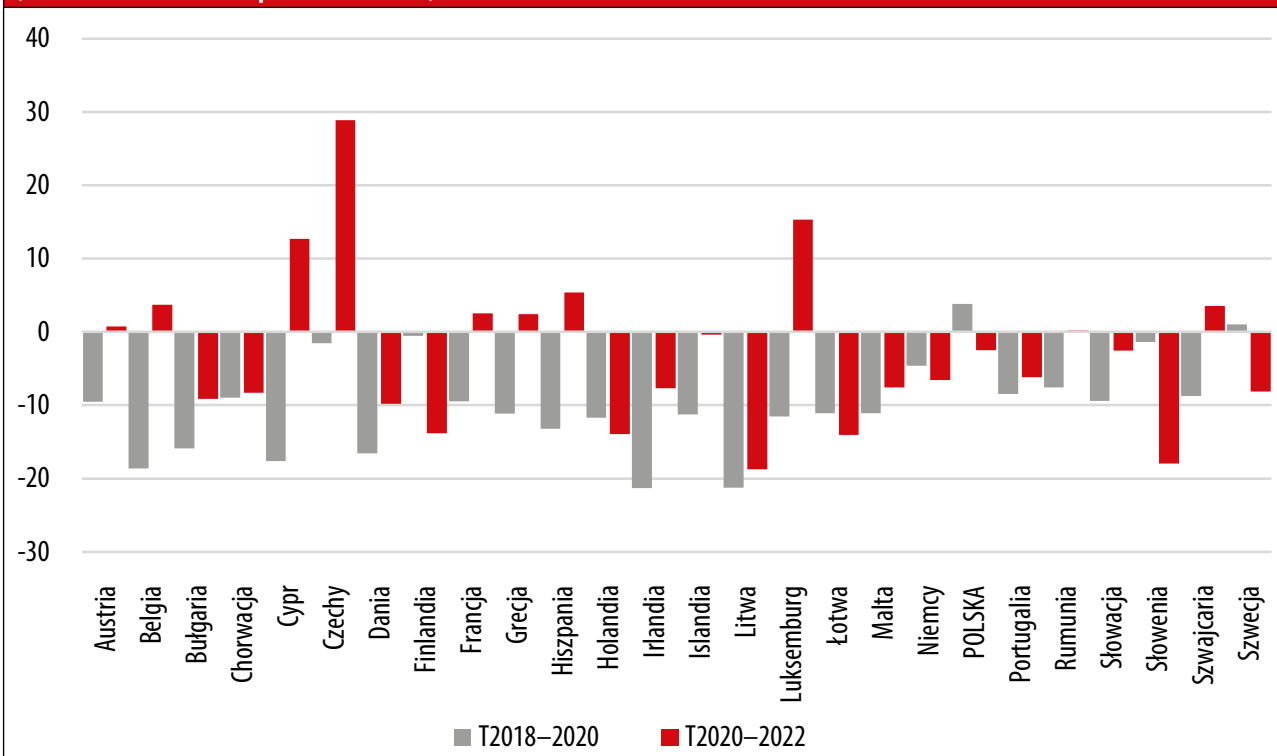
Wykres 9. Włamania – dynamika w latach 2018–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Brak danych dla Estonii, Norwegii, Węgier i Włoch; nie uwzględniono Lichtensteinu.

- W pięcioleciu 2018–2022 nasilenie włamań zmniejszyło się niemal we wszystkich państwach. Jedynie w Czechach odnotowano znaczny wzrost – przekraczający 10% w skali roku.
- W okresie pandemii COVID-19 w większości państw nasilenia włamań zmniejszyły się. Wzrost – i to znaczny – o prawie 30% rocznie miał miejsce w Czechach oraz o ponad 10% rocznie na Cyprze i w Luksemburgu.
- W większości państw zmniejszenie nasilenia włamań odnotowano zarówno w okresie przed pandemią, jak i w czasie pandemii. Wyjątek stanowią Czechy, gdzie w czasie pandemii wzrost był bardzo duży, niemal 30% w skali roku. W tym okresie ponad dziesięcioprocentowe zwiększenie nasilenia włamań miało miejsce na Cyprze oraz w Luksemburgu.

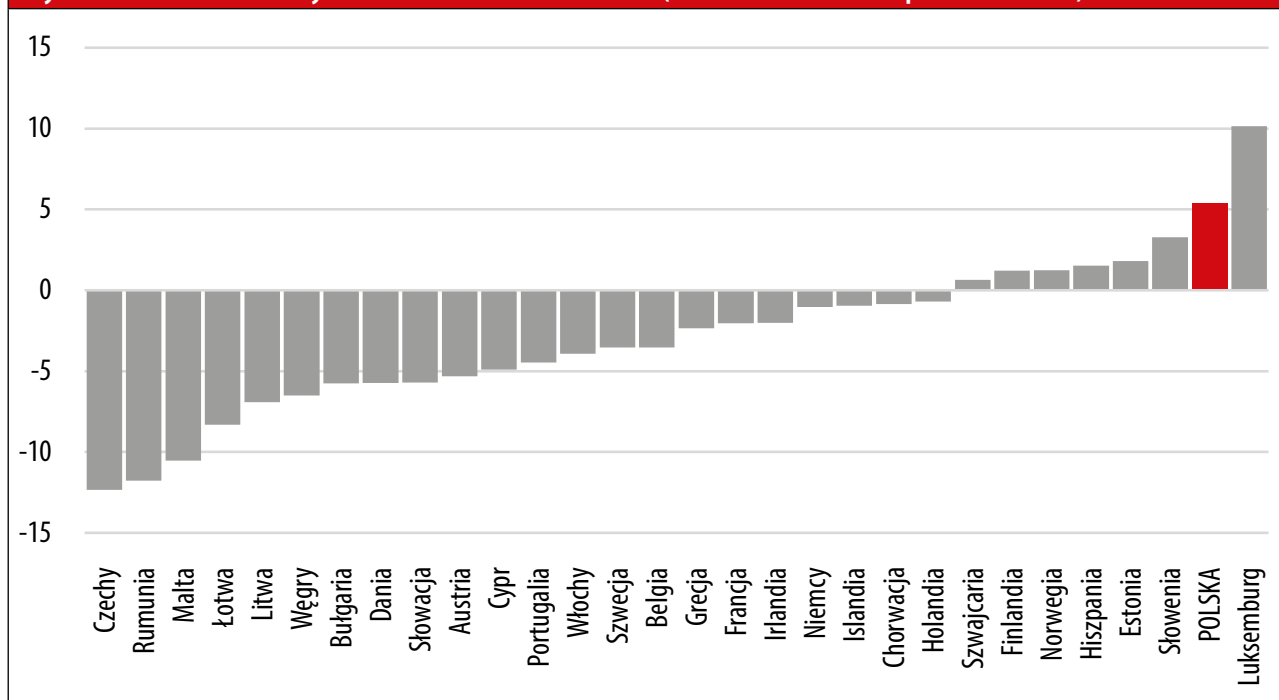
**Wykres 10. Włamania – dynamika w latach 2018–2020 oraz 2020–2022
(średnie roczne tempo zmian w %)**

Brak danych dla Estonii, Norwegii, Węgier i Włoch; nie uwzględniono Lichtensteinu.

KRADZIEŻE

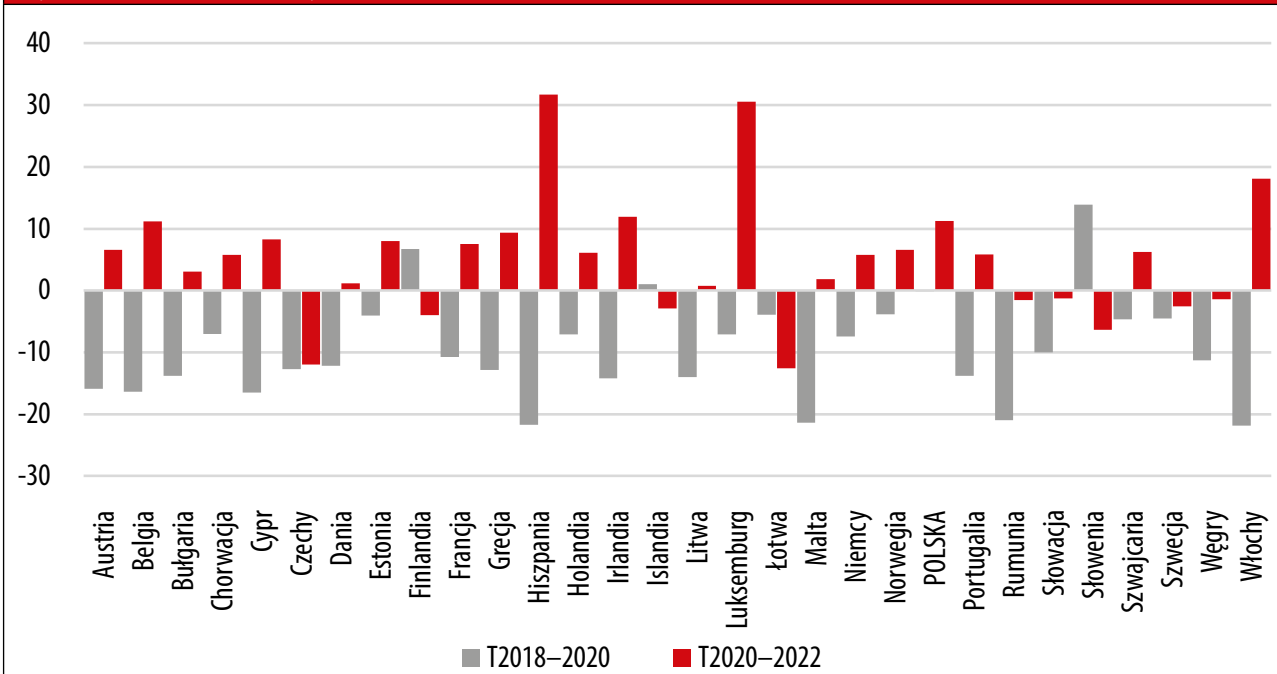
Wykres 11. Kradzieże – dynamika w latach 2018–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Nie uwzględniono Lichtensteinu.

- W latach 2018–2022 w większości państw nasilenie kradzieży zmniejszało się – najszybciej w Czechach, Rumunii i na Malcie – o ponad 10% w skali roku. Wzrost miał miejsce w Luksemburgu (10% rocznie), w Polsce (o ponad 5%), w Słowenii (o ponad 3%) oraz w niewielkim stopniu w Estonii, Hiszpanii, Norwegii, Finlandii i w Szwajcarii.
- O ile w latach 2018–2020 niemal we wszystkich analizowanych państwach nastąpił spadek nasilenia liczby kradzieży, to w okresie pandemicznym (2020–2022) prawie we wszystkich krajach kradzieże wzrosły. Największy był wzrost w Hiszpanii i Luksemburgu – o ponad 30% rocznie, we Włoszech – o prawie 20%, w Polsce, Belgii, Irlandii – o ponad 10%.
- Spadek nasilenia liczby kradzieży w tym czasie miał miejsce w Czechach, na Łotwie, średnio o ponad 10% rocznie, a także w niewielkim stopniu nasilenie kradzieży zmniejszało się m.in. w Słowenii, Finlandii, Szwecji.

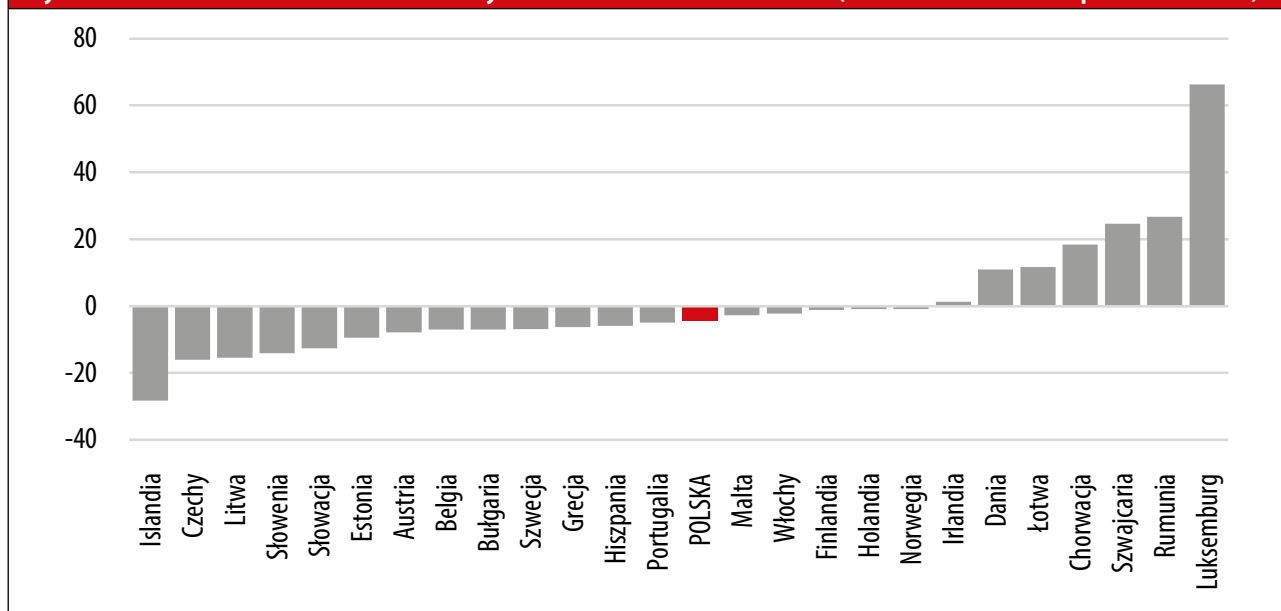
Wykres 12. Kradzieże – dynamika w latach 2018–2020 oraz 2020–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Nie uwzględniono Lichtensteinu.

KRADZIEŻE POJAZDÓW

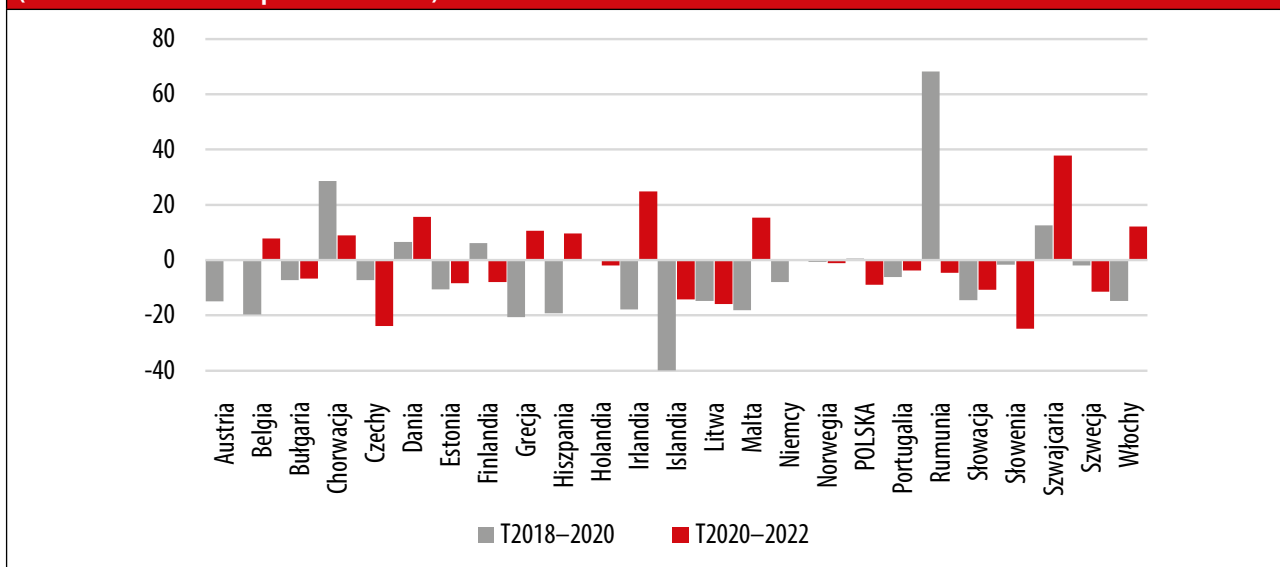
Wykres 13. Kradzieże samochodów – dynamika w latach 2018–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Dane dla Niemiec odnoszą się do lat 2018–2021. Brak danych dla Cypru, Francji i Węgier; nie uwzględniono Lichtensteinu.

- W latach 2018–2022 nasilenie kradzieży samochodów (podobnie jak innych kradzieży) zmniejszało się w większości analizowanych państw, w tym najszybciej w Islandii (o prawie 30% rocznie), a następnie w Czechach, na Litwie, w Słowenii, w Słowacji – ponad 10%.
- Znaczny wzrost, ponad 20% rocznie, miał miejsce w Rumunii i w Szwajcarii, a także w Chorwacji (poniżej 20%) oraz w Danii i na Łotwie (powyżej 10%).
- W okresie pandemii (2020–2022) w połowie państw zmniejszyło się nasilenie kradzieży samochodów, najbardziej w Czechach i w Słowenii (ponad 20% rocznie). Jednakże w Szwajcarii wzrosło o prawie 40%, w Irlandii – o ponad 20%, w Danii, na Malcie, we Włoszech – o ponad 10%.

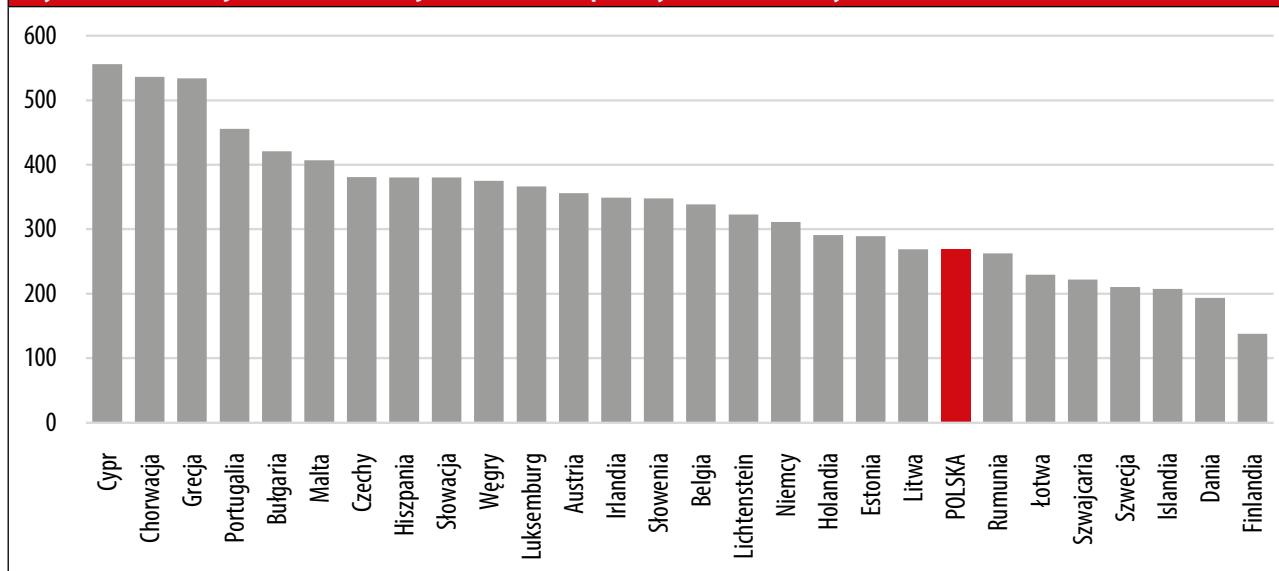
Wykres 14. Kradzieże samochodów – dynamika w latach 2018–2020 oraz 2020–2022 (średnie roczne tempo zmian w %)

Dane dla Niemiec odnoszą się do lat 2018–2021. Brak danych dla Luksemburga, Cypru, Francji i Węgier; nie uwzględniono Lichtensteinu.

FUNKCJONARIUSZE POLICJI

Wykres 15. Funkcjonariusze Policji w 2022 r. (współczynniki na 100 tys. ludności)

Uwagi do danych:

- w Belgii dane obejmują także personel operacyjny (Policję lokalną i operacyjną),
- we Francji uwzględniono Policję lokalną,
- w Niemczech włączono urzędników państwowych w Policji (bez stażystów),
- w Irlandii włączono personel kryminalistyczny,
- na Litwie liczba osób w przeliczeniu na pełne etaty,
- na Łotwie uwzględniono tylko funkcjonariuszy zajmujących się dochodzeniami i działalnością operacyjną,
- w Szwajcarii dane skorygowane; w tym policja federalna, kantonalna i społeczna.

- Według danych Eurostatu – w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców – najwięcej funkcjonariuszy Policji jest na Cyprze, w Chorwacji i w Grecji (ponad 500 na 100 tys. osób). Najmniej – w Finlandii, około

150 w przeliczeniu na 100 tys., a następnie w Danii, Islandii, Szwecji, Szwajcarii i na Łotwie. W Polsce, podobnie jak w Rumuni i na Litwie, współczynniki są stosunkowo nieduże (poniżej 300 na 100 tys.).

MIĘDZYNARODOWE STATYSTYKI POLICYJNE

dane

Tabela 2. Zabójstwo dokonane*
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Zabójstwo w liczbach bezwzględnych		Zabójstwo na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria ^{c, h}	73	65	0,8	0,7	–3,5
Belgia ^d	192	179	1,6	1,5	–2,2
Bułgaria ^{a, d}	92	76	1,3	1,1	–3,9
Chorwacja ^{b, c, d, g}	24	31	0,6	0,8	8,4
Cypr ^{b, c, h}	14	7	1,6	0,8	–17,0
Czechy ^b	55	79	0,5	0,8	9,6
Dania ^d	54	59	0,9	1,0	1,8
Estonia ^{a, e, f}	25	18	1,9	1,4	–8,2
Finlandia	95	83	1,6	1,5	–3,4
Francja	696	821	1,2	1,2	3,9
Grecja ^d	94	79	0,9	0,8	–3,6
Hiszpania ^{b, c, h}	289	325	0,6	0,7	2,7
Holandia ^{b, c, d, i}	119	142	0,7	0,8	4,1
Irlandia	39	44	0,9	0,9	1,8
Islandia	2	4	0,6	1,1	16,8
Lichtenstein	1	0	(–)**	(–)	(–)
Litwa ^{d, f, j}	97	62	3,5	2,2	–10,5
Luksemburg ^{b, d}	3	9	0,5	1,4	29,1
Łotwa	101	76	5,2	4,1	–6,1
Malta ^{a, f}	6	8	1,3	1,5	5,1
Niemcy ^d	632	614	0,8	0,7	–0,7
Norwegia ^{d, f}	25	30	0,5	0,6	4,0
POLSKA ^{d, f}	265	258	0,7	0,7	0,4
Portugalia ^f	81	75	0,8	0,7	–2,3
Rumunia ^{d, f}	267	174	1,4	0,9	–9,7
Słowacja ^b	67	42	1,2	0,8	–11,0
Słowenia ^c	9	13	0,5	0,6	9,0
Szwajcaria ^b	50	42	0,6	0,5	–5,0
Szwecja ^{c, h}	108	116	1,1	1,1	0,9
Węgry ^f	83	85	0,9	0,9	0,9
Włochy	359	322	0,6	0,6	–1,7

* Do zabójstw dokonanych zaliczono zabójstwo umyślne, zabójstwo honorowe, zabójstwo w związku z atakiem terrorystycznym, eutanazję oraz dzieciobójstwo.

** W przypadku pojedynczych liczb przestępstw nie są obliczane współczynniki na 100 tys. ludności.

a – dane nie obejmują dzieciobójstwa.

b – dane obejmują również usiłowania.

c – dane obejmują zabójstwa umyślne i nieumyślne.

d – dane nie obejmują eutanazji (w Holandii nie jest to przestępstwo).

e – jednostką sprawozdawczą jest liczba ofiar, a nie liczba przestępstw.

f – dane nie obejmują zabójstw w związku z atakiem terrorystycznym.

g – dane nie obejmują zabójstwa kobiet (*femicide*).

h – dane obejmują pomoc w samobójstwie lub podżeganie do samobójstwa.

i – dane pochodzą z akt sądowych, ponieważ w danych policyjnych nie da się oddzielić usiłowania zabójstwa od zabójstwa dokonanego.

j – dane obejmują ciężki uszczerbek na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym.

Tabela 3. Przestępstwo uszczerbku na zdrowiu*
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Uszczerbek na zdrowiu (<i>assault</i>) w liczbach bezwzględnych		Uszczerbek na zdrowiu (<i>assault</i>) na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria ^c	3711	4324	42,1	48,2	3,4
Belgia ^a	64 507	65 083	554	560,2	–0,3
Bułgaria	2518	3131	35,7	45,8	6,4
Chorwacja ^{a,b,e}	733	778	17,9	20,1	3,1
Cypr	132	177	15,3	19,6	6,4
Czechy	4967	4171	46,8	39,7	–4,1
Dania ^b	1857	2158	32,1	36,7	3,4
Estonia ^a	90	58	6,8	4,4	–10,6
Finlandia ^a	1609	1726	29,2	31,1	1,6
Francja	300 383	391 833	b.d.	577,3	6,4
Grecja	1587	1333	14,8	12,7	–3,6
Hiszpania	18 292	26 446	39,2	55,8	9,2
Holandia	4580	4905	26,6	27,9	1,1
Irlandia	4546	6092	93,3	120,4	6,4
Islandia ^a	122	146	35	38,8	2,6
Lichtenstein	79	102	207,3	259,5	5,8
Litwa ^b	185	145	6,6	5,2	–5,9
Luksemburg	611	696	101,5	107,8	1,5
Łotwa	646	539	33,4	28,7	–3,7
Malta ^a	183	220	38,5	42,2	2,4
Niemcy	136 727	144 663	165,1	173,8	1,3
Norwegia ^a	1968	1932	37,2	35,6	–1,1
POLSKA ^e	6610	5132	17,4	13,6	–5,9
Portugalia ^a	579	741	5,6	7,2	6,2
Rumunia	252	227	b.d.	1,2	–2,0
Słowacja ^a	1597	1295	29,3	23,8	–5,1
Słowenia ^{a,e}	151	114	74,7	5,4	–7,2
Szwajcaria	585	763	6,9	8,7	6,1
Szwecja	4709	4641	46,5	44,4	–1,2
Węgry	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Włochy ^b	984	863	109,7	1,5	–2,7

* Fizyczny atak na inną osobę, skutkujący ciężkim uszkodzeniem ciała, zranieniem, pobiciem, okaleczeniem, zatruciem, postrzałem, pchnięciem nożem. Z wyłączeniem „napaści” prowadzącej do śmierci, gróźb, tortur.

a – dane obejmują uszczerbek na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym.

b – dane obejmują uszczerbek na zdrowiu na tle seksualnym.

c – dane obejmują również usiłowania.

d – w przypadku napaści mniejszej wagi brane pod uwagę są wszystkie zdarzenia, gdzie ofiara jest szczególnie bezbronna lub gdy są to przypadki przemocy domowej.

e – dane obejmują również uszczerbek na zdrowiu mniejszej wagi.

Tabela 4. Przestępstwo zgwałcenia*
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Zgwałcenie w liczbach bezwzględnych		Zgwałcenie na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria	1666	2055	18,9	22,9	4,9
Belgia	3867	4302	33,9	37,0	2,2
Bułgaria	113	96	1,6	1,4	–3,3
Chorwacja	297	357	7,2	9,2	6,3
Cypr	28	57	3,2	6,3	18,1
Czechy ^a	651	1713	6,1	16,3	27,6
Dania	2217	2831	38,4	48,2	5,9
Estonia	212	152	16,1	11,4	–8,2
Finlandia ^a	1393	1823	25,3	32,9	6,8
Francja	19 155	38 094	28,6	56,1	18,4
Grecja ^{a,e}	157	333	1,5	3,2	21,5
Hiszpania ^b	1700	2865	3,6	6,0	13,5
Holandia	1940	2885	11,3	16,4	9,8
Irlandia	1030	1102	21,3	21,8	0,5
Islandia	263	256	75,5	68,0	–2,6
Lichtenstein	5	4	(–)	(–)	(–)
Litwa	116	67	4,1	2,4	–12,8
Luksemburg	76	131	12,6	20,3	12,6
Łotwa	176	242	9,1	12,9	9,1
Malta	18	39	3,8	7,5	18,6
Niemcy ^{a,b}	9036	12 558	10,9	15,1	8,4
Norwegia ^d	2564	2254	48,4	41,6	–3,8
POLSKA ^a	756	590	2,0	1,6	–5,8
Portugalia ^a	421	519	4,1	5,0	5,2
Rumunia	1463	2244	7,5	11,8	12,0
Słowacja	99	107	1,8	2,0	2,0
Słowenia ^a	138	218	6,7	10,4	11,6
Szwajcaria	626	867	7,4	9,9	7,7
Szwecja ^f	7575	9029	74,9	86,4	3,6
Węgry	541	587	5,5	6,1	2,3
Włochy ^c	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

* Zgwałcenie rozumiane jako penetracja seksualna bez zgody lub za zgodą w wyniku zastraszania, siły, oszustwa, przymusu, groźby, używania narkotyków lub alkoholu, nadużycia władzy lub pozycji bezbronności, dawania lub otrzymywania korzyści.

a – dane nie obejmują zgwałcenia ustawowego (*statutory rape*), rozumianego jako współżycie z osobą poniżej ustawowej granicy wieku.

b – dane nie obejmują zgwałcenia bez użycia siły.

c – włoskie ustawodawstwo nie rozróżnia zgwałcenia od przemocy seksualnej.

d – w Norwegii zgodnie z nową definicją zgwałcenia, ustanowioną w Kodeksie karnym w 2015 r., wszystkie przypadki współżycia seksualnego z osobami poniżej 14. roku życia są uznawane za zgwałcenie – niezależnie od użycia siły.

e – dane nie obejmują usiłowań.

f – zgwałcenie ma miejsce, gdy osoba za pomocą przemocy lub groźby użycia przemocy, lub innego „czynu przestępczego” zmusza inną osobę do stosunku płciowego lub do wykonania, lub znoszenia innego aktu seksualnego, który, biorąc pod uwagę stopień naruszenia i inne okoliczności, jest porównywalny do stosunku.

Tabela 5. Przestępstwo rozboju*
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Rozbój w liczbach bezwzględnych		Rozbój na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria	2396	2536	1,0	28,24	1,0
Belgia	16 483	12 126	144,61	104,38	–7,8
Bułgaria ^a	1265	902	17,94	13,19	–7,4
Chorwacja	779	708	18,97	18,33	–0,9
Cypr ^a	73	96	8,45	10,61	5,9
Czechy ^a	1406	1422	13,25	13,52	0,5
Dania	1819	1406	31,46	23,94	–6,6
Estonia ^{a,b}	170	98	12,89	7,36	–13,1
Finlandia	1700	2329	30,84	41,98	8,0
Francja	91 953	68 000	137,99	100,19	–7,7
Grecja ^{a,e}	4358	2833	40,57	27,08	–9,6
Hiszpania ^b	60 295	63 392	129,23	133,65	0,8
Holandia	7785	5955	45,31	33,85	–7,0
Irlandia	2179	1408	45,11	27,83	–11,4
Islandia	77	66	22,1	17,54	–5,6
Lichtenstein	2	2	(–)	(–)	(–)
Litwa	822	342	29,26	12,19	–19,7
Luksemburg ^f	449	652	74,58	101,02	7,9
Łotwa	534	280	27,61	14,93	–14,2
Malta	208	132	43,72	25,34	–12,7
Niemcy ^{a,b}	36 756	38 195	44,4	45,89	0,8
Norwegia	788	904	14,88	16,66	2,9
POLSKA	6801	4832	17,91	12,83	–8,0
Portugalia	10 545	8808	102,47	85,08	–4,5
Rumunia	3275	3070	16,77	16,12	–1,0
Słowacja	475	313	8,73	5,76	–9,9
Słowenia ^a	322	215	15,58	10,2	–10,0
Szwajcaria	1644	1941	19,38	22,21	3,5
Szwecja	8646	6483	85,43	62,02	–7,7
Węgry	696	533	7,12	5,5	–6,3
Włochy ^c	28 986	26 181	47,92	44,35	–1,9

* Kradzież mienia z użyciem siły lub groźbą jej użycia. Tam, gdzie to możliwe, kategoria „rozbój” powinna obejmować napady rabunkowe (wyrwanie torebki) i kradzież z użyciem przemocy, ale nie powinna obejmować kradzieży kieszonkowych i wymuszeń.

a – dane nie obejmują napadu na samochód lub inny pojazd (w Estonii z zastrzeżeniem, że jeśli nie została zastosowana przemoc).

b – dane nie obejmują „napadu na instytucje” (*robbery of an establishment*).

c – dane obejmują kradzież bez użycia przemocy. Dla Norwegii i Szwajcarii z zastrzeżeniem, że kradzież czy rozbój są dokonywane z groźbą użycia przemocy.

d – dane obejmują napady z bronią w rękę, rabunki oraz włamania do mieszkania bez użycia przemocy wobec osoby.

e – rozbój jest przestępstwem odnoszącym się wyłącznie do osoby.

f – dane obejmują również usiłowanie rozboju.

Tabela 6. Przestępstwo włamania*
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Włamanie w liczbach bezwzględnych		Włamanie na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria ^c	58 637	49 592	664,7	552,3	–4,5
Belgia	71 176	51 698	624,4	445,0	–8,1
Bułgaria	7664	4340	108,7	63,5	–12,6
Chorwacja	10 906	7156	265,6	185,3	–8,6
Cypr	1250	1128	144,6	124,7	–3,6
Czechy	21 151	33 750	199,4	320,9	12,6
Dania	54 868	31 589	949,1	537,8	–13,2
Estonia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Finlandia	7854	5810	142,5	104,7	–7,4
Francja	339 333	296 218	506,3	436,4	–3,6
Grecja	17 626	14 224	164,1	136,0	–4,6
Hiszpania	174 867	148 712	374,8	313,5	–4,4
Holandia	63 100	37 315	367,3	212,1	–12,8
Irlandia	16 621	9182	344,1	181,5	–14,8
Islandia	1286	1086	369,1	288,6	–6,0
Lichtenstein	140	138	367,3	351,1	–1,1
Litwa	1983	812	70,6	28,9	–20,0
Luksemburg	3667	4090	609,1	633,7	1,0
Łotwa	4877	2762	252,1	147,3	–12,6
Malta ^a	1211	896	254,6	172,0	–9,3
Niemcy	326 409	260 605	394,3	313,1	–5,6
Norwegia ^b	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
POLSKA	69 148	70 256	182,1	186,6	0,6
Portugalia	22 832	16 941	221,9	163,7	–7,3
Rumunia	30 459	25 449	156,0	133,6	–3,8
Słowacja	4528	3521	83,2	64,8	–6,1
Słowenia	8397	5605	406,3	266,0	–10,0
Szwajcaria	38 871	35 732	458,2	408,9	–2,8
Szwecja	77 914	69 327	769,9	663,3	–3,7
Węgry	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Włochy	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

* Uzyskanie nieuprawnionego dostępu do części budynku/mieszkania lub innego lokalu, w tym z użyciem siły, z zamiarem kradzieży rzeczy (włamanie i wejście). „Włamanie” powinno obejmować w miarę możliwości kradzież z domu, mieszkania lub innego miejsca zamieszkania, fabryki, sklepu lub biura, z zakładu wojskowego lub przy użyciu fałszywych kluczy. Powinno się wykluczać kradzież z samochodu, kontenera, automatu, parkometru i ogrodzonego terenu.

a – dane obejmują napady z bronią w rękę, rabunki oraz włamania do mieszkania bez użycia przemocy wobec osoby – tzw. sprawy *snach and grab*.

b – ze względu na zmiany w prawie karnym i kodeksach policyjnych nie można podać danych dotyczących włamania z zamiarem popełnienia kradzieży.

c – dane obejmują usiłowania.

Tabela 7. Kradzież*
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Kradzież w liczbach bezwzględnych		Kradzież na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria	118 802	97 139	1346,6	1081,9	–5,3
Belgia ^a	222 049	195 873	1948,0	1686,0	–3,5
Bułgaria ^{b, d}	36 922	28 250	523,7	413,1	–5,8
Chorwacja ^{a, d}	12 190	11 087	296,9	287,1	–0,8
Cypr ^{b, g}	716	613	82,9	67,8	–4,9
Czechy ^d	59 438	34 774	560,2	330,7	–12,3
Dania	182 819	146 613	3162,3	2496,2	–5,7
Estonia ^d	7403	8027	561,2	602,7	1,8
Finlandia ^e	118 193	124 826	2143,9	2249,8	1,2
Francja ^f	1 421 318	1 333 128	2132,9	1964,2	–2,0
Grecja ^d	80 351	71 130	748,1	680,0	–2,4
Hiszpania ^d	168 203	181 687	360,5	383,0	1,5
Holandia	233 985	233 055	1361,9	1324,9	–0,7
Irlandia	64 473	62 282	1334,7	1230,9	–2,0
Islandia	3285	3414	942,8	907,4	–1,0
Lichtenstein	162	254	425,0	646,2	11,0
Litwa ^d	12 833	9628	456,9	343,1	–6,9
Luksemburg ^{b, f}	10 312	16 264	1712,9	2520,0	10,1
Łotwa	14 047	9621	726,2	512,9	–8,3
Malta ^{a, d}	5109	3584	1074,0	688,0	–10,5
Niemcy ^c	1 082 478	1 043 887	1307,5	1254,1	–1,0
Norwegia	92 320	99 312	1743,3	1830,5	1,2
POLSKA ^b	98 833	120 901	260,3	321,1	5,4
Portugalia	87 569	73 365	850,9	708,7	–4,5
Rumunia ^d	100 407	59 293	514,1	311,4	–11,8
Słowacja ^d	17 232	13 598	316,6	250,2	–5,7
Słowenia	18 580	21 548	898,9	1022,6	3,3
Szwajcaria	131 546	138 970	1550,5	1590,3	0,6
Szwecja	334 286	298 778	3303,1	2858,5	–3,6
Węgry ^d	64 190	48 616	656,5	501,8	–6,5
Włochy ^d	1 016 570	844 951	1680,7	1431,4	–3,9

* Pozbawienie osoby lub organizacji własności bez użycia siły z zamiarem jej zatrzymania. Nie obejmuje włamania, włamania do domu i rozboju, ale obejmuje kradzież pojazdu silnikowego lub jego części.

a – dane obejmują kradzież z użyciem siły lub groźbą jej użycia.

b – dane nie obejmują kradzieży pojazdu.

c – dane obejmują zwykłą kradzież pojazdu, nie obejmują poważnych kradzieży pojazdu z użyciem przemocy.

d – dane obejmują kradzież z włamaniem.

e – dane obejmują włamanie do pojazdu (np. samochodu).

f – dane obejmują usiłowania.

g – dane obejmują wyłącznie poważne przypadki kradzieży.

Tabela 8. Kradzież pojazdu* (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Kradzież pojazdu w liczbach bezwzględnych		Kradzież pojazdu na 100 tys. ludności		
	2018	2022	2018	2022	roczne tempo zmian 2018–2022 w %
Austria	4257	3124	48,3	34,8	–7,9
Belgia	14 023	10 708	123,0	92,2	–7,0
Bułgaria	2068	1504	29,3	22,0	–6,9
Chorwacja	923	1703	22,5	44,1	18,3
Cypr	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	7027	3468	66,2	33,0	–16,0
Dania	776	1195	13,4	20,4	11,0
Estonia ^a	134	91	10,2	6,8	–9,5
Finlandia	5726	5503	103,9	99,2	–1,1
Francja	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Grecja	24 483	18 390	227,9	175,8	–6,3
Hiszpania	30 182	24 043	64,7	50,7	–5,9
Holandia	27 175	26 825	158,2	152,5	–0,9
Irlandia	3723	4109	77,1	81,2	1,3
Islandia	77	22	22,1	5,9	–28,3
Lichtenstein	5	14	13,2	35,6	28,4
Litwa	787	403	28,0	14,4	–15,4
Luksemburg	293	2400	48,7	371,9	66,3
Łotwa	335	505	17,3	26,9	11,7
Malta	317	310	66,6	59,5	–2,8
Niemcy ^a	50 440	b.d.	60,9	b.d.	b.d.
Norwegia	4062	4018	76,7	74,1	–0,9
POLSKA	10 971	9123	28,9	24,2	–4,3
Portugalia	9864	8096	95,9	78,2	–5,0
Rumunia	2088	5239	10,7	27,5	26,7
Słowacja	1339	780	24,6	14,4	–12,6
Słowenia	543	302	26,3	14,3	–14,1
Szwajcaria	7640	18 958	90,1	216,9	24,6
Szwecja	21 803	16 971	215,4	162,4	–6,8
Węgry	3175	b.d.	32,2	b.d.	b.d.
Włochy	141 132	125 764	233,3	213,1	–2,2

* Uwzględniono kradzieże pojazdów silnikowych służących do przewożenia ludzi (samochody, motocykle, autobusy, ciężarówki, pojazdy rolnicze).

a – dane obejmują również krótkotrwały zabór pojazdu.

Tabela 9. Funkcjonariusze Policji w 2018 oraz 2022 r. (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Liczba policjantów na 100 tys. ludności		Liczba policjantów w liczbach bezwzględnych	
	2018	2022	2018	2022
Austria	342,8	356,0	30 240	31 968
Belgia	362,9	338,3	41 370	39 301
Bułgaria	407,7	421,1	28 742	28 800
Chorwacja	492,0	536,3	20 199	20 713
Cypr	570,1	555,8	4927	5028
Czechy	377,4	381,1	40 040	40 078
Dania	191,1	193,5	11 050	11 364
Estonia	295,1	289,2	3893	3851
Finlandia	132,7	137,5	7317	7628
Francja	322,2	b.d.	215 948	b.d.
Grecja	495,0	b.d.	53 166	55 821
Hiszpania	362,5	380,3	169 139	180 376
Holandia ^b	293,3	291,2	50 389	51 222
Irlandia	345,6	348,9	16 694	17 654
Islandia	175,9	207,6	613	781
Lichtenstein	314,8	323,1	120	127
Litwa	293,6	268,6	8247	7538
Luksemburg	329,2	366,6	1982	2366
Łotwa	244,7	229,5	4734	4304
Malta	481,2	407,1	2289	2121
Niemcy ^b	295,7	311,1	244 800	258 915
Norwegia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
POLSKA	259,9	268,2	98 709	100 982
Portugalia	450,5	455,8	46 363	47 185
Rumunia	256,1	262,6	50 024	50 008
Słowacja	402,7	380,3	21 918	20 666
Słowenia	343,1	347,8	7091	7329
Szwajcaria ^a	217,0	222,0	18 413	19 397
Szwecja	198,0	210,3	20 040	21 981
Węgry	403,2	375,1	39 423	36 339
Włochy	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

* Dane obejmują również policję drogową, graniczną oraz straż miejską.

a – dane obejmują policjantów, policjantki, asystentów ds. bezpieczeństwa, personel cywilny oraz kadetów.

b – dane obejmują urzędników służby cywilnej (z wyłączeniem stażystów) zatrudnionych w Policji na dzień 30 czerwca.

MIĘDZYNARODOWE STATYSTYKI SĄDOWE

dane

Tabela 10. Sędziowie zawodowi* w 2018 oraz 2022 r. (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Liczba sędziów zawodowych na 100 tys. ludności		Liczba sędziów zawodowych w liczbach bezwzględnych	
	2018	2022	2018	2022
Austria ^a	4,4	4,3	388	388
Belgia	13,9	b.d.	1584	b.d.
Bułgaria	31,5	32,0	2223	2188
Chorwacja	42,7	42,8	1752	1652
Cypr ^a	13,7	7,7	118	70
Czechy ^a	7,2	7,1	761	744
Dania	12,4	11,0	714	648
Estonia	17,9	18,1	236	241
Finlandia	19,6	18,5	1081	1026
Francja	10,9	11,3	7277	7691
Grecja	40,5	25,8	4349	2698
Hiszpania	6,5	6,2	3010	2918
Holandia	14,5	15,0	2489	2636
Irlandia	3,3	3,5	160	177
Islandia ^a	18,7	17,0	65	64
Lichtenstein	24,5	24,9	51	64
Litwa ^a	27,0	26,5	759	743
Luksemburg ^a	36,1	35,2	217	227
Łotwa	23,9	28,3	463	531
Malta	9,3	9,0	44	47
Niemcy	25,8	b.d.	21 339	b.d.
Norwegia	16,0	b.d.	846	b.d.
POLSKA	24,5	24,9	9318	9368
Portugalia	16,9	16,7	1743	1728
Rumunia ^c	23,4	33,0	4563	6287
Słowacja ^d	26,2	24,2	1427	1317
Słowenia	43,1	41,7	890	879
Szwajcaria	14,4	b.d.	1224	b.d.
Szwecja ^a	8,6	8,8	867	919
Węgry	30,0	27,8	2933	2693
Włochy ^b	11,0	17,4	6634	10 265

a – liczba sędziów upoważnionych do orzekania w sprawach karnych.

b – sędziowie z sądów pierwszej i trzeciej instancji (zarówno dla dorosłych, jak i nieletnich), sektor cywilny oraz karny. Pod uwagę brani są zarówno sędziowie zawodowi i ławnicy. Liczby odnoszą się do faktycznie obsadzonych stanowisk.

c – dane przedstawiają liczbę sędziów zawodowych i urzędników sądowych. Źródło: *Superior Council of Magistracy*.

d – dane dotyczą całkowitej liczby sędziów, nie tylko w sprawach karnych.

7.2. Międzynarodowe statystyki penitencjarne

W obecnej edycji *Atlasu* dane o pojemności zakładów karnych oraz o liczbie uwięzionych w poszczególnych państwach przedstawiono na podstawie statystyk Eurostatu¹⁰ (podobnie jak dane o przestępczości). Informacje Eurostatu obok ogólnej liczby uwięzionych obejmują również dane o liczbie osób aresztowanych (*pre-trial prisoners*) oraz odbywających karę pozbawienia wolności za niektóre rodzaje przestępstw, w tym m.in. za zabójstwo, uszczerbek na zdrowiu oraz zgwałcenie.

Podobnie jak w przypadku statystyk przestępczości, baza danych penitencjarnych zawiera informacje

uzupełniające, wyjaśniające związane ze specyfiką systemów sprawozdawczych oraz prawnych w poszczególnych państwach, tzw. *metadata*¹¹.

W *Atlasie przestępczości w Polsce 7* przedstawione dane obejmują lata 2018–2022, podobnie jak dane o przestępstwach, czyli rozpoczynają się od ostatniego roku, w którym dostępne były statystyki w trakcie opracowywania poprzedniej edycji *Atlasu*, a kończą się na ostatnich publikowanych obecnie danych, czyli w roku 2022.

W przypadku statystyk penitencjarnych istotną kwestią obok liczby uwięzionych w poszczególnych państwach są (ogólnie mówiąc) warunki, w tym liczba miejsc w zakładach karnych, a także liczba personelu, i takie zestawienia również przedstawiono.

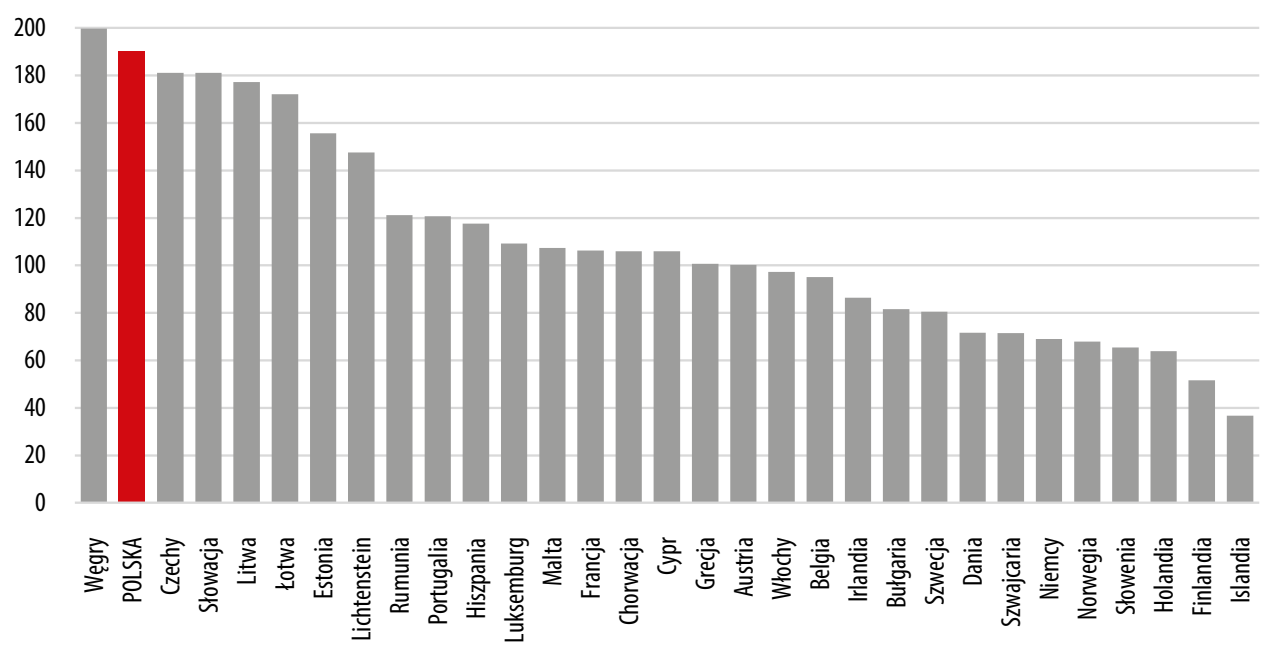
¹⁰ Baza statystyczna Eurostatu jest oparta na jednolitych definicjach poszczególnych rodzajów przestępstw oraz jednostek statystycznych. W poprzedniej edycji *Atlasu* dane penitencjarne przedstawiono na podstawie publikacji Rady Europy Raport SPACE I.

¹¹ Szczegółowe wyjaśnienia odnośnie do danych penitencjarnych są dostępne na stronie internetowej Eurostatu: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics [dostęp: 25.02.2025].

UWIĘZIENI

główne ustalenia

Wykres 16. Uwięzieni w 2022 r. (współczynniki na 100 tys. ludności)

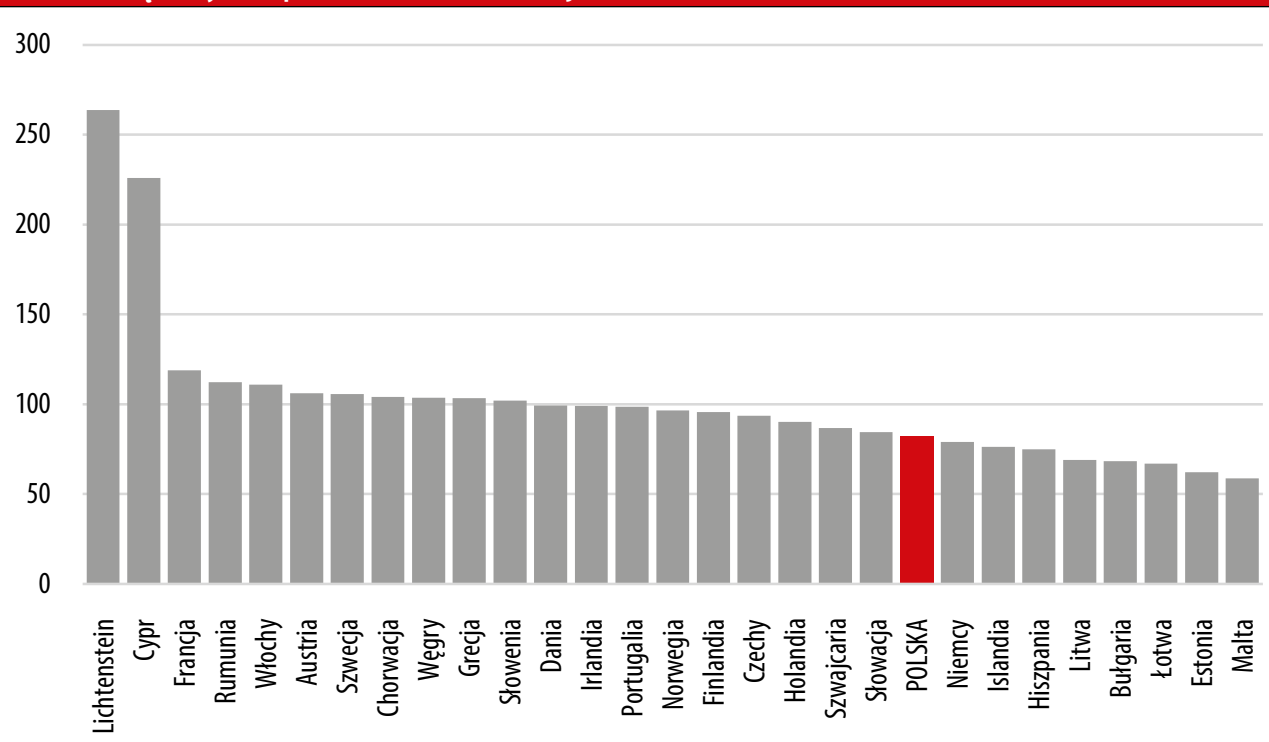
- Z ogólnych informacji wynika, że w 2022 r. w zakładach karnych państw Unii Europejskiej oraz grupy EFTA przebywało prawie pół miliona osób (493 728), nieco więcej niż w 2021 r. i niewiele mniej niż w roku 2018.
- Podobnie jak w minionym okresie, m.in. w roku 2018, w 2022 najwyższe współczynniki na 100 tys. osób dotyczyły uwięzionych głównie w państwach Europy Środkowo-Wschodniej (byłego bloku wschodniego). Tak jak w ubiegłych latach, w Polsce oraz w innych państwach tego regionu współczynniki uwięzienia były około dwukrotnie wyższe niż w wielu państwach Europy Zachodniej.
- Na uwagę zasługuje również dynamika zbiorowości uwięzionych w poszczególnych państwach. Podobnie

jak w przypadku przestępstw, dane w tabelach przedstawiają liczby bezwzględne osób uwięzionych w latach 2018 oraz 2022.

- W 2022 r., w porównaniu z 2018 r., w większości państw odnotowano spadek liczby osób uwięzionych, najwyższy – ponad 5% w skali roku na Litwie oraz w Estonii, następnie w Bułgarii i Niemczech. Wzrost zbiorowości uwięzionych miał miejsce na Cyprze (ponad 10% w skali roku), w Szwecji (ponad 8% rocznie), w Chorwacji (ponad 6%), na Węgrzech i w Danii (około 4%). W Polsce, podobnie jak w Holandii, Austrii, Luksemburgu, Słowenii, roczne zmiany były bardzo małe – poniżej procenta.

PRZELUDNIENIE WIĘZIEŃ

Wykres 17. Liczba uwięzionych w 2022 r. w porównaniu z liczbą miejsc w zakładach karnych (liczba uwięzionych w przeliczeniu na 100 miejsc)

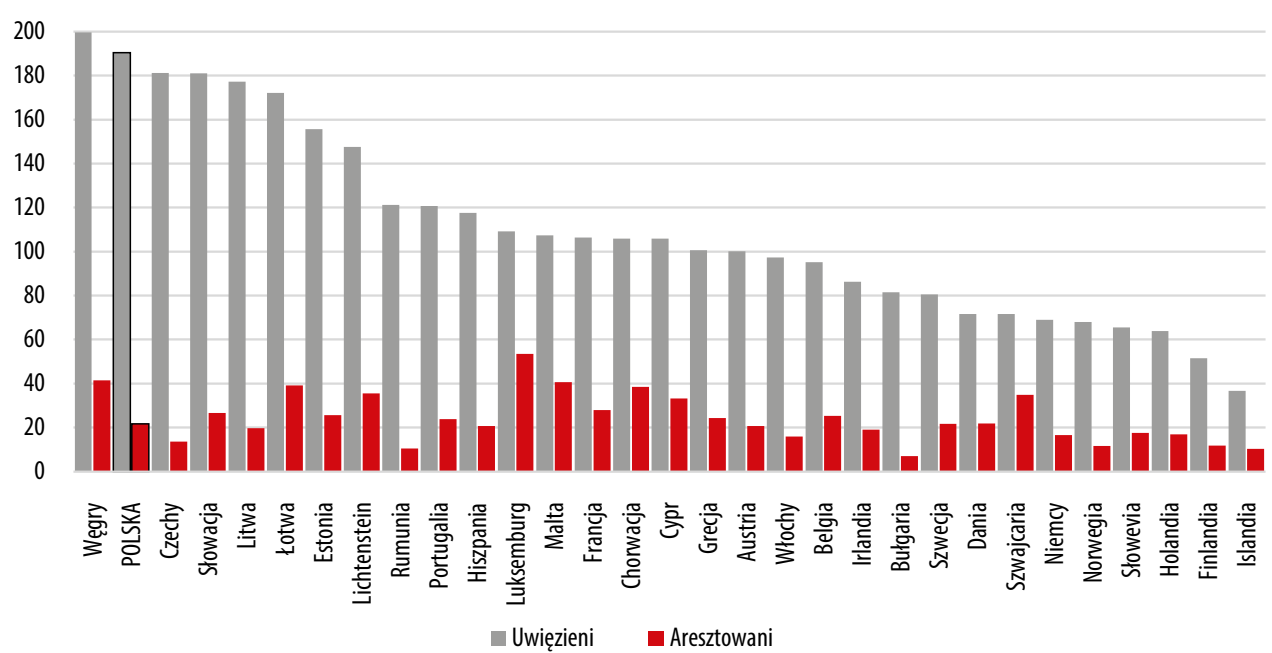
- Porównanie liczby uwięzionych z liczbą miejsc w zakładach karnych wskazuje na dość znaczne zróżnicowanie między państwami. W 2022 r. w 11 spośród 31 analizowanych państw odnotowano przeludnienie w zakładach karnych. Największe przeludnienie było w zakładach karnych w Lichtensteinie i na Cyprze (ponad dwukrotne w zestawieniu z liczbą miejsc).

Okolo dwudziestoprocentowe przeludnienie miało miejsce we Francji, ponad dziesięcioprocentowe – w Rumunii i we Włoszech, nieco mniejsze – w Austrii, Szwecji, Chorwacji, na Węgrzech i w Grecji.

- Z drugiej strony, poniżej 70% zaludnienia odnotowano w zakładach karnych na Malcie, w Estonii, Bułgarii na Litwie i na Łotwie.

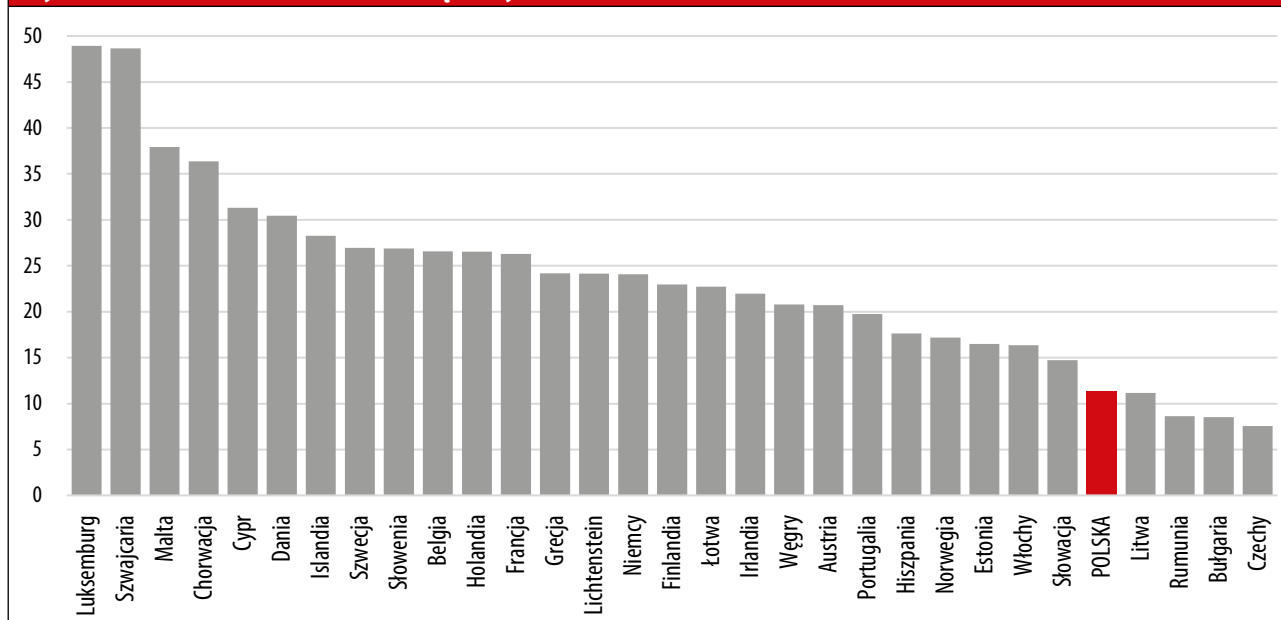
ARESZTOWANI WŚRÓD UWIEŻIONYCH

Wykres 18. Uwięzieni ogółem oraz aresztowani (*pre-trial*) w 2022 r. (współczynniki na 100 tys. ludności)

- Zestawienie współczynników uwięzionych ogółem (na 100 tys.) w poszczególnych państwach ze współczynnikami aresztowanych (na 100 tys.) ukazuje duże różnice między państwami i to zarówno w odniesieniu do uwięzionych ogółem, jak i aresztowanych (*pre-trial*). Najwyższe współczynniki uwięzionych – ponad 160 na 100 tys. osób charakteryzuje państwa Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polskę. Najniższe współczynniki odnotowano w Islandii i Finlandii (poniżej 60) oraz w Holandii, Słowenii, Norwegii i Niemczech (poniżej 70).
- Z kolei najwyższe współczynniki (ogólnie mówiąc) aresztowanych, czyli osób przebywających w zakładach karnych przed wyrokiem (*pre-trial*), odnotowano w Luksemburgu, na Węgrzech, Łotwie, Malcie oraz w Chorwacji (około 40 na 100 tys. mieszkańców).

Wykres 19. Aresztowani wśród uwięzionych w 2022 r. (w %)

- Zróżnicowanie sytuacji w zakładach karnych z punktu widzenia struktury osób uwięzionych przedstawia również zestawienie odsetków osób aresztowanych (*pre-trial*) w ogólnej liczbie uwięzionych. Niemal połowę uwięzionych o statusie aresztowanych (*pre-trial*) odnotowano w Luksemburgu oraz

Szwajcarii – około 48%, a nieco mniej (około 38%) – na Malcie i w Chorwacji. Najmniej osób aresztowanych (*pre-trial*) wśród uwięzionych było w Czechach, Bułgarii i Rumunii – mniej niż 10%, a następnie (około 12%) – na Litwie i w Polsce.

MIĘDZYNARODOWE STATYSTYKI PENITENCJARNE

dane

Tabela 11. Liczba uwięzionych, liczba miejsc w zakładach karnych oraz zaludnienie na 100 miejsc w 2022 r.*

Państwo	Liczba uwięzionych	Liczba miejsc w zakładach karnych	Zaludnienie na 100 miejsc
Austria	8993	8473	106,1
Belgia	11 050	b.d.	b.d.
Bułgaria	5577	8161	68,3
Chorwacja	4091	3927	104,2
Cypr	958	424	225,9
Czechy	19 052	20 373	93,5
Dania	4208	4238	99,3
Estonia	2073	3334	62,2
Finlandia	2861	2991	95,7
Francja	72 173	60 670	119,0
Grecja	10 526	10 175	103,4
Hiszpania	55 751	74 367	75,0
Holandia	11 238	12 469	90,1
Irlandia	4369	4411	99,0
Islandia	138	181	76,2
Lichtenstein	58	22	263,6
Litwa	4973	7200	69,1
Luksemburg	705	b.d.	b.d.
Łotwa	3229	4822	67,0
Malta	559	952	58,7
Niemcy	57 465	72 630	79,1
Norwegia	3687	3816	96,6
POLSKA	71 723	87 511	82,0
Portugalia	12 502	12 673	98,7
Rumunia	23 082	20 571	112,2
Słowacja	9839	11 653	84,4
Słowenia	1380	1354	101,9
Szwajcaria	6252	7196	86,9
Szwecja	8414	7964	105,7
Węgry	19 347	18 691	103,5
Włochy	57 455	51 767	111,0

* Stan na 31 stycznia 2022 r.

Tabela 12. Uwięzieni ogółem w 2018 oraz 2022 r.

Państwo	Uwięzieni ogółem w liczbach bezwzględnych		Uwięzieni ogółem na 100 tys. ludności	
	2018	2022	2018	2022
Austria	9163	8993	103,9	100,2
Belgia	10 261	11 050	90,0	95,1
Bułgaria	6651	5577	94,3	81,6
Chorwacja	3217	4091	78,4	105,9
Cypr	619	958	71,6	105,9
Czechy	21 577	19 052	203,4	181,2
Dania	3635	4208	62,9	71,6
Estonia	2584	2073	195,9	155,7
Finlandia	2956	2861	53,6	51,6
Francja	70 059	72 173	104,7	106,3
Grecja	10 654	10 526	99,2	100,6
Hiszpania	58 883	55 751	126,2	117,5
Holandia	11 251	11 238	65,5	63,9
Irlandia	3962	4369	82,0	86,3
Islandia	136	138	39,0	36,7
Lichtenstein	63	58	165,3	147,6
Litwa	6485	4973	230,9	177,2
Luksemburg	656	705	109,0	109,2
Łotwa	3522	3229	182,1	172,1
Malta	635	559	133,5	107,3
Niemcy	65 762	57 465	79,4	69,0
Norwegia	3791	3687	71,6	68,0
POLSKA	72 818	71 723	191,7	190,5
Portugalia	13 021	12 502	126,5	120,8
Rumunia	20 792	23 082	106,5	121,2
Słowacja	10 294	9839	189,1	181,0
Słowenia	1346	1380	65,1	65,5
Szwajcaria	6602	6252	77,8	71,5
Szwecja	6114	8414	60,4	80,5
Węgry	16 303	19 347	166,7	199,7
Włochy	61 131	57 455	101,1	97,3

Tabela 13. Uwięzieni za zabójstwo dokonane w 2018 oraz 2022 r.

Państwo	Uwięzieni za zabójstwo w liczbach bezwzględnych		Uwięzieni za zabójstwo na 100 tys. ludności	
	2018	2022	2018	2022
Austria	365	383	4,1	4,3
Belgia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Bułgaria	832	806	11,8	11,8
Chorwacja	328	331	8,0	8,6
Cypr	b.d.	61	b.d.	6,7
Czechy	1110	1036	10,5	9,9
Dania	182	170	3,2	2,9
Estonia	329	263	24,9	19,8
Finlandia	479	464	8,7	8,4
Francja	7542	5042	11,3	7,4
Grecja	844	784	7,9	7,5
Hiszpania	3717	3557	8,0	7,5
Holandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Irlandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Islandia	7	b.d.	2,0	b.d.
Lichtenstein	0	0	(-)	(-)
Litwa	1544	1185	55,0	42,2
Luksemburg	597	533	b.d.	b.d.
Łotwa	51	51	30,9	28,4
Malta	3391	3315	10,7	9,8
Niemcy	165	160	4,1	4,0
Norwegia	4391	4344	3,1	3,0
POLSKA	282	239	11,6	11,5
Portugalia	5011	5057	2,7	2,3
Rumunia	397	469	25,7	26,6
Słowacja	80	97	7,3	8,6
Słowenia	581	558	3,9	4,6
Szwajcaria	653	913	6,9	6,4
Szwecja	264	1084	6,5	8,7
Węgry	9237	8793	2,7	11,2
Włochy	365	383	15,3	14,9

**Tabela 14. Uwięzieni za przestępstwo zgwałcenia w 2018 oraz 2022 r.
(w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)**

Państwo	Uwięzieni za zgwałcenie w liczbach bezwzględnych		Uwięzieni za zgwałcenie na 100 tys. ludności	
	2018	2022	2018	2022
Austria	489	521	5,5	5,8
Belgia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Bułgaria	216	178	3,1	2,6
Chorwacja	47	51	1,1	1,3
Cypr	b.d.	40	b.d.	4,4
Czechy	541	653	5,1	6,2
Dania	140	211	2,4	3,6
Estonia	99	83	7,5	6,2
Finlandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Francja	7259	9123	10,8	13,4
Grecja	281	301	2,6	2,9
Hiszpania	3313	4052	7,1	8,5
Irlandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Islandia	6	b.d.	1,7	b.d.
Lichtenstein	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Litwa	327	188	11,6	6,7
Luksemburg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Łotwa	127	145	6,6	7,7
Malta	12	15	2,5	2,9
Niemcy	1639	1629	2,0	2,0
Norwegia	398	567	7,5	10,5
POLSKA	1162	1174	3,1	3,1
Portugalia	157	208	1,5	2,0
Rumunia	1847	2726	9,5	14,3
Słowacja	135	148	2,5	2,7
Słowenia	8	16	0,4	0,8
Szwajcaria	214	190	2,5	2,2
Szwecja	338	651	3,3	6,2
Węgry	291	1057	3,0	10,9
Włochy	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Tabela 15. Personel zakładów karnych w 2018 oraz 2022 r. (w liczbach bezwzględnych i na 100 tys. ludności)

Państwo	Personel zakładów karnych na 100 tys. ludności		Personel zakładów karnych w liczbach bezwzględnych	
	2018	2022	2018	2022
Austria	47,7	50,0	4206	4489
Belgia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Bułgaria	39,0	40,2	2748	2746
Chorwacja	61,5	65,3	2524	2522
Cypr	b.d.	43,4	b.d.	393
Czechy ^a	106,8	103,1	11 331	10 837
Dania	51,8	46,7	2996	2744
Estonia	92,0	90,2	1214	1201
Finlandia	37,9	38,1	2087	2113
Francja	56,9	60,8	38 133	41 258
Grecja	42,2	40,7	4535	4253
Hiszpania ^a	55,7	60,4	26 009	28 654
Holandia	59,7	69,5	10 249	12 220
Irlandia ^b	64,6	64,6	3118	3268
Islandia	32,1	b.d.	112	b.d.
Lichtenstein	42,0	b.d.	16	b.d.
Litwa	103,1	81,0	2895	2272
Luksemburg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Łotwa	122,2	95,5	2363	1791
Malta	67,9	90,6	323	472
Niemcy ^a	44,0	45,1	36 413	37 557
Norwegia	90,6	b.d.	4797	b.d.
POLSKA	43,3	37,7	16 435	14 210
Portugalia	52,6	50,4	5413	5216
Rumunia	59,6	61,2	11 635	11 655
Słowacja	91,1	b.d.	4959	b.d.
Słowenia	41,8	42,7	863	899
Szwajcaria	53,0	53,4	4496	4669
Szwecja	59,8	72,4	6050	7569
Węgry	78,5	91,7	7672	8886
Włochy	66,1	66,1	40 004	39 020

a – dane obejmują personel dla dorosłych i nieletnich (nie ma rozdzielenia).

b – dane obejmują personel dla dorosłych.

Rozdział VIII

WIKTYMIZACJA

Joanna Klimczak, Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska

Wprowadzenie

W niniejszej edycji *Atlasu przestępczości w Polsce* wracamy do prezentacji danych z sondażowych badań wiktyimizacyjnych, a więc informacji o odsetku ofiar przestępstw wśród reprezentatywnej próby dorosłych Polaków, o poziomie lęku przed przestępczością, o ocenach pracy Policji i sądów oraz postawach punitywnych. Ostatni raz dane te były prezentowane w *Atlasie przestępczości w Polsce 4* w 2009 r. W piątej edycji *Atlasu* nie dysponowano aktualnymi danymi z takich badań, a w przypadku edycji szóstej zdecydowano się na opisanie ich w odrębnej publikacji (J. Włodarczyk-Madejska, P. Ostaszewski, J. Klimczak, A. Siemaszko, *Nękanie, oszukiwani, hakowani. Nowe i tradycyjne wymiary wiktyimizacji*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2021). Prezentujemy tu dane uzyskane w trakcie Drugiego Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego, przeprowadzanego od 26 czerwca do 16 lipca 2024 r. na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w formie sondażu telefonicznego CATI na losowo-kwotowej próbie 5000 pełnoletnich mieszkańców Polski. Celem badania było oszacowanie aktualnych rozmiarów przestępczości niezgłoszonej organom ścigania, skali raportowalności tych doświadczeń, rozmiarów lęku przed przestępczością, punitywności społeczeństwa oraz ocen wystawianych pracy Policji i sądów powszechnych.

Do badania wykorzystano kwestionariusz ankiety oparty na treści pytań zadawanych w międzynarodowym badaniu wiktyimizacyjnym (ICVS) i Polskim Badaniu Przestępczości (PBP), co umożliwiło prowadzenie analiz porównawczych. Tak jak w pierwszej edycji Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego w 2020 r., tak w przypadku drugiej pytaliśmy o doświadczenia wiktyimizacyjne dotyczące 13 przestępstw: kradzieży samochodu; kradzieży motocykla, skutera, motoroweru; kradzieży roweru; włamania; rozboju; innej kradzieży; umyślnego zniszczenia rzeczy; pobicia; oszustwa przez

internet; kradzieży pieniędzy z konta bankowego lub z karty płatniczej; kradzieży tożsamości; włamania na konto mailowe, konto na portalu społecznościowym lub aukcyjnym oraz uporczywego nękania. Tradycyjnie interesowały nas doświadczenia wiktyimizacyjne z roku poprzedzającego badanie. Ponieważ badanie zostało przeprowadzone na przełomie czerwca i lipca, pytaliśmy o 12 miesięcy poprzedzających dzień badania.

Lęk przed przestępczością i innymi zagrożeniami oraz odczuwanie obaw o swoje bezpieczeństwo są ważnymi elementami badań wiktyimizacyjnych, które pozwalają rozszerzyć opisywany przez częstość doświadczeń bycia ofiarą różnych przestępstw obraz o bardziej ogólny wymiar. W drugim Ogólnopolskim Badaniu Wiktyimizacyjnym wykorzystano te same wskaźniki lęku jak w jego pierwszej edycji: 1) tzw. pytanie tradycyjne o to, „Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie, spacerując samotnie w swojej okolicy po zmroku?”; pytanie 2) „A czy miejsce, w którym Pan(i) mieszka (dzielnica, osiedle, wieś), można nazwać bezpiecznym i spokojnym?”; pytanie 3) „Czy, ogólnie rzecz biorąc, obawia się Pan(i) tego, że w ciągu najbliższych 12 miesięcy może stać się ofiarą przestępstwa?”; 4) dodatkowy wymiar „Czy w miejscu, w którym Pan(i) mieszka (dzielnica, osiedle, wieś), znajdują się opuszczone, zaniebane, zniszczone budynki lub budynki, na których ktoś namalował bez pozwolenia jakieś rysunki czy napisy (graffiti)?”; oraz 5) wieloodpowiedziowe pytanie o to, „Czego, jakich zagrożeń najbardziej obawia się Pan(i) w pobliżu swego miejsca zamieszkania?”.

Wskaźnikami postaw punitywnych stosowanymi w Drugim Ogólnopolskim Badaniu Wiktyimizacyjnym były trzy podstawowe pytania: 1) o to, „Czy aby ograniczyć przestępczość i poprawić bezpieczeństwo obywateli, należy zaostrzyć przepisy prawa karnego i surowiej karać za przestępstwa, czy wystarczy konsekwentnie karać według istniejącego prawa i nie należy zaostrzać kar?”; 2) o bycie zwolennikiem wprowadzenia do polskiego Kodeksu karnego kary śmierci,

kary chłosty oraz kary skierowania do obozu pracy; a także 3) o karę, jaką zdaniem respondenta powinien otrzymać dwudziestojednoletni mężczyzna, wcześniej niekarany, który bierze udział w pobiciu i przy użyciu noża powoduje ciężkie uszkodzenie ciała innej osoby. W pierwszej edycji Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego w bloku pytań o poparcie dla wprowadzenia do kodeksu karnego nieistniejących obecnie kar: śmierci, chłosty i obozu pracy, była jeszcze jedna kara – dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. W obecnej edycji badania zrezygnowaliśmy z tej części pytania, gdyż kara ta została wprowadzona do Kodeksu karnego 1 października 2023 r. ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600 ze zm.). Oczywiście wszystkie te cztery kary należy uznać za niehumanitarne. Należy jednak oddzielić rzeczywistość prawnokarną od ludzkich postaw i opinii – chcąc zmierzyć postawy punitywne społeczeństwa (czyli innymi słowy: surowość wykraczającą poza normę przyjętą w danym środowisku lub tendencję do stosowania surowych kar), badacze potrzebują wykorzystać odpowiednie do tego mierniki. Za wykorzystaniem w tym celu pytań o nieistniejące w obecnym ustawodawstwie skrajnie surowe kary przemawiają przynajmniej dwa powody. Po pierwsze, są one nadal stosowane w zaskakująco dużej liczbie krajów (np. w Chinach, Singapurze i niektórych stanach USA). Po drugie, poglądy społeczeństwa na temat tych kar wydają się dobrym wskaźnikiem badanego zjawiska.

W przebadanej próbie rozkład płci był w miarę równomierny, z nieznaczną przewagą kobiet, dominowały w niej osoby w wieku średnim (40–59 lat) i wieku powyżej 60 lat, o wykształceniu wyższym i średnim, a także zamężne. Na wsiach mieszkało 30% badanych, udział pozostałych w miarę równomiernie rozkładał się pomiędzy mieszkańców miast różnej wielkości. Badani najczęściej pracowali zawodowo, około 30% to emeryci

i osoby bezrobotne. Żyli w gospodarstwach domowych składających się najczęściej z czterech, dwóch lub trzech osób.

Przeprowadzone przez nas badanie pokazało, że przestępstwa (jak je określiliśmy) nowe, popełniane przy wykorzystaniu nowych technologii, są coraz bardziej widoczne w naszym społeczeństwie – już nie tylko w statystyce przestępczości stwierdzonej (zob. rozdział I), ale również w danych wiktyimizacyjnych. To właśnie ich ofiarą najczęściej – według deklaracji – stawali się lub mogli stać się nasi badani. W niektórych bowiem pytaniach interesowały nas zarówno czyny dokonane, jak i usiłowania, jak w przypadku kradzieży pieniędzy z konta bankowego lub karty kredytowej. Pokrzywdzenie nimi jednak dużo rzadziej jest zgłaszane organom ścigania niż przestępstwami tradycyjnymi.

Poziom bezpieczeństwa mieszkańców Polski jest wysoki, mimo iż 1/3 mieszka w okolicy, w której dostrzegalne są elementy dewastacji społecznej (graffiti, opuszczone i zniszczone budynki). Czujemy się dużo bezpieczniej niż na początku lat 90., a obawiamy się najbardziej od wielu lat tego samego – niebezpiecznie jeżdżących kierowców.

W 2024 r. 3/4 społeczeństwa oceniło Policję jako skuteczną w walce z przestępczością. Odsetek dobrych ocen tej formacji wzrastał niemal systematycznie od lat 90., choć w latach 2018–2020 widoczny jest ich spadek. W 2020 r. przyczyn tego spadku można upatrywać w udziale Policji w strajkach kobiet. Sądownictwo w Polsce natomiast nie cieszy się aż tak dobrą opinią. Tylko 50% badanych wystawiło dobrą ocenę pracy sądów powszechnych.

Społeczeństwo polskie staje się coraz mniej represyjne w swoich postawach. Systematycznie spada poparcie dla kary śmierci (choć akurat między 2022 i 2024 r. zanotowano 6-procentowy wzrost). Także deklaracje żądania co do zaostrzania przepisów i surowego karania, poczynwszy od 1996 r., w 2024 r. osiągnęły najniższy odsetek.

Ważniejsze wyjaśnienia

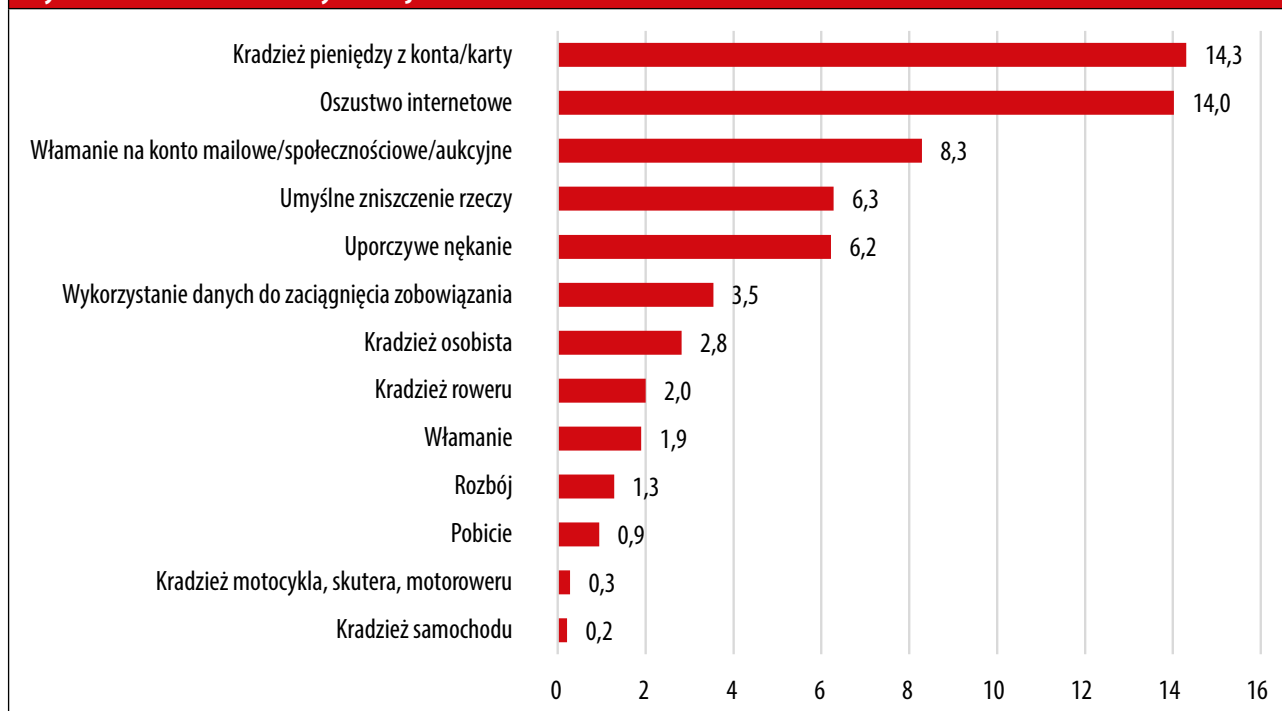
Wskaźnik wiktylizacji jest to odsetek ofiar przestępstwa danego rodzaju wśród ogółu respondentów.

Wskaźnik zgłoszeń jest to odsetek ofiar przestępstw danego rodzaju, które zgłosiły organom ścigania przynajmniej jeden czyn.

Wskaźnik lęku przed przestępczością to odsetek respondentów, którzy odczuwali obawy o swoje bezpieczeństwo podczas samotnego, wieczornego spaceru po okolicy swojego miejsca zamieszkania.

WIKTYMIZACJA

Wykres 1. Wskaźniki wiktyimizacji w 2024 r.

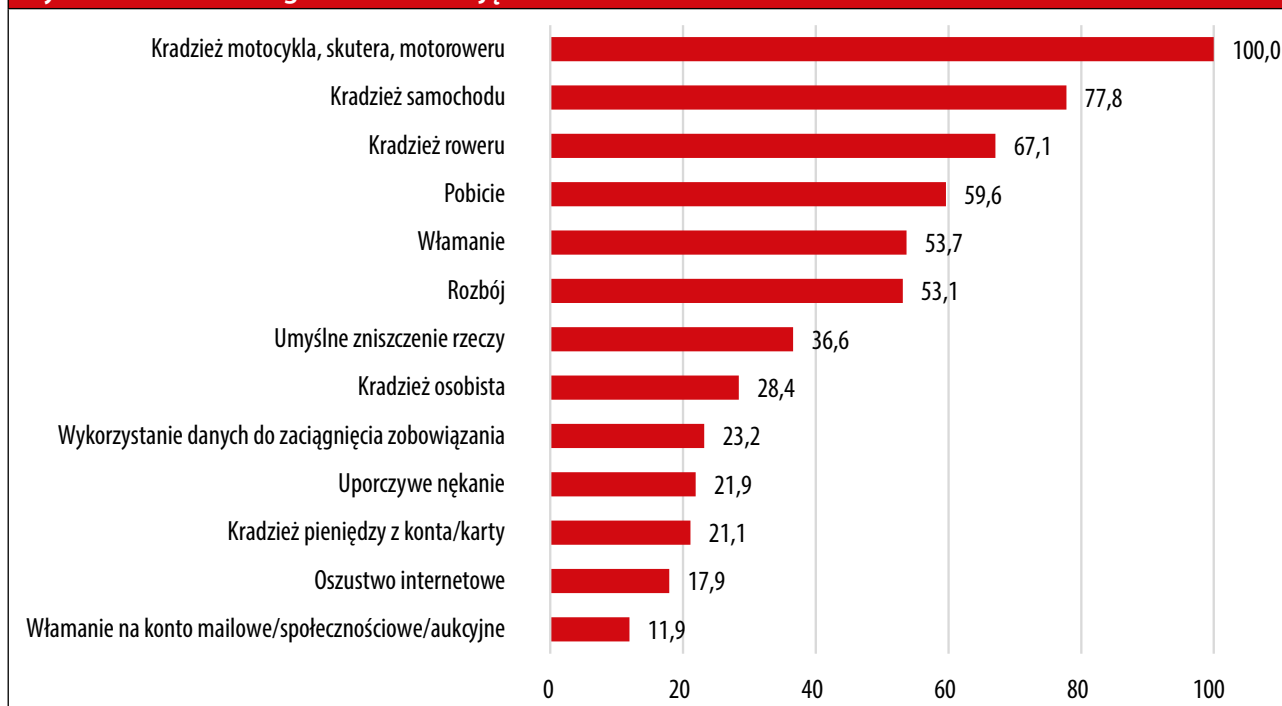
- Wśród form pokrzywdzenia przestępczością dominują obecnie tzw. „nowe” przestępstwa, a przestępstwa „tradycyjne” tracą, przynajmniej ilościowo, na znaczeniu.
- Według deklaracji badanych w 2024 r. przestępstwami, którymi najczęściej padali oni ofiarą, była kradzież lub usiłowanie kradzieży z konta bankowego lub karty płatniczej oraz oszustwa przy zakupach internetowych (po 14%).
- W porównaniu z rokiem 2020 wskaźnik wiktyimizacji kradzieżą lub usiłowaniem kradzieży pieniędzy z konta lub karty był niemal dziewięciokrotnie wyższy. Wynika to najpewniej z coraz większej powszechności (zwłaszcza po wybuchu pandemii COVID-19) prób wyłudzenia danych i pieniędzy przez fałszywe

e-maile, telefony i SMS-y. Deklaracje badanych, akurat w przypadku tego przestępstwa, odnosiły się zarówno do usiłowania, jak i dokonania. Można zatem tylko przypuszczać, że niekoniecznie zwiększył się odsetek osób, które zostały w ten sposób pokrzywdzone, a jedynie wobec których podjęto próbę kradzieży pieniędzy z konta lub karty.

- Wskaźnik wiktyimizacji dla włamania na konto mailowe, na portalu społecznościowym lub aukcyjnym przekroczył 8% i był niemal półtorakrotnie wyższy niż w roku 2020.
- Spadek wiktyimizacji dotyczy przestępstw umyślnego zniszczenia mienia (o 0,5 p.p. w porównaniu do 2020 r.) oraz uporczywego nękania, inaczej stalkingu.

WSKAŹNIKI ZGŁOSZEŃ

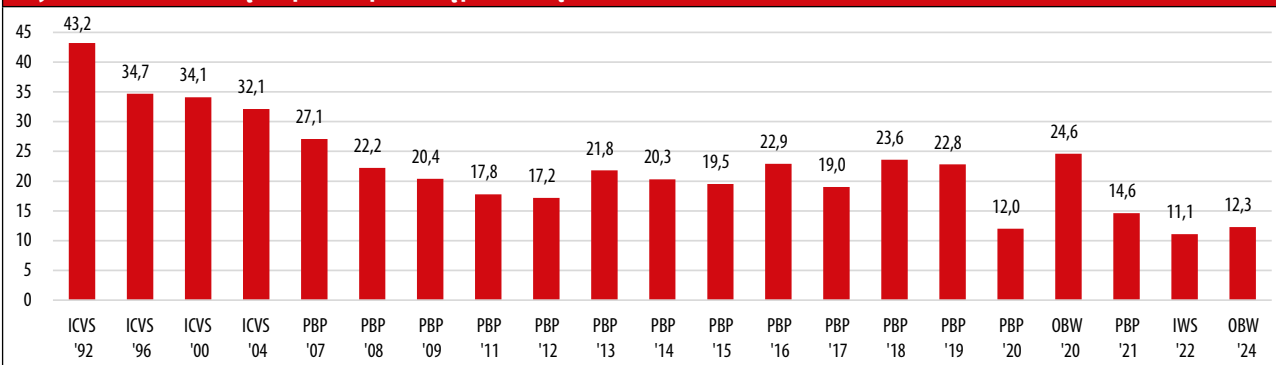
Wykres 2. Wskaźniki zgłoszeń na Policję w 2024 r.

- Częstość zgłaszania pokrzywdzenia przestępstwem na Policję jest praktycznie odwrotnie proporcjonalna do częstości jego występowania – najczęściej zgłaszane były kradzieże pojazdów, pobicia, włamania i rozboje – powyżej 50%.
- Najrzadziej zgłaszano zaś dużo częstsze „nowe” przestępstwa – włamania na konta mailowe i społecznościowe, oszustwa internetowe, kradzieże z konta bankowego lub karty płatniczej, uporczywe nękanie i kradzież tożsamości – jedynie w od 12% do 23% przypadków.

LĘK PRZED PRZESTĘPCZOŚCIĄ

Wykres 3. Poziom lęku przed przestępczością w latach 1992–2024

- W 2024 r. zdecydowana większość mieszkańców Polski nie odczuwała obaw o swoje bezpieczeństwo (prawie 88% czuje się bardzo lub raczej bezpiecznie), spacerując samotnie w swojej okolicy po zmroku.
- Jedynie 12,3% przyznało, że nie czuje się bezpiecznie podczas takiego samotnego spaceru. W porównaniu do rekordowego lęku przed przestępczością, zanotowanego w 1992 r. (43,2%), w 2024 r. nastąpił trzyipółkrotny spadek tego wskaźnika.

Tabela 1. „Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie, spacerując samotnie w swojej okolicy po zmroku?” (w %)

Bezpiecznie	bardzo bezpiecznie	31,3
	raczej bezpiecznie	56,4
	ogółem	87,7
Niebezpiecznie	raczej niebezpiecznie	10,3
	bardzo niebezpiecznie	2,0
	ogółem	12,3
Ogółem		100,0
Trudno powiedzieć		2,9

Tabela 2. „Czy, ogólnie rzecz biorąc, obawia się Pan(i) tego, że w ciągu najbliższych 12 miesięcy może stać się ofiarą przestępstwa?” (w %)

Tak	29,2
Nie	70,8
Ogółem	100,0
Trudno powiedzieć	5,9

- Jedynie 29% Polaków obawia się, że w najbliższym czasie może paść ofiarą przestępstwa.

Tabela 3. „A czy miejsce, w którym Pan(i) mieszka (dzielnica, osiedle, wieś), można nazwać bezpiecznym i spokojnym?” (w %)

Tak	zdecydowanie tak	41,7
	raczej tak	52,0
	ogółem	93,7
Nie	raczej nie	5,1
	zdecydowanie nie	1,2
	ogółem	6,3
Ogółem		100,0
Trudno powiedzieć		0,4

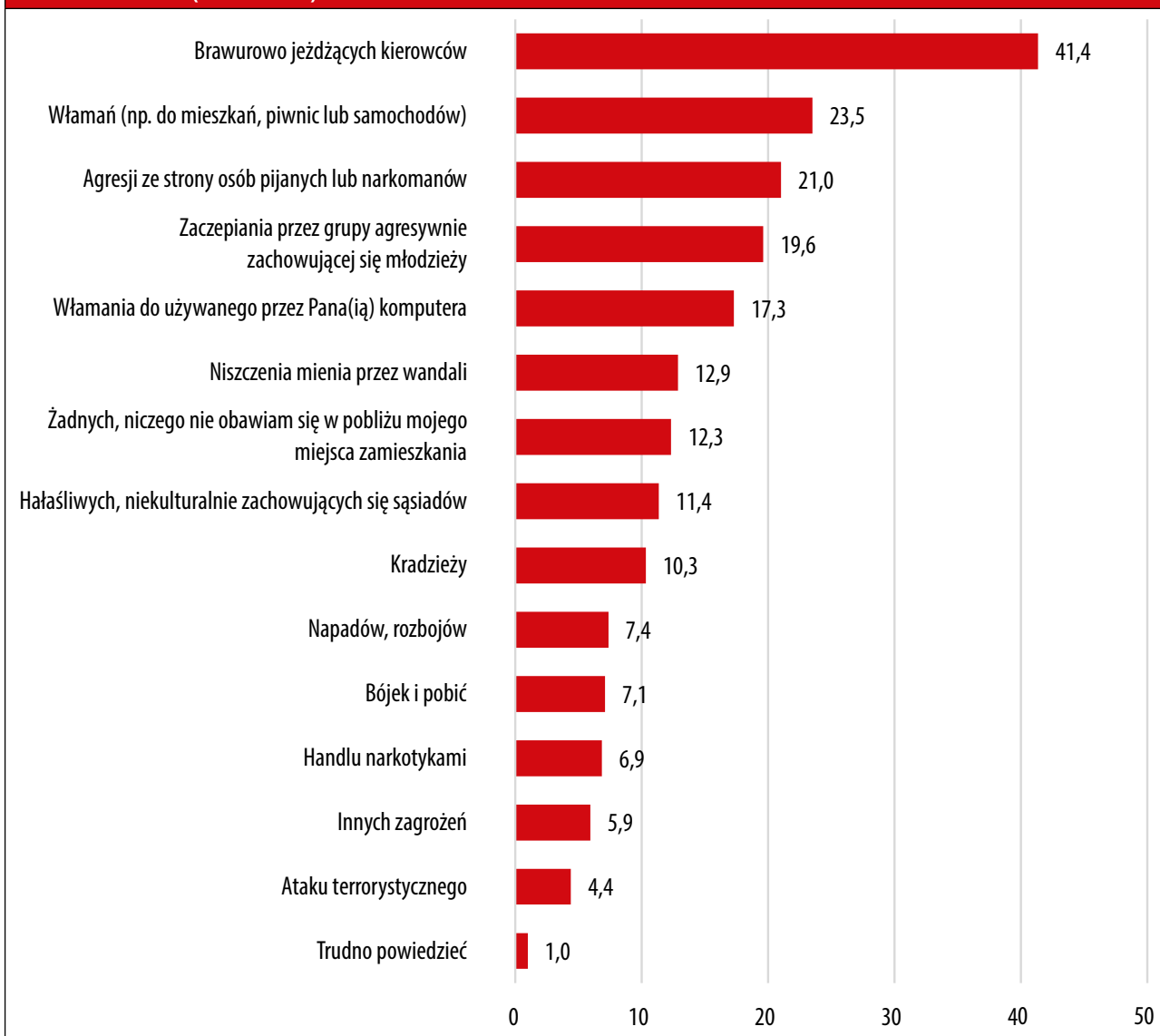
- Aż 94% badanych oceniło swoje miejsce zamieszkania jako bezpieczne i spokojne.

Tabela 4. „Czy w miejscu, w którym Pan(i) mieszka (dzielnica, osiedle, wieś), znajdują się opuszczone, zaniedbane, zniszczone budynki lub budynki, na których ktoś namalował bez pozwolenia jakieś rysunki czy napisy [graffiti]?” (w %)

Tak	35,7
Nie	64,3
Ogółem	100,0
Trudno powiedzieć	1,0

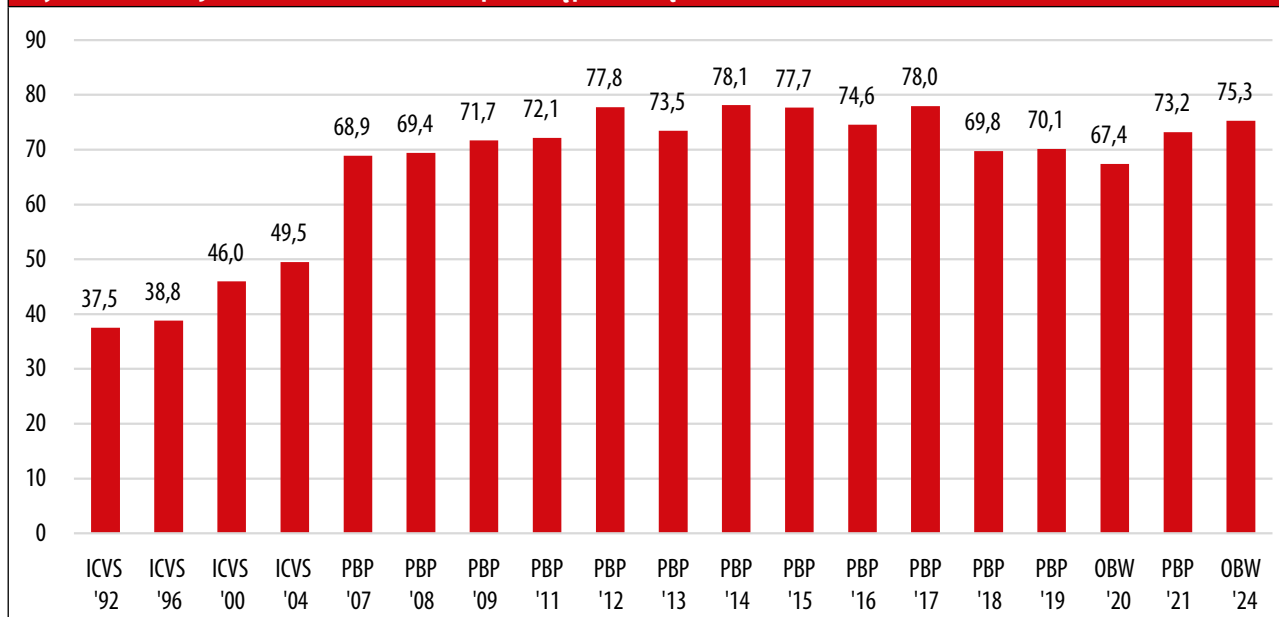
- Około 1/3 respondentów zaobserwowała w swojej najbliższej okolicy takie przejawy dezorganizacji społecznej, jak opuszczone, zaniedbane, zniszczone budynki lub graffiti.

- Odsetki odpowiedzi na pytanie o konkretne zagrożenia, jakich mieliby obawiać się mieszkańcy Polski, nie zmieniają się zasadniczo od roku 2007.
- Polacy najbardziej obawiają się niebezpiecznie jeżdżących kierowców (41,4%), a następnie włamań, agresji ze strony osób nietrzeźwych i zaczepki przez agresywną młodzież.
- Na kolejnej pozycji pojawiła się zaś obawa przed włamaniem do osobistego komputera. Najniżej w tym zestawieniu pojawiło się zagrożenie atakiem terrorystycznym i takimi przestępstwami pospolitymi, jak pobicia, rozboje i kradzieże oraz handel narkotykami.

Wykres 4. „Czego, jakich zagrożeń najbardziej obawia się Pan(i) w pobliżu swego miejsca zamieszkania?” (OBW 2024)

OCENA POLICJI I SĄDÓW

Wykres 5. Policja skuteczna w walce z przestępczością

- 3/4 polskiego społeczeństwa oceniło w 2024 r. Policję jako skuteczną w walce z przestępczością, podczas gdy pozytywne noty pracy sądów powszechnych wystawiła tylko niespełna połowa badanych.
- Pozytywna ocena pracy Policji systematycznie wzrastała od początku lat 90. aż do 2017 r. Lata 2018–2020 to okres ich istotnego spadku, po którym wydaje się, że zaczęła następować ponowna poprawa – do 75% w 2024 r.

Tabela 5. „Biorąc wszystko pod uwagę, czy Policja w walce z przestępczością w Pana(i) okolicy jest:” (w %)

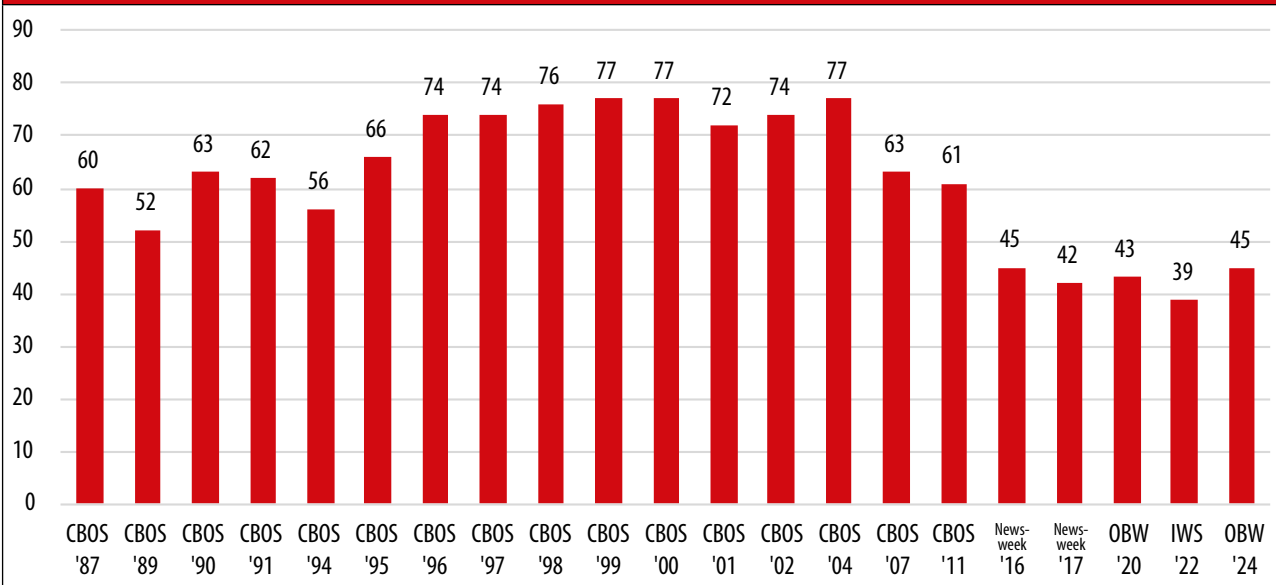
Skuteczna	bardzo skuteczna	9,0
	raczej skuteczna	66,3
	ogółem	75,3
Nieskuteczna	raczej nieskuteczna	18,7
	bardzo nieskuteczna	6,0
	ogółem	24,7
Ogółem		100,0
Trudno powiedzieć		23,6

Tabela 6. „Jak Pan(i) ocenia, ogólnie rzecz biorąc, pracę polskich sądów powszechnych. Ich pracę oceniam:” (w %)

Dobrze	bardzo dobrze	3,7
	raczej dobrze	44,7
	ogółem	48,4
Źle	raczej źle	35,3
	bardzo źle	16,3
	ogółem	51,6
Ogółem		100,0
Trudno powiedzieć		23,5

PUNITYWNOŚĆ

Wykres 6. Odsetek zwolenników przywrócenia/wprowadzenia kary śmierci w Polsce w latach 1987–2024

- Odsetek zwolenników kary śmierci w Polsce jest monitorowany od końca lat 80., kiedy to zaprzestano jej wykonywania. Od tego momentu obserwowaliśmy najpierw istotny wzrost poparcia dla tej kary – w czasie największego wzrostu przestępczości, czyli do pierwszych lat XXI w. – po czym nastąpił stały, systematyczny spadek tego wskaźnika. W 2022 r. odsetek zwolenników tej kary wyniósł najniższe w analizowanym okresie 39%, a w 2024 r. nieznacznie wzrósł – do 45%.
- Poparcie dla kary chłosty deklaruje jedynie 20% społeczeństwa, ale już dla kary skierowania do obozu pracy 2/3 dorosłych Polaków.

Tabela 7. „Czy, gdyby było to możliwe, byłby Pan/ byłąby Pani za wprowadzeniem do polskiego Kodeksu karnego:” (w %)

Kary śmierci	tak	44,8
	nie	50,2
	trudno powiedzieć	5,0
Kary chłosty	tak	20,1
	nie	76,6
	trudno powiedzieć	3,3
Kary skierowania do obozu pracy	tak	66,8
	nie	30,5
	trudno powiedzieć	2,7

Wykres 7. „Ludzie mają różne poglądy na to, jak surowo karać przestępców. Np. dwudziestojednoletni mężczyzna, wcześniej niekarany, bierze udział w pobiciu i przy użyciu noża powoduje ciężkie uszkodzenie ciała innej osoby. Jaką karę, Pana(i) zdaniem, powinien otrzymać?”

- W 2024 r. 40% Polaków chciało zaostreżenia przepisów prawa karnego i surowszego karania sprawców przestępstw, co ciągle oczywiście wydaje się wysokim odsetkiem, ale w 1996 r. i 2018 r. udział tych odpowiedzi wynosił aż 60%.
- Najczęstszą odpowiedzią na pytanie o karę, jaką powinien otrzymać dwudziestojednoletni nożownik, który w toku pobiciu, a zranił poważnie drugą osobę, była kara bezwzględnego pozbawienia wolności (58% wskazań), co można oceniać jako niezbyt wysoki odsetek za tak, bądź co bądź, poważne przestępstwo.
- W 2020 r. odsetek wskazań na tę najsurowszą karę był bardzo zbliżony i wynosił 57%, a w 2022 r. był nieznacznie niższy – 47%. W porównaniu do poprzednich badań, spadł udział wskazań na karę grzywny i ograniczenia wolności, a wzrósł odsetek odpowiedzi „inna kara”, pod którą to kryło się dużo różnych odpowiedzi, najczęściej unikowych, typu „kara zgodna z kodeksem karnym”, „zależy od dodatkowych okoliczności”, „trudno powiedzieć” oraz wskazujących na kombinacje istniejących i nieistniejących kar i środków karnych.

Tabela 8. „Czy uważa Pan(i), że aby ograniczyć przestępczość i poprawić bezpieczeństwo obywateli?” (1996–2024) (w %)

	CBOS'96	IWS'18	OBW'20	IWS'22	OBW'24
Należy zastrzyć przepisy prawa karnego i surowiej karać za przestępstwa	62	60	46	47	40
Wystarczy konsekwentnie karać według istniejącego prawa i nie należy zastrzegać kar	35	31	45	43	54
Trudno powiedzieć	3	9	9	10	6
Ogółem	100	100	100	100	100

ZAKOŃCZENIE

Paweł Waszkiewicz

Niniejsze wydanie *Atlasu przestępczości* zawiera unikalny zbiór danych o bezpieczeństwie (obiektywnym) i poczuciu bezpieczeństwa (subiektywnym) w Polsce od roku 1990 (a w niektórych przypadkach od 1970) do roku 2023. Dane te pochodzą ze statystyk gromadzonych przez: Ministerstwo Sprawiedliwości, Główny Urząd Statystyczny, Eurostat, a także Policję i inne służby mundurowe w Polsce oraz z badań własnych zrealizowanych przez Sekcję Analiz Ekonomicznych Wymiaru Sprawiedliwości Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Dzięki trzem typom triangulacji, tj.: triangulacji danych, metod badawczych oraz badaczy, przedstawione w nim dane pozwalają na opisanie stanu przestępczości i reakcji na nią w Polsce w połowie trzeciej dekady XXI w. Oparcie się na jednym źródle danych ograniczyłoby trafność i rzetelność tego całościowego opisu.

Główne ustalenia

1. Najważniejsze ustalenie wynikające praktycznie z każdego rozdziału to bezprecedensowy na przestrzeni ostatnich trzech minionych dekad stan bezpieczeństwa w Polsce. W zakresie bezpieczeństwa kryminalnego Polska jest jednym z bezpieczniejszych krajów europejskich. Nie wynika to wyłącznie ze statystyk instytucji mających za zadanie zapewnianie bezpieczeństwa, czyli mogących mieć własny interes w takim, a nie innym przedstawieniu rzeczywistości. Także Drugie Ogólnopolskie Badanie Wiktyimizacyjne przeprowadzone na dużej reprezentatywnej próbie osób mieszkających w Polsce ($n = 5000$) przynosi spójny z pozostałymi danymi wynik. Pomimo regularnie nagłaśnianych medialnie drastycznych przypadków łamania norm społecznych i prawnych osoby mieszkające w Polsce czują się w niej bezpiecznie i deklarują, że rzadko padają ofiarą najpoważniejszych przestępstw.

2. Zmiany społeczno-ekonomiczno-technologiczne mają bardzo wyraźny wpływ na strukturę popełnianych

czynów. Coraz więcej czynów zabronionych (oraz ich usiłowań) popełnianych jest bez bezpośredniego kontaktu sprawcy z pokrzywdzonym. Coraz częściej są one popełniane w internecie lub za jego pomocą, jako narzędziem, ale ze skutkami w świecie analogowym. Równocześnie właśnie te najczęstsze przypadki łamania (oraz usiłowania łamania) obowiązujących norm prawa karnego są najrzadziej zgłaszane organom ścigania. Zgłaszane przez pokrzywdzonych sprawy pozostają często niewykryte i wszczęte postępowania bardzo często kończą się umorzeniem z powodu niewykrycia sprawców. Powodem tak dużej ciemnej liczby zapewne nie jest wyłącznie brak zaufania w skuteczność organów ścigania. Troje na czworo respondentów ocenia bowiem pracę Policji dobrze lub bardzo dobrze. W kwestionariuszu Drugiego Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego nie zawarliśmy pytania o powód niezgłoszenia pokrzywdzenia Policji. Bazując na wynikach innych badań kryminologicznych oraz wiktymologicznych, można przypuszczać, że głównymi powodami są niewielka doznana szkoda oraz poczucie wstydu pokrzywdzonych. To drugie dotyczy zwłaszcza pokrzywdzonych w starszych grupach wiekowych, którzy uważają, że przyczynili się swoim brakiem ostrożności do pokrzywdzenia.

Kolejne uwidocznione w przedstawionych wynikach zmiany to zwiększający się udział przestępstw przeciwko mieniu i towarzyszący temu zmniejszający się udział czynów przeciwko życiu i zdrowiu. Ponadto od kilkunastu lat stopniowo wzrasta bezwzględna liczba przestępstw narkotykowych, w tym przede wszystkim związanych z posiadaniem zakazanych substancji odurzających. Niewielki spadek w 2023 r. zostanie zapewne „skorygowany” w kolejnych latach.

Z upływem lat zmieniała się też struktura wieku podejrzanych. Coraz więcej jest podejrzanych w starszych grupach wiekowych, a coraz mniej w młodszych. Wynika to przede wszystkim ze zmian demograficznych, w tym przede wszystkim starzenia się społeczeństwa, jak również z dłuższego zachowania dobrej kondycji zdrowotnej (fizycznej i umysłowej).

3. Na przestrzeni ostatnich trzech dekad widoczny jest olbrzymi wpływ ustawodawcy na statystyki policyjne oraz sądowe. Zmieniające się poglądy dotyczące kryminalizacji oraz penalizacji różnych zachowań odzwierciedlają się w zawartych w *Atlasie* danych. Widać to najlepiej przy kolejnych zmianach wartości skradzionego mienia lub wyrządzonej szkody, która powoduje, że dany czyn może zostać zakwalifikowany jako przestępstwo kradzieży (art. 278 k.k.), a nie wykroczenie (art. 119 k.w.). Podobnie przy kryminalizacji prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego oraz (wspomnianych) przestępstwach narkotykowych. Dane ze statystyk policyjnych oraz sądowych bardzo wyraźnie pokazują, jaka jest skuteczność takich zabiegów. Nie skutkują one prewencją generalną. Osoby przebywające w Polsce wciąż popełniają nowo penalizowane czyny. Skutek takich zmian to, zazwyczaj, zwiększenie lub zmniejszenie (towarzyszące zwiększaniu wartości skradzionego mienia lub wyrządzonej szkody) liczby rejestrowanych przestępstw, a w efekcie liczby osób ukaranych za nie. Dlatego w celu ułatwienia lektury olbrzymiej ilości danych przedstawionych w *Atlasie* dodaliśmy do niego tabelę, w której zebraliśmy główne akty legislacyjne, kształtujące statystyki policyjne i sądowe.

4. W niniejszej edycji *Atlasu* szczególną uwagę poświęciliśmy cudzoziemcom. Przede wszystkim ze względu na zmieniającą się konsekwentnie etniczną kompozycję populacji osób mieszkających w Polsce oraz powtarzające się w debacie publicznej głosy o zagrożeniu ze strony obcokrajowców. Mamy świadomość kłopotów w określeniu wielkości populacji cudzoziemców. Dlatego bazując na dostępnych danych z różnych źródeł, tj. Głównego Urzędu Statystycznego, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Straży Granicznej oraz operatorów telefonii komórkowej, przyjęliśmy konserwatywne minimum liczebności tej populacji (zob. rozdział „Podejrzani”). To 2,65 miliona cudzoziemców w połowie 2023 r. Dopiero bowiem oszacowanie wielkości

tej populacji pozwala na jakiegokolwiek rzetelne analizy. Dane zbierane przez Policję oraz Ministerstwo Sprawiedliwości nie potwierdzają podwyższonego zagrożenia dla bezpieczeństwa mieszkańców Polski ze strony cudzoziemców. Cudzoziemcy w Polsce statystycznie rzadziej są podejrzanymi o przestępstwo niż osoby mające polskie obywatelstwo. Oczywiście, nie tylko w liczbach bezwzględnych, ale uwzględniając liczebność tej grupy w ramach populacji osób mieszkających w Polsce. Równocześnie grupa ta jest wewnętrznie mocno zróżnicowana pod względem częstotliwości łamania norm prawnych. Osoby z obywatelstwem niektórych państw trzecich wielokrotnie częściej łamią te normy od osób z obywatelstwem innych państw. Ponadto cudzoziemcy są częściej pokrzywdzeni przestępstwami niż obywatele Polski, a znaczna część tych przypadków nie jest zgłaszana Policji. Zmiany etniczno-demograficzne w najbliższych latach będą zapewne stanowiły wyzwanie dla polskich organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości; jednak na zupełnie innym poziomie niż stawianie znaku równości pomiędzy cudzoziemcami a zagrożeniem dla bezpieczeństwa polskich kobiet i dzieci.

5. Wyniki badania opinii na temat działania instytucji związanych z wymiarem sprawiedliwości oraz polityki karnej pokazują konsekwentne zmniejszanie się punityzmu oraz stałą niską ocenę pracy sądów. Zmniejszająca się punitarność potwierdza poprawiające się obiektywne, a zwłaszcza subiektywne, poczucie bezpieczeństwa. Oczekiwanie srogich kar zazwyczaj zwiększa się, kiedy poczucie bezpieczeństwa spada. Widoczne są jednak pewne oznaki zmiany tego trendu. Świadczy o tym pierwszy tak duży na przestrzeni prawie 40 lat wzrost liczby zwolenników kary śmierci (z 39 do 45% badanych). Ponadto co piąty badany byłby za wprowadzeniem kary chłosty, co jednak nie zmienia się w Polsce od okresu PRL. Ponad połowa respondentów negatywnie ocenia pracę sądów. Nawet jeżeli w jakiejś mierze stanowi to efekt medialnego obrazu sądów, to w części odzwierciedla doświadczenia własne oraz

obiektywnie postępujący kryzys wymiaru sprawiedliwości. Jego najdobitniejszym wskaźnikiem jest wydłużający się średni czas rozpoznawania spraw cywilnych i karnych. Sprawia to, że konstytucyjne prawo do sądu w coraz większym stopniu ma charakter deklaratoryjny. W dłuższej perspektywie przekonanie, że na (sprawiedliwy) wyrok trzeba czekać wiele lat, stwarza wysokie ryzyko zmniejszenia poczucia bezpieczeństwa.

Prognozy

Prognozowanie jakichkolwiek zjawisk wiąże się z wysokim ryzykiem pomyłki. Dotyczy to w szczególności zjawisk społecznych. Analiza dużych zbiorów danych, w tym trendów oraz kontekstu społeczno-ekonomiczno-politycznego, pozwala jednak na pewne mniej i bardziej ogólne prognozy.

Najbardziej prawdopodobną prognozą wydaje się dalsze zwiększanie się liczby czynów zabronionych popełnianych na odległość – bez bezpośredniego kontaktu pomiędzy sprawcą a pokrzywdzonym. Wynika to zarówno z coraz szerszego wykorzystania nowych technologii w życiu codziennym, jak również z poczucia anonimowości, jakie często towarzyszy sprawcom, oraz dehumanizacji pokrzywdzonych, z którymi nie spotykają się „twarzą w twarz”. Te dwa ostatnie mechanizmy są odpowiedzialne za zachowania, których wielu sprawców nie dopuściłoby się w analogowej rzeczywistości.

Trendy polskie i zagraniczne wskazują na wzrostowy potencjał przestępstw narkotykowych. Dostępność wielu zakazanych substancji odurzających niesłychanie się zwiększyła. Ich zakup nie wymaga ryzykownych wizyt w cieszących się złą sławą częściach miast. Oferty są zamieszczane m.in. w mediach społecznościowych popularnych wśród młodych użytkowników, a zamówienie i dostawa wygodne jak w popularnych aplikacjach do zamawiania posiłków. Fentanyl jeszcze na dobre nie wpisał się do oferty dilerów nad Wisłą, ale to zapewne kwestia czasu. Podobnie brudna

metaamfetamina, której wysoka dostępność jest współodpowiedzialna za epidemię uzależnień w Stanach Zjednoczonych. Zwiększenie dostępności tych dwóch substancji w Polsce będzie skutkowało nie tylko większym odsetkiem osób silnie uzależnionych i zgonami. Towarzyszyć będzie temu wzrost liczby przestępstw przeciwko mieniu. Uzależnieni za wszelką cenę (dosłownie) będą chcieli sfinansować zakup kolejnej dawki narkotyku.

Tocząca się na terenie Ukrainy wojna przyniesie z dużym prawdopodobieństwem skutki nie tylko dla bezpieczeństwa geopolitycznego, ale także kryminalnego. Główne zagrożenie z nią związane to niekontrolowany napływ broni palnej oraz osób posiadających kompetencje w korzystaniu z niej. Dodatkowo, część z tych osób będzie traumatyzowana doświadczeniami frontowymi. Będą oni w Polsce podwójnie wykluczeni: jako obcokrajowcy wśród obywateli Polski, a w swojej społeczności etnicznej jako osoby o doświadczeniach wojennych, wpływających na stan zdrowia fizycznego i psychicznego, a w efekcie na zachowanie. Moralność powojenna była opisywana w szeregu prac psychologicznych i kryminologicznych. Połączenie tych elementów ze wspólnotą przeżyć wojennych stwarza wysokie ryzyko kształtowania się zorganizowanych grup przestępczych o charakterze zbrojnym, przede wszystkim rekrutujących swoich członków w społeczności cudzoziemskiej, ale nie tylko. Przez front przewinęła się bowiem nieznana liczba ochotników z Polski. Równolegle, polskie organy ścigania w ostatnich latach opuściła znaczna liczba doświadczonych funkcjonariuszy. Niewielką umiejętność posługiwania się bronią palną wśród funkcjonariuszy Policji ilustrują anegdotyczne przypadki nagłaśniane przez media, co ma jednak charakter symptomatyczny. Stwarza to ryzyko powtórzenia – w innej scenografii – scenariusza z lat 90. Pojawienie się dużej liczby traumatyzowanych osób z wysokim prawdopodobieństwem odbije się także na wzroście przypadków przemocy domowej i pospolitej przestępczości przeciwko życiu i zdrowiu.

Bezpieczniej już było...

Możliwość poprawy stanu bezpieczeństwa w Polsce, na bazie dostępnych danych, oceniam jako bardzo niską¹. Nie oznacza to, że Polska na powrót stanie się krajem tak niebezpiecznym dla osób w niej mieszkających jak na przełomie XX i XXI w. Jednak potencjał spadku liczby czynów zabronionych, wynikający z niesłuchanie korzystnej kryminologicznie konstelacji demograficzno-ekonomicznej, zapewne się wyczerpał. Z kolei katalizatory zewnętrzne stają się coraz silniejsze,

a służby mundurowe oraz sądy są nieprzygotowane na zachodzące zmiany.

Nawet jeżeli nakreślony scenariusz się spełni, to Polska będzie wciąż jednym z bezpieczniejszych krajów w Europie. Kraje o podobnej liczbie mieszkańców lub kraje graniczące z Polską w większości przypadków mierzą się ze znacznie większą przestępczością. W mniejszym lub większym stopniu mierzą się też z szeregiem podobnych procesów. Na ich tle Polska pozostanie „zieloną wyspą”.

¹ Zwłaszcza prognozy – i możliwe pomyłki – obciążają wyłącznie mnie jako autora „Zakończenia”. Niektórzy PT Współautorzy *Atlasu* wyciągają inne wnioski z dostępnych danych. Według nich to starzenie się społeczeństwa będzie odgrywało największą rolę i w związku z tym dalej będzie zmniejszała się liczba czynów zabronionych popełnianych w Polsce.

LITERATURA CYTOWANA

- Abrams, D.S., *COVID and Crime: An Early Empirical Look*, „Journal of Public Economics” 2021, Vol. 194, <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104344>.
- Boman, J.H., Mowen, T.J., *Global crime trends during COVID-19*, „Nature Human Behaviour” 2021, Vol. 5, s. 821–822, <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01151-3>.
- Eurostat, *Crime and criminal justice (crim). Eurostat metadata*, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_sims.htm#meta_update1718205066410 [dostęp: 10.07.2024].
- Eurostat, *Data Browser*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_off_cat/default/table?lang=en&category=crim.crim_off [dostęp: 10.07.2024].
- Kruisbergen, E.W., Haas, M.B., Moolenaar, D.E.G., van Es, L., Snijders, J.M.A., Houwing, L., Stickle, B., *The pandemic as a criminological experiment: Crime in the Netherlands during 12 months of COVID-19 measures*, „European Journal of Criminology” 2024, Vol. 21(4), s. 556–582.
- MSWiA, *Dane statystyczne dotyczące straży gminnych (miejskich)*, <https://archiwum.mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/straze-gminne-miejskie/dane-statystyczne-doty> [dostęp: 17.10.2024].
- NIK, Informacja o wynikach kontroli FUNKCJONOWANIE ŻANDARMERII WOJSKOWEJ, 2022, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,3736,vp,4766.pdf>, s. 10–13 [dostęp: 14.11.2024].
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczypospolitej-polskiej-2024,2,24.html> [dostęp: 11.02.2025].
- Strona internetowa Policji, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-nieletni/50256,Przestepczosc-nieletnich-1990-2013.html> [dostęp: 2.08.2024].
- Sykała, Ł., Dawid, M., Dawid, W., Koj, J., Kudłacz, K., Mróz, M., Stelmaszewska, N., *Procesy suburbanizacji w Polsce w świetle rozwoju budownictwa mieszkaniowego i niemieszkaniowego w strefach podmiejskich*, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, 2023.
- Wikipedia, *Pandemia COVID-19 w Polsce*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Pandemia_COVID-19_w_Polsce [dostęp: 4.11.2024].
- Zaleski, J., *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska – z upoważnienia ministra – na zapytanie nr 3294 w sprawie kosztów utrzymania, etatu oraz działań Straży Leśnej, straży parkowych, Straży Rybackiej oraz Straży Łowieckiej*, 18 marca 2009 r., <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/4630EEE9> [dostęp: 21.10.2024].

Wnikliwy Czytelnik serii *Atlasów* zapewne zauważył, że każda kolejna jego odsłona wносиła pewne zmiany. Nie inaczej jest teraz. *Atlas przestępczości w Polsce 7* różni się od poprzednich edycji zarówno w warstwie konstrukcyjnej, jak i grona autorskiego.

[...] w niniejszej odsłonie wróciło prezentowanie poszczególnych zagadnień na pojedynczych stronach w formie graficznej uzupełnionej krótkimi komentarzami, co zapewne jako pierwsze rzuci się w oczy Czytelnikowi i – mamy nadzieję – nie tylko ożywi prezentowane dane, ale także ułatwi odczytywanie trendów badanych zjawisk. Nie zrezygnowaliśmy jednak z krótkich wprowadzeń do każdego rozdziału oraz z zamieszczenia tabel – te pojawiają się zarówno przy omawianych tematycznie problemach, jak i na końcu każdego rozdziału w formie aneksów. Wzorem dotychczasowych edycji dołożyliśmy wszelkich starań, aby kolejny *Atlas* nadal pełnił funkcję kluczowego ogólnopolskiego źródła szczegółowych danych o przestępczości i zagadnieniach z nią związanych.

ZE WSTĘPU

Atlas przestępczości w Polsce 7 to publikacja, na którą się czeka, zawiera bowiem dane ilościowe niezbędne do interpretacji zarówno zjawiska przestępczości, jak i prawnokarnej reakcji na nie. Ponieważ istnieje problem w ich dostępności, to zebranie w jednej publikacji, chociażby tych podstawowych, jest bardzo cenne. W procesie interpretacji tych danych należy uwzględniać różnorodne czynniki je modelujące (takie jak zmiany normatywne w obszarach: prawa karnego materialnego, procesowego, skarbowego prawa wykroczeń, prawa administracyjnego, policyjnego; aktów prawnych tworzonych przez kierownictwo resortu MSW; zmian instytucjonalnych itd.). Zmiany w prawie mogą zatem mieć wpływ [...] na interpretację prezentowanych danych.

Z RECENZJI PROF. DR HAB. JANINY BŁACHUT

